MARX -ENGELS-LENİN

SENDİKALAR ÜZERİNE

I

YORUM YAYINLARI

MARX -ENGELS-LENİN

SENDİKALAR ÜZERİNE I

[YORUM YAYINLARI]
Cağaloğlu Yokuşu Saadet İşhanı Kat: 2 No: 211
Cağaloğlu/İSTANBUL

Bu kitap ilk kez K. Marx ve F. Engels'in çeşitli eserlerindeki ilgili yazılarından ve V.İ. Lenin'in **"On Trade Unions"** adı altında derlenmiş yazılarından bir araya getirilerek **Sendikalar Üzerine** adı ile Bilim Yayınları tarafından bastırılmıştır. Elinizdeki ikinci baskısı ise Nisan 1992 tarihinde Aycan Ajans tarafından Yön Matbaasında bastırılmıştır.

YORUM YAYINLARI
DÜŞÜN DİZİSİ: 1

Basım Tarihi: Nisan 1992
Kapak: Aycan Ajans
Baskı: Yön Matbaası

İÇİNDEKİLER

K. MARX—F.ENGELS

I. BÖLÜM

F. ENGELS — 1844'DE İNGİLTERE'DE İŞÇİ SINIFININ DURUMU'ndan (1845) 11
İşçi Hareketleri 11
K. MARX, FELSEFENİN SEFALETİ'nden (1847) 47
Grevler ve İşçi Birlikleri 47
K. MARX — F. ENGELS, MANİFESTO'dan (1848) 56
K. MARX'DAN F. ENGELS'E 9 NİSAN 1863 TARİHLİ MEKTUP'tan 63
K. MARX'DAN F. ENGELS'E 18 ŞUBAT 1865 TARİHLİ MEKTUP'tan 65
K. MARX — ÜCRET, FİYAT VE KÂR'dan 67
Ücretleri Yükseltmek ya da Ücret Düşüşünü Engellemek İçin Teşebbüse Geçilecek Başlıca Durumlar 67
Sermaye İle Emek Arasındaki Mücadele ve Sonuçları 73
K. MARX — GEÇİCİ GENEL KONSEY DELEGELERİ İÇİN DİREKTİFLER (1866, CENOVA KONGRESİ) 80
Sendikalar: Geçmişleri, Bugünkü Durumları ve Gelecekleri 80
K. MARX — KAPİTAL— I. CİLT'ten (1867) 82
Mülksüzleştirilenlere Karşı Yasalar 82
F. ENGELS — İŞÇİ SINIFININ POLİTİK EYLEMİ (1871) 86
(Londra Konferansı Kararlarından) 86
K. MARX'DAN BOLTE'A 23 KASIM 1871 TARİHLİ MEKTUP'tan 88
K. MARX — F. ENGELS — ANARŞİZM VE ANARKO-SENDİKALİZM ÜZERİNE'den (1872) 92
K. MARX — ANARŞİZM VE ANARKO-SENDİKALİZM ÜZERİNE'den (1873) 94
Politikaya Kayıtsızlık 94

F. ENGELS'DEN BEBEL'E 18-28 MART 1875 TARİHLİ MEKTUP'tan 100
K. MARX — İŞÇİ ANKETİ'nden (1880) 101
F. ENGELS — LABOUR STANDARD'tan MAKALELER (1881) .. 109
Adil Bir İşgünü Karşılığı Adil Bir Ücret 109
Ücret Sistemi 112
Sendikalar I 114
Sendikalar II 118
F. ENGELS'DEN H. SCHLÜTER'E 11 OCAK 1890 TARİHLİ MEKTUP'tan 122
F. ENGELS'DEN SORGE'A 7 ARALIK 1890 TARİHLİ MEKTUP'tan 124

V. İ. LENİN

"HALKIN DOSTLARI" KİMLERDİR VE SOSYAL DEMOKRATLARLA NASIL SAVAŞIRLAR'dan (1894) 129
SOSYAL-DEMOKRAT PARTİ İÇİN BİR PROGRAM TASARISI VE AÇIKLAMASI'ndan (1895-1896) 132
Program Tasarısı 132
Programın Açıklaması 135
RUS SOSYAL-DEMOKRATLARI TARAFINDAN BİR PROTESTO'dan (1899) 156
GREVLER ÜSTÜNE (1899) 159
NE YAPMALI'dan (1902) 170
Engels: Teorik Mücadelenin Önemi Üstüne 170
Kendiliğinden Kabarışın Başlangıcı 174
Kendiliğinden Boyun Eğiş — Rabochaya Mysl 176
Kendini Kurtarma Grubu ve Rabcheye Dyelo 180
Politik Ajitasyon ve Ekonomistler Tarafından Sınırlandırılışı ... 189
Politik Açığa Vurmalar — "Devrimci Eylemde Eğitim" 200
Ekonomizm ve Terörizm Arasında Ortak Noktalar Nelerdir? 207
Demokrasinin Öncü Savaşçısı: İşçi Sınıfı 210
İşçilerin Örgütü ve Devrimcilerin Örgütü 228
R.S.D.İ.P.'NİN İKİNCİ KONGRESİ İÇİN EKONOMİK MÜCADELE ÜSTÜNE KARAR TASARISI (1903) 246

II. BÖLÜM

BİR ADIM İLERİ İKİ ADIM GERİ'den (1904) 247
DEMOKRATİK DEVRİMDE SOSYAL-DEMOKRASİNİN İKİ TAKTİĞİ'nden (1905) 251
LENİN'DEN GUSEV'E (1905) 254
M. BORİSOV'UN "SENDİKA HAREKETİ VE SOSYAL-DEMOKRASİNİN GÖREVLERİ" MAKALESİNE NOT (1905) 259
ST. PETERSBURG İŞÇİ TEMSİLCİLERİ SOVYETİ YÜRÜTME KOMİTESİ'NİN 14 (27) KASIM 1905'DE KABUL EDİLEN LOKAVTI ÖNLEMEK İÇİN TEDBİRLERLE İLGİLİ KARARI 260
SOSYALİST PARTİ VE PARTİ DIŞI DEVRİMCİLİK (1905) 262
R.S.D.İ.P.'NİN BİRLEŞME KONGRESİ İÇİN BİR TAKTİK PLATFORM'dan (11906) 271
Sendikalar Karar Tasarısı 271
R.S.D.İ.P.'NİN BEŞİNCİ KONGRESİ İÇİN KARAR TASARILARINDAN (1907) 272
Kitle Yoksullaşmasının ve Ekonomik Mücadelenin Şiddetlenmesi 272
Partisiz İşçi Örgütleri ve Proletarya Arasında Anarko-Sendikalist Eğilim 272
R.S.D.İ.P.'NİN ÜÇÜNCÜ KONFERANSI İÇİN KARAR TASARILARI'ndan (1907) 275
Üçüncü Duma Seçimlerine Katılma Sorunu Üstüne Karar Tasarısı 275
Tüm-Rusya Sendikalar Kongresi Üstüne Karar Tasarısı Taslağı 276
STUTTGART ULUSLARARASI SOSYALİST KONGRESİ'nden (1907) 277
PARTİ'NİN SENDİKALARA KARŞI TAVRI ÜSTÜNE VOİNOV'UN (A. V. LUNACHARSKY) BROŞÜRÜNE ÖNSÖZ (1907) 279
SENDİKA TARAFSIZLIĞI (1908) 283
R.S.D.İ.P. ALTINCI (PRAG) TÜM-RUSYA KONFERANSI KARARI'ndan (1902) 295
Parti İşlerinin Karakter ve Örgütsel Biçimleri 295
İşçilerin Devlet Tarafından Sigorta Edilmesi İçin Duma'ya Verilen Kanun Teklifine Karşı Parti'nin Tutumu 296
İTALYAN SOSYALİST KONGRESİ'nden (1912) 301
AMERİKA'DA (1912) 303

DENEY ÖĞRETİR (1913) 305
GEÇMİŞ GREVLERLE KARŞILAŞTIRILDIĞINDA 1913 YILI GREVLERİNİN SONUÇLARI (1913) 308
DUBLİN'DE SINIF SAVAŞI (1913) 311
LEGAL DERNEKLERDE ÇALIŞMA (1913 YAZI R.S.D.İ.P. MERKEZ KOMİTESİ VE PARTİ GÖREVLİLERİ ORTAK KONFERANSI KARAR TASARISI) 316
SENDİKA HAREKETİNDE NARODNİKLER VE LİKİDATÖRLER (1914) 318
İŞÇİ SINIFI HAREKETİNİN BİÇİMLERİ (LOKAVT VE MARKSİST TAKTİKLER) (1914) 323
GÖREVLERİMİZ (1914) 327
ALMAN İŞÇİ HAREKETİNİN KOPYA EDİLMEMESİ GEREKEN YÖNÜ NEDİR? (1914) 331
R.S.D.İ.P. MERKEZ KOMİTESİ'NİN BRÜKSEL KONFERANSI'NA RAPORU VE M.K. ELEGASYONUNA YÖNERGE'den (1914) .. 336
KARL MARX'dan (1914) 338
EMPERYALİZM VE SOSYALİZMDEKİ BÖLÜNME'en (1916) 341
İSVİÇRE SOSYAL-DEMOKRAT PARTİSİNDE SOL ZİMMERWALDCILARIN GÖREVLERİ'nden (1916) 351
1905 DEVRİMİ ÜZERİNE KONUŞMA'dan (1917) 352
RUSYA'DA BİR TARIM İŞÇİLERİ SENDİKASININ GEREKLİLİĞİ (1917) 357
Birinci Makale 357
İkinci Makale 359
"SOL-KANAT" KOMÜNİZMİ — BİR ÇOCUKLUK HASTALIĞI'ndan (1920) 362
Devrimciler Gerici Sendikalarda Çalışmalı mıdırlar? 362
KAYNAKLAR VE NOTLAR 373

K. MARX
F. ENGELS

F. ENGELS — 1844'DE İNGİLTERE'DE İŞÇİ SINIFININ DURUMU'ndan (1845)

İşçi Hareketleri

Gerçi ayrıntılarıyle pek sık kanıtlamadım, ancak İngiliz işçilerinin bu durumdan hiç de hoşnut olmadıklarını herkes kabul edecektir. İçinde bulundukları durum ne tek bir insanın, ne de bunları toplayan bir sosyal sınıfın insanca düşünmesine, duymasına ve yaşamasına olanak tanımaktadır. O halde işçiler bu dayanılmaz durumdan kurtulmaya, toplumda kendilerine daha iyi, daha insanca bir yer sağlamaya çalışmalıdırlar. Bunu da ancak kendilerini sömüren burjuvazinin çıkarlarına saldırarak yapabilirler. Ne var ki, burjuvazi, zenginliğin ve devlet gücünün emrine tahsis ettiği kaynaklarla çıkarlarını koruyacaktır. İşçi bugünkü durumunu değiştirmeye ne ölçüde kararlıysa, burjuvazinin o ölçüde açık düşmanlığıyla karşılaşacaktır.

Dahası, burjuvaların kendisine bir eşya, mülklerinin bir parçası gibi davranmaları işçinin kafasında unutulmayacak bir biçimde yer etmektedir. Yalnızca bu nedenle bile, işçiler, can düşmanları olarak burjuvazinin karşısına dikileceklerdir. Günümüz toplumunda, işçilerin kendilerine olan saygılarını ancak burjuvaziden nefret ederek ve bu sınıfa karşı ayaklanarak koruyabileceklerini anlatmak için yüzlerce örnek verdim, dahasını da verebilirim. İşçiler, eğitim düzeyleri ve damarlarındaki ateşli İrlanda kanı sayesinde mülk sahibi sınıfların zulmüne karşı tüm öfkeleriyle dikilecek güçtedirler. İngiliz işçisi artık bildiğimiz İngiliz vatandaşı değildir; varlıklı komşusu gibi inceden inceye hesaplı bir paragöz değildir. Duyguları gelişmiştir; ihtirasla rının sınırsızca gelişimi sayesinde yerli kuzeyli ağırkanlılığını üzerinden atmıştır. İngiliz burjuvasının bencillik eğilimini güçlendiren, giderek bu bencilliği egemen kılan ve tüm duyguları para hırsıyla sınırlayan anlayış işçiye yabancıdır. Bu nedenle işçinin ihtirasları bir yabancınınki

kadar güçlü ve dizginsizdir; İngiliz ulusundan olma yanı, bu etkenlerin karşısında yenik düşmüştür.

İşçinin kendisine olan saygısını, ancak, zorla kabul ettirilmeye çalışılan yaşama biçimine karşı mücadele ederek koruyabileceğine değinmiştik. Bu nedenle, söz konusu mücadeleye başladığı an, doğal olarak İngiliz işçisinin en erkekçe, en asil ve desteğe lâyık olduğu andır. İşçinin tüm enerji ve eyleminin bu mücadelede yoğunlaştığını, hatta genel eğitimini sağlama çabalarının bile burjuvaziye karşı savaşına doğrudan doğruya bağlı olduğunu görèceğiz. Gerçi tek tük şiddet ve hatta vahşet örneklerine de rastlanmaktadır; ancak İngiltere'de sosyal savaşın tüm şiddetiyle sürdüğünü de unutmamalıyız. Burjuvazinin çıkarları, bu savaşın ikiyüzlülük silâhıyla, barış ya da yardımseverlik maskesi altında yürütülmesini gerektirir. Bu durumda işçiler için tek yol, bu maskeyi yırtarak olayların gerçek akışını göstermektir. Burjuvaziye ve onun uşaklarına karşı girişilen şiddet hareketleri, burjuvazinin işçilere karşı sürdürdüğü gizli ve hainçe entrikalara karşı gösterilen açık, maskesiz misillemelerden öte bir şey değildir.

İşçilerin başkaldırısı, sanayideki ilk gelişmelerden hemen sonra başlamış ve çeşitli dönemlerden geçmiştir. Bunların İngiltere halkı tarihi açısından taşıdıkları önemi vurgulamak ayrı bir çalışmanın konusu olmalıdır. Şimdilik kendimi, işçi sınıfının durumunu gösteren çıplak gerçeklerle sınırlayacağım.

Suç teşkil eden eylemler, işçilerin burjuvaziye beslediği düşmanlığın ilk, en kaba ve en az başarılı ifadeleridir. İşçiler, sefalet ve yoksulluk içinde yaşarken, başkalarının kendilerinden çok daha iyi durumda olduğunu gördüler. İşçi, bütün halk içinde çile çekenin niçin yalnız kendisi olduğunu kavrayacak yetenekte değildi. Her şey bir yana, topluma, sırtüstü yatan zenginden daha çok katkıda bulunuyordu. Sonunda ihtiyaçlar, mülkiyetin kutsallığına beslediği köklü saygıya üstün geldi ve hırsızlığa başladı. Sanayi geliştikçe, işlenen suçların nasıl artığına da-

ha önce değinmiştik. Yıllık tutuklanma sayısı ile yıllık pamuk balyası tüketimi arasında sürekli bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır.

Bununla birlikte, işçiler, suç işlemenin davalarına yaramadığını çabucak gördüler. Suçlular, yaptıkları hırsızlıklarla, mevcut toplumsal düzeni ancak tek tek bireyler olarak protesto edebiliyorlardı. Toplumun tüm karşı konulmaz güçleri suç işleyen kişiyi hedef alıyor, üstün kudretleriyle onu eziyordu. Üstelik, hırsızlık, protesto biçimlerinin en ilkeli olarak hiçbir zaman işçilerin sanayileşmeye karşı tepkisinin evrensel ifadesi olmadı. Buna rağmen, çoğu işçi kanuna karşı gelenleri sessizce destekledi. İşçilerin bir sınıf olarak burjuvaziye karşı ilk örgütlü direnişi, üretime makinelerin sokulmasına karşı girişilen şiddet hareketleriydi. Bu, Sanayi Devriminin en erken aşamalarında cereyan etti. Arkwright ve ötekiler gibi ilk mucitler hücuma uğradı; makineleri tahrip edildi. Birçok makine kırma olayı daha bunu izledi. Bu eylemler genellikle, 1844 yılında Bohemya'da matbaa işçilerinin hem işyerlerini, hem de makineleri tahrip ettikleri ayaklanma ile aynı yolu izliyordu.

Bu protesto biçimi de evrensellikten çok uzaktı. Belirli bölgelere sınırlı kalan bu eylemler, günümüzdeki toplumsal düzenin yalnızca bir yönüne karşı direnişi gösteriyordu. Eğer makine kırıcısı aklına ilk geleni, yani makineyi kırmayı gerçekleştirirse, savunmasız bir kanun dışı olarak kurulu düzenin tüm gazabına hedef oluyordu. Makine kırıcılar şiddetle cezalandırıldılar. Ve yeni makinelerin üretime sokuluşu durmaksızın devam etti. Hoşnutsuzluklarını ifade için işçilerin yeni bir yöntem bulmaları gerekiyordu.

Yaşlı, yenilenmemiş, oligarşik ve muhafazakârların çoğunlukta bulunduğu parlamentonun çıkardığı bir kanun bu işi kolaylaştırdı. İşçilerin birleşmesini yasaklayan hükümleri yürürlükten kaldıran bu kanun, 1832 Reform Kanunundan sonra olsaydı Avam Kamarasından hiç geçirilemezdi. İmtiyazlıların bu reformu, burjuvazi ile proletarya arasındaki çatışmayı hukuken tanıyarak burjuvaziyi ege-

men sınıf statüsüne yükseltti. Birleşme kanunlarının 1824' de kaldırılması, işçilerin çıkarlarını korumak amacıyla birleşmelerini yasaklayan tüm hükümleri geçersiz kıldı. Böylelikle o güne kadar yalnızca burjuvazi ve aristokrasiye tanınan özgürce dernek kurma hakkını işçiler de elde etmiş oldu. Hiç kuşkusuz işçiler aralarında her zaman gizli örgütler, dernekler kuragelmişler, ancak bunlarla pek bir şey elde edememişlerdi. Symons, İskoçya'da bu tür derneklerin bulunduğuna, hattâ tâ 1812'de Glasgow'da gizli bir örgütün dokumacıları genel greve götürdüğüne değiniyor. Benzeri bir grev 1822'de patlak verdi. Bu olayda, birliğe katılmayı reddeden ve diğerleri tarafından sınıflarına ihanet etmiş sayılan iki işçi, sülfirik asitle kör edildi. 1818' de kömür işçileri birliklerinden biri, tüm İskoçya'da genel iş bırakılmasını sağlayacak kadar güçlü idi. Bu birlikler, üyelerini sadakat ve gizlilik yeminleriyle kendilerine bağlıyor, eksiksiz üye defterleri tutuyor, fon biriktiriyor ve düzenli malî raporlarla çalışıyordu. Birliğe bağlı yerel dalların da kurulmasına rağmen, işlerin gizlilik içerisinde yürütülmesi zorunluluğu gelişimi köstekliyordu. 1824'te işçilere özgürce dernek kurma hakkı tanınır tanınmaz, İngiltere'nin her yanında sendikalar mantar gibi bittiler ve kısa sürede güçlendiler. Sendikaları kuranlar sanayinin her dalındaki işçilerdi. Amaçlarını, her zanaatkârın, burjuvazinin zulüm ve kayıtsızlığına karşı korunması olarak ilân ettiler. İşverenleriyle toplu sözleşmelere girerek ücretleri saptamak istiyorlardı.

Ücretler, işverenlerin kârları dikkate alınarak düzenlenmeliydi. Elverişli bir durum ortaya çıkar çıkmaz ücretlerin artışı için teşebbüse geçeceklerdi. Politikaları, tüm ülkedeki çeşitli meslek dallarında eşit ücretlerin gerçekleştirilmesine yönelikti. Sonuç olarak, tüm ülke çapında uygulanması gereken ücret düzeylerinin belirlenmesi için kapitalistlerle pazarlığa oturdular ve bu düzeyde ücret ödemeyi reddeden her kapitalisti grevle tehdit ettiler. Sendikalar her iş kolundaki çırakların sayısının sınırlanmasına çalıştılar. İşgücündeki artışa bu şekilde sınır koyarak, iş-

verenler arasında hünerli işçi bulmak için bir rekabetin doğacağını ve böylelikle de ücretlerin yüksek düzeyde kalacağını umuyorlardı. Yeni makine ve araçların üretime sokulması gibi dolaylı yollarla ücretlerin düşürülmesi teşebbüslerine sendikalar şiddetle karşı koydular. Nihayet, işsizler sendikalarından malî yardım alma planağına kavuştular .Bu yardım, ya sendika fonundan işçiye para ödenerek, ya da eline bir kart verilerek yapılıyordu. Bu kartta işçinin sendika üyesi olduğu belirtiliyor, böylelikle ülkenin diğer bölgelerinde iş ararken kendisine öteki sendika üyelerince yardım edilyor, iş bulabilmesi için yol gösteriliyordu. Bu düzenlemelere 'gezginclik sistemi' (tramping system), iş bulmak için bu düzenlemelerden yararlanan kişilere de 'gezgin' adı veriliyordu. İşlerini yürütebilmek için sendikalar aylıklı iki memur tutuyorlardı; başkan ve sekreter. Bu memurlara para ödenmesi zorunluydu; çünkü hiçbir işverenin kendilerine iş vermesi beklenmezdi. Üyelerin haftalık aidatlarını toplayan ve fonların sendika amaçları çerçevesinde kullanılmasını denetleyen bir komite sendika işlerini yürütüyordu. Yarar ve olanak görüldüğü durumlarda, belirli bir bölgenin hünerli işçileri, mümkünse diğer bölgelerdeki benzer sendikalarla federasyon halinde birleşmeye çalışırlardı. Bu federasyon muntazaman delege toplantıları düzenlerdi. Belirli iş kollarındaki sendikaları temsilen ulusal ölçekte konfederasyonların gerçekleştirilmesi için tek tük çabalara rastlanmaktadır. İlki 1830'da olmak üzere, her tür sendikadan gelen delegelerin toplandığı ulusal ölçekte bir sendika oluşturmak amacıyla çeşitli çabalarda bulunulmuştur. Ne var ki, bu girişimler genellikle başarısız sonuçlar vermiş, başlangıçta işlerin yolunda gittiği durumlarda bile bu uzun süre devam etmemiştir. Bu tür bir sendikalar birliği ancak koşulların olağanüstü boyutlara ulaşan bir coşkunluk dalgası yaratması durumunda mümkün olacak, başarıya ulaşacaktır.

Amaçlarına ulaşmak için sendikalar şu yolu izlerler: Bir ya da daha çok işveren sendikanın istediği ücreti ödemeyi reddederse, bir işçi temsilcisi grubu işverene ricaya

gider. Ya da bir dilekçe gönderilir. Bu tür yöntemler, küçük krallığı içinde işverenin sahip olduğu mutlak gücün işçilerce de anlaşıldığını gösterir. Bu yöntemlerle hiçbir şey elde edilemezse, sendika, üyelerine işi bırakıp evlerine gitmelerini söyler. Eğer bütün işverenler söz konusu ise grev, genel bir grevdir. İşverenlerin yalnızca bir bölümü sendikaların istediği ücreti vermeyi reddederse, kısmî greve gidilir. Eğer grev ihbarı da uygun bir biçimde yapılmışsa —çoğu zaman böyle olmuyor— olayların bu gelişimi kanunlara uygundur. Sendika üyesi olmayan, ya da sendikalarını terketmeleri için burjuvaziden rüşvet alabilecek işçiler bulunabildiği sürece, bu kanunî direniş biçimleri etkin olmaktan uzaktır. Özellikle kısmî greve gidildiği durumlarda işveren «grev kırıcı» denilen, greve rağmen çalışmaya hazır kişileri kolaylıkla bulabilir ve böylelikle sendikalarına bağlı kalan işçilerin direncini sonuçsuz bırakabilir. Grev sırasında işbaşı yapan bu kişiler sendikaya bağlı üyelerce genellikle gözdağı verilir, rahatsız edilir, dövülür, kısacası yaptıklarından caydırmak için her şey yapılır. Saldırıya uğrayan grev kırıcı dâvâ açarsa, üyelerinden biri huzuru bozmakla suçlandığından sendikanın gücü hemen yıpranır. Kanunlara uyan burjuvazi, yargı organlarını da denetlediğinden, sendikanın yenilgisini sağlama bağlamış olur.

Sendikacılık tarihi, işçiler için birçok yenilgiyi ve yalnızca tek tük birkaç zaferi içerir. Sendikaların bütün bu çabalarının, işgücü pazarındaki arz ve talebe göre ücretleri belirleyen ekonomik yasayı değiştiremeyeceği açıktır. Sonuçta, ekonomiyi etkileyen güçlü faktörler karşısında sendikalar çaresizdir. Bu yüzden bir ekonomik kriz durumunda, işçiler ya kendi istekleriyle ücret azalışını kabul edecek, ya da yok olup gideceklerdir. Aynı şekilde, işgücüne olan talepte önemli bir artış olursa, sendikalar, kapitalistlerin hünerli işgücü bulmak için giriştikleri serbest rekabet sonucunda belirlenen ve zaten hak kazanacakları ücret düzeyinden daha yüksek birşey elde edemeyeceklerdir. Bunlara karşılık, sendikalar, ekonomideki daha

az önemli, ufak tefek birtakım faktörler üzerinde önemli ölçüde etkili olabilir. İşverenler, işçilerin örgütlü kitle direnişiyle karşılaşmasalardı, işçi ücretlerini sürekli kısarak hep kendi kârlarını artıracaklardı. İmalâtçıların kendi aralarındaki rekabet, her kapitalisti, işçilerine ödediği ücreti asgari düzeyde tutmaya itecekti. Olagan dışı durumlar bir yana, işçilerin ortak direnişinin, imalâtçılar arasındaki dizginsiz rekabetin doğuracağı zararlı sonuçları sınırladığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Diğerleri de aynı şeyi yaparken bir imalâtçının ücretleri kısması, ekonominin genel durumu bunu gerektirdiği için doğal görülebilir. Ancak, ortada hiçbir ekonomik gerekçe yokken bir işverenin kendi başına ücretleri kısmaya kalkışması ayrı bir sorundur. Bunu yapan imalâtçı grevle karşılaşacağını, sermayesi işlemeyip, makineleri paslanacağından bu grevin kendisine zarar getireceğini bilmektedir. Ücretlerde bir azalmayı sağlayabileceğinden emin değildir. Ancak başarıya ulaştığı takdirde rakiplerinin de aynı örneği izleyeceğinden emindir. Böyle bir durum gerçekleştiğinde, ürettiği malların fiyatları düşecek, bu düşüş ise ücret kısıntısından başta sağladığı avantajı silip süpürecektir. İşçi sendikaları, bir kriz döneminden sonra, işçilerin bütünüyle örgütsüz olmaları durumunda sağlanabileceğinden daha çabuk bir ücret artışı elde edebileceklerdir. Diğer imalâtçıların rekabeti zorlamadıkça, ücretleri artırmak, işverenin çıkarına değildir. Gerçekte, iş hayatı canlanır canlanmaz işçiler daha yüksek ücret isterler ve grev tehdidi altındaki işvereni genellikle buna razı ederler. İmalâtçı, işçi bulma sıkıntısı içindeyse, böyle bir isteğe karşı koyamaz. Ancak, daha önce de işaret ettiğimiz gibi, sendikalar, işgücü pazarındaki durumu etkileyen daha önemli faktörlerin önüne gecemezler. Böyle koşullarda açlık, işçileri adım adım işverenin buyurduğu koşullar altında işbaşı yapmaya zorlar. Pek az işçi işbaşı yapsa bile sendikanın gücü kırılmıştır. Çünkü burjuvazi, dışarıdan işçi getirtebildiği ve satışa hazır stokları bulunduğu için en güç durumların bile üstesinden gelebilir. Sendika fonları ise, grevdeki işçilere

bol bol dağıtılırsa hemen tükenir. Küçük dükkân sahipleri yüksek faizler karşılığında veresiye satış yapabilirler, ama yalnızca kısa bir süre için. Sonuçta, zorunluluklar işçileri burjuvazinin boyunduruğuna geri dönmeye zorlar. İşçiler, grevlerin çoğunun başarısızlıkla sonuçlandığını görmüşlerdir. İşverenler, sıkışmadıkları sürece, işçi ücretlerini kısmayı kendi çıkarları açısından istemezler. (Gerçekte, işverenleri bu tutuma zorlayan işçilerin örgütlü direnişidir.) İş hayatındaki durum zorunlu kıldığı için ücretlerde bir kısıntıya gidilecekse, işçilerin yaşam standartları doğal olarak düşecektir.

İş hayatındaki durgunluk nedeniyle ücretlerde düşüş kaçınılmaz hâle geldiğine göre, işçilerin bunu önleyeceğiz diye greve gitmelerinin nedeni sorulabilir. Bunun cevabı basit olarak şöyledir: İşçiler hem ücretlerdeki düşüşü, hem de bu düşüşü zorunlu kılan koşulları protesto etmelidirler. İnsan olduklarına göre, toplumsal koşulların baskısına teslim olmayacaklarını vurgulamalıdırlar. Toplumsal koşulların kendi isteklerine uyacak biçimde oluşturulmasını istemelidirler. Sendikalar protestolarını grev biçiminde vurgulayamazlarsa, sessizlikleri, toplumsal koşulların insan mutluluğuna üstün geldiğini onların da kabul ettiği anlamına gelecektir. Bu da, orta sınıflara, iş hayatı canlandığı zaman işçileri sömürme, durgunlaştığı zaman da onları açlığa terketme hakkının tanınması demektir. İnsanca duyguları tümden yitirmedikleri sürece işçiler, olayların bu akışını protesto etmelidirler. Bu protesto, grev biçimini alacaktır; çünkü İngilizler lâftan çok eylemin etkinliğine inanan pratik kisilerdir. İngiliz işçileri, protestoları resmen kabul edilip rafa kaldırılır kaldırılmaz neşeyle yan gelip yatan Alman teorisyenlerine benzemezler.

İngiliz işçilerinin protestolarının aldığı somut biçim, orta sınıfların açgözlülüğüne sınır çizilmesinde yardımcı olmuştur. Kapitalist sınıfın mağrur toplumsal ve politik güçlerine karşı işçi sınıfı direnişini ayakta tutmuştur. Ancak, orta sınıfların gücünü kırmakta sendikaların ve grev-

lerin kendi başlarına yeterli olmadıklarını işçiler kendi pratik deneylerinden öğrenmektedirler.

Sendikalar ve grevlerin gerçek önemleri, kendi aralarındaki rekabete son vermek için işçilerin girıştiği ilk cabalar arasında olmalarında yatar. Burjuvazinin işçiler üzerindeki hâkimiyetinin bütünüyle işçilerin kendi aralarındaki rekabete —yani dayanışma yokluğuna dayandığı gerçeğinin kavranması sendikaların temelini oluşturur.

Sendikalar, yalnızca —belirli bir ölçüye kadar da olsa— işçilerin kendi aralarındaki bu rekabete sıkıca karşı durdukları için bile, mevcut sosyal düzene karşı büyük bir tehlike olduklarını göstermişlerdir. Bu karşıtlık cağdaş toplumun temelini meydana getirmektedir. İşçiler, sendikalar kurarak, grevler düzenleyerek, mevcut sosyal yapının ve orta sınıfların giydiği zırhın en açık noktasını bulmuşlardır. Bunu herhangi bir başka yolla gerçekleştiremezlerdi.

İşçiler arasındaki rekabet son bulup, tüm işçiler orta sınıfların kendilerini sömürmelerine müsaade etmemeye karar verdiklerinde mülkiyetin egemen gücü son bulacaktır. İşçiler bugüne dek kendilerine alınıp satılabilen bir mal gibi davranılmasına ses çıkarmadıkları için, ücretler arz ve talep kanununa, işgücü pazarının belirli bir andaki durumuna bağlı kalmıştır. İşçiler kararlarını verip bundan böyle kuzu kuzu alınıp satılmaya razı olmayacaklarını ilân eder etmez, cağdaş ekonomik-politik düzenin tümü, ücret kanunu ile birlikte yıkılacaktır. İşçiler yalnızca zahmet ceken değil, aynı zamanda düşünen insanlar gibi davrandıklarında, kendi emeklerinin meyvalarından âdil bir pay almaya kararlı olduklarını gösterdiklerinde (kapitalizmin) yıkılışı sağlama bağlanmış demektir. Eğer işçiler sadece kendi aralarındaki rekabeti yok etmekle yetinip daha öteye gidemezlerse, ücret kanununun sonunda yeniden işlemeye başlayacağı gerçektir. Ancak, amaçların bu şekilde sınırlanması günümüz sendikal hareketinin ölümü olacak, sonunda işçiler arasındaki rekabetin yeniden canlanma-

sına yol açacaktır. Böyle bir polîtika söz konusu değildir. Zorunluluk, sendikaları rekabetin yalnızca **bir** yönüne değil, tümüne son vermeye itecektir. Bu sonuca ulaşılacaktır.

Rekabetin kendilerini nasıl etkilediği işçilerce her geçen gün daha çok anlaşılmaktadır. Kendilerini dayanılmaz durumlara düşüren ticarî krizlerin de kapitalistler arasındaki rekabetin sonucu olduğunu, işçiler kapitalistlerden bile daha açık olarak görmektedirler. Rekabete son verilmesi gereğini sendikalar da görmektedirler ve pek yakında bunun **nasıl** yapılacağını da öğreneceklerdir.

Kapitalist sınıfa duyulan öfke ve kinin alevlenmesine sendika eylemlerinin büyük ölçüde katkıda bulunduğu açıktır. Olağanüstü gerginlik dönemlerinde sendika üyeleri, liderlerinin bilgisi altında ya da onlardan bağımsız olarak bazı suçlar işlerler. Bu eylemler yalnızca umutsuzluğun derinliklerinde filizlenen bir nefretle ve dizginlenemeyen hırsların varlığıyla açıklanabilir. Bunda sendikaların yukarıda değindiğimiz niteliği büyük rol oynamaktadır. Sülfrik asit dökme olayına değinerek bunlara bir örnek vermiştim. Şimdi birkaç örnek daha vermek istiyorum: Yıl 1831; işçiler arasındaki huzursuzluğun ciddî boyutlara ulaştığı bir sırada Manchester yakınlarında Hyde'da bir imalâtçının oğlu olan genç Thomas Ashton bir gece tarlalarda dolaşırken vurularak öldürüldü. Katil hakkında hiçbir ipucu ele geçmedi. Bu cinayetin işçiler tarafından intikam duygusuyla işlendiğine kuşku yok. Birçok kundakçılık olayları, imalâthanelerin patlayıcı maddelerle tahribi girişimleri gösterilebilir. 29 Eylül 1843 Cuma günü, Bay Padgin'in Sheffield, Howard Caddesindeki testere fabrikasındaki bir patlama buraya büyük zarar verdi. Patlamada kulanılan araç, içine barut doldurulup iki ucu kapatılan bir borudur. Ertesi gün, 30 Eylül'de benzerî bir sabotaj eylemine Mr. Ibbetson'un Sheffield, Shales Moos'daki kesicî aletleri ve eğe fabrikasında girişildi. Mr. Ibbetson çeşitli burjuva hareketlerinde öncülük ettiğinden işçiler için se-

vimsiz biri olup çıkmıştı. Daha da ötesi, düşük ücret ödüyor, sendikalı işçi çalıştırmıyor, Yoksulluk Kanununu (Poor Law) kendi çıkarlarına göre uyguluyordu. 1842 ticaret bunalımı sırasında, kendi koşullarını kabul etmeyen işçilerin adlarını Kanun gözlemcilerine (Guardians) bildirerek işçilerini ücretlerdeki azalmayı kabule zorladı. Böylece kendilerine iş teklif edildiği halde çalışmayan kişiler kanunun sağladığı yardımdan yararlanamıyorlardı. Patlama Bay Ibbetson'un tesislerinde büyük zarara yol açtı. Zararı görmeye gelen işçiler olaydan duydukları üzüntünün yalnızca tesislerin tümünün havaya uçmamasından doğduğunu belirttiler. 6. Ekim, 1843 Cuma günü Bolton'daki Ainsworth ve Crompton'a ait tesislere kundak sokuldu. Hiçbir hasar olmadı. Çok kısa bir süre içerisinde, bu fabrikaya karşı girişilen üçüncü ya da dördüncü eylemdi bu. 10 Ocak 1844 Çarşamba günü yapılan toplantıda polis raportörü Sheffield, Berough Konseyine dökme demirden yapılmış bir bomba gösteriyordu. Bu bomba, Sheffield Earle Caddesinde Mr. Kitchen'e ait tesislerde bulunmuştu. Fitili de bulunan bu bomba iki kiloya yakın barut içeriyordu. Fitilin ateşlendiği ancak baruta ulaşamadan alevin söndüğü açıkça görülüyordu. 21 Ocak 1844 Pazar günü Bury, Lancashire de Bentley ve White'a ait hızar atölyesinde bir patlama oldu. Patlamanın nedeni, büyük hasara yol açacak miktarda barutun atölye içine saçılması idi. 1 Şubat 1844 Perşembe günü Sheffield'deki Soho Çark Fabrikaları ateşe verildi, tesisler tamamıyla yok oldu. Bu altı olayın tümü dört ay içerisinde cereyan etmiştir ve bütünüyle işçilerin işverenlerine karşı besledikleri nefrete dayanmaktadır. Bunun, sanayi ilişkilerinin içinde bulunduğu acınacak durumun bir kanıtı olduğunu söylemeye gerek yok. Bu olaylar, İngiltere'de sosyal savaşın patlak verdiğini, 1843'ün ikinci yarısı gibi iş hayatında canlanmanın hüküm sürdüğü dönemlerde bile, şiddetin durdurulamadığını göstermektedir. Ve İngiliz orta sınıflarının gözleri olan bitene hâlâ kapalıdır. En çarpıcı örneği, 3-11 Ocak 1838 tarihleri arasında yargılanan Glas-

gow Thug'ları* vermiştir. Bu duruşmalardan açıkça ortaya çıkıyor ki, en azından 1816'dan beri Glasgow'da olağanüstü örgütlülükte ve güçte bir Pamuk Eğiricileri Sendikası bulunmakta idi. Üyeler, çoğunluğun kararlarına uymaya yeminliydiler. Bütün grevler, kimliği sendika üyelerinin çoğu tarafından da bilinmeyen bir gizli komite tarafından denetlenmekteydi. Bu komite aynı zamanda sendikanın mali kaynakları üzerinde de sınırsız yetkiye sahipti. Komite, grev kırıcıların ve sivrilmiş fabrika sahiplerinin başına mükâfat koyuyor, fabrikalara kundak sokuyordu. Yakılmasına karar verilen bir fabrikada, boşalan dokuma tezgâhlarının başına geçen kadın grev kırıcılar bulunmaktaydı. Bu kadın işçilerden birinin annesi olan Bayan Mac Pherson öldürüldü. Olayın sorumluları sendikanın parasıyle Amerika'ya kaçırıldı. Ta 1820'de M'Quarry adında bir grev kırıcı silâhla yaralanmıştı. M'Quarry'yi yaralayan, sendika tarafından 15 sterlinle mükâfatlandırıldı. Daha sonra Graham adlı biri öldürüldü, katili 20 sterlin kazandı. Ancak bu kişi daha sonra yakalanarak ömür boyu sürgün cezasına çarptırıldı. Son olarak, Oakbank ve Mile-End (pamuk) fabrikalarındaki grevler dolayısıyle 1837 Mayısında Glasgow'da çıkan olaylarda bir düzine civarında grev kırıcı sıkı bir dayak yedi. Aynı yılın Temmuz ayında yeni çatışmalar patlak verdi ve Smith adlı bir grev kırıcı yediği dayaklar sonucu öldü. Bu kez gizli komite üyeleri tutuklanarak mahkemeye çıkarıldılar. Komitenin başkanı ve belli başlı üyeleri, gizli örgüt kurmak, grev kırıcılarını tehdit ve yaralamak, James ve Francis Wood'a ait fabrikayı yakmaktan suçlu bulunarak, yedi yıl sürgün cezasına çarptırıldılar. Bizim iyi kalpli Almanlarımız bütün bunlara ne diyecekler?

Mülk sahibi sınıf, hele hele bu sınıfın işçi sınıfıyla doğrudan ilişkide olan fabrika sahipleri kesimi, sendikalara şiddetle karşı çıkıyor. İşçileri, sürekli olarak böyle derneklerin yararsız olduğuna inandırmaya çalışıyor. Ken-

* Tek işleri, ellerine geçen tüm yabancıları öldürmek olan bir kabileye verilen ad.

di görüşlerini desteklemek üzere kapitalistlerin ekonomi biliminden getirdikleri kanıtlara bakılırsa, geçerli olarak görülebilecek sayılar kullanıyorlar. Ancak görüşleri, ekonomik temele dayandığı için, yalnızca bu nedenle, hakikatin yarısıdır ve işçilerin somut koşullarına hiç ama hiç uygulanamazlar. Orta sınıflar görüşlerini öyle b : coşku içerisinde öne sürüyorlar ki, tek başına bu bile işçilere verdikleri nasihatın hiç de içten olmadığını göstermeye yeterlidir. Bir kere, grevin orta sınıflara zarar vereceği açıktır. Öte yandan, fabrika sahibinin cebine attığı herşeyin zorunlu olarak işçilerin cebinden çalındığı da eşit ölçüde açıktır. Sendikalar, işverenlerin karşılıklı ücret kısma yarışına katılmak için duydukları güçlü eğilimi bir ölçüde köreltmektedir. İşçiler bunu iyice bilmektedirler. Tam olarak bilmeseydiler bile, yine de salt doğal düşmanları olan fabrika sahiplerine zarar verme umuduyla greve gideceklerdi. Savaşta bir yanın uğradığı her kayıp, ötekî yanın yararınadır ve işçilerle işverenler arasında gerçekten bir savaş durumu olduğuna göre, aralarında düşmanlık başgösterince «Büyük Güçlerin» benimsediği politikanın avnısını isci sınıfının da benimsemesi doğaldır. Orta sınıfların üyeleri arasında, eski dostumuz Dr. Ure, her tür sendika hareketinin en kudurgan düşmanıdır. Bu kisi örgütlenmis işçilerin en güçlü kesimi olan pamuk eğiricilerinin gizli karar organlarını duyunca öfkesinden köpürüyor (ve şöyle diyor:)

«Gizli karar organlarına sahip olmakla övünüyorlar. Bu organların emirleriyle, isteklerini kabul etmeyen her işverenin işyerini çalışmaz hale getirebilirler, böylece kendilerini yıllarca kârlı bir iş kapısı sağlayan kişiyi yıkıma uğratabilirlermiş.» (1)

Ure; 'İş hayatının yaratıcı kafası ve yaşatıcı kalbinin, sendikaların başıboş ayaktakımının elinde esir olduğu...' (2) bir çağdan bahsediyor. Ne yazık ki sevimli doktorumuz, eski Roma'da Menenius Agrippa'nın pleblerin gözlerini boyaması kadar kolaylıkla yutturamıyor masallarını İngiliz işçilerine! Son olarak Dr. Ure aşağıdaki hikâyeyi anla-

tıyor: Bir seferinde eğirlciler kasten kötü iplik üreterek güçlerini artık dayanılamayacak kadar kötüye kullanmışlar'. Yüksek ücret almaları, bu kişilerde işverenlerine karşı minnet duygusu yaratmamış, kafalarını geliştirmelerine de yardım etmemiş. Dr. Ure 'kafaların gelişmesine' değinirken asıl kastettiği işçilerin kendilerini, işverenlerine çıkar sağlayabilecek zararsız araştırmalara adamaları gerektiğidir. Ücretlerin artışı çoğu durumlarda günahkârca bir gurura yol açıyormuş. Bu paralar, düzen, disiplin nedir bilmeyen işçilerin giriştikleri grevleri desteklemede kullanılıyormuş. Güçlerin bu şekilde keyfî olarak kötüye kullanılmasından, biri ardından öbür milyoner grubu zarara uğramış. Bir keresinde, bu tatsız ilişkiler Hyde, Duklnfield ve komşu bölgeleri etkileyince, Fransız, Belçika'lı ve Amerika'lı rakiplerinin kendilerini pazardan sileceğinden korkan tezgâh sahipleri, Sharp, Roberts ve Ortakları firmasına başvurarak 'İş hayatını şu acı esaretten ve yaklaşan yıkımdan kurtarmak için 'Bay Roberts'in otomatik bir eğirici geliştirmesini rica ettiler... ...Roberts birkaç ay içerisinde tecrübeli bir işçinin düşünüş, duygu ve maharetine sahip olduğu görülen bir makine geliştirdi. Böylece Minerva'nın emriyle Modern Prometheus'umuzun ellerinden (yerinde olarak) **Demirden Adam** denilen yaratık doğdu —bu yaratığın misyonu çalışan sınıflar arasındaki düzeni yeniden kurmak, Büyük Britanya'nın zanaat alanındaki imparatorluğunu tescil etmektir. Bu harika Herkül'ün haberi sendika çevrelerine korku saçtı ve daha henüz beşikteyken başıbozukluk Hydra'sını (canavarını -ç-) boğup yokettl (3)' Dr. Ure sözlerine devam ederek, tekstil sanayiindeki dört renk ve beş renkli basma makinelerinin, basmacı (ustalarının) yarattığı huzursuzluk sonucunda geliştirildiğini söylüyor. (4) Ure görüşünü kanıtlamak için başka örnekler de veriyor: Dokumacılar kafa tutma belirtileri gösterince, yeni bir dokuma makinesi geliştirilmiş. Bütün bunları yazan, aynı kitapta kısa bir süre önce makinelerin işçilere ne kadar yararlı olduğunu anlatmak için sayfalar harcayan kişidir! Hiç kuşkusuz Dr. Ure sen-

dikaları eleştiren tek kişi değildir. Fabrikalar Araştırma Komisyonunda tanıklık eden ünlü sanayici Bay (Henry) Ashworth'un da aralarında bulunduğu birkaç imalâtçı, bütün öfkelerini işçilerin sendikalaşmasına yöneltmek için hiçbir fırsatı kaçırmadılar. Orta sınıfların bu akıllı temsilcileri —bir takım (gerici) hükümetler gibi— Allahın belâsı ajitatörler, şeytan ruhlu kişiler, demagoglar, çapulcu reisleri ve dengesiz gençler tarafından kışkırtıldığı için bir türlü akıl erdiremedikleri tüm eylemleri lânetlediler. İddialarına göre bütün bu huzursuzluklar sendikaların paralı ajanlarınca körüklenmektedir; çünkü onlar için ekmek sorunudur bu. Gerçekte ise, sendikaları bu ajanları desteklemeye zorunlu kılan hiç kuşkusuz işverenlerin ta kendileridir; çünkü burjuvazi onların sanayide bir ekmek kapısı bulmalarına müsaade etmemektedir.

Grevlerin inanılmaz sıklığı, İngiltere'de şu anda sürmekte olan sosyal savaşın ulaştığı boyutların en iyi kanıtıdır. Bir yerde grev patlamaksızın bir hafta —gerçekte bir gün bile— zor geçmektedir. Bütün bunların çeşitli nedenleri vardır: Ücretlerde düşüş, ücret artışı talebinin reddedilişi, sendikasız işçilerin kullanılması, kötü iş koşulları ve yolsuzlukların alıp yürümesi, yeni makinelerin üretime sokulması ve yüzlerce başka neden. Yine de, kimi zaman daha ciddî çatışmalar biçiminde gelişmelerine rağmen, bu grevler çoğunlukla sosyal savaşın ufak tefek anlaşmazlıkları olarak kalmaktadırlar. Ancak yine de, burjuvazi ile proletarya arasındaki kesin savaşın yaklaşmakta olduğunu kanıtlıyor bunlar. Bu grevler sanayi proletaryasının askerî eğitim alanıdır ve kaçınılmaz olarak yaklaşan büyük mücadeleye hazırlık teşkil etmektedir. Grevler, sendikalı işçiler arasındaki belirli grupların, emekçi sınıflar dâvasına olan adanmışlıklarının gösterilerildir. İşçi hareketinin bütün yönleri üzerinde haber içeren tek gazete **Northern Star**'dır. Bu gazetenin bir yıl içerisindeki tüm sayılarını inceleyenler, gerek şehirlerdeki gerekse kırsal kesimlerdeki proleterlerin sendikalarda birleştiklerini ve zaman zaman burjuvazinin zulmüne karşı genel greve gi-

derek protestoda bulunmaya alıştıklarını görecektir. Sendikacılık, sosyal savaş için ideal bir hazırlıktır. İngiliz'lerin karakteristik cesareti ifadesini en iyi biçimde bu örgütlerde bulmaktadır. Kıta Avrupa'sındaki gözlemciler İngiliz'lerin —özellikle İngiliz işçilerinin— devrim yürütecek cesarete sahip olmadıklarını, çünkü işçilerin orta sınıf egemenliğini şikâyetsiz kabul eder göründüklerini ileri sürüyorlar. Diyorlar ki; Fransız'ların tersine, İngiliz'ler sürekli aralıklarla ayaklanmaya hazır kişiler değillerdir. Bu görüş bütünüyle yanlıştır. İngiliz işçileri diğer başka bir ülkenin işçileri kadar cesurdurlar. Fransızlar kadar mevcut durumdan hoşnutsuzdurlar; ancak, mücadele yöntemleri değişiktir. Politika Fransız işçilerinin kanına işlemiştir; bu yüzden sosyal güçlüklere karşı politik silâhlarla savaşırlar. İngiliz işçileri ise, yalnızca burjuva toplumunun çıkarlarına uygun biçimde oynanan bir oyun olarak gördükleri politikadan uzak durmuşlardır. Bu yüzden, İngiliz işçileri hükümete karşı savaşacakları yerde, doğrudan doğruya burjuvazi üzerine yüklenirler ve bugün için bu mücadele şiddetle değil ancak barışçı araçlarla yürütülebilir. Fransa'daki ekonomik durgunluk ve bunun doğurduğu hoşnutsuzluk 1834 yılında Lyons işçilerinin Cumhuriyet lehine silâhlı ayaklanmasına yol açtı. İngiltere'de ise 1842 yılında, az çok benzeri koşullar, Halkın Bildirisi (People's Charter) ve ücret artışı için Manchester işçilerinin genel grevi ile sonuçlandı. Gerçekten de, bir grevci için cesaret, sağlam ve sarsılmaz bir kararlılık, ayaklanmaya katılanlar için olduğundan daha çok gereklidir. Sefaletin, karısı ve çocuklarıyla birlikte aylarca açlık ve çile çekmenin ne demek olduğunu bunca deneyle bilen birinin, bütün bunlara rağmen davaya sımsıkı bağlı kalması az şey değildir. Silâhlı ayaklanmaya katılan Fransız işçisini ise ölüm ya da kürek cezası beklemektedir. Ancak, açlığın pençesinde yavaş yavaş eriyen ailesini hergün gören, kapitalist boyunduruğu altında kendini ezmeye kararlı orta sınıfların öcüne eninde sonunda yakalanacağını bilen İngiliz işçisinin durumuyla karşılaştırıldığında bunlar nedir ki? İngiliz işçile-

rinin; ancak ve ancak direnişi sürdürmenin apaçık sonuçsuz ve anlamsız olduğu durumlarda üstün güçlere boyun eğen sarsılmaz, yenilmez ruhuna daha sonra örnek vereceğiz. Böyle koşullarda sabırla, soğukkanlılık ve kararlılıkla, çektiği azaba nasıl katlandığını gördükçe, İngiliz işçisinin niteliği gerçekten saygıya hak kazanmaktadır. Grevcinin sağlamlığı günde yüz kere deneyden geçmektedir ve o hâlâ ayaktadır. Bir tek inatçı fabrika sahibine boyun eğdirmek için bunca çileyi çekmeye hazır olan insan, bir gün gelecek tüm bir burjuvazinin gücünü yerle bir edebilecektir.

Herşey bir yana, İngiliz işçisi cesaretini yeterince sık kanıtlamıştır. Gerçi 1842 grevi başarısızlıkla sonuçlanmıştır, ancak bu başarısızlığın nedenlerini kolayca açıklayabiliriz: Mücadele zamanı kötü seçilmişti; yeri, zamanı gelmeden eyleme geçmeleri için burjuvazinin giriştiği kışkırtıcı hareketler engellenememişti; işçiler, niçin grevde oldukları hakkında kendi kafalarında olsun açık bir fikre sahip değillerdi. Ve hepsinden de öte, işçiler birleşmiş değillerdi.

Ancak, bu tür başarısızlıklar bir yana, İngiliz işçilerinin —özellikle sosyal amaçları kafalarında netleştirdikleri zaman— cesaretlerini gösteren birçok örnek vardır. Bunun iyi bir örneğini oluşturan 1839 Gal ayaklanmalarını bir yana bırakalım. Asıl değinmek istediğim, Manchester'de (ben de orada bulunduğum bir sırada) patlak veren ve giderek tam bir savaş biçimini alan grevdir. Pauling ve Henfrey adlı baylar işyerlerinde üretilmekte olan tuğlaların büyüklüğünü artırmaya karar verdiler. Şimdi tuğlalar daha büyük olacağından, doğal olarak fiyatı da artırdılar. Fakat bu tuğlaları yapan işçilerin ücretlerini artırmadılar. Ücret artışı isteği işverenlerce reddedildi. İşçiler greve gittiler. Sendikaları da firmayı kara listeye alarak işçileri desteklediler. Bay Pauling ve Henfrey büyük bir güçlükle Manchester ve civarından grev kırıcı bulup getirdiler. Grevciler, işyerinde çalışmakta direnen grev kırıcıları korkutarak kaçırtmak istiyorlardı. Bunun üzerine, Pauling

ve Henfrey, hepsi de asker ya da polis eskisi olan, silâhlı 12 adam tuttu. Grevciler, grev kırıcıları korkutamayınca daha sert tedbirlere yöneldiler. Bir gece saat onda, ön saftakilerinin ellerinde piştovlar bulunan disiplinli bir işçi grubu, piyade barakalarından sadece 300-400 metre uzaklıkta olan işyerine askerî bir düzen içerisinde yürüdü. Grevciler, bekçileri görür görmez ateş açtılar, kurumaları için açığa serilen yaş tuğlalar üzerinde tepindiler, hazırlanmış tuğla çuvallarını darmadağın ettiler, yollarına ne çıkarsa tahrip ettiler. Daha sonra bekçinin evini basarak karısını dövdüler, mobilyaları tahrip ettiler. Bu arada muhafızlar, buldukları emin bir siperden grevcilere ateş açmışlardı. Grevciler tuğlaları yaktıkları bir fırının çevresinde toplandıklarından yükselen alevler arasında silüetleri kolaylıkla secilebiliyordu. Bu yüzden muhafızların her kurşunu hedefini bulurken grevcilerin verdiği karşılık bütünüyle etkisiz kaldı. Karşılıklı ateş cephane bitene dek yarım saatten fazla sürdü. Fakat bu süre içerisinde hücumun amacı —işyerinde tahrip edilebilecek ne varsa tahrip etmek— sağlanmıştı. Askerî kuvvetler ortaya çıkınca grevciler Manchester'den 3 mil uzakta olan Eccles'e doğru çekildiler. Eccles'e varmadan hemen önce numarası okunanın cevap verdiği bir yoklama yapıldı. Bundan sonra dağıldılar, fakat beklenileceği gibi kendilerine her yönden yaklaşmakta olan polisin eline düştüler çabucak. Yaralananların sayısı oldukça fazla olmalı, ancak yalnızca tutuklular arasındaki yaralıların sayısı biliniyor. İşçilerden biri kalçasından, baldırından ve omuzundan olmak üzere üç yerinden yaralanmış, buna rağmen 4 mil yol yürüyebilmişti. Hiç kuşkusuz bu grevciler devrimcilere yaraşır cesarete tümüyle sahip olduklarını ve kurşun yağmurundan korkup kaçmadıklarını kanıtlamışlardır. Bunlara karşılık 1842 gösterilerinin koşulları oldukça farklı idi. Kafalarında hiçbir ortak amacı net olarak taşımayan silâhsız kalabalıklar, pazar yerlerini kuşatan bir avuç süvari ve polis tarafından kolaylıkla durduruldular. Kanun ve düzeni temsil eden güçlerin yapacakları tek iş pazar yerine giden birkaç yolu

tıkamaktı. Bu göstericiler cesaretten yoksun değillerdi; çünkü burjuvazinin sadık uşakları ortalıkta görünmeseydi bile aynı şekilde davranacaklardı. İşçiler; amaçlarını açıkça kavramışlarsa hiçbir korkaklık göstermezler. Bunun bir örneği, sonunda topçu kuvvetlerince korunmak zorunda kalınan Birley fabrikasında görülmektedir.

Burada, sırası gelmişken, İngiltere'de kanunların kutsallığı üzerinde birkaç söz söylemek yararlı olacaktır. Elbette ki burjuvazi kanunların kutsallığından yanadır; bu şaşırtıcı değil. Kanunları kendileri yaptılar, kendileri onaylıyorlar, bu kanunlarca korunup yine bu kanunlardan yarar sağlıyorlar. Tek tük bazı hükümler çıkarlarını zedelese de, bir bütün olarak kanunların kendi çıkarlarını koruduğunu burjuvazi bilmektedir. Burjuvalar, kanunların kutsallığı ilkesiyle —bu ilke, toplumun bir kesiminin isteğine, ötekinin uysallıkla uyması olarak biçimlenir— sosyal düzen içerisindeki yerlerinin ne kadar sağlam bir kazığa bağlandığının bütünüyle bilincindedirler. İngiliz burjuvazisi kanunların kutsallığına sımsıkı sarılır; çünkü kanunların da, tanrıları gibi, kendi hayal güçleriyle varlığa kavuştuğuna inanırlar. İşte bu yüzden, gerçekte kendi silâhları olan polis cobu, onlara göre otoritenin güven verici sembolüdür. Ancak işçi, kanunları doğal olarak çok farklı bir gözle görür. Uzun ve acı deneyler sonunda, kanunun, burjuvazinin kendisine karşı elinde tuttuğu bir sopa olduğunu öğrenmiştir. İşçinin kanuna hiç mi hiç itimadı yoktur ve zorlanmadıkça kanuna başvurmaktan kaçınır. İngiliz işçilerinin polisten korktuklarını iddia etmek gülünçtür. Manchester'de polisler her hafta işçilerden dayak yer. Hatta geçtiğimiz yıl işçiler demir kapılar ve kepenklerle korunmuş bir karakolu basmaya kalkmışlardı. 1842 grevlerinin doğurduğu olaylarda polisin kazandığı zafer, daha önce de değindiğim gibi, yalnızca işçilerin kararsızlığından doğmuştur.

İşçiler kanuna saygı duymadıkları, ancak bunu değiştirecek güçte olmayıp, şu anda yalnızca boyun eğdikleri için, yeni kanun önerileri getirmeleri, burjuvazinin ka-

nunlarını, emekçi sınıfların kanunlarıyla değiştirmeyi amaçlamaları doğaldır. Proletaryanın önerdiği bu kanun Halkın Bildirisi'dir. Bu bildiri, her yönüyle katıksız politik bir belgedir ve tam demokratik Avam Kamarası için çağrıda bulunmaktadır. Chartism, işçileri burjuvazi karşısında sımsıkı birleştiren ortak bir politikanın ifadesidir. İşçilerin burjuvaziye karşı sendikalarda ya da grevlerde sürdürdükleri muhalefet yerel ve bölük pörçük niteliktedir; tek başına bir işçi ya da bir grup işçi tek bir burjuvaya karşı savaşmaktadır. Burjuvaziye karşı savaş genelleşirse, bunun nedeni işçilerin bilinçli çabaları değildir. Yer yer görülen genel nitelikteki direnişlerin altında ise mutlaka Chartism vardır. Yine de, burjuvaziye karşı girişilen büyük Chartist saldırının temeli işçi sınıfıdır. Bu saldırının baş hedefi, burjuvazinin, çıkarlarını korumak üzere diktiği politik ve hukuki kalelerdir. Chartist hareketin kökenleri proletaryanın büyümesiyle aynı anda gelişen bir demokratik partinin ortaya çıktığı 1780'lerde bulunabilir. Fransız devrimi bu demokratik hareketi, özellikle Londra'da hızlandırdı. 1815 yılında Napolyon savaşlarının sona ermesinden sonra —artık 'Radikal Parti' adını alan— hareket Birmingham ve Manchester'de çok güçlendi. Radikaller, yenilenmemiş Avam Kamarasına hakim durumda bulunan oligarşinin gücünü kırmak ve Reform Kanununun kabulünü sağlamak için liberal burjuvaziyle ittifaka girdiler. O zamandan bu yana Radikal örgütler sürekli olarak gelişti, giderek sola kaydı ve orta sınıflara karşı bir işçi sınıfı partisi haline geldi.

1838'de William Lawett önderliğindeki Londra Çalışanlar Birliği (London Working Men's Association) Halkın Bildirisi'ni hazırladı. Bildiri altı maddeden oluşuyordu:

I) Aklî yetenekleri yerinde olan, hiçbir suçtan hüküm giymemiş, 21 yaşını geçen her yetişkin erkek oy hakkına sahip olmalıdır,

II) Parlâmento seçimleri her yıl yapılmalıdır,

III) Avam Kamarasının en yoksul kişilere bile açık olabilmesi için parlâmento üyelerine maaş bağlanmalıdır.

IV) Rüşveti ve seçmenlerin orta sınıflarca tehdidini önlemek için, parlâmento üyelerinin seçimi gizli oyla yapılmalıdır,

V) Her parlâmento üyesinin eşit sayıda seçmeni temsil etmesi için, eşit seçim bölgeleri saptanmalıdır,

VI) Adayların, yılda 300 sterlin gelir getirecek kadar taşınmaz mala sahip olmalarını zorunlu kılan —ve etkili olmadığı kabul edilen— sınırlama kaldırılmalıdır. Böylelikle her seçmen, aday olabilmelidir.

Bu altı noktanın tümü de Avam Kamarasının yapısına ilişkindir. Oldukca masum görünebilirler; ama, gerçekleştirildikleri takdirde Kralicenin tahtı ve Lordlar Kamarası dahil, tüm İngiliz Anayasasını yerle bir edecek niteliktedirler. Anayasanın monarşik ve aristokrat unsurları varlıklarını sürdürebiliyorlar; çünkü monarşik ve aristokratik düzen görünümünün sürdürülmesi orta sınıfların işine gelmektedir. Gerçekte ise, bu ikisi de dış görünüşteki sembolik yetkilerden öte bir şeye sahip değildir. Ancak, kamu oyu sağlam bir biçimde Avam Kamarasının ardında yer alır almaz —diğer deyişle Avam Kamarası yalnızca orta sınıfların değil tüm halkın da iradesini temsil etmeye başlar başlamaz—, bu meclis tüm gücü elinde tutacak. Kraliçe ve Lordlar sembolik yetkilerinin son kalıntılarını da yitireceklerdir. İngiliz işçisi ne Krallçeye ne de asillere hiçbir saygı beslememektedir. Burjuvazi krallçe ve aristokrasiyi baştacı edip onlara her şerefi lâyık görmekte, ancak ellerine göstermelik yetkilerden öte pek az şey bırakmaktadır.

Bu deyimi hiç kullanmamasına ya da çok az kullanmasına rağmen, İngiliz Chartisti bir cumhuriyetcidir. Bütün dünyadaki cumhuriyetçi partilere yakınlık duymasına rağmen, kendini demokrat olarak tanımlamayı yeğler. Gerçekte ise, desteklediği demokrasi yalnızca politik demokrasi olmadığı (aynı zamanda sosyal ve ekonomik olduğu) için cumhuriyetcilikten de ötededir.

Yine de, görülen şudur: 1835'deki doğuşunda Chartism, bir işçi sınıfı hareketi olmasına rağmen, Radikal

küçük burjuvaziden pek de kesin çizgilerle ayrılmıyordu. İşçi sınıfı radikalizmi, burjuva radikalizmi ile el ele yürüdü. Her iki grup, yıllık ulusal kurultaylarında tek bir partiymiş gibi bir araya gelip Bildiri'nin maddelerini ortak amaçları olarak benimsiyorlardı. Bu dönemde burjuvazinin alt kesimi Reform Kanununun sonuçlarından pek acı bir hayal kırıklığına uğramış, ayrıca 1837-39 ticarî bunalımından büyük yaralar almıştı. Böylece pek keskin ve dövüşken bir havaya girerek kendilerini bütün benlikleriyle Chartist hareketin içine attılar. Almanya'da bu hareketlenişin kanlı canlı, zinde gücünü kimse değerlendirememektedir. Chartistler, halkı silahlanıp ayaklanmaya teşvik ettiler, Fransız Devrimindeki gibi mızraklar hazırlandı. 1838'de Stephens adında bir Metodist Papazı, Manchester'deki büyük bir İşçi gösterisinde, şiddet kullanılmasını savundu:

«Hükümetin gücünden korkmanıza hiç yer yok. Sizi ezenlerin, sizleri tehdit araçları olan askerlerden, süngülerden, toptan korkmayın. Sizler bunların tümünden güçlü bir şeye sahipsiniz. Süngülerin ve topların, karşısında çaresiz kalacakları bir silâha sahipsiniz ve on yaşında bir çocuk dahi bu silâhı kullanabilir. Bütün yapacağınız katrana bulanmış bir demet saman ve kibrit bulmaktır. Ve bu silâhı kullandığımız zaman görelim bakalım hükümet ve onun yüzlerce, binlerce askerinin elinden ne geliyor»

Aynı zamanda, Chartist hareketin İşçi-sınıfı yanının karakteristik sosyal belirtileri de açıkça görülüyordu. Aynı Stephens, Manchester Kersal Moor'da toplanan 200.000 kişiye şöyle hitap ediyordu:

Arkadaşlar; Chartism bütün derdi sizleri sandık başına götürmek olan bir politik hareket değildir; bir hayat memat sorunudur, aş ekmek sorunudur. Biri gelir de size chartismden ne anladığınızı sorarsa, şu cevabı vereceksiniz: Ülkedeki her çalışan kişi sırtına giyecek bir ceket, içerisinde ailesiyle oturacağı rahat bir ev ve masasında iyi bir yemek bulma hakkına sahiptir.

Chartismle yakından ilişkili olan diğer iki halk hareketi Yoksulluk Kanununa (Poor Law) karşı ve On Saat Kanunu (Ten Hours Bill) lehinde girişilen hareketlerdir. Bu dönemde Muhafazakâr Parti'den Oastler kitle gösterilerinde pek aktifti. Charter'den yana bir dilekçe Birmingham'da benimsendi. Bunun yanısıra, işçilerin yararına çeşitli sosyal reformlar isteyen yüzlerce dilekçe dolaşıyordu ortalıkta. 1839 yılında ajitasyonlar bir önceki yıl kadar güçlüydü. Bununla birlikte 1839'un sonlarına doğru işçilerin coşkusu sönmeye yüz tuttu. Bu yüzden Bussey, Taylor ve Frost İngiltere'nin kuzeyinde, Yorkshire ve Galler'de, aynı anda başlayacak ayaklanmalar planladılar. Frost'un planları ihanete uğradı, ayaklanma vaktinden önce başladı ve kolayca bastırıldı. Kuzeyde bulunan diğerleri Frost'un başarısızlığını zamanında öğrenerek planlarını iptâl ettiler. İki ay sonra 1840 Ocak'ında Sheffield ve Bradford'da 'casus ayaklanmaları' adı verilen olaylar patlak verdi ve bundan sonra da ortalık yavaş yavaş yatıştı.

Bu arada, orta sınıfların dikkati daha pratik ve kendileri için daha yararlı bir tasarıya çevrilmişti. Bu, Tahıl Kanunlarının (Corn Laws) iptali idi. Tahıl Kanunlarına Karşı Birlik (Anti-Corn Law League) Manchester'de kuruldu. Bu, burjuvazi içindeki radikal unsurlarla proletarya arasındaki bağların gevşemesine yol açtı. İşçiler, Tahıl Kanunlarının kaldırılmasından pek az kazançlı çıkacaklarını, bunun büyük ölçüde burjuvazinin yararına olacağını hemen kavradılar. O günkü koşullarda emekçi sınıflar Tahıl Kanunlarının kaldırılması için girişilecek ajitasyonu destekleme durumunda değillerdi. Büyük ekonomik sıkıntıların ve sosyal huzursuzluğun hüküm sürdüğü 1842 yılında, Tahıl Kanunlarının kaldırılması yolundaki ajitasyon yeniden canlandı ve 1839'daki kadar güçlü bir duruma geldi. Bu sefer hareketi destekleyenler, orta sınıfların sanayi ile uğraşan varlıklı üyeleriydi. Çünkü bunlar, ticarî krizden oldukça büyük zarar görmüşlerdi. Tahıl Kanunlarına Karşı Birlik —Manchester imalâtçıları tarafından kurulan öz-

gün derneklerden türeyen bir federasyon— artık kesin olarak Radikal ve dövüşken bir tutumu benimsiyordu. Birliğin yayın organları ve ajitatörleri içten devrimci bir havaya büründüler. Birlik liderlerinin davranışında görülen bu değişiklik, 1841'den beri (Peel'in) Muhafazakâr Hükümetinin iktidarda bulunmasına bağlanabilir. Birlik, birkaç yıl önce Chartistlerin yaptığına çok benzeyen bir biçimde işçileri başkaldırmaya teşvik etti. Bu arada işçiler de hareketsiz durmuyorlardı. Çünkü, herşey bir yana, 1842 bunalımından en çok zarar gören kendileriydi. 1842 yılında Chartistlerin 3,5 milyon imzalı bir ulusal dilekçe hazırlamaları bunu göstermektedir. Radikal Partinin işçi ve burjuva kanatları arasında belirli bir soğukluğun doğmuş olmasına rağmen, koşullar bu iki kanadı 1842'de bir araya getirebildi. Aynı yıl 14 Şubat'ta Manchester'de Liberaller ve Chartistlerin yanyana geldiği bir toplantı yapıldı ve yalnızca Tahıl Kanununun iptalini değil, aynı zamanda Bilderi'nin kabulünü de isteyen bir dilekçe metni üzerinde uzlaşmaya varıldı. Ertesi gün her iki parti de bu kararı imzalayıp dilekçeyi onayladılar. 1842 yılının bahar ve yazı büyük huzursuzluk ve sıkıntılar içerisinde geçti. Orta sınıflar koşullar elverişli iken —iş hayatında bunalım, sefalet ve yaygın huzursuzluk— Tahıl Kanunlarını iptal eden kanunları çıkartmaya kararlı idiler. Hazır Muhafazakârlar iktidarda iken orta sınıflar kanunların kutsallığına besledikleri olağan saygılarını bir süre için kenara bıraktılar. Amaçlarına devrimci araçlarla ulaşmak istiyorlar ve bunun için de emekçi sınıfları yardıma çağırıyorlardı. İşçiler, orta sınıfların çıkarları için kestaneleri ateşten çekip kendi parmaklarını yakacaklardı. Bazı bölgelerde, Chartistlerin ta 1839'da önerdikleri plânın yeniden sahneye çıktığı görülüyordu. Bu plan 'Kutsal Ay' adıyla biliniyordu ve bu ay içerisinde genel greve gidilecekti. Ne var ki, 1842'de grève gitmek isteyenler işçiler değildi. İşsiz kalacakların şehirleri terkedip, kırsal bölgelerde toprak sahibi aristokrasinin malına mülküne üşüşecekleri umuduyla, fabrikalarını kapayıp İşçilerine yol verenler İmalâtçıların ta kendileriy-

di. Fabrika sahipleri bu yolla hükümeti ve Muhafazakârların çoğunlukta olduğu parlâmentoyu Tahıl Kanunlarını iptale zorlamayı umdular. Eğer uygulansaydı bu plân hiç kuşkusuz işçilerin ayaklanmasıyla doruğuna ulaşacaktı. İmalâtçılar kendilerini arka planda emniyete alıp planlarının başarısını beklemeye koyuldular. Bütün işler tersine gitse bile ödün verenler kendileri olmayacaktı. 1842 Temmuz'unda iş hayatı yoluna girmeye başladı. Entrikayı yürürlüğe koymanın tam sırasıydı. İş hayatının gerçekten düzelmesine rağmen, Stalybridge'deki üç firma işçilerin ücretlerini kısmak istediler. Bunu kendi girişimleriyle mi, yoksa diğer imalâtçılarla, özellikle Tahıl Kanunları Aleyhtarı Birlik üyeleriyle anlaşarak mı yaptıkları konusunda birşey söyleyemeyeceğim. Stalybridge işyerlerinden ikisi ücretleri düşürme fikrinden çabucak vazgeçtiler. Fakat William Bayley ve kardeşleri kararlarına bağlı kaldılar. İşçiler durumdan yakınmaya geldiklerinde, işverenin teklifinden memnun kalmamışlarsa 'gidip dışarda birkaç gün oyun oynamalarının iyi olacağı cevabı ile karşılaştılar. İşçiler bu kinayeli sözleri ciddiye aldılar. Bağırıp çağırarak fabrikayı terkettiler, diğer işyerlerindeki işçileri kendilerine katılmaya çağırarak Stalybridge'de yürüyüşe geçtiler. Birkaç saat içerisinde kasabadaki bütün işyerleri boşaldı. İşçiler toplantı için Mottram Morr'a doğru yürüyüşe geçtiler. Tarih, 5 Ağustos. 8 Ağustos'ta 5 bin kişi Stalybridge'den Ashton ve Hyde'a yürüyüşe geçti. Bu, çevredeki tüm fabrikaların ve kömür madenlerinin kapanmasına yol açtı. Orta sınıfların umduklarının aksine, işçiler gösterilerinde Tahıl Kanunlarının kaldırılmasını talep etmediler. İstedikleri, 'âdil bir işgünü karşılığında âdil bir ücret'ti. 9 Ağustos'ta Manchester'e yürüdüler. Burada, tümü de Liberal olan mahallî yetkililer göstericilerin şehre girmelerine müsaade ettiler. Göstericilerin girişiyle şehirdeki tüm fabrikalar kapandı. Göstericilere müdahale edildiği tek olay 11 Ağustos'ta, göstericiler Stockport'a ulaşınca cereyan etti. Çünkü, burada işçiler, İngiliz orta sınıflarının gözbebeği demek olan fabrikaya hücum ettiler.

Aynı gün, birçok kargaşalık arasında, Bolton'da genel greve gidildi. Ancak, burada da yetkililer göstericilere müdahale etmekten kaçındılar. Kısa sürede gösteriler tüm sanayi bölgelerine yayıldı. Harman kaldıranların, ya da besin maddeleriyle uğraşanların dışında herkes grevde idi. Öfkeli grevciler büyük itidal gösterdiler. Kendi istek ve kararları dışında bu duruma itilmişlerdi. Bir tek Manchester'li Muhafazakâr Birley (Hugh Hornby) dışında hiç bir işveren greve karşı tedbir önermedi. Bu da her zamanki tutumlarına tamamiyle ters düşüyordu. Bütün bu işler başladığında işçilerin kafalarında hiçbir belirli amaç yoktu. Ancak hiç olmazsa bir noktada birleşmişlerdi: (Tahıl Kanunlarına karşı) Birlik tarafları İşverenler için kendilerini feda etmemeye kararlıydılar. Bir bölümü Halkın Bildirisi'nin gerçekleşebileceğini umarken, diğerleri için ümitlenmenin zamansız olduğunu, 1840'daki ücretlerin elde edilmesiyle yetinmeyi düşünüyordu. İşte, ayaklanma bu noktada tamamiyle çözüldü. En başından beri bilinçli ve dikkatlice düşünülmüş bir işçi ayaklanması niteliği taşısaydı muhtemelen başarı kazanacaktı; ancak işçiler, durumları hiç dikkate alınmadan, işverenlerce iplerinden koparılıp sokaklara salındılar. Kesin çizgilerle belirlenmiş bir amaçları yoktu ve bu yüzden hiçbir şey elde edemezlerdi. Bu arada, burjuvazi 14 Şubat 1842 ittifakını uygulamak için parmağını bile oynatmadı. İşçileri piyon olarak kullanmanın mümkün olamayacağını çabucak gördü, kanun ve düzenin bekçileri pozundan ayrılarak kendi durumunu tehlikeye soktuğunu farketti. Böylece hemen bir kere daha kanunların kutsallığı ilkesinin kararlı savunucusu olup çıktı. Önce kışkırtıp, sonra sokaklara saldığı işçilere karşı şimdi hükûmetle ittifaka giriyordu. Burjuvalar, sadık uşakları ile birlikte özel polis yeminleri ettiler.

Manchester'deki Alman tüccarlar bile özel polis kıyafetinde, ağızda püro, elde kalın copiar sokaklarda dolaşarak vakit geçirdiler. Preston'da özel polis kalabalığa ateş açtı. Amaçsız isyancılar birden karşılarında yalnızca hükümet kuvvetlerini değil, kapitalistlerin yardım için topla-

yabileceği tüm kaynakları, güçleri buldular. Zaten ortak amaçları bulunmayan işçiler yavaş yavaş dağıldılar. Ayaklanma da hiçbir ciddî sonuç vermeden yatıştı. Daha sonraları burjuvazi bir utanmazca işin üstüne ötekini yaparak iyice rezilleşti. Kitle şiddetinin bu en yeni örneğinden dehşete düşmüş görünerek, kendi pisliğini örtmeye çalıştı. Burjuvaların bu davranışları, bir süre önce kendilerinin kullandığı coşturucu, alevlendirici dille hiç de tutarlı değildi. Chartistlerden çok daha fazla suçlu olmaları gerektiği halde ayaklanmayı Chartist 'ajitatörlerin' üzerine yıktılar; bir kere daha kanunların kutsallığının şampiyonları olarak ortaya çıktılar. Bu davranışlardaki akıl almaz yüzsüzlük özellikle belirginleşiyor. Gördük ki, Chartistler olayların patlak verişinde pek az role sahiptiler. Durumun sağladığı olanaklardan en çok yararı sağlamaya çalıştılar yalnızca. Orta sınıflar da olsa aynı şeyi güle oynaya yaparlardı. Sonunda yargılanıp cezalandırılanlar Chartistler oldu. Orta sınıflar ise, hiçbir zarar görmedikleri gibi, birikmiş stoklarını tatlı kârlar karşılığında eriterek grevlerden yarar sağladılar.

Bu ayaklanmanın uğradığı başarısızlık, emekçi sınıflarla burjuvazi arasında kesin ayrılığa yol açtı. O güne kadar Chartistler amaçlarına ulaşabilmek için devrimci yöntemler de dahil her araca başvurmaya hazır olduklarını saklamaya pek çalışmışlardı. Orta sınıflar ise, şiddet olaylarıyla dolu herhangi bir kargaşalığın kendi durumları için taşıdığı tehlikeyi düşünerek, bundan böyle 'fiziki kuvvet' kullanımına karşı çıkıyor, yalnızca aklı sellm'e başvurarak amaçlarına ulaşmak istiyorlardı. —Sanki bu, eninde sonunda şu ya da bu biçimde fiziki kuvvet kullanma tehdidinden başka bir şeymiş gibi—. Şimdi Chartistlerle orta sınıfları iki temel sorun birbirinden ayırıyor. Bu sorunlardan biri fizikî güç ve aklı sellme, karşılıklı meziyetlerine ilişkin. Ancak daha sonra Chartistler, kendilerinin de fizikî güç kullanımına kesinlikle karşı olduklarını ileri sürünce bu konudaki görüş ayrılığı ortadan kalktı (Chartistler Liberal orta sınıflar kadar sözüne inanılır kişiler-

dir). İkinci ve daha önemli olan sorun, Tahıl Kanunlarının kaldırılmasına ilişkindir. İşte burada Chartist hareketin niteliği kendini katıksız biçimde ortaya koyuyor. Tahıl Kanunlarının iptalinde burjuvazinin doğrudan çıkarı vardır. Proletaryanın yoktur. Böylece Chartistler iki gruba ayrılıyorlar. Politik programlarının kâğıt üzerinde aynı görünmesine rağmen, hareketin bu iki rakip kesimi gerçekte değişik ve uzlaşmaz amaçlar peşindedir.

1843 Ocak'ında Birmingham'da toplanan Ulusal Kurultayda, Radikal Burjuvazinin temsilcisi Sturge 'Bildiri' sözcüğünün tüzükten çıkarılmasını önerdi; nedenini de şöyle açıkladı: «Geçtiğimiz yılın ayaklanmaları yüzünden 'Bildiri' şiddet olaylarını akla getirir olmuştur..» Biz şunu da ekleyebiliriz: 'Bildiri' gerçekten de birkaç yıldır böyle bir anlama sahiptir; ancak Bay Sturge bu konuda konuşmayı bugüne kadar gerekli görmemişti. İsciler 'Bildiri' sözcüğünün tüzükten çıkarılmasını istemediler ve Sturge'nin önerisi reddedildi. Bunun üzerine değerli Quaker uzun süredir unuttuğu sadakatini birdenbire hatırladı, Radikal Burjuvazinin azınlık teşkil eden bir bölümüyle 'Tam Oy Hakkı Birliği'ni kurmak üzere salondan çekildi. Şiddet olaylarını akıllarına getirdikçe iyiden iyiye rahatı kaçan Jakoben Burjuvalar, yaygın «Genel Oy Hakkı» deyimi yerine gülünç «Tam Oy Hakkı» deyimini geçirdiler. İşçiler ise bütün bunlara alaycı bir gözle bakıp kendi yollarında yürüdüler.

Bu andan itibaren Chartism katıksız bir işçi sınıfı hareketi oldu; burjuva etkisinin tüm köstekleyiciliğinden arındı. Tam Oy Hakkı Birliğini destekleyen tüm dergiler — **Weekly Dispatch, Weekly Chronicle, Examiner** vb. yavaş yavaş diğer Liberal gazetelerin tipik özelliği olan uyuşukluğun içine gömüldüler. Radikalizm üzerine söyleyecek şeyleri kalmıyordu giderek; serbest ticareti desteklerlerken, 10 saat kanununa ve emekçi sınıflara yarar sağlayabilecek diğer tüm reformlara saldırdılar. Radikal burjuvazi, Chartism'e saldırmayı Liberallerle ortak dâvası olarak gördü. Şimdi gündemlerindeki temel sorun, serbest

rekabet sorunu demek olan Tahıl Kanunlarının kaldırılması idi. Böylece Liberallerin egemenliği altına giren Radikal Burjuvazi bugün politika sahnesinde gerçekten rezilce bir rol oynamaktadır.

Buna karşılık bildirici İşçiler, proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesini artan bir güçle yeniden başlattı. Bildirgeciler, işçilere bunca sefalete mâl olan serbest rekabeti lânetliyor, böylece bu ilkenin savunucuları olan burjuvaların tescilli düşmanı hallne geliyorlardı. Rekabet özgürlüğüne hiç bir sınır konmaması işçilere ancak zarar verecektir. Bugüne dek İşçilerin talep ettikleri reformlar şunları içeriyordu: On Saat Kanunu, işçilerin kapitolistlere karşı korunmaları, âdil ücret, iş garantisi ve yeni Yoksulluk Kanunu'nun kaldırılması. Bütün bu öneriler doğrudan doğruya serbest rekabete ve serbest ticarete karşıdır ve her biri '6 madde' kadar Chartismin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu nedenle, serbest rekabet ve serbest ticaretin sağlanıp Tahıl Kanunlarının kaldırılması gibi tedbirlerin işçi sınıfına hiçbir yarar sağlamaması şaşırtıcı olmasa gerek. İşçiler, Tahıl Kanunlarının kaderine karşı tamamiyle kayıtsızdırlar; ancak iptalini isteyenlere içtenlikle düşmandırlar. Burjuvazi, İşçilerin bu sorunlar karşısındaki tavrını anlama yeteneğinden yoksundur. Tahıl Kanunları sorunu temel sorundur; bu sorun, proletaryayı burjuvaziden, Chartistleri de Radikallerden ayırır. Burjuvazi bunu anlayamaz; çünkü burjuvazi proletaryayı anlayamaz.

Chartist demokrasi ile burjuva politik demokrasisinin eski markaları arasındaki fark işte burada yatar; Chartism, özünde sosyal bir harekettir, sınıf hareketidir. Radikal burjuvazi ise Bildiri'nin 'altı maddesini' hareketin 'son durağı' olarak görüyordu. Oysa proletarya aynı 'altı madde'yi yalnızca daha ileri amaçlara ulaşmak için gerekli araçlar olarak değerlendiriyor. Bugünlerde Chartistlerin haykırdıkları slogan şudur: «Siyasal güç araç, sosyal mutluluk amaçtır.» Rahip Stephens'in 1838'de sözünü ettiği 'hayat memat meselesi', hareketin amacı olarak o

günlerde Chartistlerin yalnızca bir bölümü tarafından benimsenmişti. 1845'te ise hareketin tümünün sloganı oldu. Bugün tek bir Chartist bile yalnızca 'altı madde' nin politik amaçları için çabada bulunmakla yetinmiyor. Chartistlerce ortaya konan sosyalizm anlayışının pek de gelişmiş sayılamayacağı gerçektir. Çekilen sıkıntılar karşısında Chartistlerin temel önerisi küçük işletmeciliktir. Modern sanayinin doğuşuyla küçük işletmecilik yok olduğuna göre bu bir **anakronizmadır.** 'İşçinin korunması' isteği gibi, Chartistlerin pratik önerilerinin çoğu ilk bakışta geçip gitmiş bir çağın koşullarına dönüş teşebbüsü olarak görülebilir. Yine de Chartistlerin bu önerileri yüzeyde göründükleri kadar uygulanabilirlikten uzak değildir. En azından İngiliz emekçi sınıflarının karşılaştığı sorunu netleştirmektedir. Proletarya, ya rekabetin gücüne karşı savaşmaktan vazgeçip önceki uşaklık durumuna düşecek, ya da rekabet sistemini bütünüyle yıkacaktır. Tekrar edelim, şu anda Chartist hareketin kararsız bir durumda olduğu kavranmalıdır. Chartism kendisine (tek başına) katıksız politik bir hareket gözüyle bakan destekleyicilerini silkip atmıştır.

Bugün Chartism'in belirgin yönü sosyal amaçlarında bulunmaktadır ve gelecekte kaçınılmaz olarak gelişmesi gereken, hareketin işte bu yönüdür. Chartismin sosyalizme dönüşmesi uzun süremez. Bu, özellikle bir dahaki ticarî kriz sırasında gerçekleşebilir. Sanayi ve ticaretin bugünkü verimliliğine bakılırsa, bu krizin bekleneceği en geç tarih olarak 1847 yılını gösterebiliriz. Ancak, gelecek yıl (1846) ortaya çıkması daha muhtemeldir. Bu krizin kapsamı ve şiddeti daha önceki herhangi bir bunalımdan çok daha büyük olacaktır. Kriz dönemine girildiğinde, işçiler öylesine sıkıntıya düşecekler ki, katıksız politik tedbirler yerine radikal sosyal reformlar istemeyi ihmal etmeyeceklerdir. Bu durumda, işçilerin Bildiri'lerini elde edecekleri muhakkaktır. Ancak şu sırada işçilerin kafaları, bir kez Bildiri kabul edildikten sonra ne elde edebilecekleri konusunda hiç de net değildir. Bu sorun üzerin-

de geniş ölçüde kafa yoracak zaman ayırmaları kesin olarak zorunludur. Bu yolla, politik gücü elde ettiklerinde, bunu ne yönde kullanacaklarını öğreneceklerdir. Sosyalist ajitasyon bu arada giderek ilerleme kaydetmektedir. Şimdiye kadar, İngiliz sosyalizmi üzerinde, yalnızca işçiler üzerindeki etkileri açısından durduk. İngiliz sosyalistleri, 2000 ilâ 3000 kişiden oluşan 'Yerel Kolonilerinin' yavaş yavaş yerleşmesini istemektedirler. Bu topluluklar hem sanayi hem de tarımla uğraşacaktır. Üyeler eşit haklara sahip olacaklar, çocukları da aynı eğitimi göreceklerdir. Sosyalistlerin diğer amaçları arasında şunları sayabiliriz: Boşanmada kolaylık, fikir hürriyetini tam olarak sağlayan aydın bir hükûmet sisteminin getirilmesi, cezaların kaldırılarak suçlulara muamelede daha akla dayanan yollar bulunması. Sosyalistlerin pratik önerileri bunlardır. Şu anda İngiliz sosyalizminin teorik ilkeleri üzerinde durmuyoruz. Sosyalizmin kurucusu Robert Owen idi. Bir fabrika sahibi olan Owen'in teorileri, işçilerle orta sınıflar arasındaki düşmanlığın kavranmasına dayanmakla birlikte, pratik önerileri yine de burjuvaziye daha yatkındı; proletaryaya uygun öneriler değildi tam anlamıyla.

Sosyalistler sakin tabiatlı, bütünüyle kanunlara uyan kişilerdir. Ne kadar kötü olsalar da mevcut koşulları kabul etmekte, kamu oyunu barışçı yollarla ikna dışında hiçbir yöntemi benimsememektedirler. Ne var ki kamuoyu hiçbir zaman sosyalist önerilerle ikna olunamayacaktır. Çünkü bu öneriler bugünkü halleriyle pek soyut kalmaktadır. Bu arada İngiliz sosyalistleri toplumun alt tabakalarında görülen mânevî çöküntüye üzülüp duruyorlar. Ancak sosyal düzenin çözülüşünün gerçekte bir ilerleme belirtisi olduğunu göremiyorlar. Özel çıkarların ve kapitalist sınıfların ikiyüzlülüğünün yarattığı mânevî çöküntü, işçilerin yanlışlık ve günahlarından çok daha acıdır. İngiliz sosyalistleri tarihsel gelişimin önemini anlamıyorlar. Sosyalizm amaçlarına hemen ulaşmak isterken, ancak ve ancak mevcut sosyal düzenin çözülüşü ile doruğuna ulaşan belirli bir politikayı izleyerek bu aşamaya ulaşabilecekle-

rini kavrayamıyorlar. Emekçi sınıfların niçin orta sınıfların yeminli düşmanları olduklarını anlamadıkları da bir gerçek. Bu düşmanlık, işçilerin amaçlarına yaklaşmalarında tek araç olduğu halde çağdaş İngiliz sosyalistleri kalkıp hümanizma ve evrensel sevgi gibi pek işe yaramayan şeyler öğütlüyorlar.

Sosyalistler, yalnızca insanın psikolojik gelişimine önem verip soyut plânda insanlığın gelişmesi, düzelmesi üzerinde duruyorlar. Bu soyut yaklaşım, çağdaş insanın geçmiş tarafından ne ölçüde şekillendirildiğini hiç dikkate almaz. Gerçekte, tüm dünya ve içinde yaşayanlar tarihî koşulların ürünüdürler. Demek ki, İngiliz sosyalistleri pek entellektüel, pek metafizik düzeyde kalıyorlar. Bunun sonucu da elde ettikleri somut başarıların yok denecek kadar az olması. Gerçi emekçi sınıflardan bir ölçüde destek kazanmışlardır; ama proletaryanın yalnızca küçük bir azınlığının içine sosyalist ilkeler işlemiştir. Yine de, bu küçük azınlığın en iyi eğitilmiş ve en sağlam karakterli işçileri içerdiğini söylemeliyiz. Bugünkü biçimiyle sosyalizm İngiltere'de hiçbir zaman işçilerin haykırdıkları slogan olamayacaktır. Kısa bir süre için bile olsa, sosyalistlerin ayakları yere basmalı, somut hedefleri olarak Bildiri'yi desteklemelidirler. Buna karşılık, içlerindeki orta sınıf unsurlarını silip atan ve Chartist harekette yerlerini alan gerçek işçi sınıfı sosyalistleri, çok geçmeden İngiliz halkının politik gelişiminde önemli rol oynayacaklardır. Bugün bile, çok sayıda işçi sınıfı sosyalisti vardır. Bunların bir bölümü Chartism aracılığıyla harekete katılmışlardır. İngiliz sosyalizmi, Fransız sosyalizminden daha sağlam bir temele oturmaktadır. Buna karşılık Fransız sosyalizmi İngiliz sosyalizminden daha çok ilerleme kaydetmiştir. İngiliz sosyalistleri, Fransız yoldaşlarının örneğinden birşeyler öğrenmelidirler ki, sonunda kendileri de ilerleyebilsinler. Bu arada Fransız sosyalistlerinin oldukları yerde kalacakları da sanılmamalıdır.

Proletarya içerisinde dinsel inançların yokluğu en açık biçimde sosyalist öğretilerde görülür. İngiliz işçilerinin

pek de uzun boylu düşünmeden günlük yaşamlarında dini reddettiklerini, ancak buna rağmen inançsızlıklarını açığa vurmaya çekindiklerini gözönüne alırsak bunun büyük önemi açığa çıkar. —Öyle sanıyoruz ki, somut gerekler işçileri dinî inançlarını bırakmaya zorlayacaktır— Bu inançların yalnızca proletaryayı zayıflatmaya, kapitalist kan emicilere karşı uysal ve sadık tutmaya yaradığını her geçen gün daha iyi anlayacaklardır.

İşçi sınıfı hareketinin, Chartistler ve Sosyalistler olarak iki ana gruba ayrıldığı ortaya çıkıyor. Chartistler, işçi sınıfının gerçek üyeleri, proletaryanın gerçek temsilcileridir. Ancak politikaları sosyalistlerinkinden çok daha hamdır. Buna karşılık sosyalistler daha uzak görüşlü olup, işçi sınıfının sıkıntılarına son vermek için pratik öneriler getirmektedirler. Ne yazık ki sosyalistler, harekete geçtiklerinde, burjuva kökenleri yüzünden proletarya ile güçlerini birleştirecek durumda değillerdi. Bundan sonraki adım Sosyalizmle Chartismi birleştirmek, Fransız Sosyalizminin ilkelerine İngiliz elbisesi giydirmektir. Emekçi sınıflar, ancak bu süreç tamamlandığında İngiltere'de gerçekten egemen olacaklardır. Bu süreç içerisinde politik ve sosyal gelişim de bir yandan yol alacak, Chartismin bu yeni ürününü, yani yeni partiyi destekleyecektir.

İşçi sınıfı hareketinin üç yönü üzerinde durduk — Sendikacılık, Chartism ve Sosyalizm. Bu üç hareket niteliksel açısından büyük farklılıklar göstermesine rağmen, üyelik açısından küçümsenemeyecek çakışmalar bulunmaktadır. Hiç kuşkusuz bu üç hareket uygulama konusunda sık sık ayrı düşmektedir. Üçü de, üyelerine eğitim olanakları sağlayabilmek için kendi kaynaklarından yararlanarak okullar, okuma salonları kurmuşlardır. Hemen hemen tüm Sosyalist ve Chartist gruplar bu tür eğitim merkezlerine sahiptir. Birçok yerel sendika örgütleri ve işçi kulüpleri de benzeri olanaklar sağlamaktadırlar. Buralarda, çocuklar burjuvazinin etkilerinden arınmış gerçek bir proleter eğitimi görürler. Okuma salonlarında, emekçi sınıfların çıkarları doğrultusunda olanlar dışında pek az kitap ve ga-

zete bulunur. Orta sınıflar ise, doğal olarak, bu kurumlardan paniğe kapılmış ve bunların bir bölümünü işçilerin etkisinden kurtararak, Mekanik Enstitüleri adı verilen merkezler haline getirmeyi başarmışlardır.

Bu yeni kurumlar, orta sınıfların organları olup amaçları da, 'yararlı bilimlerin' bazı dallarındaki eğitimi teşvik etmektir. Elbette ki, bu dallar, işçilerin bilgi sahibi olmaları durumunda, burjuvaziye çıkar sağlayacak olanlardır. Mekanik Enstitüleri, bilimsel araştırmanın işçilerin orta sınıflara olan düşmanlıklarını hafifletmesi umulan olanlarında dersler vermektedir. Orta sınıflar böyle çalışmaları teşvik ederek, aynı zamanda, işçilerin sonunda burjuvaziye kâr sağlayacak olan yaratıcı güçlerini dürtüklemeyi umnaktadırlar. Bugünkü durumda işçiler doğa bilimleriyle ilgilenmemektedirler. Büyük şehirlerde yaşayıp, günlerinin büyük bölümünü çalışmakla geçirdiklerinden, doğa hakkında ilk elden bilgi edinmeye hiç olanakları kalmamaktadır. Mekanik Enstitüleri bunların yanısıra, serbest rekabeti (Allah sayan cinsten Politik Ekonomi dersleri vermektedir. Bu konunun öğretmenleri, mevcut düzeni değiştirme gücünün işçilerde bulunmadığı öğretisini yaymakta, işçilere dırdır etmeden açlığa katlanmaları gerektiği söylenmektedir. Mekanik Enstitülerinde eğitim gevşektir, ruhsuzdur. Öğrencilere söylenen, mevcut politik ve sosyal düzene saygılı olmalarıdır. İşçinin duyduğu, yaşamak üzere çağrıldığı şu hayatta saygılı ve uysal davranmasını telkin eden uzun bir vaazdan ibarettir.

Hiç kuşkusuz işçilerin büyük çoğunluğunun bu kurumlarla hiçbir ilgisi yoktur. Bunlar, kendi gerçek çıkarlarına ilişkin sorunları tartışabilecekleri gruplara dahil olmak üzere işçi sınıfı okuma salonlarını tercih etmektedirler. Bunu gören orta sınıflar ise 'Dixi et salvavi'* duasını mırıldanırlar, 'sağlam bir eğitimin sağlayacağı yararlara, kötü ruhlu demogogların muhteris gevezeliklerini tercih

* Tamamı: **«Dixi et Salvavi animam Meam»** dir: «Konuştum ve ruhumu kurtardım» anlamına gelir.

eden' işçilere küçümseyerek sırtlarını dönerler. Ön yargılı orta sınıf öğretmenlerinin yaydıkları 'irfan'la kirletilmediği sürece, işçilerin de sağlam bir eğitimden yana olduklarına kuşku duyulamaz. Ekonomi üzerine, bilimsel ve estetik konular üzerine özellikle sosyalistlerin başında bulunduğu işçi dershanelerinde verilen konferansların topladığı büyük ilgi bunu kanıtlamaktadır. Kimi zaman üstü başı dökülen, ancak jeoloji, astronomi ve diğer konularda Alman burjuvazisinin eğitim görmüş herhangi bir üyesinden daha çok bilgi sahibi olan işçilere rastlamışımdır. İngiliz işçilerinin kendilerini eğitmede ne derece başarılı olduklarının en iyi örneği şudur: Felsefe, edebiyat ve politika üzerine en önemli çağdaş yapıtlar yalnızca proletarya tarafından okunmaktadır. Yaşadıkları ortamın doğurduğu etkenlerin esiri olan burjuvazi ise ön yargılarla körleşmiştir. Gerçekten ilerici nitelikte bir şey okuma düşüncesi bile onları dehşete düşürmektedir. Buna karşılık, emekçi sınıfların böyle aptalca korkuları yoktur, onlar bu nitelikteki yapıtları yarar sağlayarak, zevkle yutarlar âdeta. Bu açıdan sosyalistlerin başarı haneleri çok kabarıktır. Helvetius, Holbach ve Diderot gibi büyük Fransız materyalist filozoflarının yapıtlarını çevirerek, işçilerin eğitimlerine katkıda bulunmuşlardır. Bu kitaplar, diğer birçok İngilizce kitap gibi, ucuz baskılarla işçiler arasında yayılmıştır. Strauss'un **İsa'nın Hayatı** ve Proudhon'ın **Mülkiyet** üzerine kitabı da İngiltere'de yalnızca işçiler tarafından okunur. Shelley ve Byron'un şiirlerini en iyi bilenler de yine işçilerdir. Shelley'in peygamberce dehası işçilerin düşüncelerinde yer ederken, Byron da duygulu coşkusu ve mevcut sosyal düzene yönelttiği acı eleştirilerle işçilerin sempatisini çekmektedir. Buna karşılık, burjuvazinin kitaplıklarında ise, yazarların acımasızca sansüre uğramış 'aile' baskısı eserleri bulunmaktadır yalnızca. Bu baskılar, burjuvazinin iki yüzlü ahlâk standartlarına uyacak biçimde hazırlanmışlardır.

Bentham ve Godwin —özellikle ikincisi— zamanımızın ayakları yere basan iki büyük filozofudur. Her ikisi de

yalnızca işçiler tarafından incelenir. Bentham'ın burjuva Radikalleri arasında izleyicileri olduğu doğrudur. Ancak yalnızca aydın işçi sınıfı öğrencileri ve Sosyalistler onun yazılarından ilerici bir öğreti çıkarabilmişlerdir. İngiliz emekçi sınıfları kendi edebiyatlarını işte bu temeller üzerine kurmaktadırlar. Bu edebiyat genellikle dergilerde, broşürlerde bulunabilir ve özü olarak orta sınıf edebiyatının tümünden daha üstündür. İleride bu mesele üzerinde tekrar duracağız.

Son olarak, İşçi sınıfı hareketinin sağlam çekirdeğini oluşturanların özellikle Lancashire pamuklu dokuma bölgelerindeki fabrika işçileri olduğuna değinelim. Manchester ise en güçlü sendikaların bulunduğu merkez, Chartizm'in odak noktası ve sosyalist hareketin dayanağıdır. Fabrika sistemi zanaatkâr üretiminin dallarını birer birer dönüştürdükçe, daha çok sayıda işçi çeşitli işçi sınıfı hareketlerine katılacaktır. İşçileri kapitalistlerden ayıran uçurum büyüdükçe proleter daha açık sınıf bilincine kavuşacaktır. Birmingham'ın küçük, bağımsız zanaat ustaları, birbirini izleyen ticarî bunalımlardan işçilerle birlikte zarar görmelerine rağmen, proletaryanın Chartism'i ile küçük dükkân sahiplerinin radikalizmi arasında kararsız durumdadırlar. Bununla birlikte, genelde, sanayi işçilerinin tümü sermayeye karşı direniş yollarından birini ya da öteklni desteklemekte ve böylece de kapitalistlere ve burjuvaziye karşı saf tutmaktadırlar. Hepsi de kendilerini 'emekçiler' olarak adlandırmaktan gurur duyarlar. Bu, Chartist toplantılarda yapılan konuşmalardaki olağan hitap şeklidir. İşçiler, ayrı bir sınıf meydana getirdiklerinin, kapitalist mülk sahiplerine karşı kendi ayrı çıkarları, politikaları ve görüşleri olduğunun bilincindedirler. Herşey bir yana, omuzları üzerinde ulusun gerçek gücünü ve gelecekteki gelişme umudunu taşıdıklarının bilincindedirler.

Grevler ve İşçi Birlikleri

«Ücretlerdeki her artış, mısırın, şarabın vb. nın fiyatındaki yükselişten başka bir sonuç vermeyecektir. Diğer deyişle, sonuç kıtlık olacaktır. Çünkü, ücretler nedir? Mısırın vb.nın maliyet fiyatıdır, her metanın bileşken fiyatıdır. Daha da öteye gidebiliriz: Ücretler, serveti yaratan unsurların, işçi kitlelerinin kendilerini yeniden üretecek biçimde her gün tükettikleri bir bölümüdür. Şimdi, ücretleri iki katına çıkarmak... üreticilerin her birine kendi ürününden daha büyük pay vermek olur ki bu çelişkilidir. Eğer bu ücret artışı yalnızca az sayıda sanayi dalını kapsarsa, değişimde genel bir dengesizlik, tek kelimeyle kıtlık ortaya çıkar. O halde şunu açıkça söylüyorum: Ücret artışlarının elde edildiği grevlerin **fiyatlarda genel bir yükseliş yaratmaması** olanaksızdır. İki kere ikinin dört etmesi kadar kesindir bu.» (Proudhon, cilt 1, s. 110—111)

İki kere ikinin dört etmesi dışında bütün bu iddiaları reddediyoruz.

Bir kere, fiyatlarda **genel bir yükseliş** doğmaz. Ücretlerle birlikte, her şeyin fiyatı iki kat artarsa fiyatlarda hiç bir değişiklik olmaz, tek değişiklik terimlerdedir.

Ayrıca, ücretlerdeki genel bir artış hiçbir zaman malların fiyatlarında az çok bir yükselişe yol açmaz. Eğer her sanayi dalı, sabit sermayeye ya da kullanılan araçlara oranla eşit sayıda işçi çalıştırırsa, ücretlerdeki genel bir yükseliş kârlardaki genel bir düşüşe yol açar, malların cari fiyatları hiçbir değişikliğe uğramaz.

Ancak, düz işçi ile sabit sermaye arasındaki bağıntı her sanayi dalında aynı olmadığına göre, göreceli olarak daha büyük sermaye kitlesi, buna karşılık daha az işçi kullanan tüm sanayi dalları, er geç mallarının fiyatını düşürmek zorunda kalacaktır. Bu yapılmazsa, yani fiyatlar düşürülmezse kâr oranları ortalama düzeyin üzerine çıkacaktır. Makineler ücretle çalışmazlar. Bu yüzden, diğer-

lerine oranla daha cok makine, daha az işçi kullanan sanayi dalları ücret artışından daha az etkilenirler. Buna karşılık, rekabet her zaman kâr oranlarını aynı düzeye getirme eğiliminde olduğundan, ortalama düzeyin üzerine çıkan kârlar ancak geçici nitelikte olabilirler. İşte bu nedenle, birkaç dalgalanma dışında, ücretlerdeki genel yükseliş, Bay Proudhon'un dediği gibi fiyatlardaki genel yükselişe değil, ancak kısmî bir düşüşe, yani daha çok makineler aracılığıyla üretilen malların câri fiyatlarında kısmî bir düşüşe yol acar.

Kâr ve ücretlerdeki artışlar ve azalışlar, en başta günlük ürün içerisinde sermayedar ve işçinin pay oranlarını yansıtırlar. Çoğu kez ürünün fiyatını etkilemezler. «Ücret artışlarının elde edildiği grevlerin, fiyatlarda genel bir yükselişle, hatta kıtlıkla sonuçlanması» gibi görüşler ancak anlaşılmamış bir şâirin beyninde filizlenebilir.

İngiltere'de grevler, düzenli olarak yeni makinelerin bulunup üretime uygulanmalarına yol açmıştır. Diyebiliriz ki, makineler ihtisaslaşmış emeğin başkaldırısını bastırmak için kapitalistlerce kullanılan silâhtır. Çağdaş sanayinin en büyük buluşu olan **otomatik iplik bükme makinası** başkaldıran bükücüleri saf dışı bıraktı. İşçilerin birleşmeleri ve greve gitmeleri, mekanik dehanın tepkilerini çekmekten başka bir sonuc vermese bile, sanayinin gelişmesi üzerinde çok büyük etki yaratmaktadır.

Bay Proudhon şöyle devam ediyor: «Leon Faucher tarafından Eylül 1845'te yazılan bir makaleden öğrendiğime göre, İngiliz işçileri bir süredir birleşme (combination) alışkanlığını bir kenara atmışlar. Bu kesin olarak bir ilerlemedir, bundan dolayı İngiliz işçileri kutlanır ancak. Ama, işçilerin moralindeki bu yükselme en başta ekonomik eğitimlerinden doğar. Bolton mitinginde iplik bükücü işçilerden biri şöyle haykırıyordu: «Ücretler imalâtcılara bağlı değildi. Bunalım dönemlerinde patronlar yalnızca söz yerindeyse, zorunluluğun kullandığı bir kırbactır. İsteseler de istemeseler de sağa sola vuracaklardır bu kırbacla. Düzenleyici ilke, arzın taleple ilişkisidir. Patronlar ise bunu

belirleme gücüne sahip değillerdir...» Proudhon bunları duyunca «Aferin!» diye haykırıp şöyle devam ediyor: «Bunlar iyi yetiştirilmiş işçilerdir, örnek işçilerdir vb. vb. Sefalet İngiltere'de hiç olmadı. Manş'ı geçip oraya uzanamıyacaktır.» (Proudhon, cilt I, s. 261 ve 262)

İngiltere'deki şehirler arasında Bolton, radikalizmin en gelişmiş olduğu yerdir. Bolton işçileri diğerlerinden daha devrimci olarak bilinirler. İngiltere'de Tahıl Kanunlarının* kaldırılması için girişilen büyük ajitasyon sırasında İngiliz imalâtçıları, ancak işçileri ön safa dikerek toprak sahipleriyle baş edebileceklerini düşündüler. Ne var ki, işçilerin çıkarlarının imalâtçılarınkilere karşıtlığı, imalâtçıların çıkarlarının toprak sahiplerlninkine karşıtlığından daha az olmadığı için, imalâtçıların işçi mitinglerinden umduklarını bulamamaları doğaldır. İmalâtçılar ne yaptılar? Zevahiri kurtarmak için daha çok ustabaşılardan, kendilerine sadık az sayıda işçiden ve gerçek **ticaret** yanlılarından oluşan mitingler düzenlediler. Daha sonra gerçek işçiler Bolton ve Manchester'deki gibi protesto amacıyla bu düzmece mitinglere katılmaya çalıştıklarında, mitingin **biletli miting** —ancak giriş kartına sahip olanların katılabildikleri miting— olduğu gerekçesiyle geri çevrildiler. Yine de, duvarlara asılan ilânlarda bu mitinglerin herkese açık olduğu söyleniyordu bir yandan. Ne zaman böyle bir miting olsa imalâtçıların yayın organları, yapılan konuşmalar hakkında pohpohlayıcı ve ayrıntılı bilgiler veriyordu. Bu konuşmaları yapanların ustabaşılar olduğunu söylemeye gerek yok. Londra gazeteleri bu konuşmaları kelimesi kelimesine yayınladılar. Ustabaşıları sıradan işçiler sayma şanssızlığına uğrayan Bay Proudhon bunlara Manş'ı geçmemelerini buyurmaktadır.

Eğer, 1844 ve 1845 yılı grevleri öncekilerden daha az dikkati çekmişse, bunun nedeni 1844 ve 1845 yıllarının,

---

* Tahıl Kanunları (1815—1846) buğday için bir çeşit koruyucu gümrüktü. İç piyasadaki buğday fiyatı belli bir yüksekliğe erişmeden, buğday ithal edilemezdi. - ç. -

1837'den bu yana İngiliz sanayiinin kavuştuğu ilk gelişme yılları olmasıdır. Yine de **sendikalardan** hiç biri dağılmamıştır.

Şimdi Bolton'lu ustabaşılara kulak verelim. Bunlara göre, imalâtcılar ücretlere hükmedemezler, çünkü ürünlerin fiyatları üzerinde hiçbir hükümleri yoktur. Bunun nedeni de dünya pazarına hükmedememeleridir. İşte bu nedenle, patronlardan ücret artışı koparmak için işçilerin birlik kurmasına gerek olmadığını bilinmesini isterler. Bay Proudhon ise, tersine, sonunda genel bir kıtlığa yol açacak olan ücret artışlarını doğurduğu korkusuyla birlikleri reddeder. Ustabaşılarla Bay Proudhon arasında bir noktada **centilmen anlaşması** olduğunu söylemeye gerek yok: Ücretlerdeki artış ürünlerin fiyatındaki artışa eşittir.

Bay Proudhon'un garezinin gercek nedeni kıtlık korkusu mudur? Hayır. Bay Proudhon Bolton'lu ustabaşılara kızmıştır; çünkü, bunlar değeri **arz ve talep** ile belirlemekte ve **kurulmuş değeri** (constituted value), yani kurulma aşamasına geçen değeri, değerin kuruluşunu, dahası var: **sürekli değişebilirliği** (permanent echange-exchangeability) ve diğer tüm **ilişkilerin oransallıkları** (proportionalities of relations) ile **oransallık ilişkilerine** (relations of proportionality) tanrı da onlardan yana olduğu halde, hiç dikkat etmemektedirler.

«İşçi grevi kanunsuzdur, yalnızca Ceza Kanununa göre değil, ekonomik sisteme, kurulu düzenin gereklerine göre de... Her işçi kendi kişiliğini, ellerini keyfine göre kullanabilir, bu hoş görülebilir, ancak işçilerin birleşerek tekellere karşı şiddet kullanmaları toplumun müsaade etmeyeceği birşeydir.» (Cilt I. s. 334 ve 335)

Bay Proudhon, burjuva üretim ilişkilerinin zorunlu ve genel bir sonucudur diye Ceza Kanununun bir maddesini geçiştirmek istiyor.

İngiltere'de işçilere birlik kurma hakkı parlâmento kararıyle tanınmıştır ve parlâmentoyu buna zorlayan da ekonomik sistemin kendisidir. 1825 yılında Bakan Huskisson zamanında, parlâmento serbest rekabetin doğurduğu ko-

şullara iyice uyması için yasayı değiştirmek durumunda kaldığında, işçilerin birlik kurmalarını yasaklayan tüm yasaları da kaldırmak zorundaydı. Sanayi ve rekabet giderek geliştikce birleşmeyi gündeme sokan ve güçlendiren unsurlar da artar ve birleşme ekonomik bir gerçek durumuna gelip her geçen gün güçlendiğinde, hukukî gerçekliğe kavuşması uzun sürmez.

Bu yüzden Ceza Kanunundaki madde en fazla modern sanayi ve rekabetin Kurucu Meclis ve İmparatorluk koşullarında henüz yeterince gelişmediğini kanıtlar.

İktisatçılar ve Sosyalistler* bir noktada anlaşıyorlar: İşçi Birliklerinin yerilmesinde. Ancak bu yergi için her biri ayrı nedene sahiptir.

İktisatçılar işçilere şöyle derler: Birleşmeyin. Birleşmekle sanayinin düzenli gelişimini kösteklersiniz, imalâtçıların aldıkları siparişleri karşılamalarını önlersiniz, iş hayatını altüst edersiniz ve emeğinizi kısmen de olsa yararsız kılarak, sizleri daha da düşük ücretleri kabul etmeye zorlayacak olan makinelerin yayılmasını hızlandırırsınız. Ayrıca, ne yaparsanız yapın, ücretleriniz hep işçiye olan taleple işe hazır işçi sayısı arasındaki ilişki tarafından belirlenecektir. Politik ekonominin ebedî yasalarına boşkaldırmak tehlikeli olduğu kadar gülünç bir cabadır.

Sosyalistler ise şöyle derler: Birleşmeyin. Bununla kazanacağınız nedir ki? Ücret artışı mı? İktisatçılar size açıkça kanıtlayacaklardır ki başarılı olduğunuz takdirde kısa bir süre için kazanacağınız birkaç kuruşu sürekli bir düşüş izleyecektir. Usta hesapçılar size gösterecektir ki, birliklerinizin örgütlenip ayakta tutulması amacıyla yapılan masrafları ücret artışı yoluyla karşılayabilmek için yıllar gerekecektir.

Ve biz Sosyalistler, para sorunu bir yana, önceki gibi sizlerin işçi, patronların da patron olarak kalmaya de-

---

* O dönemin sosyalistleri kastediliyor: Fransa'da Fourierciler, İngiltere'de Owenciler (1885 Almanca baskıya F. Engels'in Notu)

vam edeceğini söylüyoruz. Öyleyse birleşme yok! Siyaset yok! Çünkü işçi birliklerine girmek siyasetle uğraşmaktan başka nedir ki?

İktisatçıların işçilerden istediği, kendi el kitaplarında saptandığı, imzalanıp damgalandığı biçimde, toplumda kalmalarıdır.

Sosyalistler ise, bunca öngörüyle, onları gözeterek hazırladıkları yeni topluma daha iyi girebilmeleri için, işçilerin eski toplumu tek başlarına terketmelerini isterler.

Bu iki gruba rağmen, el kitaplarına ve ütopyalara rağmen, birlik kurma hareketi modern sanayinin gelişme ve büyümesine paralel olarak bir an olsun duraklamaksızın ilerlemiş ve büyümüştür. Hareket bugün öyle bir aşamaya varmıştır ki, bu hareketin belirli bir ülkedeki gelişme düzeyi, o ülkenin dünya pazarlarındaki sıralamada aldığı yeri açıkca gösteriyor. Sanayide en yüksek gelişme düzeyine ulaşan İngiltere, en büyük ve en iyi örgütlenmiş birliklerin bulunduğu yerdir.

İngiltere'de işçiler, kısa ömürlü grevlerden başka bir amac taşımayan ve bu sona erince kendisi de kaybolan geçici birliklerle yetinmemişlerdir. İşverenle olan mücadelelerinde işçilere kale vazifesini gören sürekli birlikler, **sendikalar** oluşturulmuştur. Günümüzde bütün bu yerel sendikalar, **Birleşik Sendikalar Ulusal Topluluğu** çatısı altında bir araya gelmektedirler. Merkez Komitesi Londra'da olan bu topluluğun üye sayısı şimdiden 80.000'i bulmuştur. Grevlerin, birliklerin ve sendikaların örgütlenmesi, şimdi Chartistler adı altında geniş bir siyasî parti oluşturan işçilerin siyasî mücadeleleriyle birlikte gelişmiştir.

Kendi aralarında **birleşmek** amacıyla işçilerin başvurdukları ilk girişimler hep birlikler biçimini alır.

Büyük ölçekli sanayi, birbirlerini tanımayan insan yığınlarını tek bir yere toplar. Rekabet, işçiler arasında çıkar ayrılıkları doğurur. Ancak, ücretlerin korunması, patronlarına karşı bu ortak çıkarları işçileri ortak bir direniş düşüncesinde birleştirir — **birlik kurma.** Bu yüzden İşçi birlikleri her zaman çifte amac taşırlar; işçiler arasındaki

rekabete son vermek ve bu sayede kapitalistle toptan rekabet etmek. Direnişin ilk amacı yalnızca ücretlerin korunması olsa bile, önceleri birbirinden kopuk olan birlikler, baskı amacıyla bir araya gelen kapitalistleri görünce gruplar halinde birleşirler. Her zaman karşılarına yekvücut dikilen sermayeyi gördükçe, birliklerinin sürdürülmesi, onlar için, ücretlerin korunmasından daha gerekli bir duruma gelir. Bu öylesine gerçektir ki, işçilerin birlikleri uğruna ücretlerinin önemli bir bölümünden fedakârlık etmeleri, İngiliz iktisatçılarına pek şaşırtıcı gelir. Çünkü bu iktisatçıların nazarında birlikler yalnızca ücret sorunları için kurulmuşlardır. Gerçek bir iç savaş olan bu mücadelede yaklaşan bir savaşın gerekli tüm unsurları birleşip gelişirler. Bir kere bu noktaya ulaştığında, birlik siyasî bir niteliğe kavuşur.

Ekonomik koşullar ilk önce ülkedeki halk kitlelerini işçi durumuna getirmişti. Sermayenin birleşmesi bu kitleler için ortak bir durum, ortak çıkarlar yaratmıştır. Bu yüzden bu kitleler bugün bile sermayeye karşı bir sınıftır, ancak henüz kendisi için bir sınıf değildir. Birkaç cümleyle değindiğimiz mücadele içerisinde, bu kitleler birleşir ve kendisi için sınıf olma durumuna ulaşır. Artık savunduğu çıkarlar sınıf çıkarlarıdır. Ancak sınıfın sınıfa karşı mücadelesi siyasî bir mücadeledir.

Burjuvazi iki ayrı dönemden geçer. Feodalizm ve mutlak monarşi rejiminde kendisini bir sınıf olarak oluşturduğu dönem ve bir sınıf olduktan sonra toplumu burjuva toplumu yapmak için feodalizm ve monarşiyi yıktığı dönem. Bu dönemlerden ilki daha uzun sürmüş ve daha büyük cabaları gerektirmiştir. Bu birinci dönem de feodal lordlara karşı kurulan geçici birliklerle başlamıştır.

Komünden, bir sınıf oluşturmasına kadar burjuvazinin geçtiği değişik tarihsel dönemleri izlemek için birçok araştırma yapılmıştır.

Ancak iş; grevler, işçi birlikleri ve proletaryanın gözümüzün önünde bir sınıf olarak örgütlenişinin aldığı diğer biçimler üzerinde dört başı mamur bir araştırma yap-

maya gelince kimilerinin ödü patlamakta, kimileri de akıl sır ermez bir küçümseme göstermektedir.

Sınıf düşmanlıkları temeline dayanan her toplumda, ezilen sınıfın varlığı vazgeçilmez koşuldur. Bu yüzden, ezilen sınıfın kurtuluşu zorunlu olarak yeni bir toplumun kurulması anlamına gelir. Ezilen sınıfın kendi kurtuluşunu sağlayabilmesi için, mevcut üretici güçlerle mevcut toplumsal ilişkilerin bundan böyle yanyana varolmamaları gereklidir. Tüm üretim araçları içinde, en üretken güç devrimci sınıfın kendisidir. Devrimci unsurların bir sınıf olarak örgütlenmeleri, eski toplumun bünyesinde gelişebilecek tüm üretici güçlerin varlığını gerektirir.

Bu, eski toplumun çöküşünden sonra yeni bir siyasî iktidarla sonuçlanan yeni bir sınıf hâkimiyetinin doğacağı anlamına mı gelir? Hayır.

Nasıl üçüncü imtiyazlı sınıfın, yani burjuvazinin kurtuluşunun koşulu tüm imtiyazlı sınıf* (estate) ve tabakaların kaldırılmasıysa, işçi sınıfının kurtuluşu koşulu da tüm sınıfların ortadan kaldırılmasıdır.

İşçi sınıfı gelişim sürecinde eski toplumun yerine, sınıfları ve sınıf düşmanlıklarını barındırmayan bir toplum koyacaktır. Böylece, yerinde olarak siyasî iktidar denilen şey de ortadan kalkacaktır. Çünkü siyasî iktidar, toplumdaki düşmanlıkların tam tamına resmî ifadesidir.

Proletarya ve burjuvazi arasındaki düşmanlık, sınıfın sınıfa karşı mücadelesidir. Öylesine bir mücadele ki, en yüksek ifade biçimini bulduğunda, toptan devrim anlamına gelir. Gerçekten de; sınıf karşıtlıklarına dayalı bir top-

---

* Burada, imtiyazlı sınıf deyimi feodalizmin imtiyazlı sınıfları olarak tarihî anlamında yani belirli ve sınırlanmış imtiyazlara sahip sınıflar anlamında kullanılmaktadır. Burjuva devrimi bu imtiyazlı sınıfları ve imtiyazlarını kaldırmıştır. Burjuva toplumu yalnızca sınıfları tanır. Bu yüzden proletaryayı «dördüncü imtiyazlı sınıf» olarak tanımlamak tarihle kesin olarak çelişmektedir. **(F. Engels'in 1885 Almanca baskıya Notu)**

lumun **akıbeti** kahredici **çelişkilere,** insanların boğazlaşmasına varacaksa bunda şaşacak ne var?

Toplumsal hareketin siyasî hareketi dışarda bıraktığını söylemeyin. Aynı zamanda toplumsal olmayan politik hareket hiçbir zaman olmamıştır..

Sınıfların ve sınıf düşmanlıklarının bulunmadığı, **toplumsal oluşumların** artık **siyasî devrimlere** dönüşmediği günler de gelecektir. O günler gelinceye kadar toplumun her yeniden düzenlenişinde toplum bilimin son sözü hep şu olacaktır:

«Le combat ou la mort; la lutte sanglinaire ou le néant. C'est ainsi que la question est invinciblement posée.»*

George Sand

---

* Savaş ya da ölüm; kanlı doğüş ya da yokluk; Sorun, çürütülemeyecek tarzda, işte böyle ortaya konabilir.

... Burjuvazi, yani sermaye geliştiği oranda, proletarya, modern işçi sınıfı da gelişir. İşçi sınıfı, ancak iş bulabildiğinde varlığını sürdürebilir; iş bulabilmesi ise emeğinin sermayeyi artırmasına bağlıdır. Kendilerini parça parça satmak zorunda olan işçiler, tıpkı öteki ticaret nesneleri gibi birer metadır. Bu nedenle, rekabetin doğurduğu tüm değişikliklere, pazardaki tüm dalgalanmalara açıktırlar.

Makinelerin yaygın kullanımı ve işbölümü yüzünden proleterlerin yaptıkları iş tüm bireysel niteliğini, dolayısıyle işçi için tüm çekiciliğini yitirmiştir. İşçi, makinenin bir parçasıdır artık; kendisinden beklenen, en basit en tekdüze ve edinilmesi en kolay hünerlere sahip olmasıdır. Bu nedenle, bir işçinin üretiminin maliyeti, hemen hemen tümüyle, yaşaması ve neslini sürdürmesi için gerekli araçlara sınırlanmıştır. Oysa bir malın, dolayısıyle emeğin fiyatı da üretim maliyetine eşittir. Bu nedenle, yapılan işin kalitesi düştükçe ücret de düşer. Üstelik, makine kullanımı ve işbölümü ne kadar artarsa çalışma saatlerinin, belirli bir süre içerisinde yapılacak işin, ya da makinenin hızının artırılmasıyle, katlanılan zahmet de o ölçüde artar.

Modern sanayi, ataerkil ustanın küçük atölyesini sanayi kapitalistinin büyük fabrikasına dönüştürmüştür. Fabrikalarda dolup taşan işçi yığınları, askerler gibi örgütlenmiştir; sanayi ordusunun erleri olarak subaylardan, çavuşlardan oluşan eksiksiz bir hiyerarşinin emrine sokulmuşlardır. Proleterler, burjuva sınıfının ve burjuva devletinin köleleri olmaları bir yana, makine tarafından, gözetici tarafından ve hepsinden de önce burjuva imalâtçı tarafından her gün, her saat köleleştirilmektedir. Bu despotluk, kazanç sağlamayı başlıca amacı olarak ne kadar açık biçimde ortaya koyarsa, aşağılık, iğrenç ve acımasız niteliği de o kadar açık ortaya çıkar.

Hüner ve güç kullanımının emek içindeki öneminin kaybolduğu, yani sanayi modernleştiği ölçüde erkek eme-

ğinin yerini kadın emeği alabilir. Yaş ve cinsiyet farklılıkları artık işçi sınıfı için ayırdedici bir önem taşımaz. Kullanılma maliyetleri yaşa ve cinsiyete göre değişse bile son çözümlemede işçilerin her biri birer emek aracıdır.

İşçinin imalâtçı tarafından sömürülmesi, nakit ücret ödenmesi anlamında bir ölçüde biter bitmez, burjuvazinin diğer kesimleri, toprak sahibi, dükkâncı, tefeci vb. işçinin başına çöreklenir.

Orta sınıfların alt kesimleri; küçük tüccarlar, dükkâncılar, genel olarak işlerinden ayrılmış ticaret erbabı, zanaatkârlar ve köylüler, ufacık sermayeleri modern sanayinin yürütüldüğü ölçek karşısında yetersiz kalıp büyük sermaye tarafından rekabet alanından silindiklerinden, ya da uzmanlaşmış hünerleri yeni üretim yöntemleri tarafından değersiz kılındığından giderek proleterleşirler. Bu nedenle, proletaryanın kaynağı toplumun tüm sınıflarıdır.

Proletarya çeşitli gelişim aşamalarından geçer: ortaya çıkışıyla birlikte burjuvaziye karşı mücadelesi başlar. Başlarda, mücadeleyi yürütenler fabrikalardaki tek tek işçilerdir, daha sonraları sırasıyla fabrikanın tüm işçileri, bir sanayi kolundaki, bölgesindeki işçiler kendilerini doğrudan sömüren tek tek burjuvalara karşı mücadeleye katılırlar. Saldırılarını, üretimin burjuva koşullarına değil, üretim araçlarına yöneltirler; kendi emekleriyle rekabet eden ithal mallarını, makineleri tahrip ederler, fabrikalara kundak sokarlar. Orta Çağ işçilerinin kaybolan statüsünü zor kullanarak geri getirmeye çalışırlar.

Bu aşamada işçiler henüz ülkenin tümüne dağılmış durumda, aralarındaki rekabet yüzünden kendi içlerinde parçalanmış bir yığın görünümündedirler. Sağda solda daha uyumlu organlar oluşturmak üzere birleşseler bile, bu, kendi girişimlerinin değil, kendi politik amaçlarına ulaşmak için tüm proletaryayı seferber etmek zorunda olan ve üstelik bunu bir süre için başarabilen burjuvazinin eylemlerinin sonucudur. Bu nedenle, proleterler bu aşamada düşmanlarına karşı değil, düşmanlarının düşmanlarına karşı savaşmaktadırlar. Bunlar, mutlak monarşi kalıntı-

ları, toprak sahipleri, sanayi dışı burjuvazi ve küçük burjuvazidir. Öyleyse, tarihsel hareket bütünüyle burjuvazinin denetimindedir, bu çerçevede kazanılan her zafer burjuvazinin zaferidir.

Ancak, sanayinin gelişmesiyle birlikte proletarya yalnız sayıca artmakla kalmaz, daha büyük yığınlar halinde bir araya gelir, gücü artar ve giderek bu gücün varlığını duymaya başlar. Proletaryanın safları arasındaki farklı çıkarlar ve yaşam koşulları, makineler tüm emek farklılıklarını yok ettiği ve ücretleri hemen hemen her yerde aynı düşük düzeye indirdiği ölçüde giderek daha çok eşitlenir. Burjuvazinin kendi içindeki rekabetin büyümesi ve bunun sonucunda doğan ticarî buhranlar, işçi ücretlerinde daha büyük dalgalanmalara yol açar. Makinelerin kesintisiz olarak geliştirilmesi, bu sürecin giderek hızlanması işçilerin yaşamını daha da güçleştirir; tek tek işçilerle tek tek burjuvalar arasındaki çatışmalar giderek iki sınıf arasındaki bir çatışma durumuna gelir. Böylece işçiler, burjuvalara karşı birlikler (sendikalar) kurarlar, ücretleri yüksek tutmak amacıyla aralarında kenetlenirler, muhtemel ayaklanmalar için önceden hazırlıklı olmak amacıyle kalıcı birlikler oluştururlar. İşçilerle burjuvazi arasındaki uyuşmazlık yer yer ayaklanmalara dönüşür.

İşçiler yer yer zafere ulaşabilirler, ama yalnızca geçici bir süre için. Yürüttükleri kavganın gerçek meyvası, bu kavganın hemen ardından elde edilen sonuçta değil, işçi birliklerinin giderek yaygınlaşmasında yatmaktadır. Modern sanayinin yarattığı gelişmiş haberleşme araçları, ayrı ayrı bölgelerdeki işçiler arasında teması sağlayarak bu birliklerin oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Hepsi de aynı niteliği taşıyan sayısız yerel mücadeleyi merkezileştirerek ulusal ölçekte sınıflar arası bir mücadele durumuna getirmek için gerekli olan da bu temasın ta kendisiydi. Ne var ki, her sınıf mücadelesi siyasal bir mücadeledir. Orta Çağ şehirlilerinin, berbat karayolları yüzünden, ulaşmaları için yüzyıllar gerektiren birliklere, modern proletarya, demiryolları sayesinde birkaç yılda ulaşmıştır.

Proleterlerin bir sınıf olarak bu biçimde, bunun sonucunda ise siyasal partî biçiminde örgütlenmeleri, kendi aralarındaki rekabet yüzünden boyuna aksamaktadır. Ancak, proletarya bir kez daha sllkindlğlnde, bu kez daha güçlü, daha sağlam ve daha pekişmiş bir niteliğe kavuşmaktadır. Burjuvazinin kendi içindeki bölünmelerden yararlanılarak, işçi sınıfının çıkarlarının yasal olarak tanınması sağlanır. İngiltere'de 10 saatlik iş günü yasası böyle çıkarılmıştır.

Eski toplumun sınıfları arasındakl çatışmalar, bütünüyle alındığında, proletaryanın gelişiminl birçok yoldan hızlandırır. Burjuvazi kendini sürekli bir savaş içinde bulur. Önce aristokrasiye karşı, daha sonra çıkarları sanayinin gelişimine ters düşen burjuva kesimlerlyle savaşır. Başka ülkelerin burjuvalarıyla lse her zaman savaş durumundadır. Burjuvazi bu savaşların tümünde proletaryaya gider, onun yardımını ister; böylece proletaryayı da siyaset sahnesine çeker. Bu nedenle, burjuvazinin bizzat kendisi proletaryaya siyasî ve genel eğitim unsurlarını sağlamaktadır. Başka bir deylşle, burjuvazi, proletaryayı kendisine karşı savaşmak için gerekli silâhlarla donatmaktadır.

Ayrıca, daha önce de gördüğümüz glbl, sanayinin gelişmesiyle egemen sınıfların her kesiml için proletaryanın durumuna düşme tehlikesi vardır; en azından varlıkları tehdit altındadır. Bu da proletaryaya yenl aydınlanma ve ilerleme unsurları kazandıran bir etkendir.

Son olarak, sınıf savaşının belirleyici saati gelip çattığında, egemen sınıfların içerisinde, hattâ eski toplumun tüm katlarında gerçekleşen çözülme süreci öylesine şiddetli ve çarpıcı bir nitelik kazanır ki, egemen sınıfın küçük bir kesimini ötekilerden koparır, devrimci sınıfa, geleceği ellerinde tutan sınıfa katar. Bu durumda, nasıl daha önceleri asillerin bir bölümü burjuvazi saflarına katılmışsa, şimdi de burjuvazinin bir bölümü, özellikle tarihsel gelişimi teorik açıdan bütünüyle anlayabilecek düzeye yük-

selmiş burjuva ideologlarının bir bölümü proleterlere katılır.

Günümüzde, burjuvaziye karşı olan sınıflar arasında, yalnızca proletarya gercekten devrimci bir sınıftır. Öteki sınıflar ise cürümekte, sonunda Modern Sanayinin karşısında yokolup gitmektedirler. Proletarya, Modern Sanayinin özel ve ayrılmaz bir parçası, ürünüdür.

Orta sınıfın alt kesimi, küçük imalâtcı, dükkân sahibi, zanaatkâr ve köylü, bunların tümü, orta sınıfın kırıntıları olarak varlıklarını koruyabilmek icin burjuvaziye karşı mücadele ederler. Bu nedenle, bunlar devrimci değil, tutucudurlar. Hattâ, tarihin tekerleğini geriye çevirmeye çalıştıklarından gericidirler. Kazara devrimci olanlar bile proleterleşmenin cok yakın oluşu sonucu böyle olmuşlardır; bu nedenle, o andaki değil, gelecekteki cıkarlarının peşindedirler, proleterlerin görüş acısını benimsemek için kendi özel görüş acılarını terkederler.

«Tehlikeli sınıf», toplumun döküntüleri, eski toplumun en alt kesimlerinden kaynaklanan bu çürüyen yığın belki de proleter devrimiyle yer yer harekete katılabilir. Ne var ki, yaşadıkları koşullar, bu kişileri, gerici entrikaların satılık uşakları olmaya daha yatkın kılmaktadır.

Eski toplumun varoluş koşulları, proletaryanın varoluş koşulları karşısında daha şimdiden yokolmuştur. Proleterin mülkü yoktur; karısı ve çocuklarıyle olan ilişkilerinin burjuva aile ilişkileriyle ortak hiçbir yanı kalmamıştır. İngiltere'de, Fransa'da, Amerika'da, Almanya'da, her yerde aynı olan Modern Sanayi işçiliği, yani sermaye köleliğinin çağdaş biçimi, proleterde ulusal özelliklerin izini bile bırakmamıştır. Proleter için, hukuk, ahlâk, din, arkalarında burjuva çıkarlarının tuzak kurduğu burjuva önyargılarından öte şeyler değildir.

Daha önce, egemen duruma yükselen her sınıf, kazandığı durumu pekiştirmek için genel olarak toplumu kendi mülkiyet (mülk edinme: «appropriation» c-) koşullarına bağlı kılmaya çalışmıştı. Proleterler kendi mülkiyet biçimlerini kurmadıkça, dolayısıyle daha önceki tüm mül-

kiyet biçimlerini ortadan kaldırmadıkça toplumdaki üretici güçlerin denetimini ellerine alamazlar. Proleterlerin, güvenceye alacakları, pekiştirecekleri hiçbir şeyleri yoktur; görevleri, kişisel mülkiyetin eski güvence ve dayanaklarının tümünü ortadan kaldırmaktır.

Bundan önceki tarihsel hareketlerin tümü ya azınlık hareketleri ya da azınlık çıkarları adına yürütülen hareketlerdi. Proletarya hareketi ise büyük bir çoğunluğun, bu çoğunluğun çıkarlarının bilinçli ve bağımsız hareketidir. Günümüz toplumunun en alt katında yer alan proletarya resmi toplumun üst tabakalarının tümü havaya uçurulmadan kımıldanamaz, hamle edip kalkamaz.

Proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesi başlarda, özünde olmasa bile biçimde, ulusal bir nitelik taşır. Hiç kuşkusuz, her ülkenin proletaryası ilk önce kendi burjuvazisiyle hesaplaşmalıdır.

Proletaryanın gelişiminin en genel aşamalarını sergilerken az çok üstü kapalı bir iç savaşı izlemiş olduk; bu iç savaş toplumun içinde sürüp gider, sonunda öyle bir noktaya gelir ki tam bir devrime dönüşür, burjuvazinin zorla alaşağı edilmesi proletarya egemenliğinin temellerini oluşturur.

Bugüne kadar her toplum biçimi ezen ve ezilen sınıflar arasındaki düşmanlık temeline dayalıydı. Ancak, bir sınıfı ezebilmek için hiç olmazsa kölece yaşamını sürdürülebilsin diye bu sınıfa bazı gerekli koşulları sağlamak gerekir. Serflik döneminde serf, kendini komün üyesi yaptırabilecek kadar yükselmişti. Aynı biçimde, feodal mutlakiyetin boyunduruğu altındaki küçük burjuva da yükselip burjuvalaşmanın yolunu bulmuştu. İşçi ise, tam tersine, Modern Sanayinin gelişimiyle yükseleceği yerde battıkça batıyor, kendi sınıfının varoluş koşullarının giderek altına düşüyor. İşçi düşkün, yoksul (pauper) duruma geliyor ve yoksulluk (pauperism) nüfustan ve zenginlikten daha hızlı artıyor. Ve işte bu noktada burjuvazinin artık toplumda egemen sınıf olma, kendi varlık koşullarını toplumun tümüne kabul ettirme yeteneğinden yoksunlaşmış

olduğu ortaya çıkıyor. Burjuvazi, yönetecek yetenekte değildir, çünkü kölelik çerçevesi içinde bile kölesinin varlığını sağlayamamaktadır; çünkü kölesi onu besleyeceği yerde o kölesini beslemek zorunda kalmakta ve bu duruma çare bulamamaktadır. Toplum artık burjuvazinin egemenliği altında yaşayamaz; başka bir deyişle, burjuvazinin varlığı artık toplumla bağdaşmamaktadır.

Burjuva sınıfının varlığı ve egemenliği için vazgeçilmez koşul, sermayenin oluşması ve büyümesidir. Yani, sermayenin koşulu ücretli emektir. Ücretli emek işçiler arasındaki rekabete dayanır yalnızca. İticiliğini ister istemez burjuvazinin yaptığı sanayideki gelişim, işçilerin rekabetten doğan yalnızlıkları yerine omuz omuza vermelerinden doğan birlikleri koymuştur. Bu nedenle, Modern Sanayinin gelişimi, burjuvazinin üretim yaptığı ve mülk sağladığı dayanağı kesip atmaktadır. O halde, burjuvazinin ürettiği, en başta, kendi mezar kazıcılarıdır. Burjuvazinin yıkılışı, proletaryanın zaferi kadar kaçınılmazdır.

MARX'DAN ENGELS'E 9 NİSAN 1963 TARİHLİ MEKTUP'tan

Itzig (Lasalle) görüşlerini içeren iki broşür yayınlamış bulunuyor. Bereket versin bunları bana **göndermedi.** Buna karşılık, Leipzig İşçi Kongresi Merkez Komitesi'ne **cevap teşkil eden açık mektubunu** evvelki gün bana göndermiş. Tavrı —çok önemli, bizden aldığı cümleleri oraya buraya saçmış— âdeta geleceğin işçi diktatörüne yakışır bir tavır. Ücretli emek ile sermaye arasındaki sorunu «çocuk oyuncağı» gibi çözüyor. Diyor ki; işçiler genel oy hakkı için ajitasyon yapmalı, sonra kendisi gibi «bilimin parlayan kılıcıyla» silâhlanmış kişileri meclise göndermelidir. Daha sonra, bu kişiler **devletin** sermayesini sağladığı işçi fabrikaları kuracak, bu fabrikalar giderek bütün ülkeyi kapsayacak... Bu, gerçekten şaşırtıcı biçimde yeni bir görüş!..

.... Sendikaların başındaki Bright tarafından düzenlenen bir toplantıya katıldım. Bright bir bağımsızı çok fazla andırıyordu. Ne zaman «Birleşik Devletlerde krallar, piskoposlar yoktur» dese alkış tufanı başlıyordu. İşçilerin kendi konuşmaları ise fevkalâde. Bu konuşmalarda burjuva lûf cambazlıklarından eser yoktu ve işçiler kapitalistlere olan karşıtlıklarını pek az gizliyorlardı. (Aklıma gelmişken söyleyeyim. Peder Bright da kapitalistlere saldırdı.)

İngiliz işçileri apaçık sırıtan burjuva mikrobundan kendilerini ne kadar zamanda kurtaracaklar, bekleyip görmeliyiz. Kitabındaki (5) temel noktaların değindiği diğer olaylar 1844'ten bu yana olan gelişmeler tarafından en ufak ayrıntılara dek doğrulanmıştır. Daha sonraki dönem için aldığım notlarla kitabı tekrar karşılaştırdım. Yalnızca dünya tarihini yarda ile ve «gazetedeki en son ilginç haberler»le ölçen zavallı Alman küçük **burjuvası** böylesine gelişmeler söz konusu olduğunda kalkıp yirmi yılın bir gün-

den uzun olduğunu düşünebilir. —Ancak ileride içlerinde yirmi yıllar bulunduran günler gelebilir—.

Kitabını okurken, ne kadar yaşlandığımızı üzülerek farkettim. Kitabında sorunlar, tereddüte, kuşkulara yer verilmeden, kesin öngörülerle, ne kadar canlı ve içten ele alınıyor. Ve sonucun, yarın, birgün tarihin gün ışığına çıkacağı hayali, bütün olan bitene bir sıcaklık, neşe katıyor. —Biraz önceki yaşlılık işi bununla karşılaştırıldığında, hiç de hoş olmayan bir terslik doğuruyor—.

MARX'DAN ENGELS'E 18 ŞUBAT 1865 TARİHLİ MEKTUP'tan

İşçi sınıfından doğan sendikalarla kurulacak ittifaklar yalnızca işçi sınıfını burjuvaziye karşı mücadelede örgütleme aracı olarak hayatî öneme —bu önem bir örnekle gösterilebilir: sağladıkları haklara, cumhuriyete rağmen, Birleşik Devletler işçileri bile sendikasız yapamamaktadır— sahip olmakla kalmaz. Bunun yanısıra; böyle bir ortaklık Prusya ve Almanya'da polis ve bürokrasinin egemenliğinin yenilgiye uğratılması, kırsal kesimde **Efendi - Uşak Yasası ve Aristokrasi Denetimi'nin*** paramparça edilmesi anlamına gelir. Kısacası bunlar, «vasallar»ın kurtuluşu için, İlerici Parti'nin ya da aklı başında herhangi bir muhalif burjuva partisinin Prusya Hükûmetinden, hele hele bir Bismarck Hükûmetinden çok daha önce kabul edebileceği şeylerdir. Buna karşılık kooperatif topluluklara Prusya Kraliyet Hükûmetince sağlanacak destek —Prusya'nın koşulları hakkında bilgisi olan herkes bu desteğin zorunlu olarak ne kadar yetersiz kalacağını hemen anlar— ekonomik bir uygulama olarak hiçbir işe yaramayacaktır. Üstelik bir vesayet sistemi yaratacak, işçilerin bir bölümünü bozacak, hareketi kısırlaştıracaktır. Prusya'daki burjuva partisi, «yeni dönemin» başlamasıyle hükûmetin, Prens Regent'in de lûtfuyla, kucağına düşeceğine içten inandığı için kendini rezil etti. Bugünkü çaresiz durumuna düştü. Eğer İşçi Partisi de Bismarck döneminde, ya da herhangi bir başka dönemde, kralın lûtfuyla altın elmaların ağzına düşeceğini sanırsa, kendini çok daha fazla rezil etmiş olacaktır. Prusya Hükûmetinin Sosyalist müdahalesi üzeri-

---

* Efendi-Uşak Yasası: Gesindeordnung. Feodal-Ataerkil nitelikte hüküm ve kurallar. Aristokrasi, kendine bağlı olanlara bunları uygulamakta mutlak güce sahipti.
Aristokrasi Denetimi: Adelswirtschaft

ne Lasalle'in beslediği talihsiz düşleri, sonunda düş kırıklığının izleyeceği su götürmez. Olayların mantığı yeri geldiğinde konuşacaktır. Ancak; İşçi Partisinin **şerefi**, saçmalıkları henüz deneylerce ortaya çıkarılmadan bu tür hayallerin reddini gerektirir. İşçi sınıfı ya devrimcidir, ya da hiçbir şey değildir.

Ücretleri Yükseltmek Ya Da Ücret Düşüşünü Engellemek İçin Teşebbüse Geçilecek Başlıca Durumlar

Şimdi, ücretleri yükseltmek, ya da ücret düşüşüne karşı direnmek için teşebbüse geçilecek başlıca durumları dikkatli bir biçimde ele alalım.

1. Gördük ki, **emek gücünün değeri,** ya da daha yaygın bir deyimle **emeğin değeri,** zorunlu ihtiyaç maddelerinin değeri ya da bunları üretmek için gerekli emek miktarı tarafından belirlenmektedir. O halde, belirli bir ülkede, işçinin günlük ortalama ihtiyaçlarının değerini 3 şilinlik ücret getiren 6 saatlik çalışma belirliyorsa, işçi, günlük yaşam eşdeğerini üretmek için günde 6 saat çalışmak zorundadır. İşgününün tümü 12 saatse, kapitalist, işçiye 3 şilin ödeyerek emeğinin değerini verecektir. İşgününün yarısında harcanan emek, ödenmemiş emektir ve kâr oranı %100'dür. Şimdi, verimlilikteki bir düşüş sonucunda aynı miktarda tarımsal ürünü üretmek için daha çok emek kullanılması gerektiğini varsayalım; böylece ortalama günlük ihtiyaçların fiyatı 3 şilinden 4 şiline çıkmış olsun. Bu durumda, emeğin değeri üçte biri kadar yani %33 1/3 artacaktır. Eski yaşam standardına göre, işçinin günlük yaşam eşdeğerini üretmek için işgününün 8 saati gerekli olacaktır. Bu nedenle, artık emek 6 saatten 4 saate, kâr oranı da %100'den %50'ye düşecektir. Böylece, ücretinin yükselmesinde ısrar eden işçi, malının maliyetinin artmasıyla bu artan değeri elde etmeye çalışan herhangi bir meta satıcısı gibi, **emeğinin artan değerini** elde etmeye çalışıyor olacaktır. Eğer ücretler yükselmezse, ya da gerekli maddelerin artan değerini karşılayacak ölçüde yükselmezse, emeğin **fiyatı, emeğin değerinin** altına düşecek, işçinin yaşam standardı kötüleşecektir.

Ne var ki, değişiklik karşıt yönde gerçekleşebilir. Emek verimliliğinin artışı sonucunda, aynı miktarda günlük or-

talama Ihtiyaçlar 3 şilinden 2 şiline düşebilir; başka deyişle bu Ihtiyaçların eşdeğerini üretmek için işgününün 6 saati yerine 4 saati gerekebilir. İşçi, bu durumda, eskiden 3 şiline aldığı ihtiyaç mallarını 2 şiline alabilecektir. —Gerçekte, emeğin değeri düşmüştür; ancak, bu düşmüş değer bile öncekiyle aynı miktarda mal almaya yetmektedir— böylece, kârlar 3 şilinden 4 şiline, kâr oranı da %100'den %200'e yükselecektir. İşçinin mutlak yaşam standardının aynı düzeyde kalmasına karşılık, kapitaliste göre, **nispî** ücreti ve **nispî toplumsal durumu** kötüleşmiştir. İşçi nispî ücretlerdeki bu düşüşe karşı direnecekse, kendi emeğinin artan verimliliğinden pay almaktan ve toplumsal basamaklardaki eski nispî durumunu korumaktan başka çaresi yoktur. Bu nedenle, Tahıl Yasalarının kaldırılmasından sonra, İngiliz fabrika sahipleri, bu yasalara karşı ajitasyon döneminde verdikleri en sağlam sözleri bile çiğneyerek, genel ücret düzeyinde %10'luk bir kısıntıya gitmişlerdir. İşçilerin direnişi başlarda altedilebilmişti; ancak, şimdi üzerinde duramayacağım bazı koşullar sonucunda, kaybedilen bu %10'lar sonunda geri alındı.

2. İhtiyaç mallarının **değerleri** dolayısıyle **emeğin değeri** aynı kalsa da, daha önce **paranın değerinde** meydana gelen bir değişiklik sonucunda bunların parasal fiyatları değişebilir.

Örneğin, daha verimli madenlerin keşfi ve benzeri olaylar sonucunda, önceleri bir ons altın üretmek için gerekli emek, bu kez 2 ons altın üretir duruma gelebilir. Bu durumda altının **değeri** yarı yarıya, ya da %50'ye düşecektir. Diğer tüm metaların **değerleri**, eski parasal fiyatlarının iki katını temsil edeceğine göre, emeğin değeri de eski parasal fiyatının iki katını temsil edecektir. Önceleri 6 şilinle ifade edilen 12 saatlik çalışma, şimdi 12 şilinle ifade edilecektir. İşçinin ücreti 6 şiline yükselecek yerde 3 şilinde kalırsa, **emeğin parasal fiyatı, emeğin değerinin** yalnızca yarısına eşit olacak ve yaşam standardı korkunç bir biçimde kötüleşecektir.— Ücret yükselir, ancak bu yükseliş altının değerindeki düşüşle aynı oranda

olmazsa büyük ya da ufak ölçüde aynı durum doğacaktır. Böyle bir durumda, ne emeğin veriminde, ne arz ve talepte, ne de değerlerde değişiklik olacaktır. Bu değerlerin para cinsinden adları dışında hiçbir şey değişmeyecektir. İşçinin böyle bir durumla karşılaştığında, ücretlerin aynı oranda artması için ısrar etmemesi gerektiğini söylemek, işçiye, somut varlıklar yerine adlardan oluşan bir ücretle yetinmesi gerektiğini söylemek demektir. Paranın değerinde ne zaman bu biçimde bir düşüş görülse, kapitalistlerin fırsattan yararlanarak işçileri dolandırmak üzere hazırda beklediklerini geçmiş tarih tümüyle kanıtlamaktadır. Ekonomi politik ekollerinden çoğu, yeni altın madenlerinin bulunması, gümüş madenlerinin daha iyi işletilmesi ve daha ucuz civa arzı üzerine, değerli madenlerin değerinde yeniden bir düşüş olduğunu öne sürmektedirler. Bu görüş, kıta üzerinde ücretlerin artışı için girişilen genel ve eşzamanlı mücadeleyi açıklamaktadır.

3. Şimdiye kadar işgününün belirli sınırları olduğunu varsaymıştık. Bununla birlikte, işgünü kendi başına sabit sınırlara sahip değildir. İşgününü fiziksel olarak mümkün olan en uzun süreye çıkarmak sermayenin sürekli eğilimidir. Çünkü, artık emek ve bunun sonucu olan kâr işgünü uzadığı ölçüde yükselecektir. Sermaye, işgününü uzatmada ne ölçüde başarı sağlarsa, sahip çıkacakları, başka insanların emeği de o ölçüde artacaktır. 17. yüzyılda, hattâ 19. yüzyılın ilk üçte ikilik bölümünde 10 saatlik işgünü İngiltere'nin her yanında görülen olağan bir durumdu. Aslında, İngiliz Aristokrasisinin İngiliz emekçi kitlelerine karşı bir savaşı olan Jakobinlere karşı savaşta, sermaye Baküs şenlikleri yapıp işgününü 10 saatten 12, 14, 18 saate çıkardı. Aşırı duygulu biri sayılamayacak Malthus bile, 1815 yılında yayımladığı bir broşürde, durumun böyle devam etmesi hâlinde ulusun yaşamının kökünden sarsılacağını yazıyordu. Yeni icat makinaların yaygınlaşmasından birkaç yıl önce, 1765 civarında, İngiltere'de Ticaret Üzerine Deneme adlı bir broşür yayımlandı. İşçi sınıfının can düşmanı bu adı bilinmeyen yazar, iş-

günü sınırlarının genişletilmesinin gereğini savunuyor. Bu amaçla sıraladığı öneriler arasında, **iş evleri** kurulması ve bunların «Terör Evleri» gibi işletilmesi de var. «Terör Evleri» için önerdiği işgünü **on iki saat**, bu da 1832'de kapitalistler, siyasî iktisatçılar ve bakanların 12 yaşından küçük çocuklar için geçerli ve zorunlu ilân ettikleri işgünü süresiydi.

Bu sistemde emek gücünü satmak zorunda olan işçi, bu gücünün kullanımını, birtakım rasyonel sınırlarda kalmak şartıyle kapitaliste devretmektedir. İşçi, emek gücünü yok edilsin diye değil, doğal yıpranma bir yana, koruyabilsin diye satar. İşçinin emeğini günlük, haftalık değerine göre satması ilkesinde, bu gücün bir günde, bir haftada, iki günlük ya da iki haftalık yıpranmaya uğratılmayacağı anlayışı yatar. 1000 sterlin değerinde bir makina düşünelim. Eğer bu makina on yılda eskiyorsa, üretimine katkıda bulunduğu malların değerine yılda 100 sterlin ekler. Eğer beş yılda eskiyorsa, yılda 200 sterlin ekler, yani yıllık yıpranmasının değeri, tüketildiği süre ile ters orantılıdır. Ancak, bir nokta işçiyi makinadan ayırır. Makina, kullanılış oranına tam tamına eşit olarak yıpranmaz. İnsan ise, yaptığı işlerin toplamının gösterdiğinden daha büyük bir oranda çöker.

İşçiler, iş gününü eski rasyonel boyutlarına indirme çabalarıyla, ya da yasalarla saptanmış normal işgününe uyulmasını kabul ettiremedikleri yerde, fazla iş yükünün sadece sızdırılan fazla iş süresi oranında değil de, daha yüksek oranda bir ücret artışıyla karşılanması uğraşılarında hem kendilerine, hem de sınıflarına karşı görevlerini yapmaktadırlar. Bütün bunları yapmakla sermayenin zorbaca gasplarını sınırlayabilirler. Zaman insanın gelişme alanıdır. Harcayacak hiç boş vakti olmayan, uyku, yemek vb. fiziksel ihtiyaçları gidermeye ayırdığı süreler dışındaki tüm zamanı kapitalistler hesabına yaptığı iş tarafından yutulan insan, bir yük hayvanından daha aşağıdır. Bu kişi, başkası için servet üreten bir makinadır, bedenen ezilmiş, insanlıktan çıkarılmıştır. Oysa, çağdaş sanayi ta-

rihinin tümü, sermayenin, bir engelle karşılaşmadığı takdirde, bütün işçi sınıfını pervasız ve merhametsizce aşağının en aşağı derecesine indirmeye çalıştığını göstermektedir.

Kapitalist, iş gününü uzatırken **daha yüksek ücretler** ödeyebilir, fakat ücretlerdeki artış, sızdırılan daha büyük iş miktarını ve böylece ortaya çıkan emek gücünün daha hızlı çöküşünü karşılayamıyorsa, **emeğin değerini** düşürmüş olur. Aynı durum başka bir şekilde de yaratılabilir. Burjuva istatistikçileri size, örneğin, işçi ailelerinin ortalama ücretlerinin Lancashire'de arttığını söyleyeceklerdir. Ama şunu eklemeyi unutacaklardır: sadece erkeğin, aile reisinin değil, karısının, belki 3—4 çocuğunun emeği de kapitalizmin dev tekerlekleri arasına atılmıştır ve ücretlerdeki artış toplamı, alleden sızdırılan emek fazlası toplamına uymamaktadır.

Fabrikalar yasasıyla bağlı bütün sanayi kollarında görülen, işgününün belirli sınırları içinde bile, **emeğin değerini** eski seviyesinde tutabilmek için ücretlerde bir artış gerekli olabilir. Emek yoğunluğunu artırma yoluyla, bir insanın önceden iki saatte harcadığı hayatî gücü bir saatte harcaması sağlanabilir. Bu, bir dereceye kadar Fabrikalar Yasasına bağlı sanayi kollarında makinaların hızlandırılması ve tek bir insanın denetlemesi gereken makina sayısının daha arttırılması ile ortaya çıkarılmıştır. Emek yoğunluğunun artırılması, ya da bir saatte harcanan emek miktarının çoğaltılması, işgününün kısalmasıyle oldukça orantılı biçimde gelişiyorsa, işçi, yine kazançlı olacaktır. Ama bu sınır fazla aşılacak olursa, işçi bir biçimde kazandığını diğer biçimde kaybeder ve on saatlik bir işgünü, öncenin on iki saatinden daha yıkıcı olur. Emek yoğunluğunun artışına uygun ücret artışları için mücadele ederek sermayenin bu eğilimini engellemeye çalışan işçi, sadece emeğinin yıpranmasına, sınıfının durumunun daha kötüye gitmesine karşı direnmektedir.

4. Hepinizin bildiği gibi kapitalist üretim, burada açıklamaya gerek duymadığım bazı süreli devrelerden ge-

çer. Bu devreler sırasıyle sükûnet, giderek canlanma, refah, üretimin aşırı artması, bunalım ve durgunluktur. Metaların piyasa fiyatları ve piyasa kâr hadleri, bu devreleri bazen ortalamaların altına düşerek, bazen de üzerine çıkarak izler. Devrenin tümünü göz önüne alırsanız, piyasa fiyatlarındaki bir sapmanın bir başka sapma ile kapatıldığını ve devrenin ortalaması alındığında metaların piyasa fiyatlarının onların değerlerine göre düzenlendiğini göreceksiniz. Öyleyse, piyasa fiyatlarının düştüğü bunalım ve durgunluk dönemlerinde, işçi, işinden atılmadıysa bile, mutlaka daha düşük bir ücret alacaktır. Aldanmamak için, işçilerin piyasa fiyatlarının düştüğü devrelerde bile, kapitalistlerle, ücretlerde ne oranda bir düşüşün gerekli olduğu konusunda pazarlık etmeleri gerekir. Aşırı kârlar elde edilen refah dönemlerinde işçi, ücret artışları için mücadele etmemişse, herhangi bir sınaî dönemin ortalaması alındığında, kendi ortalama ücretini ya da emeğinin **değerini** bile koparamayacaktır. Devrenin kötü dönemlerinde, ücreti zorunlu olarak zarar görmüş işçinin, devrenin refah dönemlerinde zararını kurtaracak karşılıktan kendini mahrum etmesini beklemek büyük aptallık olur. Genel olarak, bütün metaların **değerleri,** sürekli arz ve talep dalgalanmalarından doğan fiyat değişikliklerinin birbirini kapatması ile gerçekleşir. Şimdiki sistemin temelinde, emeğin de diğerleri gibi bir meta olduğu ilkesi yatar. Dolayısıyle, o da değerinin karşılığı ortalama bir fiyat bulmak için aynı dalgalanmalardan geçmek zorundadır. Emeği bir yandan meta sayıp, öte yandan meta fiyatlarını düzenleyici yasaların dışında tutmak saçma olur. Köle, geçimini sağlamak için kalıcı ve belirli bir miktar alır, ücretli işçinin durumu ise farklıdır. Bir durumda, değişik bir başka durumda karşılaşabileceği ücret düşüşünü gidermek için bile olsa, ücret artışı koparmaya çalışması gerekir. İşçi, eğer kapitalistlerin isteği ve diktasını kalıcı ve değişmez bir ekonomik yasa olarak kabul etmekle yetinseydi, kölenin sahip olduğu güvenlikten bile yararlanamadan, onun tüm sefaletini paylaşmış olurdu.

5. Ele aldığım örneklerin %99'unda ücret artışları için verilen mücadelenin daha önceki değişiklikleri izlemekten ibaret olduğunu ve bunun, üretim miktarında, emeğin verim gücünde, emeğin değerinde, paranın değerinde, sızdırılan emeğin kapsam ve yoğunluğunda, sanayi dönemlerinin çeşitli devrelerine uyarak beliren arz ve talep dalgalanmalarına bağlı olan piyasa fiyat dalgalanışlarında daha önce meydana gelmiş değişikliklerin zorunlu bir sonucu olduğunu; kısacası, sermayenin daha önceki eylemlerine karşı işçilerin gösterdikleri tepkiden oluştuğunu gördünüz. Ücret artışları için verilen mücadeleyi bütün bu koşullardan ayrı düşünür ve sadece ücret değişikliklerine bakıp, bunları doğuran diğer bütün değişiklikleri atlarsanız, yanlış bir önermeden gidip, yanlış sonuçlara varırsınız.

XIV. Sermaye ile Emek Arasındaki Mücadele ve Sonuçları

1. İşçilerin, ücretlerin indirilmesine karşı gösterdikleri periyodik direnmenin ve ücret artışları elde etmek için periyodik olarak harcadıkları çabanın ücret sisteminden ayrılmaz olduğunu ve emeğin meta ile aynılaşması olgusuna göre belirlendiği, dolayısıyle genel fiyat hareketlerini düzenleyen yasalara tâbi olduğunu gösterdik; ayrıca ücretlerdeki genel artışın çoğunlukla kâr hadlerini düşüreceğini, fakat metaların ortalama fiyatlarını, ya da değerlerini etkilemeyeceğini belirttik. Şimdi de, sermaye ile emek arasındaki bu sürekli mücadelede emeğin başarı kazanma şansının ne olacağı sorusuna gelelim.

Soruyu bir genelleme ile cevaplandırarak, diğer bütün metalarınki gibi emeğin piyasa fiyatının da uzun dönemde değerine uyarlanacağını; böylece bütün iniş ve çıkışlara rağmen ve ne yaparsa yapsın işçinin ortalama olarak emeğinin değerini alacağını, emek değerinin aslında emek gücünün değeri olduğunu; emek gücünün ise kendi bakımı ve yeniden üretilmesi için zorunlu yaşam ihtiyaçlarının değerine göre saptandığını, zorunlu yaşam ihtiyaçlarının da bunları üretmek için istenen emek miktarına göre düzenlendiğini söyleyebilirdim.

Ne var ki, **emek gücünün değerini,** ya da **emeğin değerini** diğer bütün metaların değerinden ayıran özellikler vardır. Emek gücünün değeri, biri sadece fiziksel, diğeri ise tarihsel ya da toplumsal olmak üzere iki unsurdan oluşur. Emek gücünün üst sınırını fiziksel unsur saptar. Yani, kendi bakımı ve üremesi için, fiziksel varlığını sürdürmek için, işçi sınıfı, yaşamı ve çoğalmasının vazgeçilmez ihtiyaçlarının elde etmek zorundadır. Dolayısıyle, bu zorunlu yaşam ihtiyaçlarının **değeri,** emek **değerinin** üst sınırını oluşturur. Diğer yandan, işgünü uzunluğunun esnek de olsa bir üst sınırı vardır. En üst sınır emekçinin fiziksel gücü ile belirlenir. İşçinin hayatî gücünün günlük tüketimi belli bir noktayı aşarsa, artık hergün eskisi kadar güç harcayamaz olur. Ancak, dediğim gibi bu sınır çok esnektir. Hızla birbirinin yerini dolduran sağlıksız ve kısa ömürlü nesiller, emek piyasasını, güçlü ve uzun ömürlü bir nesiller dizisi kadar iyi besleyebilir.

Emeğin değeri, bu sadece fiziksel unsurdan başka, her ülkenin **geleneksel yaşam düzeyi** ile de belirlenir. Geleneksel yaşam düzeyi sadece fiziksel yaşam değildir; insanların içinde yaşadıkları ve yetişmiş oldukları toplumsal koşullardan doğan bazı isteklerinin doyurulmasını da içerir. İngiliz yaşam düzeyi İrlandalılarınkine, Alman köylüsünün yaşam düzeyi Livonya köylüsününkine indirilebilir. Tarihsel geleneğin ve toplumsal alışkanlıkların bu yönde oynadıkları rolün önemini Bay Thornton'un **Nüfus Fazlalığı** üzerine yazdığı eserden öğrenebilirsiniz. Yazar eserinde, İngiltere'nin çeşitli tarımsal bölgelerindeki ortalama ücretlerin, bugün bile, bu bölgelerin toprak köleliğinden (serflikten) kurtuldukları zaman içinde bulundukları koşulların iyi ya da kötü olmasına göre, az ya da çok farklı olduğunu gösteriyor.

Emeğin değerine giren bu tarihsel, ya da toplumsal unsur genişletilebilir, ya da geriye sadece fiziksel unsur kalacak biçimde yok edilebilir. Uslanmaz vergi yiyici ve görevsiz maaşlı George Rose'un deyişiyle, kutsal dinimizin bahşettiği tesellileri Fransız kâfirlerinin saldırılarından

korumak için girişilen Jakobin'lere karşı savaş zamanında, önceki bölümlerden birinde kendilerinden iyi bir dille sözettiğimiz namuslu İngiliz çiftçileri, tarım işçilerinin ücretlerini bu **sırf fiziksel sınırın** bile altına indirerek, işçi sınıfının fiziksel olarak korunması için zorunlu şeyleri fakirler için çıkarılan yasalarla örtmeye çalıştılar. Ücretli işçiyi köle, Şekspir'in özgür ve mağrur köylüsünü de, devletçe beslenen bir yoksul durumuna getirmek için parlak bir buluştu bu.

Değişik ülkelerdeki ve bir ülkenin değişik tarihsel devirlerindeki normal ücretler, yani emeğin değeri karşılaştırıldığında, diğer bütün metaların değeri aynı kalsa bile emek değerinin sabit olmayıp, değişken bir boyuta sahip olduğu görülür.

Buna paralel bir başka karşılaştırma sadece **piyasadaki** kâr hadlerinin değil, **ortalama** hadlerin de değişkenliğini kanıtlayacaktır.

Kârlara gelince, bunların en alt sınırını saptayan bir yasa yoktur. Bunların en son düşme sınırını koyamayız. Bu sınırı neden saptayamayız? Çünkü, asgari ücretleri saptamak mümkün ise de, **en yüksek ücreti** bilemeyiz. Sadece şunu söyleyebiliriz: Belirli uzunluktaki işgünü sınırları içinde, **en yüksek kâr, ücretlerin en alt fizyolojik** sınırında gerçekleşir, ücretleri veri olarak alırsak, **en yüksek** kâr işgününün, işçinin fizik gücünün dayanabildiği kadar uzatılması biçimindedir. Kârların en yükseği, böylece, ücretlerin en alt fiziksel sınırı ve işgününün fiziksel en üst sınırı ile kısıtlanmıştır. **En yüksek kâr haddinin** bu iki sınırı arasında çok çeşitli oynamaların olacağı açıktır. Kâr haddinin tam olarak tesbiti sermaye ve emek arasındaki sürekli mücadelede çözümlenir: kapitalist her zaman ücretleri en alt fiziksel sınırına indirme, işgününü de en üst fiziksel sınırına çıkarma eğilimindedir, işçi ise daima ters yönde baskı yapar.

Son durum, mücadele eden iki tarafın gücü ile çözümlenir.

2. Diğer bütün ülkelerde olduğu gibi, İngiltere'de de işgününün sınırlandırılması ancak **yasal müdahale** ile düzenlenebilmiştir. Emekçilerin dışarıdan devamlı baskıları olmasaydı, bu müdahale gerçekleşemezdi. Bu sonuç, işçilerle kapitalistler arasında yapılacak özel anlaşmalarla hiçbir şekilde elde edilemezdi. İşte **genel politik eylemin** bu gerekliliği, sermayenin, sadece ekonomik eylemde bile daha güçlü olduğunun kanıtıdır.

Emek değerinin sınırlarına gelince, bunların saptanması daima arz ve talebe dayanır. Yani, kapitalistlerden gelen emek talebi ve işçiler tarafından yapılan emek arzını kastediyorum. Sömürge ülkelerdeki arz ve talep yasaları emekçinin yararına işler. Birleşik Devletlerde ücretlerin nisbeten yüksek düzeyde olması bu yüzdendir. Sermaye ne kadar çaba harcasa, ücretli işçilerin sürekli olarak, kendi kendilerine yeterli, bağımsız köylülere dönüşmesiyle sermaye piyasasını boşaltmalarını engelleyemez. Ücretli işçilik durumu, Amerikan halkının çok büyük bir kısmı için kısa, ya da uzunca bir dönemde terkedeceklerinden emin oldukları geçici bir dönemdir (6). Babacan İngiliz Hükümeti, sömürgelerdeki bu durumu düzeltmek amacıyla, çağdaş sömürgeleştirme kuramı olarak bilinen ve ücretli işçinin çabucak bağımsız köylüye dönüşmesini engellemek üzere sömürgelerde toprak fiyatını sun'i olarak yükseltmekten ibaret olan bir düşünceyi bir süre benimsedi.

Gelelim sermayenin tüm üretim sürecine egemen olduğu medenî ülkelere. Örneğin, 1849'dan 1859'a kadar İngiltere'de tarım işçilerinin ücretlerindeki artışı ele alalım. Bunun sonuçları ne olmuştur? Çiftçiler, dostumuz Weston'un onlara öğütleyeceği gibi ne buğdayın değerini, ne de piyasa fiyatını yükseltebildiler. Tersine, bunların düşüşünü kabul etmek zorunda kaldılar. Fakat, bu on bir yıl süresinde çiftçiler, çeşitli makinaları kullanmaya başladılar, daha bilimsel yöntemler uyguladılar, tarıma uygun topraklardan bir kısmını meraya dönüştürdüler, çiftliklerini genişlettiler ve böylece üretim hacmini arttırdılar. Çift-

çiler, bunlar ve daha başka işlemlerle emeğin üretken gücünü arttırarak emeğe olan talebi azalttıklarından, tarımsal işçi nüfusunda yeniden bir nispî fazlalık meydana getirmiş oldular. İşte, durmuş oturmuş ülkelerde, sermayenin ücret artışlarına karşı hızla, ya da daha yavaş biçimde gösterdiği tepki bu genel yöntem uyarınca olur. Ricardo'nun çok doğru olarak belirttiği gibi, makina emek ile devamlı rekabet halindedir ve çoğu kez, ancak emeğin fiyatı belli bir yüksekliğe erîştiği zaman kullanılmaya başlanabilir. Ancak, makina kullanımı, emeğin üretken gücünü arttırmaya yarayan çeşitli yöntemlerden sadece bir tanesidir. Düz emekte nısbî bir bolluk yaratan bu gelişme, öbür yandan kalifiye emeği basitleştirir ve böylece değerini düşürür.

Aynı yasa başka bir biçim de alabilir. Emeğin üretken gücündeki gelişme sonucunda çok yüksek ücret hadlerine rağmen sermaye birikimi hızlanır. Buna bakarak, modern sanayiin henüz başlangıç devresinde yaşamış olan Adam Smith'in düşündüğü gibi, hızlanan sermaye birikiminin, emek talebinde bir artış sağlamak yoluyla, dengeyi işçiden yana çevireceği sonucuna varılabilir. Yine bu yüzden, pek çok çağdaş yazar, şu son yirmi yıl süresinde İngiliz sermayesi İngiliz nüfusundan çok daha hızlı biçimde arttığı halde ücretlerin daha yükseltilmemesi karşısında hayrete düşmüşlerdir. Fakat sermaye birikimi ile aynı zamanda **sermayenin terkibinde gittikçe artan bir değişme** olur. Toplam sermayenin, sabit sermaye, makina, ham madde ve her çeşit üretim araçlarından oluşan bölümü, emeğin satın alınması ya da ücretlere harcanan diğer bölümüne kıyasla gittikçe artar. Bu yasa, Bay Barton, Ricardo, Sismondi, Profesör Richard Jones, Profesör Ramsay, Cherbuliez ve diğerleri tarafından oldukça doğru bicimde belirtilmiştir.

Sermayenin bu iki unsuru arasındaki oranı başlangıçta 1 : 1 iken, sanayideki ilerleme yüzünden daha sonra 5 : 1 vs. olacaktır. 600'lük bir toplam sermayenin 300'ü gereçlere, ham madde vb., 300'ü de ücretlere yatırılmakta

ise, 300 yerine 600 işçilik bir talep yaratmak için toplam sermayeyi sadece iki katına çıkarmak yeterlidir. Fakat, 600'lük bir sermayenin 500'ü makina, ham madde vs. ye, 100'ü de ücretlere yatırılmışsa, 300 yerine 600 işçilik bir talep yaratmak için sermayenin 600'den 3.600'e çıkarılması zorunludur. Demek ki sanayiin gelişmesinde emeğe duyulan talep, sermaye birikimiyle aynı hızda gitmez. Bu talep mutlaka artacaktır, ancak sermaye artışına kıyasla durmadan azalan oranda artacaktır. Şu birkaç açıklamanın da yeterince gösterdiği gibi, modern sanayiin gelişmesi, terazinin kefesini işçinin zararına olarak giderek daha fazla kapitalistten yana eğecektir. Kapitalist üretimin genel eğilimi, ortalama ücret seviyesini yükseltmek değil, tersine düşürmek, yani, **emeğin** değerini nerdeyse **en alt sınırına** indirmektir. Ancak, bu sistemdeki olguların eğilimi böyledir diye, işçi sınıfının, sermayenin saldırılarına karşı direnişten vazgeçmesi ve durumunu geçici olarak düzeltmek amacıyla eline geçen fırsatları değerlendirmemesi mi gerekir? İşçi sınıfı böyle yapacak olursa, kendini kurtuluş umudu kalmamış ezik bir yaratıklar kitlesi düzeyine indirecektir. İşçi sınıfının standard ücretler uğruna verdiği mücadelenin ücret sisteminin bütününden ayrılmaz olaylar olduğunu, ücretleri yükseltme çabalarının %99'unun emeğe verilen belli bir değerin korunması yolundaki girişimlerden oluştuğunu ve emeklerinin değerini kapitalistlerle tartışmak ihtiyacının, işçi sınıfını kendini bir meta gibi satmaya zorlayan koşullarda saklı bulunduğunu gösterdim sanırım. İşçi sınıfı, sermaye ile olan günlük çatışmasında taviz verirse, daha büyük hareketlere girişmek olanağından kendini yoksun bırakmış olur.

Aynı zamanda ve ücret sisteminin getirdiği genel köleleştirmenin dışında olarak, işçiler, bu günlük mücadelelerinin nihaî sonuçlarını abartmamalıdırlar. Sonuçları doğuran nedenlerle değil de, sadece sonuçlarla mücadele ettiklerini, düşüş hareketini biraz geciktirdiklerini ama yönünü değiştirmediklerini, hastalığı iyileştirmeden sadece yatıştırıcı çareler uyguladıklarını unutmamalıdırlar. Yani,

sermayenin hiç bitmeyen saldırılarından, ya da piyasa değişikliklerinden doğan kaçınılmaz küçük savaşlara kendilerini büsbütün kaptırmamalıdırlar. Şimdiki sistemin onlara zorla yüklediği bütün sefalete rağmen, bir yandan da ekonomik yönden toplumun yeniden kurulması için gerekli maddi koşulları ve **toplumsal biçimleri** doğurduğunu işçiler anlamalıdırlar. İşçiler bayraklarına tutucu bir deyiş olan: «Âdil bir işgününe karşılık âdil ücretler!» sözlerini yazacaklarına şu devrimci sloganı yazmalıdırlar: «Ücret sistemi kaldırılsın!»

Bu çok uzun ve korkarım yorucu olan, fakat konuyu doyurucu biçimde açıklayabilmem için mecbur kaldığım sergilemeden sonra, aşağıdaki kararların kabulünü önererek sözlerimi bağlayacağım:

1. Ücret oranlarında genel bir artış, genel kâr oranında bir düşüşe yol açar, ama çoğunlukla meta fiyatlarını etkilemez.

2. Kapitalist üretimin genel eğilimi ortalama ücret seviyesini yükseltmek değil, düşürmektir.

3. İşçi sendikaları, sermaye saldırılarına karşı direniş merkezleri olarak görevlerini yaparlar. Kısmen başarısız olmalarının nedeni, güçlerini akılsızca kullanmalarındandır. Sendikalar, mevcut sistemin doğurduğu etkilere karşı küçük küçük çarpışmalardan ibaret bir savaş yürütmekle yetinip, bunları yaparken aynı anda, sistemi değiştirmeye uğraşmadıkları, örgütlü güçlerini emekçi sınıfın nihai kurtuluşu, yani ücret sisteminin tümüyle yok edilmesi için bir manivelâ olarak kullanmadıkları zaman genellikle başarısız olurlar.

K. MARX — GEÇİCİ GENEL KONSEY DELEGELERİ İÇİN DİREKTİFLER (1866, CENOVA KONGRESİ)

Sendikalar: Geçmişleri, Bugünkü Durumları ve Gelecekleri

a) Geçmişleri:

Emek gücünden başka birşeye sahip olmayan işçiye karşılık, sermaye yoğunlaşmış bir toplumsal güçtür. Dolayısıyla, sermaye ve emek arasındaki pazarlık hiç bir zaman âdil koşullarda meydana gelmez. Yaşamın ve emeğin maddî araçlarını bir yana, üretimin vazgeçilmez güçlerini karşı yana veren bir toplum anlayışı açısından bile bu durum âdil değildir. İşçilerin tek toplumsal gücü sayılarıdır. Ne var ki, sayılarının gücü de dağınıklık yüzünden kırılmıştır. İşçilerin dağınıklığı **kendi aralarındaki kaçınılmaz rekabet** tarafından yaratılır ve beslenir.

Sendikaların doğuşu, kendilerini hiç olmazsa esir durumundan bir parça olsun kurtaracak pazarlık koşullarına sahip olabilmek için işçilerin bu rekabeti yok etmek, ya da en azından sınırlamak için başvurdukları kendiliğinden girişimlerden kaynaklanır. Demek ki, sendikaların ilk hedefi, günlük ihtiyaçlara, sermayenin ardı arkası kesilmez saldırılarını engelleme yollarıyla, kısacası ücret ve işgünü uzunluğu sorunlarıyla sınırlı kalmıştır. Sendikaların bu eylemi yalnızca meşrû değil, aynı zamanda gereklidir. Günümüzün üretim sistemi son bulmadıkça bu eylemden vazgeçilemez. Tam tersine, bu eylem, tüm ülkelerde sendikaların kurulması ve birleşmesiyle genelleştirilmelidir. Sendikalar, buna karşılık, kendileri de farkına varmadan, ortaçağ belediyeleri ve komünlerinin orta sınıfa sağladığı cinsten **örgütlenme merkezleri** oluşturmuşlardır. Sendikalar, emek ve sermaye arasındaki gerilla savaşları bakımından gerekliyseler, **ücretli emek ve sermaye egemenliği düzenini değiştirmenin örgütlü araçları olarak daha da gereklidirler.**

b) Bugünkü Durumları:

Sermaye karşısında yerel ve âcil mücadelelere kendilerini aşırı ölçüde sınırlayan sendikalar, ücret köleliği düzenine karşı çıkma güçlerinin farkına henüz kendileri de tam olarak varamamışlardır. Bu yüzden genel toplumsal ve siyasi hareketlerden pek uzakta durmuşlardır. Ancak, geç de olsa uyanmakta, büyük tarihî görevlerinin bilincine varmaktadırlar. Bunun belirtileri, İngiltere'de yeni bir siyasî harekete katılmalarında, Birleşik Devletlerde görevleri konusunda daha geniş bir görüşe ulaşmalarında ve sendika delegelerinin daha geçenlerde Sheffield'de yaptıkları büyük konferansta alınan şu kararda görülmektedir:

«Enternasyonalin, tüm ülkelerin emekçilerini tek bir kardeşlik bağı ile birleştirmeye yönelik çabalarını bütünüyle takdir eden konferansımız, burada temsil edilmekte olan tüm topluluklara, tüm emekçi halkın gelişmesi ve mutluluğu için gerekliliğine inanarak, Enternasyonale katılmalarını içtenlikle önerir.»

c) Gelecekleri:

(Sendikalar) özgün amaçlarının yanısıra, artık, daha büyük çıkarları olan **tam kurtuluş** için işçi sınıfını örgütleme merkezleri olarak bilinçle hareket etmeyi öğrenmelidirler. Bu amaca yönelik her toplumsal ve politik harekete yardımcı olmalıdırlar. (Böylece) kendilerini tüm işçi sınıfının temsilcileri ve savunucuları sayarak ve böyle davranarak birliğin dışında kalanları da saflarına katmayı başaracaklardır. Ayrıcalı koşullar yüzünden güçsüzlükleri görülen tarım işçileri gibi, en düşük ücretli işkollarındaki işçilerin çıkarlarını dikkatle savunmalıdırlar. Çabalarının, dar ve bencil olmayıp, ezilen milyonların kurtuluşuna yönelik olduğuna dünyayı inandırmalıdırlar.

Mülksüzleştirilenlere Karşı Yasalar

... Ücretli emekle ilgili yasalar (bu yasalar ilk çıktıklarında işçilerin sömürülmesini hedef alıyordu; daha sonraları, geliştirildiklerinde de bu nitelikleri kaybolmadı, yine işçi düşmanıydılar) III. Edward'ın «Statute of Labourers»'ı ile başladı. Fransa da 1350 yılında Kral John adına çıkarılan yasa da bunun bir yansımasıdır. İngiltere ve Fransadaki bu yasalar birbirine paraleldir, ikisi de aynı anlamı taşır. Yasalar, işgücünün zorla uzatılmasına ilişkin oldukları sürece burada yeniden ele alınmayacaktır; bu sorun üzerinde daha önce durulmuştu.

«Statute of Lobourers», Avam Kamarasının sürekli ısrarlarıyla çıkarıldı. Muhafazakarlardan biri safça şöyle diyordu: «Önceleri yoksullar, sanayi ve zenginliği tehdit edecek kadar **yüksek** ücret isterdi. Oysa daha sonra, bunların ücretleri o kadar düştü ki, bu durum sanayi ve zenginlik için eşit ölçüde, belki de daha büyük bir tehdit oldu çıktı; ancak başka bir yoldan». Şehirler ve kırsal bölgelerde, parça başına çalışma ve günlük çalışmaya göre ücretleri saptayan çizelgeler yasayla belirlenmişti. Tarım işçileri emeklerini bir yıllığına satıyordu, şehirdekiler ise «açık pazarda». Yasayla saptanandan daha yüksek ücret vermek yasaktı, cezası da hapse atılmaktı. Ancak, yüksek ücret kabul eden, verenden daha sert bir biçimde cezalandırılıyordu. Elizabeth'in Çıraklık Yasasının 18. ve 19. bölümlerinde, yüksek ücret ödeyene 10 gün hapis cezası verilirken, bu ücretleri kabul edenlere verilen ceza 21 gün hapisti. 1360'da çıkarılan bir kararname cezaları ağırlaştırdı. Patronlara, gelmemekte direnenlere dayak cezası uygulayarak, yasalarca belirlenen ücret düzeyinde zorla işçi çalıştırma yetkisi tanındı. İnşaatçı ve marangozların kendi aralarında bütünleştikleri birlik, sözleşme, yemin vb. nın tümü gecersiz ilan edildi. İşçilerin birlik oluşturmalarını, 14. yüzyıldan sendikaları yasaklayan yasaların kaldı-

rıldığı 1825 yılına kadar ağır birsuç gözüyle bakıldı. 1349 İşçi Kararnamesinin özü ve içerdiği hükümler açıkça şunu gösteriyor: Devlet, gerçekten azami ücretleri saptamakta, ancak asgari ücretlere ilişkin hiç bir şey yapmamaktadır.

Bilindiği gibi, 16. yüzyılda İşçilerin durumu çok daha kötüleşmişti. Gerçi ücretler artmıştı, ama paranın değer kaybını ve bunun sonucunda fiyat yükselişini etkisiz bırakacak ölçüde değil. Öyleyse, gerçekte ücretler düşmüştü. Ücretleri düşük düzeyde tutan yasalar da yürürlükteydi, hemde «hiç kimsenin işe almak istemediği» kişilerin damgalanması, kulak kesme gibi işlemlerle birlikte. Çıraklık yasası uyarınca, sulh hakimlerine, ücretleri saptama, mevsime ve fiyatlara göre bu ücretlerde değişiklik yapma yetkisi veriliyordu. I. James, bu yasaları, dokumacıları, eğiricileri, kısacası her kategoriden İşçiyi kapsayacak biçimde genişletti. (7) I. George, işçilerin imalatçılara karşı birlik oluşturmalarını yasaklayan yasaların kapsamını genişletti. Manifaktür döneminde kapitalist üretim biçimi, ücretlerin yasalarla düzenlenmesini gereksiz olduğu kadar olanaksız da kılacak ölçüde güçlenmişti; ancak, egemen sınıflar, buna gerek duyulması durumunda eski silahlarından yoksun kalmayı göze alamazlardı. Bu arada II. George, Londra ve çevresindeki terzi ustalarına, genel yas durumları dışında, 2 şilin 7.5 penîden yüksek günlük ücret ödenmesini yasaklıyordu. III. George ipek dokumacılarının ücretlerinin düzenlenmesini sulh hakimlerine bıraktı. 1706'da, sulh hakimlerinin ücretler hakkındaki yargılarının tarım dışında çalışanlar için de geçerli olup olmadığını sonuca bağlamak için iki üst mahkemenin kararı gerekiyordu. 1799 yılında parlamento, İskoç İşçilerinin ücretlerinin çıraklık yasası ve 1661 ve 1671 de çıkarılan iki yasa tarafından düzenlenmesinin devam edeceğini karara bağladı. Bütün bunlar olup biterken, koşulların tümüyle nasıl değiştiği, Avam Kamarasında o güne kadar görülmemiş bir olayın gerçekleşmesiyle ortaya çıktı. Avam Kamarası, 400 yıldan uzun süredir, hiçbir biçimde asılmaması gereken azami ücret düzeyi üzerine yasalar çıkarmıştı. 1796 yılın-

da, aynı mecliste Whitebread tarım işçileri için asgari ücret saptanmasını önerdi. Pitt buna karşı çıktı, ancak «yoksulların durumunun feci» olduğunu kendisi de kabul etti. Sonunda, 1813 yılında, ücretleri sınırlayan yasalar kaldırıldı. Bunlar zaten saçmalıktan öte şeyler değildi; çünkü kapitalist, fabrikasını bizzat kendisi yönetiyor, toplanan sadakalarla tarım işçilerinin ücreti zorunlu asgari düzeye çıkarılabiliyordu. İş yasalarının patronla işçi arasındaki sözleşmelere, işten çıkarma bildirimi ve benzeri konulara ilişkin hükümleri, sözleşmeyi bozan patrona karşı ancak sulh davası açma hakkı tanırken, aynı işi yapan işçiye karşı ceza davası açılmasına izin veriyordu. Bu hükümler bugün de (1873) bütünüyle yürürlüktedir. Birlikleri hedef alan barbarca yasalar, 1825 yılında, proletaryanın korkutucu kararlılığı karşısında geri alındı. Kaldırıldı ama, bu iş bölüm bölüm gerçekleşti. Bu yasaların bazı güzelim bölümleri ancak 1859'da yok oldu. Sonunda, Parlamentonun 29 Haziran 1871 tarihli kararı sendikaları yasal olarak tanıyarak, görünüşte bu yasaların son kalıntılarını da yok ediyordu. Oysa aynı tarihli bir Parlamento kararı (şiddet, tehdit ve tahribe ilişkin cezai hükümleri değiştiren bir karardı bu) gerçekte, eskiyi yeni bir biçim vererek yeniden canlandırıyordu. Böylece, işçilerin herhangi bir grev ya da lokavt sırasında kullanacakları araçlar, her yurttaşın sahip olduğu haklar arasından çıkarılarak ceza yasasında belirtilen suçlar durumuna getirildiler. Bunların yorumu ise sulh hakimleri olarak patronlara düşüyordu. Oysa iki yıl önce aynı Avam Kamarası ve aynı Gladstone o ünlü dolambaçsız tavrıyla işçi sınıfını hedef alan aşırı nitelikte tüm cezai müeyidelerin kaldırılması için öneri getirmekteydi. Ancak bu önerinin mecliste ikinci kez okunmasından öteye gidilemedi. Böylece, «Büyük Liberal Parti» sonunda Muhafazakarlarla birleşerek kendini iktidara getiren proletaryaya karşı tavır alma cesaretini gösterinceye kadar sorun sürüncemede bırakıldı. «Büyük Liberal Parti» bu ihanetiyle de tatmin olmamıştı; öteden beri egemen sınıfların sadakatle hizmetinde bulunan hakimlere, «fitne»ye karşı eski

yasaları bulup çıkararak bunları işçi dayanışmasına uygulama hakkı tanındı. Görüyoruz ki, İngiliz Parlamentosu, sendikalar ve grevlere karşı yasalardan kendi isteği dışında ve yığınların baskısı altında vazgeçmek zorunda kalmıştır; o da 500 yıl süreyle işçilere karşı kapitalistlerin birliğini hayasız bir bencillikle temsil ettikten sonra.

Devrimin henüz ilk patlamaları duyuluyordu ki, Fransız burjuvazisi, daha yeni elde ettikleri birlik kurma hakkını işçilerin elinden almaya kalkıştı. 14 Haziran 1791 tarihli bir kararla işçi birlikleri «özgürlüğe ve İnsan Hakları Bildirgesine karşı girişimler» olarak ilan edildi; bunun müeyyidesi de 500 livre para cezası ile birlikte 1 yıl için vatandaşlık haklarından yoksun bırakılma idi. Kraliyet aileleri değişti, devrimler oldu ama, sermaye ile emek arasındaki mücadeleyi devlet zoruyle sermaye için elverişli alanlara sınırlayan bu hüküm değişmedi. Terör Devri bile dokunamadı bu hükme. Sonunda, oldukça yakın bir zamanda, ceza yasasından çıkarıldı. Bu burjuva hükümet darbesinin gerekçesinden daha ilginç bir şey olamaz. Araştırma Komitesi raportörü Chapeliler şöyle diyor: «Ücretler bugünkünden biraz daha yüksek olmalıdır, ...öyle bir düzeyde olmalıdır ki, ücreti alan kişi yaşaması için gerekli maddeleri temin edebilmek için düştüğü ve hemen hemen kölelikle aynı olan mutlak bağımlılıktan kurtulabilsin».. Ancak yine de işçiler, ne kendi çıkarlarını kavrayacak duruma gelmeli, ne de ortaklaşa hareket edip «hemen hemen kölelikle aynı olan mutlak bağımlılıktan» bir parça olsun kurtulmaya çalışmalıdırlar.. Çünkü, böyle yaparlarsa, «dünkü sahiplerinin, bugünkü girişimcilerinin» özgürlüğüne zarar vereceklerdir; çünkü, patron birliklerinin despotizmine karşı birleşme —bilin bakalım neymiş?— Fransız Anayasasıyla kaldırılan birliklerin ihyasıdır.

Politikaya kayıtsızlığın havarileri görüşlerini böylesine açık bir biçimde yansıtsalardı ne olurdu? Hiç kuşkusuz, işçi sınıfı, savaş araçlarının tümü mevcut toplumdan sağlanıyor diye, mücadelenin kaçınılmaz koşulları, bu **toplum bilimcilerin Özgürlük, Otonomi ve Anarşi** adını verdikleri idealist hayallere [ne yazık ki] uymuyor diye kendilerine her türlü gerçek mücadele yöntemini yasaklayacak kadar aptal ya da saf olan bu burjuva akademisyenlere yol verir, söylediklerinden de pek alınırdı. Ancak, bugün işçi sınıfı hareketi öylesine güçlüdür ki, bu sekter hayırseverler, politik mücadele konusunda durmadan tekrarladıkları **büyük** gerçekleri ekonomik mücadele için söylemeye cüret edememektedirler. Henüz bu gerçekleri grevlere, birliklere ve sendikalara, kadın ve çocuk işçileri, iş saatlerinin kısaltılmasını konu alan yasalara vb. vb. uygulayamayacak kadar tabansızdırlar.

Bakalım bu kez de iyi geleneklere, alçak gönüllülüğe, iyi niyete ve ebedî ilkelere başvuracaklar mı, göreceğiz!

Toplumsal koşullar henüz işçi sınıfına militan bir nitelik kazandıracak kadar gelişmemiş olduğundan, ilk sosyalistler (Fourier, Owen, Saint-Simon ve ötekiler) ister istemez geleceğin ideal toplumu düşlerine bağlanmışlar, işçilerin, durumlarını bir parça olsun düzeltmek için giriştikleri grev, birlik ve siyasal hareket gibi eylemleri bir yana itmişlerdir. Ancak, kimyacıların, babaları olan ilk kimyacıları (simyacılar) yadsımaya hakları olmadığı gibi bizim de bu kişileri yadsımaya hakkımız olmasa bile, hiç olmazsa onların hatâlarını tekrarlamaktan kaçınabiliriz; çünkü biz de aynı hatâlara düşersek bunun mazereti yoktur.

Ancak, daha sonraları —1839'da— işçi sınıfının politik ve ekonomik hareketinin oldukça belirgin bir niteliğe kavuştuğu İngilterede —Owen'in talebelerinden olan ve «mutualism» i Proudhon'dan çok önce bulan— Bray, **İşçinin Hatâları ve İşçinin Çözümü** adlı bir kitap yayınladı.

Bu kitabın, **günümüzdeki mücadelenin elde etmeyi umduğu tüm çözüm** yollarının yetersizliğine değinen bir

mülk sahibi sınıflar tarafından kurulmuş bütün eski partiler dışında ve onlara karşı, kendi bağımsız politik partisini oluşturmak olduğunu;

İşçi sınıfının bir siyasal parti halinde örgütlenmesinin sosyal devrim ve onun nihai hedefi olan sınıfların ortadan kaldırılmasını sağlamak için zorunlu olduğunu;

İşçi sınıfının, ekonomik mücadelede birleştirdiği gücünü, aynı zamanda toprak ağalarının ve kapitalistlerin siyasal iktidarına karşı bir manivela gibi kullanması gerektiğini, gözönüne alarak;

Enternasyonal, üyelerine:

İşçi sınıfının içinde bulunduğu bu militan durumda ekonomik hareketle politik eylemin ayrılmaz bir bütün olduğunu hatırlatır.

MARX'DAN BOLTE'A 23 KASIM 1871 TARİHLİ MEKTUP'tan

Sosyalist ya da yarı sosyalist grupçukların yerini, işçi sınıfının gerçek mücadele örgütünün alması amaçlanarak **Enternasyonal** kuruldu. Özgün tüzüğü ve açılış konuşması bunu ilk bakışta gösteriyor. Ancak, tarihin akışı sekter ortamı daha önce yerle bir etmemiş olsaydı, Enternasyonalciler tutunamazlardı. Sosyalist grupçuklar ortamının gelişmesi her zaman gerçek işçi sınıfı hareketinin gelişmesine ters orantılı olmuştur. Grupçuklar (tarihi olarak) varlıklarını haklı çıkarabiliyorlarsa, işçi sınıfı bağımsız tarihi eylemi için henüz olgunlaşmamış demektir. İşçi sınıfı bu olgunluğa ulaşır ulaşmaz bütün grupçuklar zorunlu olarak gerici olurlar. Yine de, tarihin her yerde kanıtladığı, Enternasyonal içinde tekrarlanmıştır: Eskinin kalıntıları yeni ulaşılan biçim içerisinde de kendilerini uydurup yaşamaya çalışırlar.

Nitekim, Enternasyonal'in tarihi, işçi sınıfının gerçek hareketine karşı Ehternasyonal'e sızmaya çalışan grupçuklar ve amatör deneycilere karşı, **Genel Konseyce verilen sürekli mücadele**den başka birşey değildir. Bu mücadele Kongrelerde, ancak daha çok Genel Konsey'in tek tek grupçuklarla olan özel görüşmelerinde yürütülmüştür.

Proudhoncular (Mutualistler) Enternasyonalin kurucularından oldukları için, Paris'te ilk birkaç yıl için dizginleri ellerinde tuttular. Doğal olarak daha sonraları bunlara karşı Kollektivist, Pozitivist vb. gruplar kuruldu..

Almanya'da da Lasaile klliği vardı. Şu malûm Schweitzer'le kalktım iki yıl mektuplaştım. Lasalle'in örgütünün sekter bir örgütten başka birşey olmadığını, böylelikle de Enternasyonal'ce uğraşı verilen **gerçek** işçi sınıfı örgütüne düşman olduğunu su götürmez biçimde kanıtladım. Bunu anlamamak için kendine göre «nedenleri» vardı Schweltzer'in.

1868'in sonlarında ortaya Rus Bakunin çıktı. **«Sosyal Demokrasi İttifakı»** adı altında,. **liderliğini kendisinin yapacağı İkinci Enternasyonal'**i kurma amacıyla içimize girdi. Teorik bilgiden yoksun olan Bakunin, bu ikinci organla Enternasyonal'in **bilimsel** propagandasının yapılacağı iddiasını ortaya attı. **Enternasyonal içindeki** bu ikinci **Enternasyonal'**in özel görevi bu olacaktı. Programı, acemice bir araya getirilmiş sağ ve sol fikir kırıntılarından ibaretti: SINIFLARIN EŞİTLİĞİ (!), sosyal hareketin **başlangıç noktası olarak miras hakkının** kaldırılması (St. Simoncu saçmalık), Ateizmin bir dogma olarak üyelere buyrulması, vb. ve ana dogma olarak da **politik hareketten kaçınılması.** (Proudhonculuk).

Bu çocuk alfabesi, işçi sınıfının somut koşullarının henüz pek az geliştiği İtalya ve İspanya'dc, (buralarda bir ölçüde hâlen tutunmaktadır) **İsviçre'nin** Fransız kesimi ve Belçika'da bulunan bir avuç işe yaramaz, hırslı ve boş kafalı doktriner arasında taraftar buldu.

Bay Bakunin'e göre teori, (Yani Proudnon, St. Simon vb.den alınıp derlenen saçmalıklar) ikincil bir olgudur. Yalnızca Bakunin'in kendini ispat etmesine yarayan bir araç. Eğer teorisyen olarak bomboşca, komplocu olarak üstattır.

Genel Konsey, yıllarca bu baltalama ile uğraşmak zorunda kaldı. (Hareket, Fransız Proudhoncularından, **özellikle Güney Fransa'dakilerden** bir ölçüde destek buluyordu). Sonunda Genel Konsey, I (2), I (3), IX, XVI ve XVII* sayılı konferans kararlarıyla uzun süredir hazırladığı darbeyi vurdu.

---

* I (2) ve I (3) sayılı Londra Konferansı kararları bölümlerin, dalların vb. alacakları bütün sekterce adları yasakladı. Yerel bölgelerinin isimleri eklenerek yalnızca Enternasyonal'in şu bölümü ya da dalı olarak belirlenmeleri hükme bağlandı. IX. karar, İşçi sınıfının politik hareketinin gereğini vurgulayarak, ekonomik hareketin politik hareketten ayrılamayacağını ilân ettl. XVI. karar, Sekreteri Joukowski resmen açıkladığından, Bakuninci Sosyal Demokrasi İttifakı Örgütünün dağılmış sayılacağını belirtti. XVII. karar, İsviçredeki Jura kesiminin, Jura Federasyonu adını almasını kabul ettl, ancak yayın organı Progress'i de kınadı.

Elbette ki, Genel Kurul Avrupa'da savaştığını Amerika'da destekleyecek değildir. I (2), I (3) ve IX sayılı kararlar New York Komitesine, bütün sekter kliklere ve amatör grupçuklara son verecek, gerekirse bunları kovacak kanunî silâhları vermektedir.

New York Komitesi **Genel Kurula göndereceği resmî bir yazı ile,** Konferansta alınan kararlara bütünüyle katıldığını açıklarsa çok iyi olur.

Bunlardan öte, (Netchaev duruşmasının Egalité'de yayınlanması hakkında) XIV sayılı kararla Bakunin'in kendisi tehdit altına girmiştir. Bu kararla Bakunin'in Rusya'daki yakışıksız hareketleri gün ışığına çıkarılacağından, izleyicilerinden geriye kalanların Konferansa karşı protesto hareketi başlatmalarını sağlamak için elinden geleni yapıyor.

Bu amaçladır ki Londra ve Cenova'daki Fransız siyasî mültecilerinin moralman çökmüş kesimiyle (bunlar sayı olarak zaten çok az) ilişkiye geçmiş bulunuyor. Ortaya atılan slogan, Cenova Konseyine **Pan-Almanizmin** (özellikle Bismarkçılığın) egemen olduğudur. Bundan kastedilen, **benim affedilmez** bir gerçek olan Almanlığım ve Alman Konseyi üzerinde gerçekten belirleyici ölçüde entellektüel etki sahibi olmamdır. (Not: Konseydeki **Alman** unsurlar **sayıca,** İngiliz ya da Fransız unsurlardan üçte iki daha azdır) Demek ki suç, teori söz konusu olduğunda (!) bu İngiliz ve Fransız unsurların Alman egemenliğine girmesinde ve bu egemenliği, örneğin Alman biliminî, çok yararlı ve vazgeçilmez saymalarındadır.

Cenova'da bulunan burjuva bayan Andree Leo (Bu, Lozan Kongresinde Ferre'yi Versay'daki cellâtlarına ihbar edecek kadar utanmaz biridir.) himayesinde bir gazete yayınladılar: **La Revolution Sociale.** Bu gazete, Avrupa'nın en gerici gazetesi olan **Journal de Geneve** ile tıpatıp aynı ağzı kullanarak bize karşı görüşler ileri sürmektedir.

Londra'da; faaliyetlerinden bir örneği, mektubuma iliştirdiğim 42 sayılı **Qui Vive**'de görebileceğin (Fransız sekreterimiz Serraliler'in bir mektubunu da burada bu-

lacaksın) bir Fransız kesimi kurmaya giriştiler. (Bir sürü casusu da içeren) yirmi kişiden oluşan bu kesim Genel Konseyimizce tanınmamış, ancak sayıları çok daha fazla olan bir başka kesim tanınmıştır.

Bu hainler çetesinin entrikalarına rağmen Fransa'da ve Bakunin'e verilecek değerin bilindiği, sermaye üzerindeki kitabımın kendi dillerinde henüz yayınlandığı Rusya'da, büyük bir propaganda çalışması yürütmekteyiz.

Siyasî hareket hakkında not: İşçi sınıfının politik hareketinin amacı, hiç kuşkusuz, işçi sınıfı için siyasî iktidarın fethedilmesidir. Bu yüzden, ekonomik mücadelenin içinden doğan ilk işçi sınıfı örgütünün belirli bir düzeye kadar geliştirilmesi doğal zorunluluktur.

Öte yandan, işçi sınıfının egemen sınıflar karşısına **bir sınıf** olarak çıkıp onları sıkıştırdıkları her hareket, apaçık politik bir harekettir. Örneğin, belirli bir fabrikada, hattâ belirli bir sanayi dalında grevler vb. aracılığıyla kapitalisti işgününü kısaltmaya zorlama girişimi katıksız ekonomik bir harekettir. Buna karşılık, sekiz saatlik işgünü vb. bir **kanunu** çıkartmak için girişilen **hareket politik bir harekettir.** Ve böylece, işçilerin ayrı ayrı ekonomik hareketlerinden her yerde **politik** bir hareket doğar. Bu hareket, çıkarlarını, genel bir biçimde, zorlayıcı nitelikte genel bir toplumsal gücü içerir biçimde, elde etmeyi amaçlayan **sınıfın hareketidir.** Eğer, bu hareketler, önceden belirli ölçüde örgütlenmiş olmayı gerektiriyorsa, kendileri de aynı şekilde bu örgütlenmeyi geliştiren araçlardır.

İşçi sınıfının, ortak iktidara yani egemen sınıfların siyasî iktidarına karşı kesin bir mücadeleyi yüklenecek kadar örgütlenmede ileri gidemediği durumlarda bile, işçiler, egemen sınıflara ve bunların uygulamalarına karşı ajite edilerek kesin mücadele için yetiştirilmelidirler. Aksi takdirde, Fransa'da Eylül Devriminin gösterdiği gibi ve İngiltere'de de Gladstone ve şürekâsının tâ günümüze dek oynadıkları oyunun kanıtladığı gibi, işçi sınıfı egemen sınıfların elinde bir oyuncak olarak kalacaktır.

K. MARX VE ENGELS — **ANARŞİZM VE ANARKO-SENDİKALİZM ÜZERİNE'den** (1872)

.... Proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesindeki ilk dönemin belirgin niteliği sekterliktir. Proletaryanın, bir sınıf gibi davranabilecek ölçüde gelişmediği bir dönemde bunu olağan karşılamak gerek. Kimi düşünürler toplumsal düşmanlıkları değerlendirmekte ve gerçekçi olmayan çözümler önermektedirler; işçi yığınlarına ise bu önerileri benimsemek, yaymak ve uygulamak düşmektedir. Bu kişiler tarafından oluşturulan gruplar, nitelikleri gereği, eylem kaçağıdır. Yani, gerçek bir eyleme, politikaya, grevlere, koalisyonlara, kısacası herhangi bir birleşik eyleme yabancıdır. Porletaryanın ezici çoğunluğu her zaman için bunların propagandalarına kayıtsız kalmış ya da karşı çıkmıştır.. Bildirgeciler (Chartistler) ve İngiliz sendikacıları Owencileri ne kadar gerekli görüyorsa, Paris ve Lyons işçileri Saint-Simoncuları, Fouriercileri, Icarianları o kadar gerekli görmektedir, fazla değil. Bu grupçuklar başlarda hareketin düzenleyicileri görünümündedir; ancak, hareket onları aştığı zaman, artık gerici bir duruma düştükleri zaman, hareketin önünde bir engel olup çıkarlar. İngiltere ve Fransa'daki grupçuklara, Almanya'da Lasallecıların son durumuna bakın; Lasallecılar, proletaryanın örgütünü yıllarca engelledikten sonra, polisin basit piyonları olup çıkmışlardır. Özetlersek, şimdi proletarya hareketinin çocukluk dönemindeyiz; astroloji ve simyanın, bilimin çocukluk dönemi olması gibi. Enternasyonal'in kurulabilmesi için proletaryanın böyle bir dönemden geçmesi gerekliydi. Çılgınlık ve post kavgalarıyla dolu sekter örgütlerin tersine, Enternasyonal, kapitalistlere ve toprak sahiplerine, bunların devlet içerisinde örgütlenmiş sınıf iktidarına karşı ortak mücadelelerinde birleşen tüm dünya proleterlerinin gerçek ve militan örgütüdür. Bu nedenle Enternasyonalin yasaları yalnızca basit «işçi birlikleri» nin sözünü etmek-

tedir; bu birliklerin tümü aynı program çerçevesinde aynı amaca yöneliktir. Bu program, proletarya hareketinin genel çizgisini koymakta, bu çizginin teorik ayrıntılarının belirlenmesini mücadelenin pratik ihtiyaçlarına ve bölümler arasındaki görüş alışverişine bırakmaktadır. Ayrıca bu bölümler hiçbir sınırlama koymaksızın, her türden sosyalist inanca organlarında ve kongrelerinde yer vermektedir.

K. MARX — ANARŞİZM VE ANARKO SENDİKALİZM ÜZERİNE'den (1873)

Politikaya Kayıtsızlık

«İşçi sınıfı politik bir parti oluşturmamalıdır ve hangi koşullar altında olursa olsun politik eyleme girişmemelidir, çünkü Devlete savaş açmak Devletin tanınması anlamına gelir ki bu, ebedî ilkelere aykırı düşer. İşçiler, greve de gitmemelidirler, çünkü ücretlerin artırılması ya da düşmesini engelleme çabaları **Ücretlerin** Tanınması anlamına gelir ve bu da işçi sınıfının kurtuluşunun ebedî ilkelerine aykırı düşer!

«İşçiler, burjuva Devletine karşı politik mücadeleleri sonucunda ancak ödün koparabiliyorlarsa bu, yine ebedî ilkelere aykırı bir biçimde, ödün verdikleri, uzlaşma yaptıkları anlamına gelir. Öyleyse Amerikalı ve İngiliz işçilerin pek kötü bir alışkanlıkla sürdürdükleri barışçı eylemlere dudak bükülmelidir. İşçiler, işgününün yasal yollardan sınırlandırılması için hiçbir çabada bulunmamalıdırlar; çünkü bu, kendilerini önceki gibi öndört-onaltı saat değil, ononiki saat sömürecek olan patronlarla uzlaşmaktan başka bir şey değildir. On yaşından küçük çocukların fabrikalarda çalıştırılmasının yasaklanmasına bile çalışmamalıdırlar; çünkü, böyle yapmakla, on yaşından küçük çocukların sömürülmesine son veremeyecekleri gibi başka bir ödün daha verecek, ebedî ilkelerin saflığını bozacaklardır.

«Ayrıca işçiler, bütçesi işçi sınıfından sağlanan devleti, çocuk işçiler için ilk öğrenim olanakları sağlamaya zorlamamalıdır. [Amerika'da böyle yapanlar var.] İlk öğrenim, eksik bir öğrenimdir. Erkek ve kadın İşçilerin, bir Devlet okulunun öğretmeni tarafından eğitileceklerine, okuma-yazma ve hesap bilmemeleri daha iyidir. Ebedî ilkeler çiğneneceğine, işçi sınıfı cahil kalsın, onaltı saatlik işgününün çilelerini çeksin daha iyidir!

bölümünde Bray, politik olsun, ekonomik olsun İngiliz işçi sınıfının giriştiği tüm eylemleri acımasız bir eleştiriye tâbi tutmakta, siyasî hareketi, grevleri, işgününün kısaltılması çabalarını, kadın ve çocuk işçilerin fabrikalarda çalıştırılmalarını konu alan tüm yasaları mahkûm etmektedir. Çünkü, Bray'e göre, bütün bunlar, toplumun bugünkü aşamasını geride bırakmamızı sağlayacak yerde, bizi bu aşamaya hapsetmekte, düşmanlıkların keskinleşmesinden başka bir işe yaramamaktadır.

Şimdi, Bray ve benzerlerinin üstadı olan Proudhon'a gelelim. Gerçi üstad kendi **mutualism** teorilerine ters düşen tüm ekonomik hareketleri (birleşmeler, grevler vb.) durup dinlenmeden mahkûm edecek kadar cesurdur; ancak gerek yazılarıyla gerekse kişisel katılmasıyla işçi sınıfının politik hareketini teşvik eden de yine kendisidir. Talebeleri de bu harekete açıkça karşı çıkmaya cüret edemiyorlar. 1847'de üstadın baş eseri **Systeme des contradictions economiques**... ortaya çıktığında, işçi sınıfı hareketine karşı gösterdiği sofizmi eleştirmiştim. Yine de, Fransız işçilerine son derece sınırlı bir biçimde birleşme hakkı tanıyan 1864 Olivier Yasasından sonra, Proudhon, «Political Capacities of the Working Classes» (Çalışan Sınıfların Politik Yetenekleri) adlı kitabıyla işinin başına oturdu; bu kitap ölümünden birkaç gün sonra yayınlandı.

Üstadın saldırıları burjuvazinin o denli işine geliyordu ki, 1866 Londra terziler grevi üzerine **Times** Proudhon'a İngilizceye aktarılma şerefini tanıyor, onun sözleriyle grevcileri mâhkûm ediyordu.

Reve-de-Gier madencileri greve gittiğinde, askerler yetişip işçileri «aklı selime» dâvet ediyordu.

Proudhon bunu şöyle yorumluyor: «Reve-de-Gier madencilerine ateş açan otorite tallhsiz bir durumdaydı. Ancak, sonunda, babalık sevgisiyle konsüllük görevi arasında kalan Brutus gibi davrandı; Brutus Cumhuriyeti kurtarmak için çocuklarını kurban vermek zorundaydı ve hiç tereddüt etmedi. Ardından gelen nesiller, Brutus'u lânetleme cüretini gösteremediler.»

Proletaryanın toplumda varolduğu sürece, burjuvazinin, kendi çıkarlarını kurtarmak için işçileri feda etmekten çekindiği tek bir örnek gösterilemez; no Brutuslerdir şu burjuvalar!

«Hayır efendim, işçilerin birleşme hakkı yoktur; sahtekârlık, hırsızlık hakkı, akrabalarla cinsî münasebet, zina hakkı nasıl yoksa birleşme hakkı da yoktur.»

Ancak, **aptallık** hakkının keskinkes olduğunu söylemek gerek.

O halde, üstad abrakadabra afarozlarını sıralarken dayandığı ebedî ilkeler nelerdir?

İlki şu:

«Ücretler fiyatları belirler.»

Ekonomi-politik üzerinde en ufak bilgisi olmayan ve büyük burjuva iktisatçısı Ricardo'nun 1817'de yayınlanan **Ekonomi Politiğin İlkeleri** adlı kitabında bu geleneksel yanılgının su götürmez biçimde çürütüldüğünden haberdar olmayanlar bile İngiliz ekonomisinin şu çarpıcı gerçeğini bilirler: Ücretlerin başka herhangi bir Avrupa ülkesine göre daha yüksek olduğu İngiltere, mallarını başka ülkelere göre çok daha düşük fiyatlardan satışa çıkarabilmektedir.

İkinci ebedî ilke:

«Birlik kurma hakkını tanıyan yasa, geleneklere aykırıdır, ekonomiye aykırıdır, her topluma ve düzene aykırıdır.»

Yani tek kelimeyle: «Serbest rekabet hakkına aykırıdır.»

Eğer üstad bir parça daha az şoven olaydı, serbest rekabet hakkına böylesine aykırı bir yasanın 40 yıl önce İngiltere'de nasıl olup da gerçekleştirildiğini, endüstri ve onunla birlikte serbest rekabetin gelişimiyle, her topluma ve düzene aykırı düşen bu yasanın burjuva devletine bir zorunluluk olarak kendini nasıl kabul ettirdiğini merak ederdi. Sonunda görürdü ki, bu Hak (büyük harf H ile) ancak ve ancak burjuva ekonomi politiğinin Ignoramus (cahil—ç—) Biraderlerince yayınlanan **ekonomi el kitap-**

larında yer almaktadır. Bu el kitaplarında ayrıca şöyle incilere rastlarız: «Mülkiyet emeğin meyvasıdır»; «başkalarının emeğinin» demeyi unutmuş olacaklar.

Üçüncü ebedî ilke:

«Bu nedenle, işçi sınıfını 'toplumsal aşağılık' denilen durumdan kurtarmak bahanesi altında, tüm vatandaşları, ustalar sınıfını, girişimcileri, patronları ve burjuvaziyi lânetleme zorunluluğu doğacaktır. Orta sınıfın bu beş para etmez üyelerine kin ve nefret duyması için işçi sınıfı demokrasisini harekete geçirmek, ticaret ve sanayideki savaşı yasal baskılara, sınıf düşmanlığını da devlet polisine yeğ tutmak gerekecektir.»

Ağababa Proudhon, işçi sınıfının **toplumsal aşağılık** diye bilinen durumdan kurtulmasını engellemek için, kendisi gibi hiç tereddütsüz **Devlet Polisini sınıf düşmanlıklarına** yeğleyen saygıdeğer **patronlara, girişimcilere** ve **burjuvalara** sınıf düşmanlığını gösterme amacıyla işçiler tarafından oluşturulan birlikleri yermektedir. İyi kalpli Proudhon, bu saygıdeğer sınıfı her ne biçimde olursa olsun hoşnutsuz etmemek için işçilere (kendilerini güç durumda bıraksa da mutualist toplum yaratılıncaya dek) «tek güvencemiz olan özgürlük ya da rekabete» bağlı kalma nasihatı vermektedir.

Üstadımız, tek güvencemiz olan **özgürlüğü ya da burjuva rekabetini korumak için** ekonomiye kayıtsız kalmayı savunmaktadır. Öğrencileri ise tek güvenceleri olan burjuva özgürlüğünü korumak için politikaya kayıtsız kalmayı savunuyorlar. Politikaya kayıtsızlığı savunan ilk hıristiyanlar kendilerini ezilenler durumundan ezenler durumuna getirecek bir imparatorun yardımına gerek duyuyorlardı, aynı biçimde, politikaya kayıtsızlığın günümüzdeki savunucuları, ebedî ilkelerin, kendilerini, dünya zevklerinden ve burjuva toplumunun fani imtiyazlarından uzak durmaya zorladığına inanmıyorlar. Ancak, doğrusu ya, fabrika işçilerinin sırtındaki 14—16 saatlik çalışma azabına, bunların hıristiyan martirlere lâyık bir tahammülle dayanabildiklerini kabul etmek gerekl

ENGELS'DEN BEBEL'E 18—28 MART 1875 TARİHLİ MEKTUP'tan

.... Beşinci olarak, işçi sınıfının sendikalar aracılığıyla bir sınıf olarak örgütlenmesi üzerine tek bir kelime yok. Oysa bu çok önemli bir nokta. Çünkü, bu örgütler işçilerin sermayeye karşı günlük mücadelelerini yürüttükleri, çatısı altında işçilerin kendilerini yetiştirdikleri ve bugünlerde şimşekleri en çok çektikleri halde (Paris'te olduğu gibi) karşı güçlerin yıkamadıkları örgütlerdir. Bu örgütlenmenin Almanya'da kazandığı önemi düşünürsek, Programda bunlara değinilmesi bence kesin olarak gereklidir ve mümkünse parti örgütünde bunlar için özel bir yer ayrılmalıdır.

K. MARX — İŞÇİ ANKETİ'nden (1880)

1. Ne iş yaparsınız?
2. Çalıştığınız işyeri tek bir sermayedara mı, yoksa bir anonim ortaklığa mı aittir? Patronun, ya da ortaklık yöneticilerinin adları nedir?
3. İşyerinde kaç kişi çalışır?
4. İşyerinde çalışanların yaşlarını, kaçının erkek, kaçının kadın olduklarını belirtin.
5. İşyerinde çalışan çocuklardan (oğlan ya da kız) en küçük yaşta olanların yaşını bildirin.
6. Düz işçiler dışındaki nezaretçilerin ve öteki çalışanların sayısı nedir?
7. Çırak var mı? Kaç tane?
8. Genellikle ve sürekli olarak çalışanlardan başka belli dönemlerde iş verilen kişiler var mı?
9. İşyerinin üretimi yalnızca ya da öncelikle yerel pazarlara mı, millî pazarlara mı, dış pazarlara mı yöneliktir?
10. İşyeri şehrin içinde mi, dışında mıdır? Bulunduğu yerin adını bildirin.
11. Çalıştığınız iş şehir dışındaysa, sanayideki işiniz geçinmenize yetiyor mu, yoksa ayrıca tarımda da mı çalışıyorsunuz?
12. İşiniz yalnızca elle mi, makine yardımıyla mı yapılır?
13. Çalıştığınız sanayi dalındaki iş bölümünü adım adım belirtin.
14. Çalıştığınız sanayi dalında buhar enerjisinden yararlanılıyor mu?
15. Çalıştığınız sanayi dalının çeşitli alanlarında faaliyet gösteren işyerlerinin sayısı nedir? Sizin çalıştığınız alanın özelliklerini, yalnızca teknik nitelikleriyle değil, aynı zamanda, gerekli kıldığı kol ve sinir gücü ve sağlık üzerindeki genel etkileri üzerine bilgiler vererek anlatın.

16. İşyerindeki sağlık şartlarını, çalışma yerlerinin büyüklüğünü, işçi başına düşen alanı, havalandırma durumunu, duvarların badanalı olup olmadığını, helâların durumunu, genel olarak temizliği, makine gürültülerinin derecesini, metal tozlarının yoğunluğunu, rutubet durumunu, v.s. bildirin.
17. İşyerindeki sağlık şartları devlet ya da belediye tarafından kontrol ediliyor mu?
18. Çalıştığınız işte, işçiler özel hastalıklara yolaçan zararlı dumanların etkisi altında kalırlar mı?
19. İşyerinizde makineler hareketi zorlaştıracak kadar kalabalık ediyor mu?
20. Makineler, enerjiyi makinelere nakleden miller, enerji üreten makineler işçilerin kazâya uğramasını engelleyecek şekilde muhafaza içine alınmış mı?
21. Doğrudan doğruya kendi başınızdan geçen kazâları sıralayın.
22. Madende çalışıyorsanız, patronun, havalandırmanın yeterli olmasını sağlamak, patlamaları ve ötekî tehlikeli durumları ortadan kaldırmak için aldığı tedbirleri belirtin.
23. Kimya sanayiinde, fabrikalarda, metal sanayiinde, ya da özellikle tehlikeli olan herhangi başka bir işte çalışıyorsanız, patronunuzun aldığı güvenlik tedbirlerini belirtin.
24. İşyeriniz nasıl ışıklandırılır?
25. Yangın çıktığında kullanılabilecek yeterî kadar çıkış kapısı var mı?
26. İşveren, kazâya uğraması halinde işçiye, ya da ailesine tazminat ödemeye kanunen mecbur mu?
27. Mecbur değilse, kendisini zengin etmek için çalışmakta iken kazâya uğrayan bu işçilere tazminat verdiği olmuş mu?
28. İşyerinizde bir sağlık servisi var mı?
29. Eğer evinizde çalışıyorsanız, çalışma şartlarınızı anlatın. Yalnızca el âletleri mi kullanırsınız, yoksa küçük çaplı makinelerden de yararlanır mısınız? Co-

cuklarınız veya (çocuk ya da büyük, kadın ya da erkek) herhangi başka bir kimse size yardım eder mi? Tek tek müşteriler için mi, yoksa bir müteahhit için mi çalışırsınız? Müteahhitle iş görüyorsanız, doğrudan doğruya mı, yoksa birinin aracılığıyla mı?

— II —

30. Günde kaç saat, haftada kaç gün çalışırsınız?
31. Yıl içindeki tatil günleriniz hangileridir?
32. İşgünü içinde kaç tane ara verilmektedir?
33. Yemek saatleriniz düzenli midir? Yemeklerinizi işyerinde mi yersiniz?
34. Yemek aralarında çalıştığınız olur mu?
35. Eğer işyerinizde buhar enerjisi kullanılıyorsa, istimin verilme ve kesilme zamanlarını belirtiniz.
36. İşyerinizde gece vardiyası var mıdır?
37. Çocuklar ve 16 yaşından küçükler, günde kaç saat çalışıyor?
38. İşgünü içinde, gençlerle çocukların yer değiştirdiği vardiyalar var mıdır?
39. Çocukların istihdamı ile ilgili kanunları hükümet mi yoksa belediye mi uygular? İşveren sözkonusu kanunlara uyar mı?
40. İşkolunuzda çalışan gençler ve çocuklar için okullar var mı? Varsa, okul saatlerini ve okullarda neler öğretildiğini belirtiniz.
41. İş 24 saat sürdüğü zaman, vardiyalar nasıl ayarlanır?
42. İş hacminin hızla arttığı dönemlerde, iş saatlerindeki ortalama artış nedir?
43. Makineleri, bunları kullananlar ücretsiz olarak mı temizler yoksa bu iş için özel olarak istihdam edilmiş kişiler mi var?
44. Geç kalma ile ilgili uyulması gereken esaslar ve cezalar nelerdir? İşgünü kaçta başlar? Yemeklerden sonra kaçta işbaşı yapılır?
45. İşe gidiş ve dönüşte harcadığınız zamanı belirtiniz.

46. Nasıl bir sözleşmeyle çalışıyorsunuz? Gündelikçi olarak mı, haftalıkçı olarak mı yoksa aylıkçı olarak mı?
47. İşten çıkmak istediğinizde ya da işten çıkarıldığınızda ihbar önelleri var mı?
48. İşveren kusurlu olarak sözleşmeyi ihlâl ettiğinde, uygulanacak müeyyideler var mı?
49. Eğer sözleşmenin ihlâlinde işçinin kusuru varsa, ne ceza uygulanır?
50. Eğer çıraklar varsa, bunların sözleşme koşulları nelerdir?
51. İşiniz sürekli mi yoksa süreksiz mi?
52. Eğer işiniz mevsimlikse, aradaki zamanda geçiminizi nasıl sağlarsınız?
53. Size parça başına mı yoksa zamana göre mi ödeme yapılır?
54. Eğer zamana göre ödeme yapılıyorsa, saat başına mı yoksa gün başına mı ücret alırsınız?
55. Fazla mesai için ek ödeme yapılır mı? Eğer yapılıyorsa, ne kadardır?
56. Eğer parça başına göre ödeme yapılıyorsa, ücret hadleri nasıl tesbit edilmektedir? Eğer parça adedi veya tartı ile ölçülebilen bir işte çalışıyorsanız (madenlerde olduğu gibi), işverenin hakkınızı yemek için hileye başvurduğu olur mu?
57. Parça başına ödeme yapılan durumlarda, ürettiğiniz malların kalitesi bahane edilerek, ücretinizden kesinti yapılır mı?
58. Parça başı veya zamana göre ödemelerde, işin bitirilişinden ücret alana kadar işverene ne kadar süre tanırsınız? Ödemeler hafta sonu mu, ay sonu mu ya da ne zamanlar yapılır?
59. Ücretlerinizin ödenmesindeki gecikmeler, sizi ihtiyaçlarınızı karşılamak için dükkân sahiplerine borçlu duruma getirmiyor mu? Tefecilere yüksek faiz ödemenize yol açmıyor mu? Hiç patronun iflâsı yüzün-

den işçilerin ücretlerini alamadığı durumları biliyor musunuz?

60. Ücretiniz doğrudan işveren tarafından mı, yoksa aracılar (müteahhit vb.) eliyle mi ödenmektedir?
61. Ücretlerin aracılar eliyle ödenme durumlarında, sözleşmenizin koşulları nelerdir?
62. Gündelik ya da haftalık nakit ücretiniz ne kadardır?
63. Aynı işyerinde çalıştığınız kadın ve çocuk işçilerin ücretleri ne kadardır?
64. Geçen ay işyerinizde ödenen en yüksek gündelik ücret nekadardı?
65. En yüksek parçaya göre ücret ne idi?
66. Aynı ay içinde ücretiniz ne idi? Eğer varsa, karınız ve çocuklarınızın ücretleri ne kadardı?
67. Ücretiniz nakit olarak mı yoksa başka biçimde mi ödenir?
68. Eğer evinizi patrondan kiralamışsanız, kira koşulları nelerdir? Ve kira ücretinizden mi kesilir?
69. Aşağıda sayılan ihtiyaç kalemlerinin fiyatlarını belirtiniz.
    a) EV KİRASI: Kira koşulları, oda ve oturanların sayıları, onarım ve sigorta, mobilya, ısınma, su, elektrik ve bakım masrafları,
    b) GIDA MADDELERİ: Ekmek, patates, sebze, et, yumurta, balık, zeytinyağı, yemek yağı, tuz, baharat, sigara, vb.
    c) GİYECEK MADDELERİ: Ana, baba ve çocukların giyim ve temizlik malzemeleri.
    d) DİĞER HARCAMALAR: Okul harcamaları, borçlar, faizler, bağış ve aidatlar vb.
    e) İŞİN GEREKTİRDİĞİ HARCAMALAR: (Eğer varsa)
    f) VERGİLER
70. Sizin ve ailenizin yıllık gelir ve gider bütçeniz nedir?
71. Yiyecek ve konut gibi en temel ihtiyaç maddelerindeki fiyat artışlarının ücretlerdeki artışlardan daha fazla olduğunu fark ettiniz mi?

72. Bilebildiğiniz kadarıyla ücretlerdeki dalgalanmaların boyutları ne olmuştur?
73. İktisadî durgunluk ve sanayinin buhran geçirdiği dönemlerde yapılan ücret indirimlerini belirtiniz.
74. İktisadî yükseliş dönemlerindeki ücret artışlarını belirtiniz.
75. Üretim tekniğinin değişmesinden, özel ve genel buhranlardan doğan işin durması olaylarını belirtiniz. Hiç istemiyerek işsiz kaldınız mı?
76. Ürettiğiniz malın veya sunduğunuz hizmetin fiyatını, işgücünüzün fiyatı ile karşılaştırınız.
77. Makineleşme veya başka gelişmeler sonucu, bildiğiniz bir toptan işten çıkarma olayını anlatınız.
78. Makinelerin gelişmesi ve işgücü verimliliğinin artmasıyla, çalışmanın yoğunluğu ve süresi artmış mıdır yoksa azalmış mıdır?
79. Üretimin artmasının yol açtığı ücret artışı gibi bir durum biliyor musunuz?
80. Elli yaşında emekli olup da, ücretlilik döneminden edindikleriyle geçinen vasıfsız işçiler tanıyor musunuz?
81. Mesleğinizde normal sağlık durumu olan bir işçi kaç yıl çalışabilir?

— IV —

82. İşkolunuzda, işçi haklarını koruyan örgütler var mı? Bunlar nasıl yönetilir?...
83. İşkolunuzda, çalışma hayatınız boyunca kaç grev oldu?
84. Bu grevlerin sürelerini belirtiniz.
85. Bunlar genel mi yoksa kısmî grevler miydi?
86. Söz konusu grevler aşağıdaki amaçlardan hangisini (hangilerini) gerçekleştirmek için yapılmıştı:
    a) Ücret artışı sağlamak,
    b) Ücret indirimine karşı koymak,
    c) İşgününü kısaltmak,
    d) Diğer faktörler.
87. Grevlerden elde edilen sonuçlar ne oldu?

88. [Uyuşmazlıklarla ilgili hakem kurulları] kararları için ne düşünüyorsunuz?
89. Hiç işkolunuzda çalışan işçiler, başka işkollarında çalışanların grevlerini destekledi mi?
90. Ücretlilerin yönetiminde, patron tarafından konulan kural ve cezalar nelerdir?
91. Patronların, ücret indirimi, çalışma saatlerini artırmak, grevleri önlemek ya da istedikleri diğer şeyleri gerçekleştirmek için birleştikleri oldu mu?
92. Hükümetin, devletin güçlerini, işçiye karşı kullanmak üzere, patronların emrine vermesi gibi, yetkilerini kötüye kullandığı durumlar biliyor musunuz?
93. Aynı hükümetin, patronlar, işçilerin haklarına tecavüz ettiklerinde ve yasa dışı yollardan birleştiklerinde hiç işçilerin çıkarından yana müdahale ettiğini gördü nüz mü?
94. Hükümet, işverenlere karşı varolan yasaları uygulıyor mu? İş müfettişleri görevlerini gerektiği gibi yapıyor mu?
95. İşyeri veya işkolunuzda, kaza, hastalık, yaşlılık, ölüm, geçici iş göremezlik ve benzer durumlar için, yardımlaşma örgütleri var mı?...
96. Bu örgütlere üyelik mecburi mi, ihtiyari mi? Örgüt fonları yalnızca işçiler tarafından mı kontrol ediliyor?
97. Aidatların mecburi ve işverenin kontrolü altında olduğu durumlarda, ücretlerden mi kesilmektedir? Aidatlara faiz ödenmekte midir? İşten çıktığı veya çıkarıldığı zaman, bunlar işçiye geri verilir mi? Sermayesi işçilerin ücretlerinden yapılan kesintilerle sağlanıp, ancak işverenlerin kontrolünde olan, Emekli Sandığı gibi, kurumların fonlarından işçilerin yararlandığı bir durum biliyor musunuz?
98. İşkolunuzda kooperatifler var mı? Nasıl yönetilirler? Kapitalist işletmelerde olduğu gibi, dışardan işçi mi kullanırlar?...
99. İşkolunuzda, işçilere yapılan ödemelerin, kısmen ücret, kısmen de kâra katılma yoluyla olduğu işyerleri

var mı? Bu işçilerin toplam olarak ellerine geçen parayı, kâra katılma yönteminin uygulanmadığı yerlerdeki işçilerin aldıkları parayla karşılaştırınız. Bu yönetimin uygulandığı yerlerdeki işçilere düşen yükümlülükleri belirtiniz. Grev yapabilirler mi? Yoksa ancak patronlarına gözü tok olarak hizmet etmelerine mi izin verilir?

İşkolunuzdaki kadın ve erkek işçilerin genel fizikî, zihni ve ahlâki durumu ile ilgili bilgi veriniz...

1) Adil Bir İşgünü Karşılığı Adil Bir Ücret

Son elli yıl içerisinde bu söz İngiliz işçi sınıfı hareketinin parolası olmuştur. Bu parola şu malum Birleşme Kanunlarının 1824'de kaldırılmasından sonra gelişen Sendika hareketleri sırasında oldukça işe yaradı. İngiliz işçilerinin Avrupa işçi sınıfının başında yürüdüğü anlı şanlı Chartist hareket döneminde ise (bu parola) daha da yararlıydı. Ne var ki, zaman geçiyor; elli yıl, hatta otuz yıl önce arzulanan, gerekli olan bir sürü şey, bugün eskimiş, geçersiz duruma geliyor. Bu yaşlı, saygın parola da bunlara dahil mi acaba?

Adil bir işgünü karşılığı adil bir ücret? Ancak adil ücret nedir, adil işgünü nedir? Çağdaş toplumun varolduğu ve kendini geliştirdiği kanunlar tarafından nasıl belirlenirler? Bu soruya cevap bulacaksak, ahlâk, kanun ve eşitlik, ya da insanlık, adalet, insan sevgisi gibi duyguları işin içine hiç katmamalıyız. Ahlâk açısından âdil olan, hatta kanunen âdil olan, sosyal açıdan hiç de âdil olmayabilir. Sosyal açıdan neyin âdil olduğu, neyin olmadığı bir tek bilim tarafından belirlenir: Bu, üretim ve değişimin maddî gerçekleriyle uğraşan bilim, diğer deyişle ekonomi politik bilimidir.

O halde ekonomi politik, **âdil ücret ve** âdil işgünü olarak neleri tanımlar? **Açık pazarda, işçi** ve işveren arasındaki rekabet tarafından belirlenen ücretli ve günlük çalışmanın uzunluk ve yoğunluğunu. Öyleyse, bunlar nedir ve nasıl belirlenirler?

Olağan koşullar altında, **âdil ücret**, bulunduğu ülkenin ve bölgenin yaşam standardına **göre işçiye**, yaşamını sürdürebilmesi, kendini çalışır durumda tutabilmesi ve neslini çoğaltabilmesi için gerekli araçları **sağlamaya** yeterli olan ücrettir. Gerçek **ücret** ise, iş hayatındaki dalgalan-

malara göre, bu ücretin kimi zaman üzerinde, kimi zaman da altında olabilir. Ancak olağan koşullarda bütün bu dalgalanmaların ortalaması gerçekleşecektir.

Âdil işgünü ise, işçinin günlük emek gücünün tümünü harcatan, ancak bu arada işçinin ertesi gün ve bunu izleyen günlerde aynı oranda çalışabilme yeteneğini zedelemeyen uzunluk ve yoğunluktaki işgünüdür.

Öyleyse bu işlemi şöyle anlatabiliriz: İşçi kapitaliste günlük emek gücünün tümünü verir. Bu, aynı işlemin sürekli olarak tekrarlanabilmesini olanak dışı kılmadan işçinin verebileceği güç miktarıdır. Karşılığında ise, tam tamına, aynı pazarlığın hergün tekrarlanabilmesini sağlamak için gerekli yaşam araçlarını karşılayabilecek bir ücret alır, daha çoğunu değil. Pazarlığın niteliğinin sonucu olarak, işçi en çoğunu, kapitalist en azını verir. Garip bir adalet doğrusu.

Biz yine de olaya biraz daha derinden bakalım: Politik ekonomicilere göre; işgünü ve ücretler rekabet tarafından belirlendiğinden, adalet her iki tarafın da eşit koşullar altında, eşit başlama noktalarına sahip olmalarını gerektirir. Oysa durum hiç de böyle değil. Eğer işçi ile anlaşamazsa, kapitalistin durumu beklemeye elverişlidir, sermayeden geçinebilir. İşçi işte bunu yapamaz. Ücretler dışında geçineceği birşey yoktur ve bu yüzden nerede, ne zaman ve hangi koşullar altında olursa olsun, işi kabul etmek zorundadır. İşçi âdil bir başlangıç noktasına sahip değildir. Açlık korkutucu biçimde elini ayağını bağlamaktadır. Ama kapitalist sınıfın ekonomi politiğine göre, bu, adaletin ta kendisidir.

Fakat hiç de öyle değildir. Yeni iş kollarına mekanik gücün ve makinelerin uygulanması, bunların zaten uygulanmakta olduğu kollarda ise, uygulamanın genişletilip geliştirilmesi giderek çok sayıda işçiyi işlerinden etmektedir. Ve bu öylesine bir hızla olmaktadır ki, bostaki 'elier' ülkenin diğer üretim dallarınca massedilememekte, iş bulamamaktadır. Yerinden edilmiş bu 'eller' sermayenin kontrolü altında gerçek bir yedek sanayi ordusu oluştur-

maktadır. İş hayatı durgunsa, bunlar açlıktan kıvranır, dilenir ya da çalışma evlerine* gi.erler. Canlanma dönemlerinde ise üretimi genişletmek üzere el altında hazır bulunurlar. Bu yedekler ordusunun son erkeği, kadını ya da çocuğu iş bulasıya kadar —bu, yalnızca dizginden kurtulmuş fazla üretim dönemlerinde gerçekleşebilir— bunların rekabeti, ücretleri düşük tutar ve tek başına bu durumun varlığı emeğe karşı mücadelesinde sermayenin gücüne güç katar. Sermaye ile olan mücadelesinde emek yalnızca engellenmiş de değildir; ayrıca ayağına perçinlenmiş bir gülleyi de sürüklemek zorundadır. Yine de kapitalist ekonomi politiğe göre bu âdildir.

Şimdi şunu araştıralım: Sermaye, bu pek âdil ücretleri hangi fondan karşılamaktadır? Sermaye'den elbette. Ancak, sermaye hiçbir değer üretmez. Toprağın yanısıra emek zenginliğin tek kaynağıdır. Sermaye ise kendi başına biriktirilmiş emek ürününden başka birşey değildir. Demek ki, emeğin ücreti emekten, işçinin ücreti kendi ürününden ödenmektedir. Bildiğimiz adalet anlayışına göre işçinin ücreti emeğinin ürünü kadar olmalıdır. Oysa ekonomi politiğe göre âdil olan bu değildir. Tersine, işçinin ürettiği kapitaliste gider ve işçinin bundan aldığı pay hayatın kıt kanaat gereklerinden öte bir şey değildir. Ve bu pek kendine özgü biçimde âdil olan rekabetin sonucu, çalışanların emeğinin ürünlerinin kaçınılmaz olarak çalışmayanların elinde birikmesi ve bu ellerde, kendisini üreten insanları köleleştirmede en güçlü araç haline gelmesidir.

Âdil bir işgünü karşılığı âdil bir ücret! Âdilliği tamı tamına ücretlerinkine uyan âdil işgünü için de pek çok şey söylenebilir. Ancak bunu başka bir sefere bırakalım. Söylediklerimizden açıkça görülüyor ki, eski parola gününü doldurmuştur ve geçerliliğini yitirmiştir. Toplumu yöneten kanunları belirlerken, ekonomi biliminin adaleti hep

---

* Çevirenin Notu: Çalışma Evleri (Work houses) İngiltere'de evsiz barksız, işsiz kimselere bakıldığı yerler. Bunlar Yoksulluk Kanunu (Poor Law) gereğince kurulan kamu kurumlandır.

bir yanı tutmaktadır. — Sermayenin yanını. Öyleyse eski parolayı artık bütünüyle bir kenara gömelim ve yerine şunu benimseyelim:

ÇALIŞMA ARAÇLARI — HAM MADDELER, FABRİKALAR, MAKİNELER — ÇALIŞAN HALKIN KENDİSİNİN OLMALIDIR.

II) Ücret Sistemi

Bundan önceki makalemizde yıllanmış slogan «âdil bir işgünü karşılığında âdil bir ücret» i inceleyerek şu sonuca varmıştık: Bugünkü sosyal koşullar altında, en âdil ücret zorunlu olarak işçinin ürettiğinin en adaletsiz bölüşümü demektir. Bu ürünün daha büyük bölümü kapitalistin cebine inerken, işçi yalnızca kendini çalışacak durumda tutan ve neslini devam ettirmesini sağlayan bir miktarla yetinmek zorundadır.

Bu bir ekonomi politik kanunudur. Ya da diğer bir deyişle, toplumun bugünkü ekonomik örgütlenişinin, yüce Şansölyelik Mahkemesininkiler de dahil olmak üzere İngiltere'nin tüm kanunlarından daha güçlü bir kanunudur. Bir yanda toprak, ham madde ve makineler olmak üzere tüm üretim araçlarını tekellerine alan kapitalistler, öte yanda, kendi emek güçlerinin dışında hiçbir şeye sahip olmayan, üretim araçları üzerindeki her türlü mülkiyet ellerinden alınan emekçiler olarak toplum iki karşıt sınıfa bölünmüştür. Bu toplumsal düzen varoldukça ücret kanunu gücünü koruyacak, işçinin kapitalist tarafından tekeline alınan kendi emek ürününün kölesi olmasını sağlayan zincirleri her gün yeniden pekiştirecektir.

Ülkenin sendikaları hemen hemen 60 yıldır bu kanuna karşı mücadele ettiler. Sonuç ne? İşçi sınıfını sermayenin —yani kendi emeğinin ürününün— bağlarından kurtarmayı başardılar mı? İşçi sınıfının tek bir kesiminin olsun ücret köleleri durumundan çıkmasını, kendi ham madde, araç ve makinelerine, yani kendi üretim araçlarına sahip olmasını, böylece de kendi emeğinin ürününe kendisinin sahip çıkmasını sağlayabildiler mi? İyice biliniyor ki, bunları yapamadıkları gibi, yapmaya çalışmadılar bile.

Bunları yapamadılar diye, sendikaların yararsız olduklarını söylemek aklımızın ucundan bile geçmez. Tersine, diğer bütün sanayici ülkelerde olduğu gibi İngiltere'de de, sendikalar, sermayeye karşı mücadelelerinde emekçi sınıfların ihtiyaç duyduğu örgütlerdir. Ortalama ücret düzeyi, belirli bir ülkede alışılagelen yaşama standardına göre, o ülkedeki işçilerin nesillerini devam ettirebilmelerine yetecek gerekliliklerin toplamına eşittir. Bu yaşama standardı, değişik işçi kategorilerine göre çok değişik nitelikler alabilir. Ücretleri yüksek tutma ve işgününü kısaltma mücadelesinde sendikaların büyük meziyeti, yaşama standardını da düşürmeyip, yükseltmeye çalışmalarıdır. Londra'da, East End'de öyle işkolları vardır ki, buralardaki işçiler ve harcadıkları emek duvarcılarınki kadar düz ve hünersizdir. Oysa bunlar duvarcıların aldıkların...' yarısı kadar bile ücret alamamaktadır. Niçin? Sırf şu nedenle: Güçlü bir örgütlenme, bu işçi gruplarından birine nisbeten yüksek yaşama standardı (ki ücretler buna göre ölcülür) sağlarken, örgütsüz ve güçsüz olan diğerleri, işverenlerinin yalnızca kaçınılmaz değil, aynı zamanda keyfî gasplarına baş eğmek zorundadırlar. Bunların yaşam standartları giderek düşer, alçalan ücretlerle yaşamayı öğrenirler ve sonunda ücretler doğal olarak kendilerinin de kıt kanaat yettiğini gördükleri düzeye kadar iner.

Öyleyse, ücret kanunu pek de kesin sınırlar çizen bir kanun değildir. Belirli sınırlar içerisinde esnektir. (Büyük bunalım hariç) her zaman ve her işkolu için, iki rakip arasındaki mücadelenin sonuçlarına göre ücretlerin oynadığı belirli bir alan vardır. Ücretler her seferinde bir pazarlık sonucu belirlenir. Bu pazarlıkta en uzun ve en iyi dayanan, payına düşenden daha çoğunu kazanmada en büyük olanağa sahiptir. Eğer, tek başına, desteksiz bir işçi kapitalistle pazarlığını sürdürmeye kalkarsa, kolayca yenilip, kayıtsız şartsız teslim olmaya mecbur kalır. Fakat, bütün bir işkolundaki işçiler güçlü bir örgüt oluşturur, kendi aralarında gerektiği an işverenlerine karşı durmalarına yarayacak bir fon toplar ve böylece de işverenlerin karşısına bir

güç olarak çıkarlarsa, ancak bu durumda, günümüz toplumunun ekonomik yasalarına göre âdil bir işgünü karşılığında âdil bir ücret' denen o asgarî miktarı koparacak güce ulaşabilirler.

Ücret kanunu sendikaların mücadelesiyle sarsılmaz. Tersine, bu mücadele ücret kanununu yürürlüğe sokar. Sendikaların mücadele yolları da olmasaydı, işçi, ücret sisteminin kurallarına göre payına düşmesi gerekeni bile alamazdı. Ancak sendikaların korkusu gözünü bürüdüğünden, kapitalist, işçinin emek gücünün tam pazar değerini vermeye mecbur kalır. İspat ister misiniz? Bir büyük sendikaların üyelerine ödenen ücretlere bakın, bir de Londra East End'deki şu sefalet yuvası sayısız küçük işkolunda ödenenlere.

Bu yüzden, Sendikalar ücret sistemine saldırmamaktadır. Ancak işçi sınıfının ekonomik olarak düşkünleşmesini meydana getiren ücretlerin yüksekliği ya da düşüklüğü değildir. Bu düşkünleşmenin temelinde, işçi sınıfının, emeği karşılığında bu emeğin tüm ürününü alacak yerde aynı ürünün ücret adı verilen bir bölümüyle yetinmek zorunda kalması yatmaktadır. Kapitalist ürünün tümünün (buradan işçiye ödeme yaparak) üzerinde oturur; çünkü iş araçlarının sahibidir. İşte bu yüzden bütün iş araçlarına —toprak, hammadde, makine— dolayısıyle KENDİ EMEĞİNİN ÜRÜNÜNÜN TÜMÜNE sahip olmadıkça işçi sınıfı için gerçek kurtuluş yoktur*

III) Sendikalar I

Son sayımızda, işverenlere karşı ücretlerin ekonomik kanununu uygulamaları açısından Sendikaların eylemleri üzerinde durmuştuk. Genel olarak emekçi sınıfların sımsıkı kavramaları gereken son derece önemli bir konu olduğu için tekrar buna dönüyoruz.

---

* Çevirenin notu: Bu metinlerde (Means of production), (Means of Work) ve (Means of Labour) olarak üç ayrı terim kullanılmış; 1. Üretim araçları, 2. Çalışma araçları, 3. İş araçları olarak çevrildi.

Ücretleri mümkün olduğu kadar düşürmek, hem tek tek kapitalistlerin, hem de genel olarak kapitalist sınıfın çıkarınadır. Bugün artık hiçbir İngiliz işçisinin bunu öğrenmemiş olduğunu sanmıyoruz. David Ricardo'nun su götürmez biçimde kanıtladığı gibi, bütün masraflar çıkarıldıktan sonra emeğin (işçinin) ürünü iki paya ayrılır. Bunlardan biri işçinin ücretini, diğeri ise kapitalistin kârını oluşturur. Şimdi, her ayrı durumda, emeğin bu net ürünü kesin belirli bir miktar olduğuna göre, ücret denilen pay azalmadıkça, kâr denilen pay artamaz. Ücretleri düşürmenin kapitalistin çıkarına olduğunu reddetmek, kârını arttırmanın kapitalistin lehine olmadığını söylemekle aynı şeydir.

Kârların geçici olarak artmasına yol açan başka etkenlerin bulunduğunu biliyoruz. Ancak bunlar genel kanunu değiştirmediğinden burada üzerlerinde durmamıza gerek yok.

O halde, ücretlerin düzeyi sosyal ekonominin başlı başına ve kesin çizgilerle belirlenmiş bir kanunu tarafından belirlendiğine göre, kapitalist, ücretleri nasıl düşürebilir? Ücretlerin ekonomik kanunu ortadadır ve yadsınamamaktadır. Buna rağmen gördük ki, bu kanun esnektir. Hem de iki şekilde: Belirli bir işkolundaki ücretler, ya buradaki işçileri yavaş yavaş daha düşük bir yaşama standardına alıştırarak doğrudan doğruya, ya da günlük çalışma saatlerini (ya da aynı iş saatlerinde çalışmanın yoğunluğunu) ücretleri yükseltmeden artırarak dolaylı olarak düşürülebilir.

Her kapitalistin, çalıştırdığı işçilerin ücretlerini düşürerek, kârını artırmaktan sağlayacağı çıkar, aynı işkolundaki kapitalistlerin kendi aralarındaki rekabetten de teşvik görür. Her kapitalist rakiplerinden daha avantajlı duruma yükselmeye çalışır. Ve kârlarını gözden çıkarmadıkça, uğraşıp ücretleri düşürmek zorundadır. Böylece, her bir kapitalistin çıkarı yüzünden ücretlere yönelen baskı, bunların tümü arasındaki rekabet dolayısıyle on misli daha artar. Daha önce az kâr, çok kâr meselesi olan, şimdi artık bir zorunluluk meselesi olur.

Bu sürekli, giderek artan baskı karşısında örgütsüz işçi hiçbir etkin direniş aracına sahip değildir. Bu yüzden, işçilerin örgütlenememiş olduğu işkollarında ücretler sürekli olarak düşme, iş saatleri ise yine sürekli olarak artma eğilimindedir. Yavaş, ama sağlam, bu süreç devam eder. Refah dönemleri bu süreci kesintiye uğratabilirse de, bunalım dönemleri bu süreci sonraları daha da hızlandırır. İşçiler daha düşük yaşama standardına alışırlar yavaş yavaş. İşgününün uzunluğu giderek maksimumuna yaklaşırken ücretler de giderek mutlak minimumuna yaklaşır. Bu minimum düzeyin altında, işçi için yaşaması ve neslini sürdürmesi kesin olarak imkânsız olur.

İçinde bulunduğumuz yüzyılın başında, bu süreçte geçici bir istisna görüldü. Buhar ve makine kullanımındaki hızlı artış, bunların ürünlerine olan talebin daha hızlı artışını karşılamaya yetmedi. Çalışma evlerinden imalâtçılara satılan çocuklarınkiler dışında, bu işkollarındaki ücretler hep yüksek kaldı. Pekçok gerekli olan hünerli kol emekçilerinin ücretleri oldukça yüksekti. Kumaş boyacılarının, makinistlerin, ipek kesicilerinin, el dokumacılarının aldıkları ücretler bugün masal gibi gelir. Aynı anda yerlerini makinelere kaptıran zanaatlar yavaş yavaş ölüme sürüklendiler. Ancak, yeni bulunan makineler adım adım bu yüksek ücretli işçilerin yerlerini aldı. Makine yapan makineler bulundu ve bu öyle bir hızda geliştikl, makinelerce üretilen malların arzı, talebe yetişmekle kalmayıp, onu geride bıraktı. 1815 yılındaki genel durulma, iş hayatına düzeni geri getirdiğinde, gelişme, fazla üretim ile panik dönemleri arasındaki (on yıllık) dalgalanmalar başladı. İşçiler eski refah döneminde sağlayabildikleri, hatta dörtnala giden fazla üretim döneminde arttırabildikleri avantajlarını şimdi çöküş ve panik döneminde ellerinden kaçırıyorlardı. Hemen sonra, örgütlenmemiş işçilerin ücretlerini sürekli olarak mutlak minimuma iten genel kanuna İngiliz üreticileri teslim oldular.

Fakat, bu arada 1824'de kanunen tanınan Sendikalar sahneye girdiler. Zaten geç kalmışlardı. Kapitalistler her

zaman örgütlüdürler. Çoğu durumda resmî derneklere, tüzüklere, görevlilere vb. gerek duymazlar. İşçilere kıyasla sayıca az olmaları, ayrı bir sınıf oluşturmaları ve aralarındaki sürekli sosyal ve ticarî ilişkiler onları ayakta tutar. Ancak daha sonraları Lancashire pamuklu dokuma işkolunda görüldüğü gibi, kapitalistler bir bölgenin üretimini ellerinde bulundurdukları zaman resmî bir Kapitalistler Sendikası gerekli olabilir. Buna karşılık İşçiler ta başından itibaren, sıkı kurallarla biçimlenen ve yetkilerini görevlilere ve komitelere devredebilen güçlü bir örgüte mutlaka gerek duyarlar. 1824 Kanunu bu örgütleri tanıdı. Bu tarihten itibaren emek İngiltere'de bir güç haline geldi. Kendi içlerinde kendilerine karşı bölünmüş, çaresiz yığın, bu durumdan kurtuldu. Birlik olmadan ve ortak hareket etmeden doğan güce, hemen arkasından, Fransız arkadaşlarımızın yerinde olarak 'direniş parası' adını verdikleri fonların gücü eklendi. Artık herşey değişmişti. Bundan böyle ücretleri düşürmek ya da iş saatlerini arttırmak kapitalist için riskli bir iş olup çıkmıştı.

İşte, bu dönemde kapitalist sınıfın sendikalara karşı gösterdiği büyük öfkenin nedeni budur. Bu sınıf çoktandır uyguladığı işçi sınıfını ezme işini her zaman kazanılmış bir hak, kanuni bir imtiyaz olarak görmüştür. İşte, şimdi, buna son verilecekti. Bu yüzden, günümüzde İrlandalı toprak sahiplerinin yaptıkları gibi bas bas bağırmalarına ve haklarına, mülklerine saldırıldığını söylemelerine şaşmamak gerek.

60 yılın mücadele deneyi onları bir ölçüde kendilerine getirmiştir. İşveren Sendikaları şimdi tanınan, bilinen kurumlar olmuşlardır ve bunların ücretlerin düzenleyicilerinden biri olarak gösterdikleri faaliyet, fabrikaların, işyeri kurallarının, iş saatlerinin düzenleyicileri olarak oynadıkları rol kadar benimsenmiştir. Bundan da öte; son zamanlarda Lancashire'li pamuk kralları, işçilerin kitabından kopya olarak, işlerine geldiğinde nasıl grev yapılacağını herhangi bir işçi sendikası kadar, belki de daha iyi öğrenmişlerdir.

İşte böylece işçi sendikaları aracılığıyla ücret kanunu işverenlere karşı olarak uygulanabilmekte, iyi örgütlenmiş herhangi bir işkolundaki işçiler işverenlerine sattıkları emek gücünün tam değerini, hiç olmazsa yaklaşık olarak, alabilmektedirler. Ve devlet kanunları aracılığıyla iş saatleri, hiç olmazsa emek gücünü zamansız tüketecek olan maksimum uzunluğu çok aşmayacak sınırlar içinde tutulabilmektedir. Bugünkü örgütlenmeleriyle sendikaların elde edebileceklerinin ençoğu bunlardır. Bunu da yalnızca sürekli mücadele ile, büyük ölçüde güç ve para sarfıyla başarabilirler. Bundan sonra, iş hayatındaki dalgalanmalar, en azından on yılda bir, kazanılanları bir anda alıp götürür. Böylece aynı mücadele bir kez daha verilmeye başlanır. Bu içinden çıkış olmayan bir kısır döngüdür. İşçi sınıfı olduğu yerde, Chartist atalarımızın söylemeye çekinmedikleri gibi, ücret köleleri sınıfı olarak kalır. Bunca emeklerin, fedakârlıkların, acıların sonucu bu mu olacaktır? Bu, daima İngiliz işçilerinin en yüksek amacı olarak mı kalacaktır? Yoksa, ülkenin işçi sınıfı sonunda bu kısır döngüyü kırarak, ÜCRET SİSTEMİNİN BÜTÜNÜYLE KALDIRILMASI hareketinde bir çıkış noktası bulmaya teşebbüs edecek midir?

IV) Sendikalar II

Şimdiye kadar, Sendikaların görevlerini yalnızca ücret düzeyinin belirlenmesine katılarak, sermayeye karşı mücadelenin de işçiye hiç olmazsa bir parça direniş aracı sağlamaları açısından ele aldık. Ancak sendikalar üzerine söyleyeceklerimiz bununla bitmemektedir.

İşçinin sermayeye karşı mücadelesinden bahsettik. Sermayenin savunucuları tersine ne söylerlerse söylesinler, bu mücadele mevcuttur. Ücretleri düşürme, kârı arttırmanın en emin ve en kolay yolu olarak kaldıkça, hatta ücret sisteminin kendisi varlığını sürdürdükçe, bu mücadele de var olacaktır. Sendikaların varlıkları bile tek başına bu gerçeği yeterince kanıtlar; eğer sendikalar sermayenin açgözlülüğüne karşı savaşmak üzere kurulmadılarsa, ne için kurulmuşlardır? Kem küm etmekte yarar yok. Günümüz toplumunun, birbirine düşman iki büyük temel

sınıfa ayrılmış olduğu katı gerçeğini hiçbir kibar, yumuşak söz gizliyemez. Bu sınıflar, bir yanda emeğin kullanımının tüm araçlarına sahip olan kapitalistler, öte yanda kendi emek güçlerinden başka hiçbirşeye sahip olmayan emekçilerdir. Bunlardan ikincisinin (emekçilerin) emeğinin ürünü her iki sınıf arasında bölüşülmek zorundadır ve sürüp giden mücadele işte bu bölüşüm üzerinedir. Her sınıf mümkün olan en büyük payı almaya çalışır. Mücadelenin en ilginç yönü de, kendi ürününden pay almak için mücadele etmekten başka birşey yapmayan işçi sınıfının sık sık kapitalisti soymakla suçlanmasıdır!

Toplumun iki büyük sınıfı arasındaki mücadele zorunlu olarak politik bir mücadele durumunu alır. Orta (ya da kapitalist) sınıfla toprak sahibi aristokrasi arasındaki savaş nasıl politik mücadele durumunu almışsa, aynı kapitalistlerle işçi sınıfı arasındaki mücadele de bu durumu alacaktır. Sınıfın, sınıfa karşı her mücadelesinde uğruna mücadele edilen bir sonraki hedef siyasî iktidardır. Egemen sınıf siyasî üstünlüğünü, diğer deyişle kanun yapıcı organdaki çoğunluğunu savunur. Egemenlik altındaki sınıf ise, önce iktidardan pay almak, daha sonra da kendi çıkar ve gerekleri doğrultusunda mevcut kanunları değiştirebilmek üzere, bu iktidarın tümünü almak için savaşır. Bu yüzden Büyük Britanya işçi sınıfı bu iktidarı kendisine verecek olan Halkın Bildirisi'ni kazanmak için coşkuyla ve hatta şiddet kullanarak yıllarca savaşmıştır. Yenildiler, ancak mücadele muzaffer orta sınıflar üzerinde öyle bir etki bıraktı ki, o zamandan beri emekçi halka üst üste ödünler verme pahasına uzun süreli bir ateşkesi kabule mecbur oldular.

Sınıfın sınıfa karşı politik mücadelesinde örgüt en önemli silâhtır. O ölçüde önemlidir ki, yalnızca politik nitelikteki ya da Chartist örgütler paramparça olurken, sendika örgütleri giderek güçlenmiş, dışarıdaki hiçbir işçi sınıfı örgütünde görülmeyen bir güç düzeyine ulaşmıştır. Bir ilâ iki milyon arasında insanı içeren ve daha küçük yerel birliklerce desteklenen birkaç büyük sendika, Liberal

olsun, Muhafazakar olsun herhangi bir egemen sınıf hükümetince dikkate alınması gereken bir gücü temsil eder.

Kuruluş dönemlerinde yerleşen gelenekler ve bu ülkedeki gelişimleri gereğince bu güçlü örgütler, bugüne kadar, kendilerini hemen hemen yalnızca ücretler ve iş saatlerinin düzenlenmesine katılmak ve işçilere açıkça karşı olan kanunların kaldırılmasını gerçekleştirmek görevlerine sınırlamışlardır. Daha önce de değindiğimiz gibi, bu görevleri umdukları kadar etkin bir biçimde yürütmüşlerdir. Ancak, bu arada daha da öte birşey gerçekleştirmişlerdir: Sendika örgütlerinin gücünü bu örgütlerin kendilerinden daha iyi bilen egemen sınıf, onlara umduklarından da öte ödünleri isteye isteye vermiştir. Disraeli'nin Ailelere Oy Hakkı (Household Suffrage) Kanunu örgütlenmiş işçi sınıfının hiç olmazsa daha geniş bir kesimine oy hakkı tanıdı. Eğer Disraeli bu yeni seçmenlerin kendi iradelerini kullanacaklarını —orta sınıf Liberal Politikacılarının peşinden gitmekten vazgeçeceklerini— hesaplamasaydı bu kanunu önerir miydi? Eğer emekçi halk devasa sendikaların yönetiminde, kendilerinin idarî ve politik görevler için yeterli olduklarını kanıtlamasaydı, Disraeli bu kanunu meclislerden geçirebilir miydi?

Bu kanun, işçi sınıfına yeni umut kapıları açtı. Bütün sanayi şehirlerinde ve Londra'da çoğunluğu onlara verdi ve kendi sınıflarından kişileri parlamentoya yollayarak sermayeye karşı mücadelelerine yeni silâhlarla girmelerini mümkün kıldı. Ancak, burada üzülerek şunu söyleyelim: Sendikalar, işçi sınıfının ileri öncüleri olarak görevlerini unuttular. Yeni silâh on yılı aşkın süredir ellerinde, ama daha kılıfından bile çıkarmadılar. İşçi sınıfının önünde gerçekten yürümedikleri sürece şimdiki durumlarını korumaya devam edemeyeceklerini bilmeleri gerekiyor. İngiliz işçi sınıfının parlamentoya 40-50 emekçi gönderme gücüne sahip olduktan sonra, hâlâ kapitalistler ya da avukatlar, editörler gibi onların kâtipleri tarafından temsil olunmaya rıza göstermeleri hiç de doğal birşey değil.

Üstelik, bu ülkenin işçi sınıfı, bir süredir yanlış yolda yürüdüğünün bilincine varacak kadar uyanmıştır, bunun birçok örneği var. Yalnızca ücret artışını ve iş saatlerinin azaltılmasını hedef alan hareketler işçi sınıfını içinden çıkış olmayan bir kısır döngüye hapsetmektedir. Asıl kötülüğün temelinde ücretlerin düşüklüğü değil, ücret sisteminin kendisi yatmaktadır. Bu bilinç işçi sınıfı içerisinde bir kez yayıldı mı, Sendikaların durumu da önemli ölçüde değişecektir. Artık işçi sınıfının tek örgütü olma ayrıcalığından yararlanamayacaklardır. Çeşitli işkollarındaki sendikaların yanısıra, ya da onların üstünde, bir bütün olarak işçi sınıfının politik örgütü olacak genel bir sendika yer almalıdır.

Bu yüzden, işkollarındakl örgütlerin dikkate almaları gereken iki nokta vardır: Birincisi; bu ülkenin işçi sınıfının sarsılmaz bir kararlılıkla parlamentoda temsil olunma hakkının tamını isteyeceği günler hızla yaklaşmaktadır. İkinci olarak, yüksek ücretler ve kısa işgünü için yürütülen mücadelenin, sendikaların bugün yürütülen tüm eylemlerinin kendi başlarına bir amaç olmayıp, daha yüce bir amacın gerekli ve etkin bir aracı (çeşitli araçlar içerisinden bir tanesi) olduğunu işçi sınıfının anlayacağı günler de hızla yaklaşmaktadır. Bu yüce amaç, ücret sisteminin tümüyle kaldırılmasıdır.

Emeğin parlâmentoda tam olarak temsili kadar ücret sisteminin kaldırılmasına hazırlanmak açısından ayrı ayrı işkollarının değil, yekpare bir bütün olarak İşçi sınıfının örgütleri zorunlu olacaktır. Bu ne kadar çabuk gerçekleştirilirse o kadar iyi olacaktır. Yekvücut örgütlenmiş İngiliz işçi sınıfına, birgün olsun, dayanacak güç yoktur yeryüzünde.

ENGELS'DEN H. SCHLÜTER'E 11 OCAK 1890 TARİHLİ MEKTUP'tan

Hareketin yaz aylarındaki büyük hızı bir ölçüde kesildi. Ve işin en iyi yanı da şu: burjuva çevrelerin, dok greviyle başlayan işçi hareketine duydukları sempatl de azaldı ve yerini daha doğal olan kuşku ve sinirliliğe terketti. Gaz şirketinin işçileri greve mecbur bıraktığı Güney Londra Gaz İşçileri Grevinde, işçller tüm fllistenlerce terkedilip bir kez daha yalnız bırakıldılar. Bu çok iyi oldu; umarım ki Burns de grevin başında kendisi olmak üzere bir gün böyle bir deney geçirir.

Bu arada, beklenildiği gibi, gaz işçileriyle dok işçileri arasında her türden sürtüşme görülüyordu. Ancak, buna karşılık, yığınlar harekete geçmiştir ve artık onları tutmak olanaksızdır. Akıntının önündeki engel ne kadar uzun süre kalırsa, zamanı geldiğinde akıntının bu engeli yıkıp geçişi de o kadar şiddetli olur. Ve bu hünersiz işçiler, eski sendikalardaki o fosilleşmiş ahbap çavuşlara hiç benzemezler. Örneğin, eski biçimciliğin, teknisyen ayrıcalığının izlerine bile rastlanmaz bunların arasında; tam tersine, gördüğümüz, tüm sendikaların tek bir çatı altında örgütlenmesi ve sermayeye karşı doğrudan mücadeleye girişilmesi çağrısıdır. Dok grevini ele alalım; burada makinelerin başında üç teknisyen vardı. Kendileri de birer teknisyen olan Burns ve Mann (Burns ayrıca, Birleşik Teknisyenler Sendikası Yürütme Kurulu üyesiydi) bu teknisyenleri işlerinin başından ayrılmaya ikna etmekle görevlendirildi. Teknisyenler reddetti. Teknisyenler Sendikası da işe karışmadı, böylece de grevin sonu geldi! Üstelik, 12 haftadır grevde bulunan Silvertown lâstik tesislerinde de grevi kıranlar, greve katılmadıkları gibi bir de kendi sendika kurallarını çiğneyerek işçilerin görevlerini devralan teknisyenlerdi! Niçin? Bu aptallar, işçi arzını düşük tutabilmek için, gerekli çıraklık döneminden geçmemiş kişi-

lerin sendikaya alınmaması kuralını koymuşlardır. Böylece, kendi karşılarında «blackleg» —grev kırıcı— denilen çok sayıda rakip yaratmışlardır. Bu grev kırıcılar teknisyenler kadar hünerli olup sendikaya katılma isteğindedirler. Ne var ki bugünlerde mantıklarını iyiden iyiye yitiren teknisyenler, sendikanın kapılarını kapayarak onları grev kırıcı olarak kalmaya zorlamaktadır. Teknisyenler, gerek doklarda gerekse Silvertown'da grev kırıcıların hemen kendi yerlerini kapacaklarını bildiklerinden işlerinin başında kalmışlar ve grevciler karşısında kendileri grev kırıcı olup çıkmışlardır. İşte fark burada; yeni sendikalar bütünlük içindedir; ama hiç kuşkusuz teknisyenler hariç, onlar hâlâ işlerinin başındadır!

Ancak, bu gururlu, yıllanmış koca sendikalar kısa sürede küçüleceklerdir.. Bunların başlıca desteği olan Londra Sendikalar Konseyinde giderek yeni sendikalar duruma hâkim olmaktadır ve en çok iki-üç yıl içerisinde Sendika Kongresi de devrimci bir nitelik kazanacaktır. Hattâ önümüzdeki kongrede bile «Broadhurst»lerin hayatlarının en büyük darbesini yiyeceklerini söyleyebiliriz.

Rosenberg ve şürekâsından kurtulmanız, Amerikalı sosyalistler içindeki yenileşmenin en önemli noktası. En kötü engel olduğu için, Alman partisi de **bu biçimde** yıkılmalıdır. Amerikalı işçiler de hareketlenmeye başladılar, ancak aynı İngilizler gibi onlar da kendi yollarını izliyorlar. Hiç kimse teoriyi onlara peşinen benimsetemez. Olsa olsa kendi deneyleriyle, sağı solu yoklayarak ve bunun zararlı sonuçlarına da katlanarak yakında burunlarını teoriye çarpacaklardır; o zaman da işler yoluna girecektir.

ENGELS'DEN SORGE'A 7 ARALIK 1890 TARİHLİ MEKTUP'tan

Burada, İngiltere'de açıkça görülen bir durum var: Halkın kendi yaşam koşullarından kaynaklanan dörtbaşı mamur bir teori olsa, bu teorinin yayıcıları da S.L.P.*'ninkilerden nispeten daha yetenekli kişiler olsa bile, büyük bir ulusa bir teoriyi soyut ve dogmatik bir biçimde benimsetme olanağı yoktur. Hareket sonunda rayına oturmuştur ve öyle sanıyorum ki bu kalıcıdır. Ancak bu hareket doğrudan doğruya Sosyalist bir hareket değildir** ve teorimizi en iyi kavrayan İngilizler de hareketin dışındadır. Örneğin Hyndman iflâh olmaz ölçüde kıskanç ve entrikacı, Bax da kitap kurdundan öte birşey olmadığı için dışarıda kaldı. Gerçi şu anda hareket, bir sendika hareketi, ancak **eski** sendikalardan, hünerli işçilerden, işçi aristokrasisinden çok ama pek çok farklı.

Kişiler, mücadeleye oldukça farklı bir biçimde sarılıyorlar, çok daha büyük yığınları mücadeleye sürüklüyorlar, toplumu çok daha derinden sarsıyorlar ve nihayet çok daha kapsamlı talepler ileri sürüyorlar: sekiz saatlik işgünü, tüm örgütlerin genel bir federasyon oluşturması, tam dayanışma gibi. Tussy*** sayesinde Gaz İşçileri ve Genel İşçi Sendikalarında **ilk kez** kadın kolları oluşturuldu. Üstelik, işçiler, hangi nihaî amaçlar için çalıştıklarını henüz bilmeseler bile âcil taleplerini yalnızca geçici talepler olarak görüyorlar. Ancak, bu bulanık görüş bile öylesine

---

* Socialist Labour Party of North America-Kuzey Amerika Sosyalist İşçi Partisi. Bu ad, 1874 yılında çoğunlukla Almanlar tarafından kurulan «Kuzey Amerika Sosyal Demokrat İşçiler Partisi»nce 1877'de benimsenmiştir.

** Engels, bu mektubunda, 1889'da Londralı hünersiz işçilerin yürüttüğü ve «Yeni Sendikacılığın» doğuşuna yol açan büyük harekete değinmektedir.

*** Elanor Marx Aveling (1856—98), Marx'ın en küçük kızı.

köklüdür ki, işçiler, **yalnızca** sosyalist oldukları açıkça ortada olan kişileri liderleri olarak seçmektedirler. Başkaları gibi işçiler de kendi deney ve hatâlarının sonuçları aracılığıyla gerçeği öğreneceklerdir. Ancak, bugünkü sendikalar, eskilerinin tersine, emekle sermayenin çıkar birliğini öne süren her görüşü küçümseme ve alayla karşıladığına göre, bu çok uzun sürmeyecektir.

.... Buradaki en berbat şey, işçilerin iliğine işlemiş olan burjuvazinin «saygıdeğerliği» sorunu. Toplumun, her biri sorgusuz sualsiz benimsenen, mağrur olmakla birlikte kendinden «iyilere» ve «üsttekilere» saygıda kusur etmeyen sayısız katlara ayrılışı öylesine eski, öylesine köklüdür ki, burjuvazi oltasını henüz kolayca yutturabilmektedir. Örnek vereyim; John Burns, kendi sınıfı içindeki ününden çok Kardinal Manning, Belediye Başkanı ve genel olarak burjuva çevrelerince tanınışından gurur duyuyor olabilir. Eski bir subay olan Champion ise burjuvaziyle, özellikle bu sınıfın muhafazakâr unsurlarıyla yıllarca gizli kapaklı işler yürütmüş, kilise toplantılarında rahiplere sosyalist vaazlar vermiştir. Bunların arasında en iyisi olarak gördüğün Tom Mann bile Belediye Başkanıyla yemeğe çıkacağını söylemeğe pek meraklıdır. Bütün bunlar Fransadaki durumla karşılaştırıldığında, devrimin ne gibi yararları olduğu görülecektir. Ama, bazı önderleri ağlarına düşürmeyi başarsalar bile, burjuvazi bundan pek birşey elde edemeyecektir; çünkü hareket, bu tür durumların altedilebilmesine olanak tanıyacak ölçüde güçlenmiştir.

V. İ. LENİN

«HALKIN DOSTLARI» KİMLERDİR VE SOSYAL DEMOKRATLARLA NASIL SAVAŞIRLAR'dan (1894)

Sosyal-Demokratların politik eylemi, Rusya'daki işçi sınıfı hareketinin geliştirilmesi ve örgütlenmesinin sağlanmasını, bu hareketin, birbirinden ayrı protesto atılımları ve yol gösterici (yönlendirici) görüşten yoksun grevler ve başkaldırılar biçimindeki bugünkü durumundan, burjuva rejimine karşı yöneltilmiş; mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesi için ve emekçi halkın ezilmesine dayanan sosyal düzenin ortadan kaldırılması için yapılan, BÜTÜN Rus İşçi SINIFI'nın örgütlenmiş mücadelesine dönüştürülmesini amaçlar. Bu eylemlerin temeli ise, Marksistlerin, Rus İşçisinin tüm Rus emekçi ve sömürülen halkının tek ve doğal temsilcisi olduğu yolundaki ortak inançtır.*

[İşçi sınıfı tüm emekçi ve sömürülen halkın] doğal temsilcisidir; çünkü, serf ekonomisinin can çekişen kalıntılarını bir yana bırakırsak, Rusya'da emekçi halkın sömürülmesi **her yerde kapitalist bir nitelik** göstermektedir; ancak, üretici kitlesinin geniş bölümünün sömürülmesi küçük ölçekte, dağınık ve ilkel kalırken, fabrika proletaryasının sömürülmesi büyük ölçekte, sosyalleşmiş ve yoğunlaşmış durumdadır. Birinci durumda sömürü, hâlâ, emekçi halkı ve ideologlarını, emekçi halkı ezen düzenin özünü ve düzenden çıkış yolunun nerede ve nasıl bulunabileceğini görmekten alakoyan ortaçağ biçimleri, çeşitli politik, yasal, **saymaca (conventional)** tuzaklar, oyunlar ve düzenlerle karışmış durumdadır.

İkinci durumda ise, sömürü, tersine, tam gelişmiştir ve akıl karıştırıcı hiçbir ayrıntı olmaksızın, saf biçimiyle

---

* Köylü sosyalizminin temsilcileri ya da terimin en geniş kapsamıyla Narodnikler (8), Rusya'da geleceğin adamının muujikler olduğunu, Sosyal-Demokratlar ise, Rusya'da geleceğin adamının işçiler olduğunu düşünüyorlardı. Marksist görüş yukarıdaki gibi formüle edilmekteydi.

ortaya çıkmaktadır. İşçinin, **sermaye** tarafından ezildiğini, mücadelesinin burjuva **sınıfına** karşı verilmesi gerektiğini görmemesine olanak yoktur. Ve onun âcil ekonomik ihtiyaçlarının karşılanmasını, yaşamının maddî koşullarının iyileştirilmesini amaçlayan bu mücadele, kaçınılmaz bir biçimde, işçilerin örgütlenmelerini gerektirmekte ve yine kaçınılmaz olarak, bireyleri bir yana bırakıp, çalışan halkı sadece fabrikalarda değil, her yerde baskı altında tutan ve ezen **sınıfa** karşı bir savaşa dönüşmektedir. İşte bu nedenle fabrika işçisi, tüm sömürülen halkın en başta gelen temsilcisidir. Ve onun örgütlü, sürekli bir mücadelede temsilcî işlevini yerine getirebilmesi için, «vaadlerle» gayrete getirilmesine hiç gerek yoktur. Bütün gereken şey, onun **durumunu anlamasını sağlamak,** kendisini ezen düzenin politik ve ekonomik yapısını ve bu düzendeki sınıf çatışmalarının gerekliliik ve kaçınılmazlığını anlamasını sağlamaktır. Fabrika işçisinin genel kapitalist ilişkiler düzenindeki bu yeri, onu, emekçi sınıfın kurtuluşunun tek dövüşçüsü yapar; çünkü kapitalizmin gelişiminin ancak daha yüksek bir aşaması, büyük ölçekli makinalaşmiş sanayi, bu mücadele için gerekli maddî koşulları ve sosyal güçleri yaratır. Kapitalist gelişimin henüz yetersiz kaldığı başka her yerde, bu maddî koşullar yoktur. Üretim, binlerce küçük girişim arasında dağılmış durumdadır (ve komünal toprak mülkiyetinin en eşitlikçi biçimleri altında bile bunlar, dağınık **girişimler** olma niteliklerini korurlar.) Çünkü, çoğu yerde sömürülenler, hâlâ küçük girişimlere sahiptirler ve böylece de mücadele etmeleri gereken burjuva düzenine bağlanmışlardır: Bu durum, kapitalizmi yıkabilecek sosyal güçlerin gelişimini geciktirir ve engeller. Dağınık, bireysel nitelikteki küçük sömürü emekçi halkı bir yöreye bağlar, onları böler, sınıf dayanışmasının bilincine varmalarını önler, baskının bazı belli kişiler yüzünden değil, tüm ekonomik düzen yüzünden olduğunu anladıklarında da birleşmelerini engeller. Aksine, büyük ölçekli kapitalizm, kaçınılmaz olarak, işçilerin eski toplumla, belli bir yöreyle ve belli bir sömürücüyle olan tüm bağlarını koparır; onları bir-

leştirir, düşünmeye zorlar ve örgütlü bir mücadeleye başlamaya elverişli koşulların içine yerleştirir. Buna uygun olarak Sosyal-Demokratlar, bütün dikkatlerini ve eylemlerini işçi sınıfı üstünde yoğunlaştırmaktadırlar. Onun ileri temsilcileri bilimsel sosyalizmin görüşlerini, Rus işçisinin tarihsel rolü görüşünü kavradıkları zaman, bu görüşler yaygınlaştığı ve işçiler arasında, işçilerin bugünkü birbirinden ayrı ekonomik savaşlarını bilinçli sınıf mücadelesine dönüştürecek sağlam örgütler kurulduğu zaman, Rus İŞÇİSİ, bütün demokratik unsurların başına geçerek mutlakiyetçi düzeni yıkacak ve RUS PROLETARYASI'nı (BÜTÜN ÜLKELER'in proletaryasıyla yan yana) KOMÜNİST DEVRİM'e giden dümdüz, açık politik mücadele yoluna yöneltecektir.

Collected Works, cilt 1
s. 298—300

SOSYAL-DEMOKRAT PARTİ İÇİN BİR PROGRAM TASARISI VE AÇIKLAMASI'ndan (1895 — 1896)

Program Tasarısı

A. 1 — Rusya'da giderek artan bir hızla büyük fabrikalar gelişmekte, küçük zanaatkâr ve köylüyü yıkmakta, onları mülksüz işçiler durumuna getirmekte ve durmadan artan sayılarda insanı kentlere, fabrika ve sanayi alanlarına, kasabalara sürmektedir.

2 — Kapitalizmin bu gelişimi, bir avuç fabrika sahibi, tüccar ve toprak sahibi için muazzam bir zenginlik ve lüks artışı anlamına gelirken, işçilere daha büyük bir hızla artan yoksulluk ve baskılar getirmektedir. Üretimdeki gelişmeler ve büyük fabrikalara sokulan makineler, sosyal emeğin üretkenliğindeki artışı kolaylaştırırken, kapitalistlerin işçiler üstündeki gücünü pekiştirmeye, işsizliği artırmaya ve böylece işçilerin savunmasız durumunu daha da kötüleştirmeye hizmet etmektedir.

3 — Fakat, büyük fabrikalar, emeğin sermaye tarafından ezilişini en üst düzeye çıkarırken, sermayeye karşı bir mücadele yürütebilecek özel bir işçi sınıfını da yaratmaktadır. Çünkü yaşama koşullarının ta kendisi işçilerin kendi küçük üretimleriyle aralarındaki bütün bağlarını koparmakta, işçileri ortak çalışmada birleştirerek ve fabrikadan fabrikaya aktararak emekçi halk kitlelerini kaynaştırmaktadır. İşçiler, kapitalistlere karşı mücadeleye başlamakta ve aralarında yoğun bir birleşme dürtüsü kendini göstermektedir. İşçilerin birbirinden kopuk başkaldırılarından Rus işçi sınıfının mücadelesi yükselmektedir.

4 — İşçi sınıfının kapitalist sınıfa karşı bu mücadelesi, başkalarının emeğiyle geçinen bütün sınıflara ve bütün sömürüye karşı bir mücadeledir. Bu mücadele ancak, politik iktidarın işçi sınıfının eline geçişi ile, işçiler tarafından üretilen her şeyden ve üretimdeki bütün ilerlemelerden yine emekçi halkın yararlanacağı sosyalist üretimin düzen-

lenmesi için, bütün toprakların, araçların, fabrikaların, makinelerin ve madenlerin tüm toplumun eline geçişi ile sona erebilir.

5 — Rus işçi sınıfı hareketi, karakteri ve amacı uyarınca, bütün ülkeler işçi sınıfının uluslararası (sosyal-demokratik) hareketinin bir parçasıdır.

6 — Rus işçi sınıfının kurtuluş mücadelesinde temel engel, tam anlamıyla otokratik olan bir hükümet ve onun sorumsuz görevlileridir. (Hükümet) kendisini toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin ayrıcalıklarına ve onların çıkarlarına aşırı bağlılığa dayayarak, alt sınıflardan her hakkı esirger ve böylece de işçilerin hareketini engeller. Tüm halkın gelişimini geciktirir. İşte bu nedenle Rus İşçi sınıfının kurtuluş için mücadelesi, zorunlu olarak, otokratik hükümetin mutlak iktidarına karşı mücadelenin doğmasına yol açar.

B. 1 — Rus Sosyal-Demokratik Partisi, amacının, işçilerin sınıf bilinçlerini, örgütlerini geliştirerek, mücadelenin amaç ve hedeflerini göstererek, Rus İşçi sınıfının bu mücadelesine yardım etmek olduğunu bildirir.

2 — Rus işçi sınıfının kurtuluşu için mücadelesi politik bir mücadeledir ve ilk amacı politik özgürlüğü sağlamaktır.

3 — Bu nedenle Rus Sosyal-Demokratik Partisi, kendisini İşçi sınıfı hareketinden ayırmadan, otokratik hükümetin mutlak iktidarına karşı, ayrıcalıklı toprak soyluları sınıfına karşı ve serfliğe ait her türlü kalıntıya, serbest rekabeti önleyen sosyal ayrıcalıklar düzenine karşı her sosyal hareketi destekleyecektir.

4 — Diğer yandan Rus Sosyal-Demokratik İşçi Partisi, emekçi sınıfları mutlakiyetçi hükümetin ve görevlilerinin vesayeti altına alma yolundaki tüm çabalara, kapitalizmin, buna bağlı olarak da işçi sınıfının, gelişimini geciktirecek her türlü çabaya karşı savaşacaktır.

5 — İşçilerin kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eylemi olmalıdır.

6 — Rus halkının istediği, mutlakiyetçi hükümetin ve görevlilerinin yardımı değil, onun baskısından kurtulmaktır.

C. Rus Sosyal-Demokratik Partisi bu görüşleri başlangıç noktası yaparak âcilen ve ısrarla şunları istemektedir:

1 — Bir anayasa hazırlamak amacıyla bütün vatandaşların temsilcilerinden oluşan bir Zemsky Sobor'un toplanması.

2 — Dın, ya da ulusuna bakılmaksızın 21 yaşına basmış tüm Rus vatandaşları için genel ve doğrudan oy kullanma hakkı.

3 — Toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ve grev hakkı.

4 — Basın özgürlüğü,

5 — Toplumsal ayrıcalıkların kaldırılması ve tüm vatandaşların yasa önünde tam eşitliği.

6 — Din özgürlüğü ve bütün ulusların eşitliği. Doğum, evlenme ve ölüm kayıtlarının bağımsız —yani polisten bağımsız— sivil görevlilere verilmesi.

7 — Her vatandaşın herhangi bir memuru, onun üstlerine şikâyet etmeden dâvâ edebilmesi hakkı.

8 — Pasaportların kaldırılması, tam taşınma ve yerleşme özgürlüğü.

9 — İş ve meslek özgürlüğü ve loncalarının kaldırılması.

D. Rus Sosyal-Demokratik Partisi, işçiler için şunları istemektedir:

1 — Her sanayi dalında, kapitalistler ve işçiler arasından eşit sayılarda seçilecek yargıçlardan oluşan sanayi mahkemelerinin kurulması.

2 — İşgününün yasalarla 8 saate indirilmesi.

3 — Gece çalışmasının ve vardiyalarının yasalarla yasaklanması. 15 yaşından aşağı çocukların çalıştırılmalarının yasaklanması.

4 — Ulusal bayramların yasalarla belirlenmesi.

5 — Fabrika yasalarının ve fabrika denetiminin bütün Rusya'daki tüm sanayiye, hükümet fabrikalarına ve evlerde çalışan zanaatkârlara uygulanması.

6 — Fabrika Müfettişliğinin bağımsızlığı ve Maliye Bakanlığı'nın emrinde olmaması. Fabrika yasalarına uyulmasını sağlamakta, sanayi mahkemeleri üyelerinin, Fabrika Müfettişliği ile eşit haklara sahip olması.

7 — Ücretlerin malla ödenmesi usulünün her yerde tam olarak yasaklanması.

8 — Ücretlerin doğru tesbitinin, hatalı malların reddedilmesinin, birikmiş para cezalarının harcanmasının ve fabrikaların sahip oldukları işçi meskenlerinin, işçilerce seçilen temsilciler tarafından denetlenmesi; İşçilerin ücretlerindeki her kesintinin, nedeni ne olursa olsun (para cezası, red, vs.) ruble başına toplam 10 kopek'i geçmeyeceği konusunda bir yasanın kabulü.

9 — İşçilerin uğrayacakları iş kazalarından işverenleri sorumlu tutan, hatanın işçide olduğunu işverenin kanıtlamasını zorunlu kılan bir yasanın kabulü.

10 — İşçiler için okullar ve tıbbî yardım sağlanmasından işverenleri sorumlu tutan bir yasanın kabulü.

Programın Açıklanması

Program, üç ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm, programın diğer bölümlerinin temelini oluşturacak bütün ilkeleri ortaya koymaktadır. Bu bölüm, işçi sınıfının çağdaş toplumdaki yerini, **İşverenlere** karşı mücadelelerinin anlam ve önemini ve Rusya'da işçi sınıfının politik durumunu göstermektedir.

İkinci bölüm, **Parti'nin amacını** ortaya koymakta ve Parti'nin Rusya'daki diğer politik eğilimlerle olan ilişkilerini göstermektedir. Partl'nin ve tüm sınıf bilincine sahip işçilerin eylemlerinin ve Rus toplumundakl diğer sınıfların çıkarlarına ve uğraşlarına karşı tavırlarının ne olması gerektiğine değinmektedlr.

Üçüncü bölüm, Parti'nin pratik taleplerini içermektedir. Bu bölüm üç kesime ayrılmıştır. Birinci kesim, ülke çapındaki reform taleplerini içermektedlr. İkinci kesim,

işçi sınıfının program ve taleplerini belirtmektedir. Üçüncü kesim ise, köylülerin yararına talepleri içermektedir. Programın pratik bölümüne girmeden önce, aşağıda, kesimlerle ilgili bazı ön açıklamalar yapılmıştır:

A. 1 — Program herşeyden önce, büyük fabrikaların hızlı büyüyüşüne değinmektedir; çünkü çağdaş Rusya'da bütün eski yaşam koşullarını, özellikle emekçi sınıfın yaşama koşullarını tümüyle değiştiren temel gelişim budur. Eski koşullar altında, pratik olarak ülkenin bütün zenginliği, nüfusun çoğunluğunu oluşturan küçük mülk sahipleri tarafından üretiliyordu. Halk köylerde hareketsiz bir yaşam sürdürüyordu; üretimlerinin en büyük bölümü ya kendi tüketimleri için, ya da diğer yakın pazarlarla az ilişkisi olan komşu köylerdeki küçük pazarlar için yapılıyordu. Bu küçük mülk sahipleri, esasında onları kendi tüketimleri için üretmeye zorlayan toprak ağaları için çalışıyorlardı. Yerel üretim işlenmek üzere kendileri de köylerde yaşayan ya da çevre bölgelerde iş bulmak için dolaşan zanaatkârlara veriliyordu.

Fakat köylülerin özgürlüklerine (9) kavuşmalarından sonra, kitlelerin bu yaşama koşulları tam bir değişime uğradı: Küçük zanaatkâr kuruluşlarının yerini olağanüstü bir hızla büyüyen, büyük fabrikalar almaya başladılar; küçük mülk sahiplerini ücretli işçi durumuna soktular ve tüm Rusya'da satılan muazzam miktarlarda mal üreten yüzlerce ve binlerce işçiyi bir orada çalışmaya zorladılar.

Köylülerin azat edilmeleri nüfusun hareketsizliğini bozdu ve köylüleri ellerinde kalan toprak parçalarıyla geçinemiyecek bir duruma soktu. Halk kitleleri bir geçim kapısı bulabilmek için evlerini terkedip ya fabrikaların yolunu tuttular ya da, Rusya'nın ayrı köşelerini birleştiren ve büyük fabrikaların ürünlerini her yana taşıyan demiryolları inşaatlarında iş aramaya koyuldular. Halk kitleleri iş bulmak için şehirlere akın ettiler; fabrika ve ticarî binaların inşasına, fabrikalara yakıt dağıtımına ve onlara ham madde hazırlanmasına katıldılar. Ve nihayet birçokları da, tesislerini yeteri kadar hızla genişletemeyen fabrika sahip-

leri ve tüccarlar için kendi evlerinde çalıştılar. Tarımda da benzer değişimler görüldü. Toprak ağaları satış amacıyla tahıl yetiştirmeye başladılar, köylüler ve tüccarlar arasından büyük tarımcılar sahneye çıktı ve yüzlerce milyon pood*'luk tahıl, dışarda satılmaya başlandı. Üretim, ücretli işçiler gerektirdi. Yüzbinlerce ve milyonlarca köylü kendi küçük toprak parçalarını bırakıp, düzenli ya da gündelikçi işçi olarak pazar için tahıl yetiştiren yeni efendilerin hizmetine girdiler. İşte, büyük fabrikaların küçük zanaatkârları ve köylüleri ücretli işçiler durumuna çevirerek onları yıkıma uğrattığını söyleyen programda tanımlanan, eski yaşama biçimindeki değişiklikler bunlardır. Küçük ölçekli üretimin yerini her yerde büyük ölçekli üretim almaktadır ve bu büyük ölçekli üretimde işçiler, büyük sermaye sahibi olan, büyük atölyeler yaptıran büyük miktarlarda mal satın alan ve bir araya getirilen işçilerin bu kitle çapındaki üretimlerinin satışından gelen kârla ceplerini dolduran kapitalist tarafından ücret karşılığı kiralanır duruma gelmişlerdir. Üretim, kapitalistleşmiştir ve bütün küçük mülk sahipleri üstünde acımasız ve amansız bir baskı uygulamakta, onların köylerdeki hareketsiz yaşamlarını bozmakta, onları basit ve vasıfsız işçiler olarak, iş-güçlerini sermayeye satarak ülkenin bir ucundan diğerine dolaşmaya zorlamaktadır. Halkın durmadan artan bir bölümü temelli olarak kırdan ve tarımdan koparılmakta ve bunlar özel bir mülksüz sınıfı, yalnızca iş-güçlerini satarak yaşayan bir ücretli proletarya sınıfını yaratarak, kentlerde, fabrika ve sanayi birimlerinde ve kasabalarda toplanmaktadırlar.

Büyük fabrikaların ülkenin yaşamına getirdiği çok önemli değişiklikler bunlardır: küçük ölçekli üretimin yerini büyük ölçekli üretim almakta, küçük mülk sahipleri ücretli işçilere dönüşmektedir. Öyleyse, emekçi halkın tümü için bu değişimin anlamı nedir ve gelişimin yönü nereye

---

* Pood, bir ağırlık birimidir.

doğrudur? Buna programın sonraki bölümlerinde değinilmektedir.

A. 2 — Küçük ölçekli üretimin yerini büyük ölçekli üretimin almasının yanısıra, her bir mülk sahibinin elindeki küçük malî kaynakların yerini de sermaye olarak kullanılan çok büyük miktarlar almakta, küçük, önemsiz kârların yerine milyonlara varan kârlar geçmektedir. İşte bu yüzden, kapitalizmin gelişmesi, her yerde lüks ve servetin büyümesine yol açmaktadır. Rusya'da sanayicilere faiz karşılığı borç olarak verilen parasal sermayelerinin geliriyle geçinen, büyük malî sermaye sahipleri, fabrika sahipleri, demiryolu sahipleri, tüccarlar ve bankerlerden oluşan bir sınıf ortaya çıkmıştır. Büyük toprak sahipleri, köylülere verilen toprakların büyük yekûn tutan tazminat bedellerini toplayarak, onların toprak ihtiyaçlarından yararlanıp kiraya verdikleri toprakların kira bedellerini artırarak, topraklarında geniş şeker pancarı rafinerileri ve damıtma tesisleri kurarak zenginleşmişlerdir. Bütün bu varlıklı sınıfların lüks ve israfları görülmemiş boyutlara ulaşmış ve büyük kentlerin ana caddelerine prenslere yaraşır konakları ve lüks sarayları sıralanmıştır. Fakat kapitalizm geliştikçe, işçilerin durumu da durmadan kötüleşmiştir. Bazı yerlerde, köylülerin azat edilmelerinden sonra kazançlar arttıysa bile bu, çok az ölçüde ve kısa bir süre için olmuştur. Çünkü köylerden kopup gelen aç insanlar kitlesi, ücretleri düşmeye zorlarken, yiyecek ve gerekli maddelerin maliyetleri durmadan yükselmekteydi; öyle ki, ücretleri artırıldığında bile işçiler, yaşamları için zorunlu maddeleri daha az miktarda elde edebiliyorlardı. İş bulma, giderek daha zorlaştı, zenginlerin lüks konaklarıyla yan yana (ya da kentlerin dış mahallelerinde), işçilerin mahzenlerde, rutubetli ve tıkabasa dolu yerlerde, hatta yeni sanayi kuruluşlarının yakınında, yer altına oyulmuş yerlerde yaşamaya zorlandıkları yoksul mahalleleri türedi. Sermaye, büyüdükçe, işçileri yoksullaştırarak, onları bütün zamanlarını fabrikaya ayırmaya ve işçi çocuklarını, eşlerini de çalışmaya zorlayarak işçiler üstündeki baskı-

sını artırdı. Öyleyse, kapitalizmin gelişiminin (bizi) sürüklediği ilk değişim şudur: Halk kitleleri sadakaya muhtaç duruma sokulurken, bir avuç kapitalistin kasalarında muazzam zenginlikler birikmektedir.

İkinci değişim ise, küçük ölçekli üretimin yerine büyük ölçekli üretimin geçmesiyle üretimde birçok ilerlemelerin sağlanmasından ibarettir. Herşeyden önce, tek başına, küçük atölyelerde ya da evlerde ayrı ayrı yapılan işin yerini, tek bir fabrikada, tek bir mülk sahibi, tek bir müteahhit için bir arada çalışan işçilerin ortaya koydukları iş almıştır. Ortak emek, bireysel emekten çok daha etkin (üretken) dir ve malları çok daha fazla hız ve kolaylıkla üretmeye olanak verir. Ama bütün bu ilerlemelerden, işçiye hiç denecek kadar az birşey ödeyen ve işçilerin birleşik emeklerinden gelen bütün kârı gaspeden kapitalist yararlanır. Kapitalist giderek daha da güçlenirken, işçi giderek daha güçsüzleşmektedir; çünkü tek bir tür iş yapmaya alışmıştır, onun için başka bir işe geçmek, meslek değiştirmek daha zordur.

Üretimde, çok daha önemli bir diğer ilerleme de, kapitalist tarafından **makinelerin** işe koşulmasıdır. Makinelerin kullanılmasıyle emeğin etkinliği kat be kat artar; ama kapitalist, bundan doğan tüm yararı işçiye karşı kullanır. Makinelerin daha az fizikî emek gerektirmesinden yararlanarak, kadın ve çocukları onların başına geçirir ve bunlara daha az ücret öder. İşveren, makinelerin kullanıldıkları yerlerde çok daha az sayıda işçiye ihtiyaç duyulmasından faydalanarak, onları kitleler halinde fabrikadan atar. Artan işsizlikten yararlanarak, işçiyi daha da köleleştirir; işgününü uzatır; işçiyi gece dinlenmesinden yoksun bırakır ve onu makinenin basit bir parçası durumuna sokar. Makinenin yarattığı ve durmadan artan işsizlik, şimdi, işçiyi büsbütün savunmasız kılar. Becerisi değerini yitirir, makineye çabucak alışabilecek ve daha az ücretle işi seve seve kabul edecek olan basit bir vasıfsız işçiyle kolaylıkla değiştirilebilir. Kapitalistin artan baskısına karşı her direniş, (işten) kovulmaya yol açar. İşçi tek başına

sermayeye karşı çaresizdir ve makine onu ezmekle tehdit etmektedir.

A. 3 — Önceki noktayı açıklarken, tek başına işçinin, makineleri üretime sokan kapitaliste karşı çaresiz ve savunmasız olduğuna değindik. Kendisini savunmak için işçi, her ne pahasına olursa olsun, kapitaliste karşı direnmenin yollarını aramalıdır. Ve bu yolları **örgütlenmede** bulur. Tek başına çaresiz olan işçi, yoldaşlarıyla örgütlendiğinde, bir güç durumuna erişir ve kapitalistle mücadele ve onun darbelerine direnme olanağını bulur.

Şimdi büyük sermaye ile karşı karşıya bulunan işçi için **örgütlenme** bir gereklilik olmuştur. Fakat, tek bir fabrikada çalışıyor olsalar bile, birbirine yabancı (her biri değişik özellik gösteren) insanlar kitlesini örgütlemek olanağı var mıdır? Program, işçileri birliğe hazırlayan ve onlarda örgütlenme kapasitesini ve yeteneğini geliştiren koşulları göstermektedir. Bu koşullar şöyledir: 1) Bütün yıl boyunca düzenli çalışma gerektiren makine üretimi yapan büyük fabrika, işçiyi tam bir proleter yaparak, onun, toprakla, kendi tarlasıyle olan bütün bağlarını koparır. Kendilerine ait bir parça toprakta çiftçilik etmeleri işçileri böler ve her birine diğerlerinden ayrı, özel bir çıkar sağlar, bu yüzden de örgütlenme için bir engeldir. İşçilerin topraktan koparılmaları bu engelleri ortadan kaldırır. 2) Bundan başka, yüzlerce, binlerce işçinin bir arada çalışmaları, işçileri ihtiyaçlarını birlikte tartışmaya, birlikte davranmaya alıştırır ve onlara tüm işçi kitlesinin durumunun ve çıkarlarının aynı olduğunu açıkça gösterir. 3) Son olarak, işçilerin durmadan bir fabrikadan diğerine geçmeleri, onları, farklı fabrikalardaki koşulları ve işleri karşılaştırmaya alıştırır ve sömürünün bütün fabrikalarda aynı olan niteliğini görmelerine, diğer işçilerin kapitalistle çatışmalarındaki deneylerini kazanmalarına ve böylece de işçilerin dayanışmasının artmasına yardım eder. İşte bütün bu koşullar yüzünden, büyük fabrikaların ortaya çıkışı, işçilerin örgütlenmelerini de beraberinde getirmiştir. Rus işçileri arasında birlik, esas olarak ve en sık biçimiyle, grev-

lerde ifadesini bulur. (Sendikaların ya da karşılıklı yardım derneklerinin neden işçilerimizin imkânları dışında olduğuna ilerde değineceğiz). Büyük fabrikalar ne kadar çok gelişirse, işçilerin grevleri de o kadar sık, güçlü ve inatçı olmaktadır. Kapitalizmin baskısı ne kadar büyükse, işçilerin ortak direnişlerine duyulan gerek de o kadar artar. Programda belirtildiği gibi, grevler ve birbirinden kopuk işçi ayaklanmaları, şimdi Rus fabrikalarında karşılaşılan en yaygın olgudur. Fakat kapitalizmin daha da gelişmesi ve grevlerin daha da sıklaşmasıyla bu tür hareketlerin yetersizlikleri ortaya çıkmaktadır. İşverenler onlara karşı birlikte hareket etmektedir: Aralarında anlaşmalar yapmakta, başka bölgelerden işçiler getirtmekte ve işçi direnişini ezmekte devlet makinesini işletenlerin yardımına başvurmaktadırlar. Şimdi, işçiler karşılarında tek tek her fabrikanın sahibini değil, hükümetin de yardımını alan tüm **kapitalist sınıfı** görmektedir. Tüm **kapitalist sınıf**, tüm **işçi sınıfına** karşı bir mücadele yürütmektedir. Grevlere karşı ortak tedbirler almakta, işçi sınıfına karşı yasalar çıkarması için hükümete baskı yapmakta, fabrikaları daha sapa yerlere taşımakta, işleri evlerde çalışan insanlara dağıtmakta ve işçilere karşı daha binbir türlü oyun ve hileye başvurmaktadır. Bir fabrikanın, hatta bir sanayi dalının işçilerinin örgütlenmesi, tüm kapitalist sınıfa karşı direnişte yetersiz kalmakta ve tüm işçi sınıfının ortak eylemi, mutlak bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece, işçilerin birbirinden kopuk ayaklanmalarından, tüm işçi sınıfının mücadelesi doğmaktadır. İşçilerin işverenlere karşı mücadelesi bir **sınıf mücadelesine** dönüşmektedir. Bütün işverenler, işçileri bağımlı tutmak ve onlara olabildiğince az ücret ödemek konusunda çıkar birliği etmişlerdir. Ve işverenler, çıkarlarını koruyacak tek yolun, tüm işveren sınıfının ortak eyleminde ve devlet mekanizmasında etki sahibi olmakta yattığını görmektedirler. İşçiler de bunun gibi, ortak bir çıkarla bağlıdırlar; bu ortak çıkar, kendilerini sermaye tarafından ezilmekten korumak, kendi yaşama ve insanca varolma haklarını ayakta tutmaktır. Ve işçiler

kendilerinin de birleşmelerine, bütün bir sınıfın, yani işçi sınıfının, ortak eylemine gerek olduğuna ve bu amaca ulaşmak için de devlet mekanizmasında söz sahibi olmanın zorunluluğuna inanmaktadırlar.

A. 4 — Fabrika işçileriyle işverenler arasındaki mücadelenin nasıl ve neden emekçi sınıfın (proletaryanın) kapitalist sınıfa (burjuvaziye) karşı verdiği bir sınıf mücadelesi haline geldiğini açıkladık.. Ortaya çıkan soru, bu mücadelenin bütün halk ve bütün emekçi halk için öneminin ne olduğudur. Yukarda A. 1'de sözünü ettiğimiz, günümüzün koşulları altında, ücretli işçilerin gerçekleştirdikleri üretim, giderek küçük üretimin yerini almaktadır. **Ücretli-emekle yaşayan** insanların sayısı hızla artmaktadır ve yalnız düzenli fabrika işçilerinin sayısı artmakla kalmamakta, yaşamak için ücret karşılığında, işçi olarak iş bulmak zorunda kalan köylülerin sayısı da daha büyük bir hızla artmaktadır. Şu anda, ücret karşılığı çalışmak, kapitalist için çalışmak, emeğin en yaygın biçimi durumuna gelmiştir bile. Sermayenin emeğe karşı egemenliği yalnız sanayideki değil aynı zamanda tarımdaki insan kitlelerini de kapsamaktadır. Büyük fabrikaların en yüksek düzeylerde geliştirdiği ve günümüz toplumunu nitelendiren, ücretli emeğin bu sömürülüşüdür. Bütün sanayi dallarındaki bütün kapitalistler tarafından kullanılan ve Rusya emekçi sınıfının kitle olarak zararını çektiği bütün yöntemler, fabrikalarda toplanmış, yoğunlaştırılmış, düzenli kural durumuna sokulmuş ve işçinin çalışmasının ve yaşamının her yönüne sokulmuştur. Bu (yöntemler) kapitalistin az karşılık ödeyerek işçiyi çok çalıştırabildiği bütünleşmiş ve yerleşmiş bir sistem yaratmıştır. Bir örnekle gösterelim: Bütün durumlarda ve yerlerde ücret karşılığı iş gören herkes, çevrede bir bayram kutlanıyorsa işini bırakır, dinlenir. Fabrikada, durum bundan farklıdır. Fabrika idaresi bir kez işçiyi kiraladığı zaman, işçinin alışkanlıklarına, geleneksel yaşama biçimine, aile durumuna, entellektüel ihtiyaçlarına aldırmaksızın onun hizmetlerinden istediği gibi yararlanır. Fabrika, emeğine gerek duyduğu her zaman

işçiyi işe sürer, tüm yaşamını fabrikanın gereklerine uydurmaya, dinlenme saatlerini parçalamaya ve eğer vardiyalıysa, geceleri ve tatil günleri de çalışmaya zorlar. Fabrika tarafından iş saatleri ile ilgili her türlü yolsuzluğa başvurulur ve fabrika aynı zamanda her işçinin uyması zorunlu olan kendine ait «kurallar» ve «uygulamalar» koyar. Fabrikadaki işlerin düzeni, kasıtlı olarak, kiralanan işçiden verebileceği bütün emeği sıkıp çıkarmaya, bunu en kısa zamanda sağlamaya ve sonra onu kovmaya göre ayarlanmıştır! Başka bir örnek: Bir işe giren herkes, doğal olarak, işverene uymayı, kendisine buyurulan her şeyi yapmayı kabullenmiştir. Fakat bir kimse kendisini geçici bir iş için kiralarsa, iradesini tümüyle teslim etmez; eğer işverenin taleplerini haksız ve aşırı bulursa ondan ayrılır. Öte yandan fabrika, işçinin iradesini tümüyle teslim etmesini gerektirmektedir; fabrika duvarları arasında kendi disiplinini uygular, işçiyi zil çaldığı zaman işe başlamaya ya da işi durdurmaya zorlar, kendisinde işçiyi cezalandırma hakkını görür ve onu, kendi çizdiği kurallara her uymayışında ücretten kesme ya da para cezasına çarptırır. İşçi, koca bir makineler topluluğunun bir parçası olur. Tıpkı bir makine gibi itaatli, köleleşmiş ve iradesiz olmalıdır.

Bir başka örnek daha: Bir işe giren kimse çoğu zaman işverenden hoşnutsuz olabilir ve onu mahkemeye ya da hükümet görevlisine şikâyet edebilir. Görevliler olsun, mahkeme olsun, uzlaşmazlığı genellikle işverenin yararına çözümler ve onu desteklerler. Fakat bunu yaparken genel bir yasaya ya da yönetmeliğe göre davranmazlar. İşverene karşı sadakatlerinden böyle davranmaktadırlar. Görevliler ya işvereni tanıdıkları için, ya da çalışma koşullarından haberleri olmadığı ve işçiyi anlayamadıkları için, çeşitli zamanlarda işvereni az veya çok korurlar ve sorunları haksız olarak işverenin yararına çözümlerler. Böyle adaletsizliklerin her biri, işverenle işçi arasındaki söz konusu çatışmanın ve görevlilerin niteliklerine bağlıdır. Diğer yandan fabrika öylesine büyük bir işçi kitlesini bir araya toplar ve baskıyı öylesine artırır ki, her bir olayı ayrı ayrı

incelemek olanaksızlaşır. Genel kurallar konur, işçilerle işverenler arasındaki ilişkileri düzenleyen, herkesin uymak zorunda olduğu bir yasa çıkarılır. Bu yasada işverenlerin çıkarları devlet otoritesi tarafından desteklenmiş olur. Görevlilerin bireysel adaletsizliklerinin yerini, yasanın kendi adaletsizliği alır. Örneğin, aşağıdaki tipte yönetmelikler ortaya çıkar: Eğer işçi işe gelmezse ücretini yitirmekle kalmaz, ek olarak da bir para cezası öder; oysa iş olmadığı için işçiyi evine yollayan işveren hiçbir şey ödemez. İşveren sert konuşan işçiyi kovabilirken, benzer bir davranışla karşılaşan işçi, işinden ayrılamaz. İşverene kendi başına para cezası koyma, ücret kesintisi yapma ya da fazla mesai isteme yetkisi verilir, vs.

Bütün bu örnekler bize fabrikanın, işçilerin sömürülüşünü nasıl yoğunlaştırdığını ve bu sömürüyü nasıl evrensel bir duruma sokarak, bundan bütün bir **«düzen»** yarattığını göstermektedir. Şimdi işçi, ister istemez, yalnız birey olarak işverenle ve onun istemi ve baskısıyle değil, tüm işveren sınıfının keyfi davranış ve baskılarıyla da uğraşmak zorundadır. İşçi, kendisine baskı yapanların belli bir kapitalist değil, fakat tüm kapitalist sınıfı olduğunu görür; çünkü sömürü düzeni bütün kuruluşlarda aynıdır. Birey olarak kapitalistin bu düzenden ayrılma olanağı yoktur, eğer, örneğin, iş saatlerini azaltmayı kafasına koyarsa, kendi mallarının maliyeti, işçilerini aynı ücretle daha çok çalıştıran komşusunun, bir diğer fabrika sahibinin maliyetinden fazla olacaktır. Artık işçi, koşullarında bir düzelme sağlamak için, emeğin sermaye tarafından sömürülmesini amaçlayan tüm bir sosyal düzenle uğraşmak zorundadır. İşçi, belli bir görevlinin sebep olduğu belli bir adaletsizlikle değil, tüm kapitalist sınıfı koruyuculuğu altına alan ve herkesin uymak zorunda olduğu, bu sınıfın çıkarlarına hizmet eden yasalar çıkaran devlet otoritesinin kendi adaletsizliği ile karşı karşıyadır. Böylece fabrika işçilerinin işverenlere karşı mücadelesi, kaçınılmaz olarak, tüm kapitalist sınıfa karşı, emeğin sermaye tarafından sömürülmesine dayanan tüm sosyal düzene karşı

bir mücadeleye dönüşür. İşte bu nedenle işçilerin mücadelesi, sosyal bir önem kazanır, tüm emekçi halkın, başkalarının emeğiyle geçinen tüm sınıflara karşı mücadelesi olur. İşte bu nedenle işçilerin mücadelesi, Rus tarihinde yeni bir dönem açmaktadır ve işçilerin kurtuluşunun şafağı olmaktadır.

Kapitalist sınıfın tüm bir emekçi halk kitlesi üstündeki egemenliği neye dayanmaktadır? Bu egemenlik tüm fabrikaların, değirmenlerin, madenlerin, makinelerin ve iş araçlarının kapitalistlerin elinde, özel mülkiyetinde olması, onların muazzam miktarlarda toprağa sahip olmaları gerçeğine dayanmaktadır (Avrupa Rusyası'ndaki bütün toprakların üçte birinden fazlası yarım milyonu bulmayan toprak ağalarının elindedir). İşçiler hiçbir iş aracına ya da malzemesine sahip değildirler ve bu yüzden emek güçlerini, kendilerine yalnız yaşamalarına yetecek kadar ödeme yapan ve emeğin yarattığı tüm artığı ceplerine dolduran kapitalistlere satmak zorundadırlar. Böylece (kapitalistler) kullandıkları iş süresinin karşılığının ancak bir bölümünü ödemekte ve gerisini de gaspetmektedirler. İşçi kitlelerinin ortak emekleri ya da üretimdeki ilerlemeler tarafından yaratılan zenginlikteki her artış, kapitalist sınıfa giderken, kuşaklar boyu zahmet çeken işçiler mülksüz proleterler olarak kalırlar. İşte bu yüzden, emeğin sermaye tarafından sömürülmesini sona erdirmek için bir tek yol vardır ve bu da, iş araçları üstünde özel mülkiyeti kaldırmak ve bütün fabrikaları, değirmenleri, madenleri ve bütün büyük toprakları vs. toplumun bütününe vermek, işçilerin kendilerinin yönettiği, ortak sosyalist üretimi gerçekleştirmektir. Emeğin ortaklaşa ürettiği şeyler, o zaman emekçi halkın kendi yararına kullanılacak ve yaşamaları için gerekli olanın üstünde ürettikleri artık, işçilerin kendi ihtiyaçlarını karşılamalarına, yeteneklerinin tam gelişmesine ve bilim ile sanatın gelişmelerinden eşit olarak yararlanma hakkını kazanmalarına hizmet edecektir. İşte bu nedenle program, işçi sınıfıyla kapitalistler arasındaki mücadelenin ancak bu yolla sona erebileceğini belirtmektedir. Ama bu-

nu başarmak için politik iktidarın, yani devleti yönetme gücünün, kapitalistlerin ve toprak ağalarının etkisi altındaki bir hükümetin ya da doğrudan doğruya kapitalistlerin seçilmiş temsilcilerinden oluşturulmuş bir hükümetin elinden işçi sınıfının eline geçmesi gereklidir.

İşçi sınıfının mücadelesinin son amacı işte budur. Onun tam kurtuluşunun koşulları işte bunlardır. İşte bu, sınıf bilincine erişmiş, örgütlenmiş işçilerin peşinden gitmeleri gereken amaçtır. Ama burada, Rusya'da işçiler, hâlâ, kurtuluşları için mücadelelerinde onları uğraştıran büyük engellerle karşı karşıyadırlar.

A. 5 — Kapitalist sınıfın egemenliğine karşı savaş, şimdi tüm Avrupa ülkelerinin işçileri ve aynı zamanda Amerika ve Avustralya işçileri tarafından yürütülmektedir. İşçi sınıfı örgütlenmesi ve dayanışması, bir tek ülke ya da ulusla sınırlanmamıştır: Farklı ülkelerin işçi partileri, bütün dünya işçilerinin çıkarlarının ve amaçlarının aynı olduğunu yüksek sesle ilân etmektedirler. Ortak kongrelerde bir araya gelmekte, bütün ülkelerin kapitalist sınıflarına karşı ortak talepler öne sürerek, kurtuluşunu aramakta olan tüm örgütlenmiş proletarya için uluslararası bir bayram (1 Mayıs) kabul ederek, bütün ülkelerin ve ulusların işçi sınıflarını büyük bir işçiler ordusunda kaynaştırmaktadırlar. Bütün ülkelerin işçilerinin birleşmeleri, işçiler üstünde egemenlik sahibi olan kapitalist sınıfın, egemenliğini tek bir ülke ile sınırlamaması gerçeğinden doğan bir zorunluluktur. Ayrı ülkeler arasındaki ticarî bağlar daha sıklaşmakta ve genişlemektedir; sermaye durmadan bir ülkeden diğerine geçmektedir. Sermayeyi bir araya toplayan ve ödünç olarak kapitalistlere veren o koca para depoları, bankalar, ulusal kurumlar olarak işe başlarlar ve sonra uluslararası duruma geçip, bütün ülkelerden sermaye toplar ve bunu Avrupa ve Amerika'nın kapitalistleri arasında dağıtırlar. Tek bir ülkede değil, birçok ülkede birden kapitalist girişimler kurmak için muazzam anonim şirketler kurulmaktadır; kapitalistlerin uluslararası kuruluşları ortaya çıkmaktadır. Kapitalist egemenliği ulus-

ararasıdır. İşte bu nedenle, bütün ülkelerde işçilerin kurtuluşları için mücadelesi, ancak, eğer İşçiler uluslararası sermayeye karşı birlikte savaşırlarsa başarılı olabilir. Bu yüzdendir ki, Rus işçisinin kapitalist sınıfa karşı savaşında Rus, Polonya'lı ve Fransız kapitalistleri nasıl onun düşmanıysalar, Alman işçisi, Polonya işçisi ve Fransız işçisi de onun yoldaşlarıdır. Son zamanlarda yabancı kapitalistler sermayelerini hevesle Rusya'ya akıtmakta, burada şube fabrikalar yaptırmakta ve yeni girişimleri İşletmek için şirketler kurmaktadırlar. Hükümetin sermaye için heryerden daha elverişli ve daha dalkavuk olduğu, Batı'da olduğundan daha az örgütlenmiş ve daha az mücadele yeteneğine sahip ve yaşama standartları ve ücretleri çok daha düşük işçiler bulabildikleri bu genç ülkeye, oburca yayılmaktadırlar. Böylece yabancı kapitalistler, kendi ülkelerindekiyle karşılaştırılamıyacak ölçüde büyük kârlar elde edebilmektedirler. Uluslararası sermaye, Rusya'ya şimdiden el uzatmıştır. Rus İşçileri de ellerini uluslararası işçi hareketine uzatmaktadırlar.

B. 1 — Bu nokta programın en önemli noktasıdır, çünkü işçi sınıfının çıkarlarını savunmada Parti'nin eyleminin, sınıf bilincine sahip bütün İşçilerin eyleminin ne olması gerektiğini göstermektedir. Sosyalizm için çabanın, insanın insan tarafından çağlar süren sömürülüşünü ortadan kaldırma çabasının, büyük ölçekli fabrikalarca yaratılan yaşama koşullarının oluşturduğu halk hareketiyle nasıl bağlanması gerektiğini göstermektedir.

Parti'nin eylemi, işçilerin sınıf mücadelesini geliştirmeyi içermelidir. Parti'nin görevi işçilere yardım için bazı, modaya uygun yollar bulmak değil, İşçi hareketiyle birleşmek, bu harekete ışık tutmak ve İşçilerin kendi başlattıkları mücadelede onlara yol göstermektir*. Parti'nin görevi, işçilerin çıkarlarından yana olmak ve tüm işçi sınıfı hareketinin çıkarlarını temsil etmektir. Öyleyse, işçilere mücadeleleri sırasındaki yol gösterme neleri içerir?

[* to assist = yol göstermek, yardımcı olmak - çev.]

Program, bu yol göstermenin ilk önce işçilerin sınıf bilincini geliştirmek olduğunu söylüyor. İşçilerin işverenlere karşı mücadelesinin nasıl, proletaryanın burjuvaziye karşı sınıf mücadelesine dönüştüğünü belirtmiştik.

İşçilerin sınıf bilinci ile neyin kastedildiği, bu konu üstüne söylediklerimizden çıkarılabilir. İşçilerin sınıf bilinci, işçilerin, koşullarının iyileşmesi ve özgürlüklerinin sağlanması için tek yolun, kapitalist sınıfa ve büyük fabrikaların yarattığı fabrika sahipleri sınıfına karşı bir mücadele yürütmek olduğunu anlamaları demektir. Dahası, işçilerin sınıf bilinci, bir ülke işçilerinin, çıkarlarının birbirinin aynı olduğunu, hepsinin, toplumun diğer sınıflarından ayrı, tek bir sınıfı oluşturduklarını anlamaları demektir. Son olarak da, işçilerin sınıf bilinci, işçilerin amaçlarına erişebilmeleri için, tıpkı kapitalistler ve toprak ağalarının yaptıkları ve yapmaya devam ettikleri gibi, devlet işlerini etkilemeye çalışmaları gerektiğini anlamaları demektir.

İşçiler bu bilince hangi yollardan erişebilirler? Bunu, işverenlere karşı başlattıkları, durmadan gelişen, keskinleşen ve büyük fabrikalar geliştikçe daha geniş sayılarda işçiyi içeren mücadelenin kendisinden sürekli olarak deney kazanarak yaparlar. İşçilerin sermayeye karşı düşmanlıklarının, yalnızca, işverenlerine karşı belirsiz bir nefrette, üstlerindeki baskıya ve köleleştirmeye karşı belirsiz bir bilinçte ve kapitalistlerden **öç alma** arzusunda ifadesini bulabildiği zamanlar vardı. O zamanlarda mücadele, işçilerin binaları yıkma, makineleri kırma, fabrika yönetiminin üyelerine saldırma vs. gibi bütünden kopuk ayaklanmalarında ifadesini bulabiliyordu. Bu, işçi sınıfı hareketinin ilk, başlangıç biçimiydi ve gerekli bir şeydi; çünkü her yerde ve her zaman, kapitalistlere karşı duyulan nefret, işçiler arasında kendilerini savunma arzusunu uyandıran ilk dürtü olmuştur. Ancak Rus işçi sınıfı hareketi bu özgün başkaldırı biçimini aşmıştır bile. Kapitaliste karşı belli belirsiz bir nefret duygusu yerine işçiler, işçi sınıfının ve kapitalist sınıfın çıkarları arasındaki zıtlığı anlamaya başlamışlardır. Baskıyı, aklı karıştıracak bir biçimde du-

yumlamak yerine, sermayenin kendilerini baskı altında tutuş **yollarını ve biçimlerini** ayırt etmeye başlayarak baskının çeşitli biçimlerine karşı ayaklanmakta, kapitalist baskıya sınırlar koymakta ve kendilerini kapitalistin hırsına karşı korumaktadırlar. Kapitalistlerden öc almak yerine, şimdi, tavizler koparmak mücadelesine dönmekte, kapitalist sınıfın karşısına birbiri ardına gelen taleplerle çıkmaya başlamakta, iş koşullarının iyileştirilmesini, ücretlerin artırılmasını ve çalışma saatlerinin kısaltılmasını istemektedirler. Her grev, işçilerin bütün dikkat ve çabalarını, işçi sınıfının altında yaşadığı koşulların belli bir yönü üzerine yoğunlaştırır. Her grev, bu koşullar üstünde tartışmalar doğurur ve işçilere, bunları değerlendirmede, söz konusu sorunda kapitalist baskının ne olduğunu anlamada ve bu baskı ile savaşta hangi yolların kullanılabileceğini kavramada yardım eder. Her grev, tüm işçi sınıfının deneyimini zenginleştirir. Eğer grev başarılıysa, onlara, işçi sınıfı birliğinin ne kadar sağlam bir güç olduğunu gösterir ve diğerlerini yoldaşlarının başarısından yararlanmaya iter. Eğer başarılı değilse, başarısızlığın nedenleri üstüne tartışmalara ve daha iyi mücadele yöntemlerinin araştırılmasına yol açar. İşçilerin kendi hayatî ihtiyaçları için sarsılmaz mücadeleye geçişleri, tavizler için, yaşama koşullarının, ücretlerin ve çalışma saatlerinin düzeltilmesi için şimdi Rusya'nın her yanında başlamış olan mücadele, Rus işçilerinin çok büyük ilerleme gösterdikleri anlamına gelir. Ve işte bu nedenle Sosyal Demokratik Parti'nin ve bütün sınıf bilincine sahip işçilerin dikkatleri, esas olarak, bu mücadelenin üstünde, onun geliştirilmesi üstünde toplanmalıdır. İşçilere yapılacak yardım, karşılayabilmek için savaşmaları gereken en hayatî ihtiyaçlarını göstermek, farklı işçi kategorilerinin koşullarının kötüleşmesinden özellikle sorumlu olan faktörleri çözümlemek ve kendilerine, uyulmadığı zaman (kapitalistlerin oyunlarına ek olarak) işçileri çifte soyguna uğratan fabrika yasalarını ve yönetmelikleri açıklamak şeklinde olmalıdır. Yol gösterme, işçilerin taleplerini açık ve kesin olarak ifade

etmeyi, halka duyurmayı, direnme için en iyi zamanı ve mücadele yöntemini seçmeyi, iki zıt tarafın durumunu ve gücünü tartışmayı, mücadele yöntemi (doğrudan grev eyleminin salık verilemeyeceği zamanlarda, duruma göre, fabrika sahibine bir mektup yollamak ya da müfettişe ya da doktora başvurmak, vs. gibi yöntemler) konusunda daha da iyi bir seçimin yapılıp yapılamayacağına ilişkin tartışmayı içermelidir.

Rus işçilerinin böyle bir mücadeleye geçişlerinin, gösterdikleri çok büyük ilerlemenin kanıtı olduğunu söylemiştik. Bu mücadele, işçi sınıfı hareketini daha üst bir düzeye çıkarmıştır. Ve onun daha ileriki başarıları için kesin bir güvencedir. Çalışan halk kitlesi bu mücadeleden, önce, kapitalist sömürü yöntemlerini nasıl tanıyacaklarını ve onları birer birer nasıl inceleyeceklerini, onları yasayla, kendi yaşama koşullarıyla ve kapitalist sınıfın çıkarlarıyla nasıl karşılaştıracaklarını öğrenirler. İşçiler, sömürünün farklı biçim ve örneklerini inceleyerek, sömürünün tüm olarak özünü ve önemini, emeğin sermaye tarafından sömürülmesine dayanan sosyal düzeni anlamayı öğrenirler. İkinci olarak, bu mücadele süreci içinde işçiler kendi güçlerini dener, örgütlenmeyi kavrarlar, örgütün önemini ve gerekliliğini anlamayı öğrenirler. Bu mücadelenin genişlemesi ve çatışmaların sıklaşması, kaçınılmaz olarak mücadelenin daha da genişlemesine, bir birlik duygusunun, bir dayanışma duygusunun —önce belli bir yörenin işçileri arasında sonra da tüm ülkenin işçileri, tüm işçi sınıfı arasında— gelişmesine yol açar. Üçüncü olarak, bu mücadele, işçilerin politik bilinçlerini geliştirir. Emekçi halkın yaşama koşulları onları öyle bir duruma sokar ki, devlet sorunları üstünde düşünmek için ne boş zamanları, ne de fırsatları vardır (olamaz da). Öte yandan işçilerin, günlük ihtiyaçları için fabrika sahiplerine karşı verdikleri mücadele kendiliğinden ve kaçınılmaz olarak, onları devlet, politik sorunlar, Rus devletinin nasıl yönetildiği, yasa ve yönetmeliklerin nasıl çıkarıldığı ve kimin yararına hizmet ettikleri üzerinde düşünmeye iter.

Fabrikadaki her çatışma, işçileri, kaçınılmaz olarak yasalarla ve devlet otoritesinin temsilcileri ile karşı karşıya getirir. Buna ilişkin olarak işçiler ilk kez «politik konuşmalar» dinlerler. İlk politik konuşmayı, örneğin, fabrika sahibinin onları dolandırmak için kullandığı oyunun, uygun bir otorite tarafından onaylanan ve işvereni işçileri dolandırmada serbest bırakan yönetmeliklerin içeriğine tam olarak uyduğunu, ya da fabrika sahibinin baskı uygulamalarının tümüyle yasaya uygun olduğunu, çünkü, kapitalistin devlet otoritesi tarafından desteklenen şu ya da bu yasaya uyarak, sadece haklarından yararlanmış olduğunu işçilere anlatan fabrika müfettişlerinden dinlerler. Müfettiş Beylerin politik açıklamalarına bazen, işçilere, işçilerin emeklerinden milyonlar kazanan fabrika sahiplerine karşı «Hıristiyan Sevgisi» borçlu olduklarını hatırlatan bakanın, daha da yararlı «politik açıklamaları» eklenir. Daha sonra, devlet otoritesinin temsilcilerinin bu açıklamalarına ve işçilerin, bu otoritenin kimin yararına işlediğini gösteren gerçeklerle doğrudan doğruya tanışmalarına, sosyalistler tarafından verilen bildiriler ve açıklamalar da eklenir. Sonuçta işçiler, böyle bir grevden politik eğitimlerini tam olarak almış olurlar. İşçi sınıfının sadece belli bir takım çıkarlarını değil, devlet içindeki özel yerini de anlamayı öğrenirler. Böylece, Sosyal Demokratik Parti'nin işçilerin sınıf mücadelesinde **yol göstericiliği**, en hayati ihtiyaçları için savaşlarında işçilere omuz vererek, onların sınıf bilinçlerini geliştirmek olmalıdır.

İkinci tip **yol göstericilik**, programın belirttiği gibi, işçilerin örgütlenmelerini geliştirmek olmalıdır. Şimdi anlattığımız mücadele, işçilerin örgütlenmiş olmalarını gerektirmektedir. Örgütlenme, grevlerin büyük başarıyla yürütülmesini sağlamak, grevcileri desteklemek amacıyla para toplamak, işçilerin karşılıklı yardım derneklerini kurmak ve işçiler arasında propaganda, yazı, bildiri, manifesto vs. dağıtmak için gereklidir. İşçilerin kendilerini polis ve jandarma eziyetlerine karşı savunmaları, işçilerin bütün ilişkilerini ve derneklerini onlardan saklamak ve kitap broşür,

gazete vs. dağıtımını düzenlemek için, örgütlenme, daha da gereklidir. Bütün bunlarda yol göstermek — işte Parti'nin ikinci görevi budur.

Üçüncü (görev), mücadelenin gerçek amaçlarını göstermek, yani işçilere, emeğin sermaye tarafından sömürülüşünün neleri içerdiğini, neye dayandığını, toprağın ve iş araçlarının özel mülkiyetinin, emekçi kitlelerin yoksulluğuna nasıl yol açtığını, onları kapitaliste iş-güçlerini satmaya nasıl zorladığını ve işçi emeğinin, kendi geçimi için gerekenin üstünde ürettiği tüm artığı nasıl karşılıksız olarak (kapitaliste) verdiğini açıklamak ve dahası, bu sömürünün kaçınılmaz olarak işçiler ve kapitalistler arasında sınıf mücadelesine yol açtığını, bu mücadelenin koşullarının ve son amaçlarının ne olduğunu —bir kelimeyle, bu programda kısaca belirtilen şeyleri— anlatmaktır.

B. 2 — Şu sözlerin anlamı nedir: İşçi sınıfının mücadelesi politik bir mücadeledir? Bunun anlamı, işçi sınıfının, devlet işleri üstünde, devletin yönetimi üstünde, yasama üstünde bir etki sağlamadan özgürlüğü için savaşamıyacağıdır. Rus kapitalistleri uzun zamandan beri böyle bir etkinin gerekliliğini anlamış bulunuyorlar. Polis yasalarının içerdiği her türlü yasağa rağmen, devlet otoritesini etkilemek için nasıl binlerce yol bulabildiklerini ve bu otoritenin kapitalist sınıfın çıkarlarına nasıl hizmet ettiğini göstermiştik. Öyleyse buradan, işçi sınıfının da, devlet otoritesini etkilemeden mücadelesini yürütemiyeceği, kendi payında uzun süreli bir iyileşme bile sağlayamayacağı çıkmaktadır.

İşçilerin kapitalistlere karşı mücadelesinin, kaçınılmaz olarak, hükümetle bir çatışmaya yol açacağını ve hükümetin kendisinin de, işçilere, ancak mücadele ve ortak direniş yoluyla devlet otoritesini etkileyebilecekierini kanıtlamak için her çabayı harcadığını söylemiştik. Bu durum, Rusya'da 1885—86'da yeralan büyük grevler tarafından kuşkuya yer vermeyen bir açıklıkla gösterilmiştir. Hükümet hemen, işçilerle ilgili yönetmelikler hazırlamaya gi-

rişmiş, fabrika uygulamaları hakkında hemen yeni yasalar çıkarmış, işçilerin ısrarlı taleplerini karşılamıştı (örneğin, para cezalarını sınırlayan ve uygun ücret ödenmesini sağlayan yönetmelikler konmuştu). Aynı biçimde bugünkü (1896) grevler de yine hükümetin hemen müdahale etmesine neden olmuştur. Hükümet şimdiden, tutuklamalar ve sürgünlerle yetinilemiyeceğini, fabrika sahiplerinin soylu davranışları üstüne aptalca öğütlerle işçileri oyalamanın (Maliye Bakanı Witte'nin fabrika müfettişlerine 1896 ilkbaharında yayınladığı tamime bakınız) gülünç olduğunu anlamıştır. Hükümet, «örgütlenmiş işçilerin hesaba katılması gereken bir güç olduğu»nu kavramıştır ve şimdiden fabrika yasasını gözden geçirmekte ve St. Petersburg'da, iş saatlerinin azaltılması, işçilere caresiz verilecek olan diğer ödünler konularının tartışılması için Kıdemli Fabrika Müfettişleri Kongresi'ni toplamaktadır.

Böylece görüyoruz ki, işçi sınıfının kapitalist sınıfa karşı mücadelesi kaçınılmaz olarak politik bir mücadeledir. Gerçekten, bu mücadele şimdiden devlet otoritesi üstünde etkili olmakta, politik önem kazanmaktadır. Fakat işçilerin, sözünü ettiğimiz, politik haklardan mutlak yoksunluğu ve işçilerin devlet otoritesini doğrudan doğruya ve açıkça etkilemesinin mutlak olanaksızlığı, işçi sınıfı hareketi geliştikçe daha açık-seçik ve keskin biçimde ortaya çıkmakta ve hissedilmektedir. İşte bu nedenle işçilerin en ivedi talepleri, devlet işleri üstünde işçi sınıfı etkisinin birincil amacı, **politik özgürlüğün gerçekleştirilmesi**, yani, yasa tarafından (bir anayasa tarafından) güvence altına alınacak, bütün yurttaşların devletin yönetimine doğrudan katılma hakkı, bütün yurttaşların, serbest toplanma, devlet işlerini tartışma, dernekler ve basın yoluyla devletin işlerini etkileme hakkının sağlanmasıdır. Politik özgürlüğün gerçekleştirilmesi **«işçilerin hayatî görevi»** dir; çünkü, bu olmadan işçiler, devlet işleri üstünde bir etki sahibi olamazlar; böylece de, kaçınılmaz olarak, hakkı olmayan, alçaltılmış, kendi isteklerini ifade edemeyen bir sınıf olarak kalırlar. Ve eğer, işçilerin mücadeleye ve saflarını sık-

laştırmaya yeni başladıkları şu sıralarda bile, hükümet hareketin daha da gelişmesini durdurmak için, işçilere ödünler verme telâşı içindeyse, işçiler saflarını tam sıklaştırdıkları ve tek bir politik partinin önderliği altında birleştikleri zaman, hükümeti teslim olmaya zorlayabileceklerine, kendileri ve tüm Rus halkı için politik özgürlüğü kazanabileceklerine kuşku duyulamaz!

Programın önceki bölümleri, işçi sınıfının çağdaş toplumda ve çağdaş devlette kapladığı yeri, işçi sınıfının mücadelesinin amacını ve işçilerin çıkarlarını temsil eden Parti'nin görevinin ne olduğunu gösteriyordu. Hükümetin mutlak egemenliği altında Rusya'da, açıkça işlev gören politik partiler yoktur ve olamazdı da; fakat diğer sınıfların çıkarlarını ifade eden ve kamuoyu ile hükümet üstünde etki sahibi olan politik eğilimler vardır. Bu nedenle, Sosyal-Demokratik Parti'nin durumunu açıklığa kavuşturmak için, şimdi, onun Rus toplumundaki diğer politik eğilimlere karşı tutumunu açıklamak, böylece de işçilere, kimlerin, ne dereceye kadar müttefik olabileceklerini ve düşmanlarının kim olduğunu saptama olanağını vermek gereklidir. Bu, programın aşağıdaki iki noktasında belirtilmiştir.

B. 3 — Program, işçilerin müttefiklerinin en önce, otokratik hükümetin mutlak iktidarına karşı çıkan tüm sosyal tabakalar olduğunu bildirir. Bu mutlak iktidar, işçilerin özgürlükleri için savaşlarında temel engel olduğu için, doğal olarak, mutlakiyete (mutlak, kısıtsız demektir; mutlakiyet de hükümetin kısıtsız iktidarıdır) karşı her sosyal hareketi desteklemek, işçilerin doğrudan doğruya yararınadır. Kapitalizmin gelişmesi ne kadar güçlü olursa, bu bürokratik yönetim ile mülk sahibi sınıfların, burjuvazinin, çıkarları arasındaki çelişkiler de o kadar derinleşir. Ve Sosyal-Demokratik Parti, burjuvazinin mutlak hükümete karşı çıkan her tabaka ve katını destekliyeceğini bildirir.

Burjuvazinin devlet işlerini **doğrudan etkilemesi**, şimdi olduğu gibi satılık ve despotik memurlar aracılığıyla etkilemesinden son derece daha fazla işçilerin yararınadır. Burjuvazinin politikayı **açıkça** etkilemesi şimdi olduğu

gibi gizli, sözde tüm güce sahip ve «bağımsız» hükümet tarafından gizlenmiş, bir etki kullanmasına göre çok daha işçilerin yararınadır. «Tanrı'nın bir lütfu» diye anılan bu hükümet «lütuflarını», acı içindeki, çalışkan toprak ağalarına ve ezilen fakir fabrika sahiplerine sunmaktadır. Tüm Rus proletaryasının, işçilerin kimin yararına mücadele ettiklerini görebilmeleri ve mücadelenin uygun bir biçimde nasıl yürütüleceğini kavrayabilmeleri için, burjuvazinin entrikalarının ve hırslarının grandüklerin kabul odalarında, senatör ve bakanların salonlarında, halka yasak bakanlık ofislerinde gizlenememesi için, bunların su yüzüne çıkması ve hükümet politikasını gerçekte kimlerin esinlendirdiği ve kapitalistlerle toprak sahiplerinin neyin peşinde oldukları konusunda herkesin gözünü açmak için işçilerin, kapitalist sınıfa karşı **açık mücadeleye** ihtiyaçları vardır. Bu yüzden, kapitalist sınıfın şimdiki etkisini lânetliyor ve burjuvazinin bürokrasiye, bürokratik yönetime karşı, mutlak hükümete **karşı çıkan** her temsilcisini destekliyoruz! Fakat, Sosyal-Demokratik Parti, mutlakiyete karşı her sosyal hareketi desteklerken, kendisini işçi sınıfı hareketinden ayırmadığının farkındadır. Çünkü işçi sınıfının, bütün diğer sınıfların çıkarlarına karşıt özel çıkarları vardır. Politik özgürlük için mücadelede burjuvazinin bütün temsilcilerini desteklerken, işçiler, mülk sahibi sınıfların ancak bir süre müttefikleri olabileceklerini, işçilerin ve kapitalistlerin çıkarlarının uzlaştırılamayacağını, işçilerin, kapitalist sınıfa karşı açık ve yaygın bir mücadele yürütebilmek için hükümetin mutlak egemenliğinin kaldırılmasına ihtiyaçları olduğunu hatırlamalıdırlar.

Collected Works, cilt 2
s. 85—88, 98—107,
108—109, 112—121

RUS SOSYAL-DEMOKRATLARI TARAFINDAN BİR PROTESTO'dan [10] (1899)

Her şeyden önce **Credo'nun** yazarları, Batı Almanya işçi sınıfı hareketi tarihi üstünde, tümüyle hatalı bir kavrayışa sahiptirler. Batı'da işçi sınıfının politik özgürlük mücadelesine ve politik devrimlere katılmadığını söylemek doğru değildir. Chartist hareketin (11) ve 1848'de Fransa, Almanya ve Avusturya'daki devrimlerin tarihi, bunun tersini kanıtlamaktadır. «Marksizmin, yaygın pratiğin, politik mücadelenin ekonomik mücadeleye egemenliğinin teorik ifadesi olduğu» nu söylemek, tümüyle yanlıştır. Tersine, «Marksizm» politik olmayan sosyalizmin (Owenizm, «Fourierizm», «gerçek sosyalizm», vs.) yaygın olduğu bir sırada ortaya çıkmış ve **Komünist Manifesto**, politik olmayan sosyalizme karşı hemen silâha sarılmıştır. Marksizm'in, teori (Kapital) ile tam silâhlanmış olarak ortaya çıktığı ve ünlü Enternasyonal İşçi Birliği (International Working Men's Association)'nin (12) kurulduğu sıralarda bile politik mücadele hiçbir biçimde yaygın pratik değildi (İngiltere'de dar sendikacılık, Latin ülkelerinde anarşizm ve Proudhonculuk). Almanya'da, Lassalle'nin gördüğü büyük tarihsel hizmet, işçi sınıfının, liberal burjuvazinin kuyruğu durumundan, bağımsız bir politik parti durumuna getirilmesi olmuştur. Marksizm, işçi sınıfının ekonomik ve politik mücadelesini tek ve ayrılmaz bir bütün olarak birleştirmiştir; ve **Credo** yazarlarının bu mücadele biçimlerini ayırma çabaları, onların Marksizm'den en beceriksiz ve acıklı sapışlarından biridir.

Dahası, **Credo'nun** yazarları, Batı Avrupa işçi sınıfı hareketinin bugünkü durumu ve bu hareketin, bayrağı altında yürümekte olduğu Marksizm teorisi üstünde de tümüyle yanlış bir kavrayışa sahiptirler. «Marksizm'in bir bunalımı» ndan söz etmek, sosyalistler arasındaki her anlaşmazlığı şiddetlendirmek ve bunu sosyalist partilerin bölün-

mesine dönüştürmek için ellerinden gelenl yapan aşağılık burjuva yazarlarının söylediklerini yinelemekten başka bir şey değildir. Niteliği malûm Bernsteincılık (13) —genel olarak halk tarafından ve özellikle **Credo**'nun yazarlarınca anlaşıldığı biçimiyle— Marksizm teorisinl daraltmak, işçilerin devrimci partisini bir reformist partiye dönüştürmek için bir atılımdır. Beklenildiği gibl bu atılım, Alman Sosyal-Demokratlarının çoğunluğu tarafından kınanmıştır. Oportünist eğilimler kendilerini Alman Sosyal-Demokrasisinin safları arasında ard arda göstermişler ve her durumda, devrimci uluslararası Sosyal-Demokrasi'nln ilkelerini bağlılıkla koruyan Parti tarafından reddedilmişlerdir. Rusya'da oportünist görüşlerl yerleştirmek isteyecek her atılımın, Rus Sosyal-Demokratlarının büyük çoğunluğu tarafından eş kararlılıkta bir dirençle karşılaşacağına inanıyoruz.

Aynı şekilde, **Credo** yazarları ne derse desin Batı Avrupa işçi partilerinln «pratik eylemlerinde köklü bir değişiklik» önerisi de yapılamaz. Proletaryanın ekonomik mücadelesinin çok büyük önemi ve böyle bir mücadelenin gerekliliği Marksizm tarafından ta başından berl kabul edilmiştir. Daha 1840'larda **Marx** ve **Engels**, bu mücadelenin önemini yadsıyan ütopyacı sosyalistlere karşı bir polemiğe girişmişlerdl.

Yirmi yıl kadar sonra Enternasyonal İşçi Birliği kurulduğu zaman, sendikaların ve ekonomik mücadelenin önemli sorunu, daha 1866'da Cenevre'dekl llk kongresinde tartışılmıştı. Bu kongrede kabul edllen kararda, ekonomik mücadelenin önemi kabul edllmiş ve sosyalistler ile işçiler, bir yandan, bunun önemlnln abartılmasına (o sırada İngiliz işçilerl bu eğillmdeydi), diğer yandan da, bu önemin azımsanmasına (Fransız ve Almanlar, özellikle Lassallecılar (14) bu eğillmdeydl) karşı uyarılmışlardı. Sendikaların, kapitalizmde yalnız doğal değil, aynı zamanda da temel bir olgu olduğu benlmsenmiş ve bunların, işçi sınıfının sermayeye karşı günlük mücadelesinde işçi sınıfını örgütlemede ve ücretll-emeğln ortadan kaldırılmasın-

da son derece önemli araçlar oldukları kabul edilmişti. Kararda, sendikaların dikkatlerini sadece «sermayeye karşı ivedi mücadeleye» adamamaları, işçi sınıfının genel politik ve sosyal hareketinden uzak kalmamaları gerektiği; «dar» amaçların peşinde koşmamaları, fakat baskı altındaki milyonlarca işçinin kurtarılması için çalışmaları gerektiği belirtilmişti .O zamandan beri, çeşitli ülkelerdeki işçi partileri, sorunu —belli bir an için, proletaryanın ekonomik mi yoksa politik mücadelesine mi daha çok ya da daha az önem vermek gerektiğini— tartışmışlardır ve doğal olarak da, tartışmayı sürdüreceklerdir. Fakat genel sorun, ya da temeldeki sorun, bugün, Marksizm tarafından konulduğu biçimiyle kalmıştır. Proletaryanın sınıf mücadelesinin, politik ve ekonomik mücadeleyi bölünmez bir bütünde birleştirmesi gerektiği inancı, Uluslararası Sosyal Demokrasinin etine ve kanına işlemiştir. Dahası, tarihin deneyleri, politik özgürlükten yoksun oluşun, ya da proletaryanın politik haklarının kısıtlanışının, politik mücadeleyi en öne koymayı her zaman gerekli kıldığını, tartışılmaz biçimde kanıtlamıştır.

Collected Works, cilt 4
s. 175—77

GREVLER ÜSTÜNE (1899)

Son yıllarda işçi grevleri Rusya'da son derece sıklaşmıştır. Artık, birkaç grev geçirmemiş tek bir sanayi yöresi kalmamıştır. Ve büyük kentlerde grevler hiç kesilmemektedir. Bu yüzden, sınıf bilincine sahip işçilerin ve sosyalistlerin, grevlerin önemi, bunların yönetim yöntemleri ve bunlara katılan sosyalistlerin görevleri üstünde giderek daha çok durmalarının gerekliliği açıktır.

Bu sorunlar üstündeki görüşlerimizin bazılarını özetlemek istiyoruz. İlk makalemizde, grevlerin işçi sınıfı hareketi içindeki önemi konusuna genel olarak değinmeyi düşünüyoruz; ikincide (makalede) Rusya'daki greve — karşı yasalara değineceğiz; üçüncüde ise Rusya'da grevlerin nasıl yönetildikleri ve yönetilmekte olduklarından ve sınıf bilincine sahip işçilerin bunlara karşı takınmaları gereken tavırdan söz edeceğiz.

I

İlk önce grevlerin patlaması ve yayılması konusunda bir açıklama yapmalıyız. Grevleri, kendi deneylerinden, başkalarının anlattıklarından, ya da gazetelerden bilen herkes, bunların büyük fabrikaların ortaya çıktığı ve çoğaldığı her yerde patlak verdiğini ve yayıldığını hemen görecektir. Yüzlerce (hatta bazen binlerce) işçi kullanan en büyük fabrikalar arasında grev geçirmeyen bir tanesini bulmak hemen hemen olanaksızdır. Rusya'da ancak birkaç fabrikanın bulunduğu sıralarda grevlerin sayısı da azdı. Fakat büyük fabrikaların, hem eski sanayi bölgelerinde, hem de yeni kasaba ve köylerde hızla çoğalmalarından beri, grevler daha sıklaşmıştır.

Büyük ölçekli fabrika üretimi, neden her zaman grevlere yol açar? Çünkü kapitalizm, zorunlu olarak işçilerin işverenlere karşı mücadelesine yol açacaktır ve üretim büyük ölçekte yapıldıkça yürütülmesi zorunlu olan mücadele de grev biçimini alacaktır.

Bunu açıklayalım.

Kapitalizm, toprakların, fabrikaların, araç-gereçlerin, vb. az sayıdaki toprak sahiplerine ve kapitalistlere ait olduğu, buna karşılık halk kitlelerinin hiç ya da çok az mülk sahibi olduğu ve ücret karşılığı çalışmaya zorlandıkları sosyal düzene verilen addır. Toprak ve fabrika sahipleri işçileri kiralarlar ve onlara pazarda sattıkları çeşitli mallar ürettirirler. Fabrika sahipleri işçilere, ancak kendilerinin ve ailelerinin yaşamalarına yetecek kadar bir ücret öderler; öte yandan da, bu miktarın üstünde ve ötesinde işçilerin ürettikleri her şey, kâr olarak fabrika sahiplerinin ceplerine girer. Öyleyse, kapitalist ekonomide, kitle olarak halk, başkalarının ücretli işçileridir, kendileri için değil, ücret karşılığında işverenler için çalışırlar. İşverenlerin her zaman ücretleri düşürmeye çalışmaları doğal bir şeydir; işçilere ne kadar az öderlerse, kârları da o kadar büyük olur. İşçiler, ailelerine yeterli ve yararlı yiyecek sağlayabilmek için, iyi evlerde oturmak için ve dilenci gibi değil de, başkalarının giyindiği gibi giyinmek için, alabilecekleri en yüksek ücreti almaya çalışırlar. Bu nedenle, işverenler ve işçiler arasında, ücretler üstüne sürekli bir mücadele olagelmektedir. İşveren, hangi işçiyi uygun görürse onu kullanmak özgürlüğüne sahiptir; bu nedenle, en ucuz işçiyi arar. İşçi, emeğini dilediği işverene satmakta özgürdür; bu nedenle, en pahalısını, kendisine en çok ödeyecek olanı arar. İşçi, ister kentte, ister kırda çalışsın, emeğini ister bir toprak ağasına, ister zengin bir köylüye, ister bir müteahhide, ya da fabrika sahibine satsın, işverenle her zaman pazarlık eder, ücreti konusunda onunla mücadele eder.

Fakat tek bir işçinin, kendi başına bir mücadele yürütmesine olanak var mıdır? Emekçi halkın sayısı artmaktadır: Köylüler yıkıma uğramakta ve kırlardan şehirlere ya da fabrikalara kaçmaktadırlar. Toprak ağaları ve fabrika sahipleri, işçilerin işlerini elinden alan makineler getirtmektedirler. Kentlerde işsizlerin, köylerde ise sada-

kaya muhtaç yoksulların sayısı giderek artmaktadır. Aç kalan bu kişiler ücretleri durmadan düşürmektedirler. İşçi için, işverene karşı kendi başına savaşmak olanaksızlaşmaktadır. Eğer işçi, iyi ücret ister ya da ücretteki bir düşüşü kabullenmemeye kalkarsa, işveren ona, defolmasını, düşük ücretle seve seve çalışacak birçok aç insanın kapılarda beklediğini söyler.

Halkın, kentlerde ve köylerde büyük sayıda işsizin her zaman bulunabileceği bir ölçüde yıkıma uğratıldığı, fabrika sahiplerinin muazzam servetler yığdıkları, buna karşılık küçük mülk sahiplerinin milyonerler tarafından ezilip yokedildikleri bir durumda birey olarak işçi, kapitalistin karşısında **mutlak olarak güçsüzleşir.** O zaman kapitalist, işçiyi tamamen ezme, onu, hatta yalnız onu değil, karısını ve çocuklarını da onunla birlikte köle gibi çalıştırarak ölüme sürme olanağını bulur. Örneğin, işçilerin henüz yasanın koruyuculuğunu kazanamamış oldukları ve kapitaliste karşı direniş gösteremeyecekleri meslekleri ele alırsak, bazen 17—19 saate kadar çıkabilen, aşırı derecede uzun işgünü ile karşılaşırız. 5 ya da 6 yaşlarında çocukların iş başında cile çektikleri, kendilerini bileli beri aç olan ve giderek açlıktan ölen bir işçiler kuşağı görürüz. Örnek: Kapitalistler için kendi evlerinde çalışan işçiler. Bundan başka, her işçi daha pek çok örneği akla getirebilir! İşverenlerin keyfî eylemlerini kısıtlayan yasaların kazanılamadığı, işçilerin işverenlere karşı direniş gösteremedikleri zaman kapitalizmin emekçi halk üzerindeki baskısı, kölelik ve serflikte olduğundan bile daha korkunçtur.

Ve böylece işçiler, kendilerinin bu uç noktalara düşürülmelerini önleyebilmek için amansız bir mücadeleye girişirler. Tek tek ele alındıklarında bütünüyle güçsüz olduklarını ve sermaye baskısının onları ezmekle tehdit ettiğini gördükçe işçiler, işverenlerine karşı birlikte ayaklanmaya başlarlar. İşçi grevleri başlar. Başlangıçta, eylemlerinin **nedeni** hakkında bilinçten yoksun işçiler,

çoğu zaman neyi gerçekleştirmeye çalıştıklarını kavrayamazlar; sadece makineleri kırarlar, fabrikaları yıkarlar. Yalnızca, fabrika sahiplerine karşı duydukları öfkeyi göstermek isterler; durumlarının neden o kadar umutsuz olduğunu ve neyin peşinde olmaları gerektiğini henüz anlamadan, dayanılmaz bir durumdan kurtulmak için ortak güçlerini denemektedirler.

Bütün ülkelerde işçilerin öfkesi, ilk önce, birbirinden kopuk ayaklanmalar biçiminde gösterir kendini — Rusya'da fabrika sahipleri ve polis bunlara «isyan» adını vermektedirler. Bütün ülkelerde birbirinden kopuk bu ayaklanmalar, bir yandan, az çok barışçı grevleri doğururken, diğer yandan da, işçi sınıfının kurtuluşu için dört başı mamur mücadeleyi doğururlar.

İşçi sınıfının mücadelesi için grevlerin (ya da işi durdurmaların) önemi nedir? Bu soruya cevap vermek için, önce, grevler üstünde tam bir görüşe sahip olmalıyız. Gördüğümüz gibi, bir işçinin ücreti işverenle işçi arasındaki bir anlaşmayla saptanır ve eğer bu koşullarda tek başına işçi tümüyle güçsüz ise, işçilerin talepleri için birlikte sovuşmaları gereği açıktır. İşçiler ya işverenlerin ücretleri düşürmesini önlemek, ya da daha yüksek ücret elde etmek için grevler düzenlemek zorundadırlar. Kapitalist sistemin olduğu her yerde, işçi grevlerinin de olduğu bir gerçektir. Her yerde, bütün Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da, birleşmemiş durumda oldukları zaman işçiler, kendilerini güçsüz bulurlar; işverene karşı ancak birlik olarak, grevle ya da grev tehdidi ile direnebilirler. Kapitalizm geliştikçe, büyük fabrikalar artan bir hızla oçıldıkça, küçük kapitalistler, büyük kapitalistler tarafından giderek daha çok sahneden silindikçe işçilerin ortak direnişlerine duyulan ihtiyaç daha da ivedileşir. Çünkü, işsizlik artmakta, mallarını en ucuza elde etme peşinde olan kapitalistler arasındaki rekabet keskinleşmekte (bunun için işçilere olabildiğince az ücret ödemek zorundadırlar) ve sanayi-

de dalgalanmalar daha şiddetlenmekte, bunalımlar* daha korkulu bir duruma girmektedir. Sanayi geliştikçe fabrika sahipleri büyük kârlar elde ederler; ama bunları işçilerle paylaşmayı düşünmezler. Fakat ne zaman bir bunalım ortaya çıkarsa, fabrika sahipleri zararlarını işçilere yüklemeye çalışırlar. Kapitalist toplumda grevlerin gerekliliği, Avrupa ülkelerinde herkes tarafından o dereceye kadar kabul edilmiştir kl, bu ülkelerde yasalar grevleri yasaklamazlar; yalnız Rusya'da, grevlere karşı barbar yasalar hâlâ yürürlüktedir. (Başka bir fırsatta bu yasalardan ve uygulamalarından söz edeceğiz.)

Bununla birlikte, kapitalist toplumun kendi yapısından doğan grevler, işçi sınıfının bu toplum düzenine karşı mücadelesinin başlangıcını ifade eder. Zengin kapitalistler mülksüz işçilerle birey olarak karşı karşıya geldiklerinde, bu, işçilerin tam köleleştirilmeleri anlamına gelir. Fakat bu mülksüz işçiler birleştiklerinde durum değişir. Eğer kapitalistler, işgüçlerini kapitalistlere ait araçlara ve maddelere uygulamaya ve yeni zenginlik yaratmaya gönüllü işçiler bulamazlarsa, yarar sağlayabilecekleri bir zenginlikleri yok demektir. İşçiler, kapitalistlerle bireysel temeller üzerinde uğraşmak zorunda kaldıkları sürece, bir ekmek kabuğu elde edebilmek için sürekli olarak başkalarının yararına çalışan, yumuşak başlı, sesi çıkmayan uşaklar olarak, gerçek köleler olarak kalırlar. Fakat taleplerini birlikte ortaya koydukları ve para torbalarına boyun eğmeyi reddettikleri zaman kölelikten çıkmış olurlar, insan olurlar; emeklerinin, yalnız bir avuç çalışmayan

---

* Sanayideki bunalımlar ve bunların işçiler açısından önemine daha ayrıntılı olarak başka bir yerde değineceğiz. Burada sadece şunu not edelim: Son yıllarda Rusya sanayiinde işler iyi gidiyor, sonayi «gelişiyor» du; fakat şimdi (1899'un sonunda), bu «gelişme» nin bir bunalımla biteceğinin açık işaretleri görülmeye başlamıştır: Mal pazarlamadaki zorluklar, fabrika sahiplerinin iflâsları, küçük mülk sahiplerinin yıkıma uğramaları ve işçiler için korkunç belâlar (işsizlik, ücretlerin düşüşü, vs.) gibi.

adamın zenginleşmesine değil, çalışanların da insanca yaşayabilmesine hizmet etmesini isterler. Köleler, efendi olmak yolundaki taleplerini ileri sürmeye başlarlar, toprak ağalarının ve kapitalistlerin istedikleri gibi değil, çalışan insanların kendi istedikleri gibi çalışmayı ve yaşamayı isterler. Öyleyse grevler, kapitalistlere her zaman korku verirler, çünkü onların egemenliklerini tehdide başlarlar. Bir Alman işçi şarkısı işçi sınıfı için «Eğer güçlü kolun isterse bütün çarklar durur» der. Ve gerçekte de bu böyledir: Fabrikalar, ağaların toprakları, makineler, demiryolları, vs., vs., hepsi de devasa bir makinedeki —çeşitli ürünleri çıkaran, bunları işleyen ve varacakları yerlere dağıtan bir makinedeki— çarklara benzerler. Bu makinenin bütünü, toprağı işleyen, madeni çıkartan, fabrikalarda malları yapan, evler, atelyeler, demiryolları inşa eden **işçi** tarafından harekete geçirilir. İşçiler çalışmayı reddettikleri zaman tüm makine durma tehlikesi karşısındadır. Her grev kapitalistlere, gerçek efendilerin kendileri değil, işçiler —gittikçe daha yüksek sesle haklarını isteyen işçiler— olduğunu hatırlatır. Her grev işçilere, durumlarının umutsuz olmadığını, yalnız olmadıklarını hatırlatır. Grevlerin, yalnız grevcilerin kendi üzerlerinde değil, komşu veya yakın fabrikaların ya da aynı sanayi dalındaki fabrikaların işçileri üzerinde bıraktıkları etkinin ne kadar büyük olduğuna bakınız. Olağan, barışçı zamanlarda işçi işini sesini çıkarmadan yapar, işverene karşı gelmez ve kendi durumunu tartışmaz. Grev zamanlarında taleplerini yüksek sesle bildirir, işverene bütün kötü davranışlarını hatırlatır, haklarını ister, yalnız kendini ve ücretini değil, kendisiyle birlikte ellerindeki araçları bırakan ve hiçbir sıkıntıdan korkmadan işçilerin davası için dikilen bütün iş arkadaşlarını da düşünür. Her grev, işçiler için birçok sıkıntılar, ancak savaşın belâlarıyla karşılaştırılabilecek, korkunç sıkıntılar demektir — aç aileler, ücreti yitirme, sık sık tutuklanmalar, evlerinin ve işlerinin bulunduğu kentlerden sürülmeler. Bütün bu sıkıntılara rağmen işçiler, işçi arkadaşlarını terkedenleri ve

işverenlerle anlaşanları horlarlar. Grevlerin getirdikleri bütün bu sıkıntılara rağmen, komşu fabrikaların işçileri arkadaşlarının mücadeleye giriştiklerini görünce, taze bir cesaret kazanırlar. Sosyalizmin büyük öğretmenlerinden biri, Engels, İngiliz işçilerinin grevlerinden sözederken, «tek bir burjuvaya boyun eğdirmek için böylesine dayanabilen insanlar, tüm burjuvazinin gücünü de kırabilecektir» demişti. Çoğu zaman, tek bir fabrikanın greve başlaması çok sayıda fabrikada grevlerin hemen başlaması için yeterlidir. Grevlerin ne büyük bir moral etkisi vardır; arkadaşlarının köle olmaktan çıktıklarını, yalnız o an için bile olsa, zenginle eşit düzeyde insanlar olduklarını görmek işçileri ne kadar etkiler! Her grev, çok güçlü biçimde, sosyalizm düşüncelerini, tüm işçi sınıfının sermayenin baskısından kurtuluş mücadelesinin düşüncelerini işçilerin aklına getirir. Büyük bir grevden önce, belli bir fabrikanın, belli bir sanayi dalının ya da belli bir kentin işçilerinin sosyalizm hakkında hemen hiçbir şey bilmedikleri ve pek az düşündükleri, fakat grevden sonra bunlar arasında çalışma gruplarının ve derneklerin çok daha fazla yaygınlaştığı ve gittikçe daha çok işçinin sosyalist olduğu sık sık görülmüştür.

Bir grev işçilere, işverenlerin ve işçilerin güçlerinin nelerden ibaret olduğunu anlamayı öğretir. Onlara yalnız kendi işverenlerini ve yalnız kendi iş arkadaşlarını değil, tüm işverenleri, tüm kapitalist sınıfı ve tüm işçi sınıfını düşünmeyi öğretir. Birkaç işçi kuşağının emeklerinden milyonlar toplamış olan bir fabrika sahibi ücretlerde ufak bir artışı reddettiği, hatta ücretleri daha da aşağı bir düzeye düşürmeye çalıştığı ve işçiler direndiğinde binlerce aç aileyi sokağa attığı zaman, işçiler, tüm işçi sınıfının düşmanının bütün olarak kapitalist sınıf olduğunu ve ancak kendilerine ve birleşik eylemlerine güvenebileceklerini açık seçik görürler. Çoğu zaman bir fabrika sahibi işçileri aldatmak, velinimet pozuna bürünmek için, bazı küçük lokmalar ve yalan vaadlerle işçileri sömürüşünü

gizlemek için elinden geleni yapar. Bir grev işçilere, «velinimet» lerinin kuzu postuna bürünmüş bir kurt olduğunu göstererek bu aldatmacayı yerle bir eder.

Daha, bir grev, işçilerin gözlerini, sadece kapitalistlerin değil, hükümetin ve yasaların niteliği konusunda da açar. Fabrika sahiplerinin işçi sınıfının velinimetleri pozuna bürünmeleri gibi, hükümet görevlileri ve onların dalkavukları da, çarın ve çar hükümetinin, adaletin gereği olarak, hem fabrika sahiplerini hem de işçileri eşit olarak kolladığına, işçileri inandırmaya çalışırlar. İşçi, yasaları bilmez, hükümet görevlileriyle, özellikle üst makamlardakilerle bir ilişkisi yoktur ve bu nedenle de, çoğu zaman bütün bunlara inanır. Sonra grev gelir. Savcı, fabrika müfettişi, polis ve çoğu zaman askerî birlikler fabrikalarda görünürler. İşçiler yasaya karşı geldiklerini öğrenirler: İşverenlerin bir araya gelmelerine ve işçilerin ücretlerini düşürmek için açıkça tartışmalarına izin verilmekte, fakat eğer işçiler ortak bir anlaşmaya varırlarsa suçlu sayılmaktadırlar! İşçiler evlerinden çıkarılırlar, polis işçilerin veresiye yiyecek alabilecekleri dükkânları kapatır ve işçiler sessiz sedasız davransalar bile, askerler onlara karşı kışkırtılmaya çalışılır. İşçilere ateş etmeleri için askerlere emir bile verilir ve kaçan kalabalığa arkadan ateş edip silâhsız işçileri öldürdükleri zaman, çar onlara, şükranlarını ifade eder (1895'de Yaroslavl'da grevci işçileri öldüren birliklere çar böyle teşekkür etmişti). (15) Her işçi için, en kötü düşmanlarının çar hükümeti olduğu apaçık ortaya çıkar, çünkü o kapitalistleri savunmakta ve işçilerin ellerini ayaklarını bağlamaktadır. İşçiler, yasaların yalnız zenginlerin çıkarına yapıldığını, hükümet görevlilerinin bu çıkarları koruduğunu, emekçi halkın susturulduğunu, ihtiyaçlarını belirtmesine izin verilmediğini, işçi sınıfının, grev hakkını, işçi gazeteleri yayınlama hakkını, yasa çıkaran ve bunlara uyulmasını denetleyen ulusal meclise katılma hakkını kazanması gerektiğini anlamaya başlarlar. Grevlerin işçilerin gözlerini açtığını hükümet de çok iyi bilmektedir ve bu yüzden de grevlerden

böylesine korkmakta ve grevleri, olabildiğince çabuklukla durdurmaya çalışmaktadır. Sosyalistlere ve sınıf bilincine sahip işçilere eziyet etmekle ünlü bir Alman İçişleri Bakanı, halk temsilcileri önünde «her grevin ardında, devrim hidra'sı (canavar) pusuya yatmıştır,» (16) demişti. Her grev, işçilerde, hükümetin düşmanları olduğu ve işçi sınıfının, halkın hakları için hükümete karşı mücadeleye hazır olması gerektiği düşüncesini güçlendirip geliştirir.

Bu nedenle, grevler işçilere, birleşmeyi öğretirler. Onlara, ancak birleştikleri zaman kapitalistlere karşı mücadele edebileceklerini gösterirler. Grevler işçilere, tüm işçi sınıfının tüm fabrika sahipleri sınıfına karşı ve keyfi polis hükümetine karşı mücadelesi üstünde düşünmeyi öğretirler. Sosyalistlerin, grevleri «bir savaş okulu» olarak, tüm halkın, çalışan herkesin, hükümet görevlileri ve sermayenin boyunduruğundan kurtarılması için, işçilerin düşmanla savaşmayı öğrendiği bir okul olarak adlandırmalarının nedeni budur.

Fakat «bir savaş okulu», savaşın kendisi değildir. Grevler işçiler arasında yaygınlaştığı zaman işçilerin bazıları (bazı sosyalistler de dahil), işçi sınıfının kendisini yalnız grevlerle, grev fonlarıyla ya da grev dernekleriyle sınırlayabileceğine, işçi sınıfının, koşullarındaki önemli bir düzelmeyi, hatta kurtuluşunu yalnız grevlerle sağlayabileceğine inanmaya başlarlar. Birleşmiş bir işçi sınıfının küçük grevlerde bile ne kadar güçlü olduğunu gördükleri zaman, bazıları, işçilerin istedikleri herşeyi kapitalistlerden ve hükümetten alabilmeleri için, yalnızca, ülke çapında bir genel greve girişmeleri gerektiğini sanırlar. İşçi sınıfı hareketi daha ilk dönemlerinde iken ve işçiler henüz pek tecrübesizken bu düşünce diğer ülkelerin işçileri tarafından da ortaya atılmıştır. **Bu, yanlış bir düşüncedir.** Grevler, işçi sınıfının kurtuluşu için mücadele ettiği yollardan biridir; fakat tek yol değildir. Ve eğer, işçiler mücadeleyi yürütmenin diğer yollarına da önem vermezlerse, işçi sınıfının gelişimini ve başarılarını yavaşlatmış olurlar. Eğer grevler başarılı olacaklarsa, işçileri grev boyu

ayakta tutmak için fonların gerekli olduğu doğrudur. Böyle işçi fonları (genellikle ayrı sanayi dallarındaki, meslekerdeki ya da atelyelerdeki işçilerin fonları) bütün ülkelerde vardır. Fakat bu, Rusya'da özellikle zordur, çünkü polis bunların izini bulmakta, paraya el koymakta ve işçileri tutuklamaktadır. Şüphesiz, işçiler polisten saklanabilirler. Böyle fonların biriktirilmesi doğal olarak değerli bir şeydir ve işçilere bunlara karşı olmalarını önerecek değiliz. Fakat kanun tarafından yasaklandıkları zaman, işçi fonlarına çok sayıda kişinin katkısının sağlanabileceği sanılmamalıdır. Böyle örgütlere üye olanlar az olacağı için, işçi fonları pek büyük bir işe yaramayacaktır. Dahası, işçi sendikalarının açık olarak varolduğu ve ellerinde büyük fonlar bulundurdukları ülkelerde bile işçi sınıfı kendisini, bir mücadele aracı olarak yalnız grevlerle sınırlayamaz. Fabrika sahipleri, sanayi alanında bir aksama (bugün Rusya'da yaklaşmakta olana benzer bir bunalım) halinde, işin bir süre durması ve işçi fonlarının tükenmesi kendi yararlarına olduğu için, kasıtlı olarak, grevlerin çıkmasını teşvik bile edebilirler. Bu yüzden işçiler, hiçbir koşul altında kendilerini yalnız grev eylemleri ve grev dernekleriyle kısıtlayamazlar. İkinci olarak, grevler, ancak işçilerin yeter derecede sınıf bilincine sahip ve grev için uygun zamanı seçebilecek yetenekte oldukları, taleplerini nasıl ortaya koyacaklarını bildikleri ve sosyalistlerle ilişkili oldukları, onlardan bildiriler, broşürler sağlayabilecekleri yerlerde başarılı olabilir. Böyle işçiler Rusya'da hâlâ az sayıdadır ve işçi sınıfı davasını işçi kitlelerine duyurabilmek ve onları sosyalizm ve işçi sınıfı mücadelesinden haberdar edebilmek için böyle işçilerin sayısını artıracak her çaba harcanmalıdır. Bu, sosyalistlerin ve sınıf bilincine sahip işçilerin, bu amaçla bir sosyalist, işçi sınıfı partisi kurarak ortak olarak yüklenmeleri gereken bir görevdir. Üçüncü olarak, gördüğümüz gibi grevler, işçilere hükümetin düşmanları olduğunu ve hükümete karşı bir mücadelenin yürütülmesi gerektiğini gösterir. Gerçekten, işçi sınıfına, işçilerin ve bir bütün

olarak halkın hakları için hükümete karşı mücadele etmeyi yavaş yavaş öğreten, grevlerdir. Söylediğimiz gibi bu mücadeleyi, işçiler arasında işçi sınıfının davası ve hükümet hakkında doğru bir kavrayışı yayarak, ancak işçilerin bir sosyalist partisi yürütebilir. Rusya'da grevlerin nasıl yönetildiğini ve sınıf bilincine sahip işçilerin bunlardan nasıl yararlanmaları gerektiğini başka bir fırsatta tartışacağız. Burada, grevlerin, önceden de belirttiğimiz gibi «bir savaş okulu» olduklarına, fakat savaşın kendisi olmadıklarına, grevlerin sadece bir mücadele biçimi, işçi sınıfı hareketinin sadece bir yanı olduklarına dikkati çekmeliyiz. İşçiler zaten yaptıkları gibi, tek tek grevlerden, çalışan bütün insanların kurtuluşu için tüm işçi sınıfının mücadelesine geçebilir ve geçmelidirler. Bütün sınıf bilincine sahip işçiler sosyalist oldukları, yani, kurtuluşun peşinde koştukları zaman, sosyalizmi işçiler arasında yaymak için işçilere bütün mücadele yollarını öğretmek amacıyla, bütün ülkede birleştikleri, tüm halkın hükümet baskısından ve tüm emekçi sınıfın sermaye baskısından kurtarılması için çalışan, işçi sınıfının sosyalist partisini kurdukları zaman —ancak o zaman—, işçi sınıfı, üstünde «bütün ülkelerin işçileri, birleşin-» yazılı bayrağı yükselten ve bütün işçileri birleştiren, bütün ülkeler işçilerinin o yüce hareketinin kopmaz bir parçası olur.

Collected Works, Cilt 4,
s. 310—19

I. d. — Engels: Teorik Mücadelenin Önemi Üstüne

(.....)

Böylece, düşüncenin katılaşmasına vb. karşı tantanalı cümlelerin, teorik düşüncenin gelişimi açısından kayıtsızlık ve çaresizliği gizlediklerini görmekteyiz. Rus Sosyal-Demokratlarının durumu, (Alman Marksistleri tarafından çok önce belirtilmiş olan) Avrupa'daki genel olguyu, çok övülen eleştiri özgürlüğünün bir teorinin yerine diğerinin konması anlamına gelmediğini, işlenmiş ve bütünlüğü olan teoriden özgür oluş, seçmecilik ve ilke yoksunluğu demek olduğunu açıkça göstermektedir. Hareketimizin gerçek durumu hakkında en küçük bir bilgisi olanlar bile, Marksizmin geniş çapta yayılışının, teorik düzeyde belli bir düşme ile birlikte olduğunu görmekten kendilerini alamazlar. Teorik eğitimleri çok az, hatta hiç olmayan birçok insan, harekete, pratik önemi ve pratik başarıları yüzünden katılmışlardır. Bundan, Marx'ın «Gerçek hareketin her adımı, bir düzine programdan daha önemlidir» (17) cümlesini bir zafer havası içinde aktardığı zaman **Rabocheye Dyelo'nun** ne kadar patavatsızlık ettiğini anlayabiliriz. Bir teorik kargaşa döneminde bu sözü yinelemek, bir cenazedeki yaşlılara «daha böyle mutlu birçok günler!» dilemeye benzer. Üstelik bu söz, Marx'ın, ilkelerin formülleştirilmesinde seçmeciliği **sert bir biçimde** kınadığı, Gotha programı üstüne yazdığı mektubundan alınmıştır. Marx, parti önderlerine, eğer birleşmeniz gerekiyorsa, hareketin pratik amaçlarını yerine getirmek için anlaşmalar yapın, fakat ilkeler üstünde hiçbir pazarlığa izin vermeyin, teorik «ödünlerde» bulunmayın diye yazmıştı. Marx'ın görüşü bu idi ve buna rağmen aramızda, teorinin önemini —onun adını kullanarak— küçümsemeye çalışanlar var!

Devrimci teori olmadan hiçbir devrimci hareket olamaz. Oportünizmin yaygın vaazlarının, pratik faaliyetin en dar biçimlerine sarılma ile elele yürüdüğü bir zamanda, bu düşünce üstünde çok güçlü olarak durulamaz. Yine de Rus Sosyal-Demokratları için teorinin önemi, sık sık unutulan üç başka durum yüzünden artmaktadır: birincisi, Partimizin ancak kuruluş süreci içinde bulunuşu, özelliklerinin daha yeni belirlenmekte oluşu ve hareketi doğru yoldan saptırma tehlikesi gösteren diğer devrimci düşünce eğilimleri ile henüz hesaplaşmamış oluşudur. Tersine, çok yakın geçmişte, Sosyal-Demokrat olmayan devrimci eğilimlerin yeniden canlanışı görüldü. (Bunun böyle olacağını Axelrod çok önceleri Ekonomistlere ihtar etmişti). Bu koşullar altında, ilk bakışta «önemsiz» gibi görünen bir yanılgı, en acıklı sonuçlara yol açabilir ve ancak uzağı göremeyen kişiler, hızlı çatışmalarını ve en küçük düşünce ayrılıklarının bile kesinlikle belirlenmesini, zamansız ve gereksiz bulabilirler. Önümüzdeki birçok yıl boyunca Rus Sosyal-Demokrasisinin kaderi, bu «ayrılıklardan» hangisinin güçleneceğine bağlı olabilir.

İkincisi, Sosyal-Demokrat hareket, özünde, enternasyonal bir harekettir. Bunun anlamı, salt ulusal şovenizmle savaşmamız gerektiği değil, aynı zamanda, genç bir ülkede yeni başlayan bir hareketin, ancak başka ülkelerin deneyinden yararlanırsa başarıya ulaşabileceğidir. Bu deneylerden yararlanabilmek için bunlar hakkında yalnız bilgi sahibi olmak ya da en son kararları kopye etmek yetmez. Gerekli olan, bu deneylere eleştirici bir gözle bakabilme ve bunları bağımsız olarak sınayabilme yeteneğidir. Modern işçi sınıfı hareketinin ne muazzam büyüyüp, dal budak saldığını kavrayabilen kimse, bu görevi yerine getirmek için ne kadar büyük teorik güçlere ve politik (hem de devrimci) deneye gerek olduğunu anlayacaktır.

Üçüncüsü, Rus Sosyal-Demokrasisinin ulusal görevleri, dünyada başka herhangi bir sosyalist partinin karşı-

laşmadığı kadar değişiktir. İlerde, tüm halkın otokrasinin boyunduruğundan kurtarılması görevinin bize yüklediği politik ve örgütsel ödevlere değinme olanağını bulacağız. Bu noktada sadece, **öncü savaşçı rolünün ancak en ileri teori ile yönlendirilen bir parti tarafından yerine getirilebileceğini** belirtmek istiyoruz. Bunun anlamını sağlam bir biçimde kavrayabilmesi için okuyucu, Rus Sosyal-Demokrasisinin Herzen, Belinski, Çernişevski gibi ilk öncülerini ve binsekizyüzyetmişlerin o parlak devrimcilerini anımsasın; Rus edebiyatının şimdi dünya çapında kazanmakta olduğu önemi düşünsün... ama bu kadarı yetsin.

Sosyal-Demokrat harekette teorinin önemi üstüne Engels'in 1874'de söylediklerini aktaralım. Engels, Sosyal-Demokrasinin büyük mücadelesinin, bizim aramızda pek yaygın olduğu gibi **iki biçimi değil** (politik ve ekonomik), fakat **teorik mücadeleyi ilk ikisiyle eşit tutarak, üç mücadele biçimi** olduğunu söylüyor. Hem pratik, hem de politik olarak güç kazanan Alman işçi sınıfı hareketine verdiği öğütler bugünün sorunları ve tartışmaları açısından öylesine öğreticidir ki, uzun zamandan beri çok seyrek olarak kaynaklanılabilen **Der Deutsche Bauernkrig**'in (18) önsözündeki uzun bir pasajını buraya aktardığımız için okuyucunun bize kızmayacağını umuyoruz.

«Alman işçileri, diğer Avrupa ülkelerindekilere göre iki üstünlüğe sahiptirler. Birincisi, Avrupa'nın en teorik halkının bir parçasıdırlar ve Almanya'nın sözde «eğitim görmüş» sınıflarının hemen hemen tümüyle yitirmiş oldukları bu teori duyusunu koruyabilmişlerdir. Alman bilimsel sosyalizmi —şimdiye kadar varolan tek bilimsel sosyalizm— kendinden önceki Alman felsefesi, özellikle Hegel felsefesi olmadan hiçbir zaman ortaya çıkamazdı. İşçiler arasında bir teori duyusu olmasaydı bu bilimsel sosyalizm şimdi olduğu kadar işçilerin iliklerine işleyemezdi. Bunun ne kadar büyük bir üstünlük olduğu, bir yandan, ayrı ayrı sendika örgütlenişlerinin mükemmel olmasına rağmen İngiliz işçi sınıfı hareketinin çok yavaş ilerleyişinin temel nedenlerinden biri olan, teoriye karşı

kayıtsızlıkta, diğer yandan da, özgün biçimiyle Proudhonculuğun, Fransızlar ve Belçikalılar'da ve daha sonra Bakunin tarafından karikatürize edilmiş biçimiyle, İspanyol ve İtalyanlar arasında yarattığı kargaşalık ve zararda gözlenebilir.

«İkinci üstünlük, Almanların işçi hareketine kronolojik acıdan en son katılanlar olmalarıdır. Alman teorik sosyalizmi, Saint-Simon, Fourier ve Owen'ın —bütün düşsel tasarımlarına ve bütün ütopyacılıklarına rağmen, bütün zamanların en seçkin düşünürleri arasında yerlerini almış bulunan ve doğruluğu şimdi bilimsel olarak tarafımızdan kanıtlanan birçok şeyi, dehalarıyla önceden sezmiş bu üç adamın— omuzları üstünde durmakta olduğunu hiçbir zaman unutmayacağı gibi, Almanya'daki pratik işçi hareketi de, İngiliz ve Fransız hareketlerinin omuzları üstünde geliştiğini, bu hareketlerin çok pahalıya edindiği deneylerden yararlandığını ve zamanında bu hareketlerin çoğunlukla kaçınılmaz olan yanlışlarından şimdi kaçınabildiğini unutmamalıdır. İngiliz sendikalarının ve Fransız işçilerinin politik mücadelelerinin örneği olmasaydı, özellikle Paris Komünü'nün verdiği o büyük itici güç olmasaydı, şimdi nerelerde olurduk?

«Alman işçilerinin hakkını vermek için de, ender görülen bir anlayışla durumlarının üstünlüğünden yararlandıkları belirtilmelidir. İşçi hareketlerinin başlangıcından beri ilk kez mücadele üç yönüyle —teorik, politik ve pratik-ekonomik (kapitalistlere karşı direniş)— uyum içinde, aralarındaki ilişkiler gözetilerek ve düzenli bir biçimde yürütülmektedir. İşte, Alman hareketinin gücü ve yenilmezliği, bu tek merkezli çabalarda yatar.

«Bir yandan bu elverişli durumları yüzünden, diğer yandan da, İngiliz hareketinin kendine özgü özellikleri ve Fransız hareketinin de şiddet yoluyla bastırılmış bulunması yüzünden Alman işçileri, şu anda, proletarya mücadelesinin öncüleri durumuna gelmişlerdir. Bu onurlu görevde kalmalarına olaylar daha ne kadar izin verecektir, bilinmez. Fakat, bu görevde kaldıkları sürece, görevin ge-

reklerini uygun bir biçimde yerine getireceklerini umalım. Bu, mücadelenin ve ajitasyonun her alanında, iki kat çaba gerektirmektedir. Özellikle, tüm teorik sorunlarda daha açık bir görüş kazanmaları, eski dünya görüşünden miras kalan geleneksel klişelerin etkisinden kendilerini giderek daha çok kurtarmaları ve sosyalizmin, bir bilim niteliği kazandığı için, bir bilim olarak ele alınması, yani incelenmesi gerektiğini akıldan çıkarmamaları, önderlerin görevi olacaktır. Görev, böylece elde edilen daha açık kavrayışı, işçi kitleleri arasında giderek artan bir coşkuyla yaymak, hem partinin, hem de sendikaların örgütlenişini daha sıkı bir biçimde kaynaştırmak olacaktır...

«Eğer Alman işçileri bu yolda ilerlerlerse, tam olarak hareketin başında yürüyor sayılmazlar —belli bir ülke işçilerinin hareketin başında yürümeleri hareketin hiç de yararına değildir— fakat savaş hattında onurlu bir yer almış ve beklenmedik çetin sınavlar ve önemli olaylar, onlardan daha büyük yüreklilik, daha büyük kararlılık ve enerji istediği zaman silâh hazır bekliyor olurlar.» (19) (...)

II. a. — Kendiliğinden Kabarışın Başlangıcı

Bundan önceki bölümde, binsekizyüz doksanların ortalarında Rusya aydın gençliğinin **tümüyle** Marksizm teorilerine nasıl sarıldığını gösterdik. Aynı dönemde, ünlü 1896 St. Petersburg (20) sanayi savaşını izleyen grevler, buna benzer bir genel nitelik taşıyordu. Grevlerin tüm Rusya'ya yayılışları, yeni uyanan halk hareketinin derinliğini gösteriyordu ve eğer «kendiliğinden gelme unsur» dan söz edeceksek herşeyden önce bu grev hareketi, kendiliğinden gelme olarak kabul edilmelidir. Fakat kendiliğindenlik türlü türlüdür. Rusya'da, binsekizyüz yetmişlerde ve altmışlarda (hatta ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında bile) grevler olmuştur ve beraberlerinde makinaların «kendiliğinden» imha edilmesini vb. getirmişlerdir. Bu «ayaklanmalar» la karşılaştırıldığında doksanlardaki grevler, işçi sınıfı hareketinin bu dönemde kaydettiği ilerlemeyi gösterdikleri oranda, «bilinçli» grevler olarak bi-

le tanımlanabilirler. Bu da gösterir ki «kendiliğinden unsuru», özünde, **filizlenme durumundaki** bilinçten başka bir şeyi temsil etmez. İlkel ayaklanmalar bile bilincin belli bir oranda uyanışını ifade etmişlerdir. İşçiler, kendilerini ezen düzenin değişmezliği üstüne çağlar boyu taşıdıkları inancı yitiriyorlar ve kollektif direnişin, otoriteye kölece boyun eğmekten kesinlikle vazgeçmenin gerekliliğini... anlamaya demiyeceğim ama, duymaya başlıyorlardı. Fakat bu, yine de, **mücadeleden** çok, umutsuzluk ve öc almadan doğan patlamalar niteliğindeydi. Doksanlardaki grevler, bilinçde çok daha büyük parlayışları ortaya çıkardı; kesin talepler öne sürüldü, grevlerin zamanı dikkatle planlandı, başka yerler hakkında bilinen durum ve olaylar tartışıldı vb. Ayaklanmalar ezilenlerin direnişinden başka birşey değildi, fakat düzenli grevler, filizlenme, ama yalnız filizlenme durumundaki, sınıf mücadelesini temsil ediyordu. Tek başlarına ele alındıklarında bu grevler, yalnız sendika mücadeleleriydi, henüz Sosyal Demokrat mücadele değildiler. Grevler, işçilerle işverenler arasında uyanmakta olan çelişkiyi gösteriyorlardı; fakat işçiler, kendi çıkarlarıyla modern politik ve sosyal düzenin bütünü arasındaki uzlaşmaz çelişkinin bilincinde değildiler, olamazlardı; yani, daha henüz Sosyal Demokrat bilince sahip değillerdi. Bu bakımdan doksanlardaki grevler, «ayaklanmalar» la karşılaştırıldıklarında, temsil ettikleri muazzam ilerleyişe rağmen, salt kendiliğinden hareketler olarak kaldılar.

İşçiler arasında Sosyal-Demokrat bilinç olamazdı dedik. Bu bilinç onlara dışardan verilmeliydi. Bütün ülkelerin tarihi, işçi sınıfının, salt kendi çabalarıyla yalnız sendika bilincini, yani, sendikalarda birleşmenin, işverenlerle savaşmanın ve hükümeti gerekli işçi yasalarını çıkarmaya zorlamaya çalışmanın gerekliliğine vb. duyulan inancı geliştirebileceğini gösterir. Oysa sosyalizm teorisi,

mülk sahibi sınıfların eğitim görmüş temsilcileri, aydınlar tarafından geliştirilen felsefi, tarihsel ve ekonomik teorilerden ortaya çıkmıştır. Sosyal durumları bakımından modern bilimsel sosyalizmin kurucuları olan Marx ve Engels de burjuva aydınlar zümresine dahildiler. Aynı biçimde, Sosyal-Demokrasinin teorik doktrini Rusya'da işçi sınıfı hareketinin kendiliğinden büyüyüşünden bağımsız olarak gelişti; devrimci sosyalist aydınlar arasında düşünce gelişiminin doğal ve kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıktı* (....)

II. b. — Kendiliğindenliğe Boyun Eğiş — Rabochaya Mysl

(.....)

İkincisi, Ekonomizmin yayın alanındaki ilk ifadesinde, bugünün Sosyal-Demokratları arasındaki tüm görüş ayrılıklarını kavrayabilmek için çok karakteristik ve son derece ilginç bir olguyu gözlüyoruz: «Salt ve basit işçi hareketi» ni savunanlar, proletarya mücadelesi ile en sıkı «organik» ilişkilere (**Rabocheye Dyelo**'nun deyimi) tapınanlar, işçi olmayan her aydına (sosyalist bir aydın olsa bile) karşı olanlar, kendi durumlarını savunmak için, **burjuva** «salt sendikacıların» kanıtlarına başvurmak zorunda kalmışlardır. Bu, **Rabochaya Mysl**'ın, ta başından —bilinçsiz olarak— **Credo**'nun programını uygulamaya başladığını gösterir. Bu, (**Rabocheye Dyelo**'nun bir türlü kavrayamadığı bir şeyi), işçi sınıfı hareketinin kendiliğindenliğine tüm tapınmaların, «bilinçli unsurun» rolünü, Sosyal-Demokrasinin rolünü küçümsemelerin, **bu rolü küçümseyenler bunu isteseler de istemeseler de, burjuva ideolojisinin**

---

* Bazılarının sandığı gibi sendikalizm «politikayı» tümüyle reddetmez. Sendikalar her zaman bazı politik (fakat Sosyal-Demokrat değil) ajitasyon ve mücadele yürütmüşlerdir. Sendika politikası ile Sosyal-Demokrat politika arasında farka, bundan sonraki bölümde değineceğiz.

işçiler üstünde etkisinin güçlenmesi demek olduğunu gösterir. «İdeolojinin öneminin abartılmasından» (21), bilinçli unsurun rolünün abartılmasından söz edenler (22), vb., salt ve basit işçi hareketinin, eğer işçiler «kaderlerini önderlerin ellerinden koparabilirlerse», kendileri için bağımsız bir ideoloji geliştirebileceğini ve geliştireceğini sanıyorlar. Ama bu pek büyük bir yanılgıdır. Yukarda söylediklerimizi tamamlamak için, Karl Kautsky'nin, Avusturya Sosyal-Demokrat Partisi'nin yeni program tasarısı üzerine yazdığı şu çok doğru ve önemli sözleri aktaracağız: (23).

«Revizyonist eleştiricilerimizden çoğu, Marx'ın, ekonomik gelişmenin ve sınıf mücadelesinin sadece sosyalist üretimin koşullarını değil, fakat aynı zamanda ve doğrudan doğruya, bunun gerekliliğinin bilincini de (K.K.'nın italikleri) yarattığını iddia ettiğine inanırlar. Ve bu eleştiriciler kapitalist acıdan en gelişmiş ülke olan İngiltere'nin, diğer ülkelere göre bu bilinçten daha uzakta olduğunu ileri sürerler. Tasarıyı inceleyen bir kişi, böylece yadsınmış olan, bu sözde ortodoks Marksist görüşün, Avusturya programını tasarlayan komite tarafından da paylaşıldığını varsayabilir. Program taslağında şöyle deniliyor: 'Kapitalist gelişim proleter nüfusu ne kadar arttırırsa, proletarya da o oranda kapitalizme karşı savaşmaya zorlanır ve buna uygun bir duruma girer. Proletarya, sosyalizmin olasılık ve gerekliliğinin bilincine' erer. Bu bakımdan sosyalist bilinç, proleter sınıf mücadelesinin doğrudan ve gerekli sonucu olarak ortaya çıkar. Fakat bu, tümüyle yanlıştır. Elbette bir doktrin olarak sosyalizm, tıpkı proletaryanın sınıf mücadelesi gibi, modern ekonomik ilişkilere dayanan köklere sahiptir ve yine proletaryanın sınıf mücadelesi gibi, kapitalizmin yarattığı kitlelerin yoksulluk ve sefaletine karşı mücadeleden doğmaktadır. Fakat sosyalizm ve sınıf mücadelesi birbiriyle yan yana ortaya çıkar ve biri diğerinden doğmaz; her biri değişik koşulların sonucudur. Modern sosyalist bilinç, ancak derin bir bilimsel bilgi temeli üstünde yükselebilir. Gerçekten, modern ekonomi bilimi, sosyalist üretim için, örneğin modern teknoloji kadar gereklidir ve proletarya ne kadar isterse istesin, ne birini ne de diğerini yaratamaz; her ikisi de modern sosyal süreçten doğarlar. Bilimin taşıtı proletarya

değil, **burjuva aydınlar zümresidir** (K.K.'nın italikleri): modern sosyalizm, bu tabakanın bireysel üyelerinin kafalarından kaynaklanmıştır ve bunu kafa yapısı bakımından daha gelişmiş durumda olan proleterlere ileten de bunlar olmuşlardır; bu proleterler de bunu, koşullar elverdiği zamanlarda, proleter sınıf mücadelesine sokarlar. Böylece, sosyalist bilinç, proleter sınıf mücadelesine dışardan sokulan **(Von Aussen Hineingetragenes)** ve onun içinde kendiliğinden **(urwüchsig)** gelişmeyen bir şey olmaktadır. Bundan dolayı eski Heinfeld programı, Sosyal-Demokrasinin görevinin, proletaryayı kendi durumunun bilinciyle ve görevinin bilinciyle doldurmak (proletaryayı doyurmak) olduğunu haklı olarak belirtmektedir. Eğer bilinç, sınıf mücadelesinden kendi başına doğsaydı, buna gerek kalmazdı. Yeni tasarı, bu öneriyi eski programdan kopya etmiş ve buna yukarda sözü edilen öneriyi eklemiştir. Fakat bu, düşünce silsilesini tümüyle bozmuştur....» (24)

Hareketlerinin süreci içinde işçi kitlelerinin kendilerince formülleştirilen bağımsız bir ideolojiden söz edilemeyeceğine göre*, yapılabilecek **tek** seçim, ya burjuva, ya da sosyalist ideolojidir. Orta yol yoktur (çünkü insanlık, «üçüncü» bir ideoloji yaratmamıştır ve üstelik sınıf

---

* Bu, elbete ki, böyle bir ideolojinin yaratılışında işçilerin hiçbir rollerinin olmadığı anlamına gelmez. Ama, İşçiler olarak değil, sosyalist teorisyenler, Proudhonlar ve Weitlingler olarak rol oynarlar; başka deyişle, işçiler, çağlarının bilgilerini edindikleri ve bu bilgiyi geliştirdikleri zaman ve bunu yapabildikleri ölçüde kotulurlar. Fakat işçilerin **bunu daha sık başarabilmeleri** için onların genel olarak bilinç düzeylerini yükseltmek amacıyla elden gelen yapılmalıdır; işçilerin kendilerini **«işçiler için yazılar»** ın yapma dar sınırları içine hapsetmemeleri, genel yazıları giderek daha iyi kavrayabilmeleri gereklidir. Burada belki de, «kendilerini hapsetmemeliler» yerine «hapsedilmemelidirler» demek daha doğru olur, çünkü İşçilerin kendileri, aydınlar zümresi için yazılan her şeyi okumak istemekte ve okumaktadır ve ancak birkaç (kötü) aydın, «işçiler için» fabrika koşulları hakkında birkaç şey söylemenin ve çoktandır bilinen şeyleri onlara yineleyip durmanın yeteceğine inanmaktadır.

zıtlaşmalarıyla bölünmüş bir toplumda sınıfsız ya da sınıf üstü bir ideoloji olamaz). Bu yüzden, **herhangi bir biçimde** sosyolist ideolojiyi küçümsemek, **bundan azıcık olsun yan çizmek**, burjuva ideolojisini güçlendirmek anlamına gelir. Kendiliğindenlikten çok söz ediliyor. Fakat işçi sınıfı hareketinin **kendiliğinden** gelişimi, onun burjuva ideolojisine bağımlı olmasına, **Credo** programının çizdiği yolda gelişmesine yol açmoktodır; çünkü kendiliğinden işçi sınıfı hareketi, sendikacılıktır, **Nur-Gewerkschaftlerei**'dir ve sendikacılık, işçilerin burjuvazi tarafından ideolojik olarak köleleştirilmeleri demektir. Bu yüzden, görevimiz, Sosyal-Demokrasinin görevi, **kendiliğindenlikle savaşmak**, işçi sınıfı hareketini, burjuvazinin kanadı altına girmek yolundaki bu kendiliğinden, sendikacı arayıştan ayırmak ve onu devrimci Sosyal-Demokrasinin kanadı altına sokmoktır. (....)

Almanya örneğini hatırlayalım. Lassalle'nin Alman işçi sınıfı hareketine yaptığı tarihsel hizmet ne idi? **(Schulze-Delitzsch ve benzerlerinin iyi kalpli yardımıyla)** hareketin kendiliğinden yöneldiği ilerici sendikacılık ve kooperatifçilik yolundan **çevirdi.** Böyle bir görevi yerine getirmek için, kendiliğinden unsurunu küçümsemekten, süreç olarak toktikten, unsurlorla çevre arasındaki karşılıklı ilişkilerden vb. söz etmek değil de, daha başka bir şeyler gerekiyordu. **Kendiliğindenliğe karşı çetin bir mücadele** gerekiyordu ve ancak birçok yıl süren böyle bir mücadeleden sonra, örneğin, Berlin emekçi halkını, ilerici partinin dayanağı olmakton çıkarıp, Sosyal-Demokrasinin en iyi kalelerinden biri durumuna sokmak, mümkün oldu. Bu mücadele bugün bile, hiçbir biçimde sona ermemiştir (Alman hareketi tarihini Prokopoviç'den ve felsefesini de Struve'den öğrenenler bunun tersini sanabilirler). Bugün bile Alman işçi sınıfı, deyim yerindeyse, birçok ideolojiler arasında parçalanmış durumdadır. İşçilerin bir kesimi Katolik ve monorşist sendikalarda, bir diğer kesimi, İngiliz sendikacılığının burjuva hayranları tarafından kurulmuş olan

Mirsch-Duncker sendikalarında (25) üçüncü bir kesim ise Sosyal-Demokrat sendikalarda örgütlenmişlerdir. Bu sonuncu grup, diğerlerinden ölçülemeyecek kadar daha kalabalıktır, fakat Sosyal-Demokrat ideoloji, bu üstünlüğünü, tüm diğer ideolojilere karşı ancak amansız bir mücadele ile sağlayabildi ve ancak böyle bir mücadeleyle koruyabilecektir.

Ama okuyucu, kendiliğinden hareketin, hareketin en az direniş çizgisi boyunca neden burjuva ideolojisinin egemenliğine yol açtığını, soracaktır. Şu basit nedenle ki, burjuva ideolojisi köken bakımından sosyalist ideolojiden çok daha eskidir, çok daha fazla gelişmiştir ve elinde, ölçülemeyecek kadar daha fazla yayılma olanakları vardır*. Ve belli bir ülkede sosyalist hareket ne kadar gençse, sosyalist olmayan ideolojiyi yerleştirme çabalarına karşı, o oranda çetin bir mücadele vermeli ve işçiler o oranda bir kararlılıkla «bilinçli unsurların abartılmasına» karşı yaygara koparan kötü öğütçülere karşı uyarılmalıdır. (.....)

II. c — Kendini Kurtarma Grubu ve Rabocheye Dyelo

(.....)

Fakat **Rabocheye Dyelo**, Ekonomistleri «savunmak» [illegible], kendisi de sürekli olarak, onların temel yanılgılarına düşmüştür. Bu fikir kargaşasının kaynağı,

---

* İşçi sınıfının **kendiliğinden** sosyalizme gittiği sık sık söylenliyor. Bu, sosyalist teorinin, işçi sınıfının sefaletinin nedenlerini bütün teorilerden daha derin ve doğru olarak ortaya çıkarması ve bu nedenle, onu bu kadar kolay özümleyebilmeleri anlamında, tam olarak doğrudur. Tabii eğer, bu teori kendisini kendiliğindenliğe teslim etmiyorsa, kendiliğindenliği kendisine bağımlı kılıyorsa doğrudur. Genelliklo bu olduğu gibi kabul edilir, fakat **Rabocheye Dyelo**'nun unuttuğu ya da tahrif ettiği de budur işte. İşçi sınıfı kendiliğinden sosyalizme gitmektedir; ama, en yaygın (sürekli ve çeşitli biçimde canlandırılan) burjuva ideolojisi de kendisini, daha büyük bir oranda, İşçi sınıfı üstüne kendiliğinden empoze etmektedir.

Rabocheye Dyelo programının aşağıdaki tezinin yorumlanışındaki belirsizliktir: «Rus yaşamında en önemli olguyu, Sendika'nın **görevlerini** ve yayın eyleminin karakterini **esas olarak saptayacak** (italikler bizim) olan olguyu, son yıllarda ortaya çıkan **işçi sınıfı kitle eylemi** (**Rabocheye Dyelo'nun** italikleri) olarak kabul ediyoruz.» Kitle hareketinin en önemli olgu olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Ama sorunun özü, işçi sınıfı kitle hareketinin «görevleri saptayacağı» ifadesinin nasıl anlaşılacağıdır. Bu, iki biçimde yorumlanabilir. Ya, hareketin kendiliğindenliğine boyun eğilmesi, yani Sosyal-Demokrasinin rolünün işçi sınıfı hareketine bağımlı bir duruma indirgenmesi (**Rabochaya Mysl**, Kendini Kurtarma Grubu ve diğer Ekonomistlerin yorumu), **ya da** kitle hareketinin, ortaya çıkışından önce bizi tatmin edebilen görevlerden çok daha karmaşık yeni teorik, politik ve örgütsel görevleri önümüze getirdiği anlamına gelir. **Rabocheye Dyelo**, birinci yoruma yatkınlık göstermiştir ve hâlâ da göstermektedir, çünkü herhangi bir yeni görev üstüne belirli hiçbir şey söylememiş ve sanki «kitle hareketi», önümüze koyduğu görevleri açıkça anlamak ve yerine getirmek gereğinden bizi **kurtarıyormuş** gibi tartışmasını durmadan sürdürmüştür. Sadece, **Rabocheye Dyelo'nun**, işçi sınıfı kitle hareketinin **ilk** görevi olarak otokrasinin devrilmesini olanaksız gördüğünü ve bu görevi (kitle hareketi adına), kısa vadeli acil politik talepler mücadelesinin düzeyine indirdiğini belirtmemiz yeter.

Rabocheye Dyelo'nun başyazarı B. Kriçevski'nin, bu gazetenin 7. sayısında basılan «Rus Hareketinde Ekonomik ve Politik Mücadele» başlığını taşıyan ve aynı yanılgıları* yineliyen yazısının üstünde durmayacak ve doğru-

---

* Bu yazıda, örneğin «aşamalar teorisi» ya da «türkek zigzaglar» teorisi şöyle açıklanmaktadır: «Karakterleri bakımından tüm Rusya'da ortak olan politik talepler, yine de ilk olarak (bunlar 1900 Ağustosunda yazılmış !), belirli işçiler tabakasının (aynen böyle) ekonomik mücadelede kazandığı tecrübeye değgin olmalıdır. Ancak (!) bu

dan doğruya, **Rabocheye Dyelo**'nun 10. sayısına geçeceğiz. Elbette, Kriçevski ve Martinov'un, **Zarya** ve **Iskra**'ya yönelttikleri çeşitli itirazların ayrıntılarına girmeyeceğiz. Burada yalnızca, **Rabocheye Dyelo**'nun onuncu sayısında dayandığı ilkelerin temeli ile ilgileneceğiz. Bu nedenle, **Rabocheye Dyelo**'nun, aşağıdaki iki önerge arasında «taban tabana bir zıtlık» buluşu gibi garip bir durumu da incelemiyeceğiz:

«Sosyal-Demokrasi ellerini bağlamaz, eylemlerini önceden tasarlanmış bir planla ya da politik mücadele yöntemiyle kısıtlamaz; Parti'nin elindeki güçlere uygun düştüğü sürece her mücadele yolunu kabul eder,» vb. (**Iskra** No: 1). (26)

Ve bir de şu önerge:

---

tecrübeye dayanılarak politik ajitasyona girişilebilir ve girişilmelidir.» vb. (s. 11). Dördüncü sayfada, yazar, Ekonomist sapmanın tümüyle temelsiz bulduğu suçlamalarına karşı, acıklı bir biçimde haykırıyor: «Marx ve Engels'in teorilerine uygun olarak, belli sınıfların ekonomik çıkarlarının tarihte belirleyici bir rol oynadıklarını **ve bunun sonucu olarak da**, proletaryanın kendi ekonomik çıkarları için mücadelesinin, kendi sınıf gelişiminde ve kurtuluş mücadelesinde çok büyük önem taşıdığını hangi Sosyal-Demokrat bilmez?» (italikler bizim) buradaki «bunun sonucu olarak da» cümleciğinin hiç yarı yoktur. Ekonomik çıkarların belirleyici bir rol oynamaları gerçeği, **hiç de**, ekonomik (yani sendikal) mücadelenin esas önem taşıdığı **anlamına gelmez**; çünkü en temel, «belirleyici» sınıf çıkarları genel olarak **ancak** radikal **politik** değişimlerle karşılanabilir. Özellikle, proletaryanın temel ekonomik çıkarları, ancak, burjuvazinin diktatörlüğü yerine proletarya diktatörlüğünü koyacak bir politik devrimle karşılanabilir. Kriçevski, «Rus Sosyal-Demokrasisinin V.V.'leri» (yani politika ekonomiden sonra gelir, vb.) tezlerini ve Alman Sosyal-Demokrasisinin Bernsteincılarının görüşlerini (örneğin benzer iddialarla Woltmann, İşçilerin her şeyden önce, politik devrimi düşünmeden önce «ekonomik güç» kazanmaları gerektiğini kanıtlamaya çalışırdı) yineleyip durmaktadır.

«Her tür koşullarda ve her zaman politik mücadele yürütebilecek yetenekte güçlü bir örgüt olmadan, sağlam ilkelerle aydınlanmış ve inatla yürütülen ve taktik adı verilmeye lâyık o sistemli eylem planından söz edilemez.» (Iskra No. 4) (27)

İlke olarak tüm mücadele yollarını, tüm plan ve yöntemleri, yerinde olmak koşuluyla, kabul etmeyi, belli bir politik anda, sıkı sıkıya uyulan bir plana göre hareket etmek isteğiyle birbirine karıştırmak, eğer taktik söz konusuysa, tıp bilimi tarafından hastalıkları tedavi için çeşitli yöntemlerin kabul edilmesi ile belli bir hastalığın tedavisi için belli bir yöntemi uygulama gereğini birbirine karıştırmak gibi bir şeydir. Ama önemli olan, **Rabocheye Dyelo'** nun kendisinin, kendiliğindenliğe boyun eğme adını verdiğimiz hastalığın kurbanı olması ve **bu** hastalık için her tedavi «yöntemini» reddetmesidir. Bu yüzden, «taktik planın Marksizmin temel ruhuyla çeliştiği» taktiğin, «**Partiyle birlikte büyüyen, Parti görevlerinin, bir büyüme süreci**» olduğu (İtalikler **Rabocheye Dyelo'**nun) yolundaki hayret verici buluşunu yapmıştır. Bu sözler, ünlü bir vecize, **Rabocheye Dyelo** «eğilimi» nin kalıcı bir anıtı olmak için çok büyük şansa sahiptirler. Bu önemli yayın organı, «**nereye?**» sorusuna şu cevabı veriyor: Hareket, başlangıç noktasıyla, bundan sonra gelen noktalar arasındaki uzaklığı değiştirme sürecidir. Bu eşi bulunmaz derin görüşlülük örneği sadece bir gariplik değildir (eğer öyle olsaydı, uzun uzadıya üstünde durmaya gerek kalmazdı), fakat, **tüm bir eğilimin programıdır**; R. M.'nin (**Rabochaya Mysl'**ın «ilâve» sinde) şu sözlerle ifade ettiği programın ta kendisidir: Arzu edilen mücadele, olasılı mücadeledir ve olasılı mücadele de o anda yürümekte olan mücadeledir. Bu, kendiliğindenliğe pasifçe uyan sınırsız oportünizmin ta kendisidir.

«Taktik plan, Marksizmin özüyle çelişir!» Fakat bu, Marksizme kara sürmektir; Marksizmi, Narodniklerin bize karşı mücadelelerinde kullandıkları karikatüre çevirmektir. Sınıf bilincli sahip savaşçıların inisiyatif ve enerjilerini

küçümsemek demektir. Oysa Marksizm, tam tersine, Sosyal-Demokratların inisiyatif ve enerjilerine büyük bir hız kazandırır, onlara en geniş perspektifler sunar ve (eğer böyle ifade edilebilirse) «kendiliğinden» mücadeleye girişen milyonlarca işçinin yüce gücünü onların emrine verir. Uluslararası Sosyal-Demokrasinin tüm tarihi, bazan şu, bazan da bir başka politik önderin öne sürdüğü, bazıları yaratıcısının uzak görüşlülüğüne ve doğru politik ve örgütsel görüşlerine uyan, diğerleri ise yaratıcılarının kısa görüşlülüklerini ve politik yanılgılarını ortaya çıkaran planlarla doludur. Almanya, tarihinin önemli dönüm noktalarından birini yaşadığı sırada —İmparatorluğun kuruluşu, Reischstag'ın açılışı ve genel oy hakkının tanınması— Liebknecht'in, genel olarak Sosyal-Demokrat politika ve çalışmalar için bir planı Schweitzer'in de başka bir planı vardı. Anti-sosyalist yasa (28), Alman sosyalistlerinin tepesine indiği zaman, Most ve Hasselman'ın bir planları vardı —hemen şiddete başvurulması; Höchberg, Schramm ve (kısmen) Bernstein'ın da bir başka planları vardı— Sosyal-Demokratlara, aşırı derecede katı ve devrimci oldukları için bu yasanın çıkmasına neden olduklarını ve şimdi de örnek davranışlarla bağışlanmalarını sağlamaları gerektiğini öğütlemeye başladılar. İllegol bir organın yayımlanmasını hazırlayan (29) ve yürütenlerin önerdikleri bir üçüncü plan daha vardı. Geriye bakarak, izlenecek yolun seçimi mücadelesinden yıllar sonra ve tarih, seçilen yolun uygun olup olmadığı konusunda hükmünü verdikten sonra, Parti ile birlikte büyüyen Parti görevlerinin büyümesi üstüne derin vecizeler düzmek elbette kolaydır. Fakat, Rus «eleştiricilerinin» ve Ekonomistlerin Sosyal-Demokrasiyi sendikacılık düzeyine düşürdükleri ve teröristlerin, eski yanlışları yineleyen plan, taktiği şiddetle savundukları bir kargaşa döneminde, (30) bu tür derin lâflarla yetinmek, kendi kendine «yoksulluk belgesi» vermek demektir. Birçok Rus Sosyal-Demokratın, inisiyatif ve enerji yoksunluğunun, yetersiz bir «politik propaganda,

ajitasyon ve örgütleme alanı» nın (31), devrimci eylemin daha geniş örgütlenmesi için «plan» yokluğunun acısını çektikleri bir zamanda, «taktik-planın Marksizmin özü ile çeliştiğini» öne sürmek, yalnız Marksizmi teori alanında bayağılaştırmak değil, **Partiyi** de pratikte **geriye sürüklemek** anlamına gelir.

Rabocheye Dyelo yazını sürdürür:

«Devrimci Sosyal-Demokratın görevi, sadece, bilinçli çalışmayla nesnel gelişimi hızlandırmaktır, bu gelişimin önünü açmak, ya da kendi öznel planlarını bu gelişimin yerine koymak değildir. **Iskra**, bütün bunları teori olarak bilmektedir; fakat Marksizmin bilinçli devrimci eyleme haklı olarak verdiği büyük önem, onu, pratikte, doktriner taktik görüşü yüzünden, gelişimin nesnel ya da kendiliğinden unsurunun önemini küçümsemeye yöneltmektedir» (s. 18)

Bay V.V. ve dostlarına lâyık olağanüstü teorik kargaşalığın işte bir diğer örneği. Filozofumuza sorarız: öznel planlar tasarlayan birisi, nesnel gelişimi nasıl «küçümseyebilir»? Bunu ancak, nesnel gelişimin belli sınıfları, tabakaları ya da grupları, belli ulusları ve belli ulus gruplarını vb., yarattığı ya da güçlendirdiği, yokettiği ya da zayıflattığı gerçeğini gözden kaçırarak ve böylece nesnel gelişimin, güçler arasındaki belli bir uluslararası politik konumun ya da devrimci partilerce benimsenen yerin saptanmasına hizmet ettiğini görmeyerek yapabilir. Eğer plan tasarlayan birisi böyle yaptıysa, onun suçu, kendiliğinden unsurunu değil, fakat tersine, **bilinçli** unsuru küçümsemesidir; çünkü o zaman nesnel gelişimi anlayabilecek «bilinç» den yoksun olduğunu göstermiş olacaktır. Bu yüzden, kendiliğindenliğin ve bilincin «**görece** önemini ölçmek» lâfları (**Rabocheye Dyelo'nun** italikleri), tam bir «bilinç» yoksunluğunu açığa çıkarmaktadır. Eğer «gelişimin» belli bazı **«kendiliğinden unsurları»** insan kavrayışına sığabiliyorsa, o zaman, bunun yanlış olarak ölçülmesi; «bilinçli unsuru küçümsemek» anlamına gelecektir. Eğer bunlar kavranamıyorsa, o zaman onları bilmiyoruz demektir ve bu nedenle de onlardan söz edemeyiz. Kriçevski'nin tar-

tıştığı nedir öyleyse? Eğer Iskra'nın «öznel planları»nı yanlış buluyorsa (gerçekten de böyle söylüyor) hangi nesnel gerçekleri ihmal ettiklerini göstermiş olması ve ancak ondan sonra **Iskra'yı** bunları gözden kaçırdığı için **politik bilinçden yoksun olmakla,** kendi deyimiyle «bilinç unsurunu küçümsemekle» suçlamalıdır. Ama **eğer** öznel planlar hoşuna gitmiyorsa, «kendiliğinden unsurunu küçümsemek» (!)'ten öte hiçbir sav öne süremez, sadece **şunu** gösterebilir: (1) teorik olarak, Marksizmi, Beltov tarafından yeterince alaya alınan Kareyev ve Mikhailovski tarzında anlamaktadır; ve (2) pratik olarak, yasal Marksistlerimizi Bernsteincılığa ve Sosyal-Demokratlarımızı Ekonomizme sürükleyen «gelişimin kendiliğinden unsuru» ile büyük ölçüde tatmin olmaktadır ve her ne pahasına olursa olsun Rus Sosyal-Demokrasisini «kendiliğinden» gelişim yolundan **ayırmaya** kararlı olanlara karşı «öfke ile dolu» dur.

Sıra, gerçekten gülünç şeylere geldi. «Tıpkı insanoğlunun, doğa bilimlerindeki tüm bulgulara rağmen neslini yine eski biçimde yenilemesi gibi, yeni bir sosyal düzenin doğuşu, gelecekte de, sosyal bilimlerdeki tüm bulgulara ve bilinçli savaşçıların çoğalmalarına rağmen, **esas olarak** ilkel patlamaların bir sonucu olarak gerçekleşecektir.» Tıpkı büyükbabalarımızın o eski moda bilgelikleriyle, herkes çocuk dünyaya getirebilir, dedikleri gibi, bugün (Nurtsis Tuporilov tarzında) (32) «modern sosyalistler» kendi bilgelikleriyle, yeni bir sosyal düzenin kendiliğinden doğuşuna herkes katılabilir, demektedirler. Biz de herkesin bunu yapabileceğini savunuyoruz.. Bu tür bir katılma için gereken tek şey, Ekonomizm egemen olduğunda Ekonomizme, terörizm yükseldiğinde terörizme **teslim** olmaktır. Nitekim bu yılın ilkbaharında **Rabocheye Dyelo,** terörizmin etkisinde kalma tehlikesine karşı bir uyarıda bulunmanın o kadar önem taşıdığı bir anda, kendisi için «yeni» olan bu sorun karşısında şaşırıp kaldı. Ve şimdi, altı ay sonra, sorunun önemini az çok yitirdiği şu sırada bize şöyle bir bildiri sunuyor: «Biz terörist duyguların yük-

selmesine karşı çıkmanın Sosyal-Demokrasinin görevi olmadığını ve olmaması gerektiğini düşünüyoruz» (**Rabocheye Dyelo**, sayı 10, s. 23).

Bu bildiriyle aynı zamanda çıkan Konferans kararı da şöyle: «Konferans, sistemli ve saldırgan terörün zamansız olduğu görüşündedir» (**İki Konferans**, s. 18). Tüm bunlar ne kadar güzel bir berraklık ve tutarlılık içinde! Karşı çıkmamak, fakat gereksiz ilân etmek ve bu ilânı öyle bir biçimde yapmak ki, sistemli olmayan ve savunucu terör, «karar» ın kapsamına girmesin. Böyle bir kararın, son derece emin ve kendisini yanılgıya karşı sigortalayan bir karar olduğu kabul edilmelidir; tıpkı, konuşan ama hiçbir şey söylemeyen bir insanın yanılgıya karşı kendisini sigortalaması gibi. Böyle bir kararı biçimlendirmek için gereken tek şey, hareketin **kuyruğunda** gidebilme yeteneğidir. **Iskra, Rabocheye Dyelo**'yu, terör sorununu yeni bir sorun olarak ilân ettiği için alaya aldığı zaman (33), bu gazete **Iskra**'yı öfkeyle, «15 yılı aşan bir süre önce, bir göçmen yazarlar grubu tarafından önerilen taktik sorunlarla ilgili çözüm yollarını Parti örgütüne zorla kabul ettirmek gibi inanılmaz bir küstahlık» la suçladı. Gerçekten küstahlık ve de bilinç unsurunu ne kadar büyük bir önemseme, önce sorunları teorik olarak çözmek ve sonra da, örgütü, Parti'yi ve kitleleri bu çözümün doğruluğuna inandırmaya çalışmak!* Oysa, bunun yerine unsurları yineleyip durmak ve hiçbir şeyi kimseye «zorla kabul ettirmeden», her dönemeçte, bir Ekonomizm, bir terörizm arasında sallanıp durmak, ne kadar daha iyi olurdu. Hatta, **Rabocheye Dyelo**, bu büyük bilgelik kuralını da genelleştirmekte ve **Iskra** ile **Zarya**'yı, «biçimsiz kaos üstünde dolaşan bir ruh gibi, programlarını hareketin karşısına dikmekle» suçlamaktadır. Ama Sosyal-Demokrasinin rolü, kendiliğinden

* Şunu unutmamak gerekir ki, Emeğin Kurtuluşu grubu terör sorununu «teorik» olarak çözümlerken daha önceki devrimci hareketin deneyini genelleştiriyordu.

hareketin üzerinde dolaşan bir «ruh» olmak ve bununla da kalmayıp bu hareketi, **«kendi programı» düzeyine yükseltmek** değil de nedir? Onun görevi, elbette ki hareketin **kuyruğunda** sürüklenmek değildir. Bu, en iyi durumda, harekete hiçbir şey kazandırmaz; en kötü durumda da, hareket için son derece zararlı olur. Fakat **Rabocheye Dyelo,** bu «taktik-süreci» izlemekle kalmamakta, bunu bir ilke düzeyine çıkarmaktadır, bu yüzden onun bu eğilimini, opportünizm olarak değil de (kuyruk sözcüğünden türeterek) **kuyrukçuluk** olarak tanımlamak daha doğru düşer. Ve şu da kabul edilmelidir ki, hareketi her zaman arkadan izlemeye ve onun kuyruğu olmaya kararlı olanlar, «hareketin kendiliğinden unsurunu küçümsemeye» karşı kesinlikle ve sonsuz olarak güvence altındadırlar.

∴

Ve böylece, Rus Sosyal-Demokrasisindeki «yeni eğilim» tarafından işlenen temel yanılgının, kendiliğindenliğe boyun eğişi ve kitlelerin kendiliğindenliğinin, biz Sosyal-Demokratlarda yüksek bir bilinç düzeyi gerektirdiğini kavrayamayışları olduğunu anlamış bulunuyoruz. Kitlelerin kendiliğinden kabarışı ne kadar büyük olursa ve hareket ne kadar yayılır, hızlanırsa, Sosyal-Demokrasinin teorik, politik ve örgütsel görevlerinde sahip olması gereken bilinç düzeyi de o oranda yükselir.

Rusya'da kitlelerin kendiliğinden kabarışı öylesine hızla gelişmiştir (ve gelişmektedir) ki, genç Sosyal-Demokratların, bu dev görevleri yerine getirmek için hazırlıksız oldukları ortaya çıkmıştır. Bu hazırlıksızlık, bizim, **tüm** Rus Sosyal-Demokratlarının ortak kötü kaderleridir. Kitlelerin kabarışı, kesintisiz bir süreklilikle gelişti ve yayıldı. Yalnız başladığı yerlerde sürmekle kalmadı, yeni bölgelere ve halkın yeni tabakalarına da yayıldı (işçi sınıfı hareketinin etkisi altında, öğrenci gençlik arasında, genel olarak aydınlar arasında ve hatta köylüler arasında yeniden bir coşkunluk belirdi). Yine de devrimciler, bu kabarışın hem «teorileriyle» hem de eylemleriyle **gerisinde kaldılar;** tüm

hareketi yönlendirebilecek yetenekte kalıcı ve sürekli bir örgüt kurmayı başaramadılar. (.....)

III. a — Politik Ajitasyon ve Ekonomistler Tarafından Sınırlandırılışı

Rus işçilerinin ekonomik mücadelesinin*, ekonomik (fabrika ve meslek) koşulları açığa çıkaran «yayınların» başlamasıyla eş zamanlı olarak yaygın gelişimini sağladığını ve sağlamlaştığını herkes bilir. «Broşürler», esas olarak, fabrika düzenini açığa çıkarmayı amaçlıyordu ve çok geçmeden işçiler arasında, gerçek bir açığa çıkarma tutkusu uyandırıldı. İşçiler, Sosyal-Demokrat çalışma gruplarının kendilerine, sefil yaşayışları, çalışmalarının dayanılmaz zorluğu ve haklardan yoksun oluşları hakkında bütün gerçeği anlatan yeni tür bir broşür sunmayı istediklerini ve sunabileceklerini anlar anlamaz, bizi, fabrikalardan ve atelyelerden mektup yağmuruna tuttular. Bu «açığa çıkarma edebiyatı», yalnız belli bir broşürde sözü edilen fabrikada değil, ortaya çıkarılan gerçeklerin yayılabildiği bütün fabrikalarda çok büyük bir heyecan doğurdu. Ve çeşitli işyerlerindeki ve mesleklerdeki işçiler arasında, yoksulluk ve ihtiyaç büyük ölçüde aynı olduğu için, «işçilerin yaşamı ile ilgili gerçekler» **herkesi** heyecanlandırıyordu. En geri kalmış işçiler arasında bile gerçek bir «basında sözü edilme» tutkusu —soyguna ve baskıya dayanan mevcut sosyal düzenin bütününe karşı bu ilkel savaş biçimine duyulan soylu bir tutku— uyandı. Ve pek çok durumda «broşürler» gerçekten bir savaş ilânı idiler, çünkü bu açığa çıkarmalar işçileri harekete getiriyor, en göze çarpan haksızlıkların ortadan kaldırılması için ortak taleplerde bulunmalarına yol açıyor ve taleplerini grev-

---

* Yanlış anlamayı önlemek için, burada ve bu kitapçık boyunca, ekonomik mücadele (aramızda kabul edilen anlamında) ile, Engels'in yukarda aktarılan bir pasajında «kapitalistlere karşı direnme» olarak tanımladığı ve özgür ülkelerde örgütlü işçi, ya da sendika mücadelesi denilen «pratik ekonomik mücadeleyi» kastettiğimizi belirtmeliyiz.

lerle desteklemelerinde kararlılık aşılıyordu. Sonunda İşverenler de, broşürlerin birer savaş ilânı olarak bu önemini kabul etmek zorunda kaldılar. Öyle ki birçok durumda, düşmanlıkların ortaya çıkmasını bile beklemediler. Her zaman olduğu gibi, bu açığa vuruşların yalnız yayınlanması bile etkili oluyor ve broşürler güçlü bir moral etki önemi kazanıyordu. Birçok durumlarda bir broşürün sadece ortaya çıkması, öne sürülen taleplerin tümünün ya da bir kısmının yerine getirilmesi için yeterli oldu. Tek kelimeyle, ekonomik (fabrika) açıklamalar, ekonomik mücadelede önemli bir araçtı ve hâlâ da böyledir. Ve bu önemini, işçileri kendilerini korumak zorunda bırakan kapitalizm sürdükçe koruyacaktır. Avrupa'nın en ileri ülkelerinde bile, geri bir meslek ya da unutulmuş bir ev sanayii dalındaki haksızlıkların açığa vurulmasının, sınıf bilincinin uyarılması, bir sendika mücadelesinin başlatılması ve sosyalizmin yayılması için* bir başlangıç noktası olduğu hâlâ görülebilir.

---

* Bu bölümde, yalnız, geniş ve dar anlamıyla **politik** mücadeleye değiniyoruz. Bu yüzden, geçerken, sadece ilginç bir şey olduğu için, **Rabocheye Dyelo**'nun **Iskra**'yı ekonomik mücadele konusunda «çekingenlik» le suçladığını belirtelim (**İki Konferans**, s. 27, Martinov tarafından, **Demokrasi ve İşçi Sınıfı** adlı broşürde yinelenmiştir). Eğer bu suçlayıcılar, (pek hoşlandıkları gibi) **Iskra**'nın bir yıl içinde ekonomik tartışmolara ayırdığı sayfalarını kiloyla ya da top olarak hesaplasalardı ve bunu **Rabocheye Dyelo** ile **Rabochaya Mysl**'ın birlikte bu konuya ayırdıkları sayfalarla karşılaştırsalardı, bu ikincilerin bu açıdan da geride kaldıklarını kolaylıkla görebilirlerdi. Açıkça görülüyor ki, bu basit gerçeğin kabulü, onları, şaşkınlıklarını açığa çıkaran iddialara boşvurmaya zorlamaktadır. «**Iskra**» diye yazıyorlar, «ister istemez (!) yaşamın emredici gereklerine boyun eğmeye ve hiç değilse (!!) işçi sınıfı hareketi hakkında mektupları yayınlamaya zorlanmaktadır» (**İki Konferans**, s. 27) İşte bu, gerçekten çürütülemeyecek bir iddiadır!

Rus Sosyal-Demokratlarının büyük çoğunluğu, son zamanlarda hemen hemen tümüyle, bu fabrika koşullarının açığa vurulması işiyle uğraşmaktadırlar. Ne dereceye kadar bu işle uğraştıklarını anlamak için **Rabochaya Mysl'**ı hatırlamak yeter, o kadar ki, bunun, **tek başına alındığında** esas olarak yine de bir Sosyal-Demokrat çaba olmadığını, ancak bir sendika çabası olduğunu unutmaktaydılar. Aslında açığa vurmalar, **belli bir meslekteki** işçilerle işverenler arasındaki ilişkilerle ilgiliydi ve bütün başardıkları, işgücü satanların «mal»larını daha iyi koşullarda satmayı ve bu salt ticari işte, alıcılarla mücadele etmeyi öğrenmeleri oldu. (Eğer bir devrimciler örgütü tarafından gereği gibi kullanılabilseydi) bu açığa vurmalar, Sosyal-Demokrat eylemin bir başlangıcı ve bir parçası olabilirdi; ama diğer yandan bu açığa vurmalar, «saf sendika» mücadelesine ve Sosyal-Demokrat olmayan İşçi sınıfı hareketine de yol açabilirdi (ve kendiliğindenliğe tapınmacı tutumu veri alırsak böyle olmak zorundaydılar). Sosyal-Demokrasi, sadece İşçilerin iş-güçlerini daha iyi koşullarda satmaları için değil, mülksüzleri, kendilerini zenginlere satmaya zorlayan sosyal düzenin ortadan kaldırılması için de işçi sınıfının mücadelesini yönetir. Sosyal-Demokrasi yalnız belli bir işveren grubuyla olan ilişkilerinde değil, modern toplumun tüm sınıflarıyla ve örgütlü bir politik güç olarak devletle olan ilişkilerinde de işçi sınıfını temsil eder. Bu yüzden Sosyal-Demokratlar yalnız ekonomik mücadele ile yetinmemekle kalmayıp, ekonomik açığa vurmaların, eylemlerinin ağır basan bir bölümü olmasına da izin vermemelidirler. İşçi sınıfının politik eğitimini ve politik bilincinin geliştirilmesini aktif bir biçimde ele almalıyız. **Şimdi, Zarya** ve **Iskra,** Ekonomizme ilk hücumlarını yaptılar ve bu konuda «herkes görüş birliğine» vardı (biraz sonra göreceğimiz gibi her ne kadar bazıları yalnız lâfta bu görüşe katılıyorsa da).

Şu soru ortaya çıkıyor: politik eğitim nelerden oluşur? Otokrasiye karşı işçi sınıfı düşmanlığının propagandasıy-

la sınırlandırılabilir mi? Elbette hayır! İşçilere, politik olarak baskı altında bulunduklarını anlatmak yetmez (kendi çıkarlarının işverenlerin çıkarlarına zıt olduğunu **açıklamanın** da yetmeyeceği gibi). Ajitasyon bu baskının bütün somut örnekleri ele alınarak yürütülmelidir. (Ekonomik baskının somut örnekleri çevresinde ajitasyon yürüttüğümüz gibi). Mademki **bu** baskı, toplumun çeşitli sınıflarını etkilemektedir, madem ki kendisini yaşamın ve eylemin çeşitli alanlarında —meslekî, kamusal, aile, kişisel, dinsel, bilimsel, vb., vb.,— göstermektedir, otokrasiyi **politik olarak açığa vurmayı tüm yönleriyle** örgütlemeye **girişmezsek,** işçilerin politik bilinçlerini geliştirme **görevimizi yerine getirmemiş olacağımız** belli değil midir? Baskının somut örnekleri çevresinde ajitasyonu yürütmek için bu belirtiler açığa vurulmalıdır (tıpkı, ekonomik ajitasyonu yürütebilmek için fabrikalardaki haksızlıkların açığa vurulması gerektiği gibi).

Bunun yeterince açıklığa kavuştuğu düşünülebilir. Ama şu da var ki, politik bilincin geliştirilmesinin gerekliliği üstünde «herkes» ancak lâfta görüş birliğine varmıştır. Örneğin **Rabocheye Dyelo,** geniş kapsamlı politik açığa vurmaları örgütlendirme görevine sarılmış (ya da örgütlemeye başlamış) olmaktan çok uzaktır, hatta bu görevi yüklenen **Iskra'yı bundan uzaklaştırmaya** çalışmaktadır. Şunları dinleyiniz: «İşçi sınıfının politik mücadelesi ekonomik mücadelenin sadece (tabii hiç de «sadece» değil) en gelişmiş, geniş ve etkili biçimidir.» (Rabocheye Dyelo programı, sayı 1, s. 3). «Sosyal-Demokratlar, şu sıralarda, ekonomik mücadelenin kendisine mümkün olduğu kadar politik bir karakter kazandırma göreviyle karşı karşıyadırlar» (Martinov, **Rabocheye Dyelo,** sayı 10, s. 42). «Ekonomik mücadele, kitleleri aktif politik mücadeleye çekmek için en geniş uygulama alanına sahip yoldur». (**Yurt Dışı Birliği Konferansı'nın** aldığı karar ve bu kararda yapılan «düzeltmeler», **İki Konferans,** s. 11 ve 17). Okuyucunun görebileceği gibi, ilk sayısından, en son «Ya-

yımcılara Talimat» a kadar bu tezler **Rabocheye Dyelo'yu** her zaman sarmıştır ve bütün bunlar, apaçık bir biçimde, politik ajitasyonla politik mücadele konusunda tek bir görüşü ifade etmektedir. Bu görüşü, Ekonomistler arasında yaygın olan, politik ajitasyonun, ekonomik ajitasyonu **izlemesi** gerektiği yolundaki görüş açısından inceliyelim. Ekonomik mücadelenin, genel olarak* kitleleri politik mücadeleye sürükleyebilecek «en geniş uygulanma olanağına sahip yol» olduğu doğru mudur? Tümüyle yanlıştır. Polis zulmünün ve otokrasi kıyıcılığının, sadece ekonomik mücadeleye ilişkin olan belirtileri değil, **bütün** belirtileri, kitleleri «çekmek için» hiç de daha az bir «uygulama olanağı»na sahip değildirler. Kırnezaretçileri (**Zemshiye naçalniki**) (34) ve köylülerin kırbaçlanmaları, memurların yolsuzlukları ve polisin kentlerde «halka» karşı davranışı, kıtlığın yolaçtığı açlığa karşı savaş ve halkın aydınlanma ve bilgi arayışının önlenmesi, zorla vergi toplamalar ve dini mezheplerin ezilmesi, askerlere karşı alçaltıcı davranışlar ve öğrencilerle liberal aydınlara kışla yöntemlerinin uygulanması, bütün bunlar ve bunlar gibi binlerce zulüm belirtisi «ekonomik» mücadele ile doğrudan ilgili olmasa bile, politik ajitasyon ve kitleleri politik mücadeleye çekmek için **daha mı az** «uygulama olanağına» sahiptirler?

---

* «Genel olarak», diyoruz çünkü **Rabocheye Dyelo**, bir bütün olarak Parti'nin genel ilkelerinden ve genel görevlerinden söz etmektedir. Kuşku yoktur ki, pratikte, politikanın gerçekten ekonomiyi izlemesinin **gerektiği** durumlar olabilir, ama bunun tüm Rusya'yı kapsayan bir kural olduğunu ancak Ekonomistler söyleyebilirler. Yine, «daha başından», «yalnız ekonomik temelde» politik ajitasyon yürütmenin gerektiği durumlar olabilir, ama **Rabocheye Dyelo**, bunun, «hiç gerekmediği» sonucuna varmıştır (**İki Konferans**, s. 11). Bundan sonraki bölümde, «politikacıların» ve devrimcilerin taktiğinin Sosyal-Demokrasinin sendikal görevlerini sadece küçümsememekle kalmayıp, tersine, bu görevlerin tutarlı bir biçimde yerine getirilmesini de **sağlayabileceğini** göstereceğiz.

Doğru olan, bunun tam tersidir. İşçinin (kendisinin ya da yakınlarının hesabına), zulmün, zorbalığın, haklardan yoksun oluşun acısını çektiği olayların hepsi içinde, kuşkusuz, ancak küçük bir azınlık, sendika mücadelesi içindeki polis zulmü olaylarını temsil eder. Öyleyse neden, Sosyal-Demokratların genel olarak daha az «geniş uygulanma olanağına sahip» olmayan başka araçları da ellerinde bulundurmaları gerekirken, önümüzdeki araçlardan **yalnız birini** «en geniş uygulama alanına sahip araç» olarak ilân edip politik ajitasyonun kapsamını **sınırlayalım**?

Bulanık ve uzun geçmişte (tam bir yıl önce!...) **Rabocheye Dyelo** şunları yazmıştı: «Kitleler bir grevden sonra, ya da her halde, birkaç grevden sonra, hükümet, polis ve jandarmayı karşılarına çıkarır çıkarmaz, ivedi politik talepleri kavramaya başlarlar» (**August**, no. 7 1900, s. 15) Bu oportünist aşama teorisi Yurtdışı Birliği tarafından, bize ödün veren şu bildirileriyle reddedilmiştir: «Politik ajitasyonu daha başlangıcından yalnız ekonomik bir temele göre yapmaya hiçbir gerek yoktur» (**İki Konferans**, s. 11). Birliğin, eski yanılgılarının bir kısmından böyle dönmesi, gelecekte Rus Sosyal-Demokrasisinin tarihini yazacaklara, bir sürü kanıtdan daha açık olarak, Ekonomistlerimizin sosyalizmi ne derecede alçalttıklarını gösterecektir! Fakat Yurt Dışı Birliği, politikayı sınırlandırmanın bir biçiminin terkedilmesinin bizi başka bir biçimi benimsemeye zorlayacağını sanmakla saflık etmektedir. Burada da, ekonomik mücadelenin mümkün olan en geniş temelde yürütülmesi, her zaman politik ajitasyon için kullanılması gerektiğini, fakat ekonomik mücadeleye, kitleleri aktif politik mücadeleye sokmak için en geniş uygulanma olanağına sahip araç olarak bakmaya «hiçbir gerek olmadığını» söylemek mantığa daha uygun değil midir?

Yurt Dışı Birliği, Yahudi İşçiler Birliği'nin (Bund) (35) Dördüncü Kongresindeki kararlardan birinde kullanılan «en iyi araçlar» ifadesi yerine, «en geniş uygulanma olanağına sahip araçlar» ifadesini kullanmış olmasına pek önem veriyor. Bu kararlardan hangisinin daha iyi olduğunu söy-

lemekte güçlük çektiğimizi itiraf ederiz. Bize göre, ikisi de **birbirinden kötüdür.** Hem Yurt Dışı Birliği, hem de Bund, (belki kısmen, geleneğin etkisi altında bilinçsiz olarak) politikaya Ekonomist, sendikacı bir yorum getirmek yanlışını yapmışlardır. Bunun, «en iyi» ya da «en çok uygulanma olanağına sahip» sözlerini kullanarak yapılmış olması pek bir şey değiştirmez. Eğer Yurt Dışı Birliği «ekonomik temel üzerindeki politik propagandanın», en geniş biçimde uygulanan («uygulanabilen» değil) araç olduğunu söyleseydi, Sosyal-Demokrat hareketimizin gelişiminin belli bir dönemi için doğru söylemiş olurdu. Ve bu, **Ekonomistlerle,** 1898—1901 döneminin birçok eylemci işçisi (çoğunluğunun değilse bile) açısından doğru olurdu, çünkü bu eylemci Ekonomistler, politik ajitasyonu (eğer birazcık uygulanırsa) **hemen hemen salt ekonomik bir temel üzerinde uygulamışlardır. Böyle** bir çizgiye uyan politik ajitasyon, **Rabochaya Mysl** ve Kendini Kurtarma Grubu tarafından kabul edilmiş ve hatta, gördüğümüz gibi, salık verilmiştir. **Rabocheye Dyelo** yararlı ekonomik ajitasyon çalışmalarının, politik ajitasyonun zararlı bir biçimde sınırlandırması ile birlikte yürütülmesini şiddetle kınamalıydı; oysa bunun yerine, **(Ekonomistlerce)** en geniş biçimde **uygulanan** aracın, en geniş uygulanma **olanağına sahip** araç olduğunu ilân etmektedir! Bu durumda, bu kişileri Ekonomist olarak adlandırdığımız zaman, her yolla bize saldırmaları, bizi «uyutucu», «bozguncu», «Papa elçileri» ve «iftiracılar»* olarak adlandırmaları, onları çok gücendirdiğimizi söyleyerek tüm dünya önünde yakınmaları ve nerdeyse yemin ederek «şu anda ekonomizmle lekelenmiş tek bir Sosyal-Demokrat örgüt yoktur» (36) gibi beyanları şaşırtıcı değildir. Ah şu kötü yürekli iftiracı politikacılar yok mu! Şu Ekonomizm denen şeyi, sırf insanlığa karşı duydukları nefretten dolayı, **diğer** insanlara amansız hakaret etmek için yaratmış olmalılar.

---

* Bunlar İki Konferans'da kullanılmış olan ifadelerdir (S. 31, 32, 28 ve 30).

Sosyal-Demokrasinin önüne «ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak» görevini sürdüğü zaman Martinov'un sözlerinin somut anlamı nedir? Ekonomik mücadele, işçilerin iş-güçlerini daha elverişli koşullarda satmak, daha iyi yaşam ve çalışma koşulları elde etmek için işverenlere karşı açtıkları toplu mücadeledir. Bu mücadele zorunlu olarak bir sendika mücadelesidir, çünkü ayrı ayrı mesleklerde çalışma koşulları çok farklıdır ve bu yüzden de bu koşulları düzeltme mücadelesi, ancak meslek örgütlerine dayanılarak yürütülebilir (Batı ülkelerinde sendikalar yoluyla; Rusya'da geçici meslek birlikleri ve broşürler vb. yoluyla). «Ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik» kazandırmak, öyleyse, bu mesleki taleplerin karşılanmasını sağlamak, «yasama ve yönetim önlemleri (tedbirleri)» ile her meslekteki çalışma koşullarını düzeltmek anlamına gelir (Martinov'un yazısının bir sonraki sayfasında belirttiği gibi). İşte, işçi sendikalarının her zaman yapmış ve yapmakta olduğu da budur. Çok bilimsel (ve «çok» oportünist) Bay ve Bayan Webb'leri okursanız göreceksiniz ki, İngiliz işçi sendikaları uzun zamandan beri «ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırma» görevini kabul etmişlerdir ve yerine getirmektedirler; uzun zamandan beri grev hakkı için, kooperatif ve sendika hareketlerinin önündeki her türlü yasal engellerin ortadan kaldırılması için, kadınların ve çocukların korunması amacıyla gerekli yasaların çıkarılması için ve sağlık ve fabrika, vs. konularında çıkarılacak yasalarla çalışma koşullarının düzeltilmesi için uzun süredir mücadele etmektedirler.

Böylece, «korkunç» derecede derin ve devrimci ve görkemli «ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak» ibaresi aslında Sosyal-Demokrat politikayı sendika politikası düzeyine düşürmek amacındaki geleneksel çabayı gizlemek için bir perde yerine geçmektedir. «Tümüyle yaşamı değiştirmektense dogmayı değiş-

tirmeyi»* üstün tuttuğunu iddia ettikleri **Iskra**'nın tek yanlılığını düzeltmek bahanesiyle **ekonomik reformlar uğruna mücadeleyi** yepyeni bir şeymiş gibi önümüze sürüyorlar. Gerçekte, «ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırma» ibaresi, ekonomik reformlar mücadelesinden başka bir anlama gelmez. Eğer kendi sözlerinin ışığı altında düşünmüş olsaydı Martinov da bu basit sonuca varırdı. En ağır silâhlarını **Iskra** üstünde deneyerek, «Partimiz» diyor «ekonomik sömürüye, işsizliğe, kıtlığa, vb. karşı yasama ve yönetim önlemleri (tedbirleri) için hükümete somut talepler sunabilirdi ve sunmalıydı». (**Rabocheye Dyelo**. Sayı 10, s. 42—43). Önlemler için somut talepler —bunun anlamı sosyal reform talepleri değil midir? Tarafsız okuyucuya bir daha soruyoruz: **Rabocheye Dyelo'cular** (bu yaygın ve biraz beceriksizce edindirişi bağışlayınız), **Iskra** ile aralarındaki görüş ayrılıkları olarak, ekonomik reformlar uğruna mücadelenin gerekliliğini savunan tezlerini öne sürdükleri için onlara maskeli Bernstein'cılar dediğimizde iftira mı ediyoruz?

Devrimci Sosyal-Demokrasi, reformlar uğruna mücadeleyi her zaman eylemlerinin bir parçası olarak görmüştür. Fakat «ekonomik» ajitasyonu, hükümete, sadece her tür önlem taleplerini sunmak için değil, fakat aynı zamanda (ve esas olarak) otokratik bir hükümet olmayı bırakması talebini de sunmak için kullanır. Üstelik bu talebi hükümete, yalnız ekonomik mücadeleye değil, fakat kamusal ve politik yaşamın genel olarak her belirtisine dayanarak sunar. Kısacası, bütünün bir parçası olarak reformlar uğruna mücadeleyi, özgürlük ve sosyalizm için verilen mücadeleye bağımlı kılar. Oysa Martinov, aşamalar

---

* **Rabocheye Dyelo**, No. 10, s. 60. Bu, Martinov'un, yukarda niteleğimiz «gerçek hareketin her bir adımı, bir düzine programdan daha önemlidir» yolundaki tezi, hareketimizin bugünkü karşaşalı durumuna uygulayışıdır. Gerçekte ise bu, Bernstein'ın ünlü sözü olan şu cümlenin Rusçaya çevrilişidir: «Hareket her şeydir, son amaç hiçbir şey!»

teorisini yeni bir biçimde diriltiyor ve politik mücadele için salt ekonomik bir gelişme yolu salık veriyor. Devrimci hareketin yükseldiği şu dönemde, reformlar için mücadeleyi sözde özel bir «görev» gibi öne sürmekle, Parti'yi geriye sürüklemekte, hem «Ekonomist»lerin, hem de liberal oportünistlerin ekmeğine yağ sürmektedir.

Devam edelim. Martinov, reformlar uğruna mücadeleyi, «ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırma» yolundaki gösterişli tezin arkasına utangaçca gizledikten sonra sanki çok özel bir noktaymış gibi **salt ekonomik reformları** (hatta yalnız fabrika reformlarını) ortaya atmıştır. Bunu neden yaptığını bilmiyoruz. Dikkatsizlik mi acaba? Fakat, eğer «fabrika» reformlarından başka bir şeyi düşünüyorduysa, o zaman da yukarıda aktardığımız tezi, tüm anlamını yitirir. Bunu belki de, hükümetin ancak ekonomik alanda ödünler vermesine olanak ve olasılık bulunduğunu sandığı için yapmıştır.* Eğer böyleyse, bu garip bir yanılmadır. Kırbaç cezası, seyahat özgürlüğü, eski serflere verilen topraklar için yapılan ödemeler, mezhepler, sansür vb., vb. gibi alanlarda da ödünler koparılabilir ve koparılmaktadır. Hükümet açısından en ucuz ve elverişli ödünler elbette «ekonomik» ödünlerdir (ya da sözde ödünler), çünkü bunlarla hükümet işçi sınıfının güvenini kazanacağını umar. İşte bu nedenle biz Sosyal-Demokratlar hiçbir koşul altında ve hiçbir biçimde ekonomik reformlara daha büyük önem verdiğimiz ya da bunların özel bir önemleri olduğunu sandığımız vb. inancına (ya da yanlış anlayışına) yol açacak bir davranışta bulunmamalıyız. Martinov, yukarda belirtilen yasama ve yönetim önlemlerinden söz ederek «bu tür talepler» diyor, «sadece kof bir seda olarak kalmazlar, çünkü bazı elle tutulur sonuçlar vadettikleri için emekçi kitleler tarafından aktif bir biçimde de desteklenebilirler...» Hayır,

---

* s. 43. «İşçilere, hükümete bazı ekonomik talepler sunmalarını öğütlediğimiz zaman bunu elbette otokratik hükümetin **ekonomik** alanda bazı ödünler vermeye hazır olmasından dolayı yapıyoruz.»

biz Ekonomist değiliz! Biz sadece, Bernsteinlar, Prokopoviçler, Struve'ler, R.M.'ler ve daha kimler varsa, hepsinin yaptıkları gibi, somut sonuçların «elle tutulurluğu» önünde köle gibi eğilirlz. Ancak biz, (Nartsis Tuporilovla birlikte) «elle tutulur sonuclar vaad etmeyen» her şeyin «kof bir seda» dan başka bir şey olmadığının anlaşılmasını isteriz! Bir an için, emekçl yığınların **hiç bir elle tutulur sonuçlar vadetmese bile** otokrasiye karşı her protestoyu destekleyecek yetenekten yoksun olduğunu varsayıyoruz, kendi filistenliklerlni onlara yakıştıranlar karşısında bu yeteneklerini henüz kanıtlamamış olduklarını varsayıyoruz ve tartışmayı bu varsayım üzerlnden sürdürüyoruz.

Örneğin, işsizliğe ve açlığa karşı Martinov'un kendisinin önerdiği, «önlemleri» ele alalım. Vaadettiklerine bakarak, Rabocheye Dyelo, «yasama ve yönetim önlemleri için elle tutulur sonuçlar vaadeden somut (kanun tasarıları biçiminde?) taleplerin» bir programını hazırlamakla uğraşırken, «dogmanın tamamen değiştirilmesinl, yaşamın tamamen değiştirilmesine sürekli olarak üstün tutan» Iskra, işsizlikle tüm kapitalist düzen arasındakl ayrılmaz bağı açıklamaya çalışmış, «açlığın yaklaşmakta olduğu» konusunda uyarıda bulunmuş, polisin «açlara karşı savaşını» ve çirkin «geçici ağır hapis yönetmelikleri» ni açığa vurmuştur ve Zarya, «İç Durumun Gözden Geçirilişi» başlığı altında açlık sorununa eğilen bölümünü bir propaganda broşürü biçiminde özel olarak yenlden basmıştır. (37) Hey Tanrım! Bu yola gelmez dar kafalı ve bağnaz doktrinerler ne kadar «tek yanlı» idiler, «yaşamın ta kendisinin» çağrısına karşı ne kadar da sağırdılar! Makalelerinde —aman Tanrım!— «elle tutulur sonuçlar vaadeden **tek bir** —düşünebiliyor musunuz?— «somut talep» yoktu! Zavallı doktrinerler! Taktiğin bir büyüme sürecl, büyüyen şeyin süreci, vb. olduğunu ve ekonomik mücadelenin **kendisine** politik nitelik verilmesine gerek olduğunu öğrenmeleri için Kriçevski'ye ve Martinov'a yollanmalıydılar!

«İşverenlere ve hükümete karşı, işçilerin ekonomik mücadelesinin («hükümete karşı **ekonomik** mücadele»!) doğrudan devrimci ek olarak, bir önemi daha vardır: devamlı olarak politik haklardan yoksun bulundukları gerçeğini işçilere hatırlatır» (Martinov, s. 44). Bu pasajı, sadece, yukarda söylenenleri yüzüncü, bininci kez yinelemek için değil, bu parlak yeni formül için Martinov'a minnettarlığımızı ifade etmek için aktardık: «işçilerin işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadelesi». Ne değerli bir inci! Ekonomistler arasındaki bütün küçük görüş ayrılıklarını, bütün nüansları ortadan kaldıran o eşsiz beceri ve ustalığıyla bu kısa ve açık cümlecik, asıl, «bütün işçilerin koşullarının düzeltilmesi için, genel çıkar uğruna yürüttükleri politik mücadele» ye (38) işçileri yönelten çağrıdan başlayıp, aşamalar teorisiyle süren ve Kongrenin «en geniş uygulama olanağına sahip araç» vb. hakkındaki kararıyla sona eren Ekonomizmi **özetleyen simgeyi** ifade etmektedir. «Hükümete karşı ekonomik mücadele» sendikacı politikanın ta kendisidir ve bu da sosyal-demokrat politikadan çok uzak bir politikadır. (....)

III. c — Politik Açığa Vurmalar «Devrimci Eylemde Eğitim»

,Martinov, **Iskra**'nın karşısına, «emekçi kitlelerin eylemini artırma» teorisini koyarken gerçekte, bu hareketi küçümseme eğilimini ortaya koymaktadır, çünkü, bütün ekonomistlerin önünde eğildikleri ekonomik mücadelenin kendisini, bu eylemi artırmak için özellikle önemli, ve «en geniş uygulama olanağına sahip» bir araç ve bunun en geniş alanı olarak ilân etmiştir. Bu hiçbir biçimde Martinov'a özgü olmadığı için tipik bir yanılgıdır. Gerçekte, «emekçi kitlelerin eylemini artırmak» **ancak** bu eylem, «ekonomik temele dayalı politik ajitasyon»la **sınırlandırılmadığı** zaman olasılıdır. Politik ajitasyonun gerekli olan genişlemesi için temel bir koşul, **kapsamlı** politik açığa vurmaların örgütlenmesidir. Bu tür açığa vurmalar dışında başka **hiçbir biçimde** kitleler politik bilinç ve devrimci eylem yolunda eğitilemezler. Bu yüzden bu tür bir eylem,

bir bütün olarak uluslararası Sosyal-Demokrasinin en önemli görevlerinden biridir, çünkü politik özgürlük bile hiçbir biçimde politik açığa vurmaların gerekliliğini ortadan kaldıramaz, ancak bunların yöneldikleri alanı değiştirir. Böylece Alman partisi, tükenmez bir enerjiyle yürüttüğü politik açığa vurma kampanyası sayesinde durumunu özellikle güçlendirmekte ve etkisini yaymaktadır. İşçi sınıfı bilinci, işçiler, **—hangi sınıfı** etkilerse etkilesin— **her** türlü zulme, baskıya, şiddete ve zorbalığa karşı koymak için eğitilmedikçe gerçek bir politik bilinç olamaz— üstelik, bu karşı koyuş da yalnız Sosyal-Demokrat açıdan olmalıdır. İşçi kitlelerinin bilinci, işçiler, diğer **bütün** sınıfları, entellektüel, moral ve politik yaşamlarındaki **bütün** belirtileri ile, somut olarak ve hepsinden önce güncel politik gerçeklerden ve olaylardan yararlanarak gözlemeyi öğrenmedikçe, **tüm** sınıfların, tabakaların ve gruplarının yaşam ve eylemlerinin **tüm** yönlerine materyalist analizi ve materyalist ölçütleri pratik olarak uygulamayı öğrenmedikçe gerçek bir sınıf bilinci olamaz. İşçi sınıfının dikkatini, gözlemciliğini ve bilincini, yalnız işçi sınıfı üzerine, hatta esas olarak işçi üzerine çekenler, Sosyal-Demokrat değildirler, çünkü işçi sınıfının kendini tanıyabilmesi, çağdaş toplumun **tüm** sınıfları arasındaki karşılıklı ilişkileri, yalnız tam bir teorik anlayışla değil —hatta daha doğrusu, teorik olmaktan çok, politik yaşamın deneyleriyle elde edilen, pratik bir anlayışla— bilmesine zorunlu olarak bağlıdır. Bu nedenle, ekonomik mücadeleyi, kitleleri politik eyleme çekmek için —bizim ekonomistlerin ahkâm kestikleri gibi— en geniş uygulama olanağına sahip araç olarak görmek, son derece zararlı ve gerici pratik sonuçlar verir. Bir Sosyal-Demokrat olmak için işçi, büyük toprak sahibi ile papazın, yüksek **devlet** memuru ile köylünün ve öğrenci ile serserinin **ekonomik nitelikleri** ve politik özellikleri hakkında açık seçik **bir** fikir sahibi olmalıdır; bunların güçlü ve zayıf noktalarını bilmelidir; her sınıf ve tabakanın kendi bencil amaçlarını **kamufle etmek** için kullandığı parlak ve aldatmaca sözle-

rin; belli kurum ve yasaların hangi çıkarları nasıl yansıttığını anlamalıdır. Fakat bu «açık seçik tablo» hiç bir kitaptan edinilemez. Bu, ancak, canlı örneklerden, belli bir anda çevremizde olup bitenlerden, fısıltıyla da olsa tartışmalardan, şu veya bu istatistiklerde, şu veya bu mahkeme kararlarında, v.b. ifadesini bulan şeylerden kaynaklanan açığa vurmalarla edinilebilir. Bu kapsamlı politik açığa vurmalar, kitlelerin devrimci eylem içinde eğitilmelerinin esas ve temel koşuludur.

Neden Rus işçileri, polisin halka zorbaca davranışlarına, dinsel mezheplerin zulme uğramasına, köylülerin kırbaçlanmasına, insafsız sansüre, erlere işkence edilmesine, en masum kültür girişimlerinin bastırılmasına, v.b. karşı hâlâ çok az bir devrimci eylem göstermektedir, «ekonomik mücadele» onları buna «itmediği», bu tür eylem «elle tutulur sonuçlar» vaadetmediği, pek fazla «olumlu» bir şey yaratmadığı için mi? Böyle bir görüşü kabul etmek, yine söylüyoruz, suçlamayı, ait olmadığı yere yöneltmek kişinin kendi bayağılıklarını / ya da Bernsteincılıkları / işçi kitlelerine yüklemek olur. Kitle hareketinin gerisinde kalıyorsak, hâlâ yeterince geniş, çarpıcı ve çabuk bir biçimde, tüm utanılacak haksızlıkları açığa vurmayı örgütleyememiş olduğumuz için kendimizi suçlamalıyız. Bu işleri başardığımız zaman /başarmalıyız ve başarabiliriz/ en geri işçi bile öğrencilere ve mezheplere, köylülere ve yazarlara zulmedenlerin, işçileri, yaşamlarının her anında baskı altında tutan ve ezen aynı karanlık güçler olduklarını anlayacak, ya da **hissedecektir**. Bunu duyunca da, onun içini de karşı konulmaz bir tepki isteği dolduracak ve bir gün sansürcüleri nasıl yuhalayacağını, öbür gün, bir köylü ayaklanmasını zalimce bastıran valinin evinin önünde nasıl gösteri yapacağını, başka bir gün de, engizisyoncu kesilmiş, papaz cüppeli jandarmalara nasıl ders vereceğini, vb. bilecektir. Mümkün olan bütün konularda, anında açığa vurmaları işçi kitleleri önüne **getirmek** için şimdiye kadar çok az şey, hiç denecek kadar az şey

yaptık. Aramızdan birçokları henüz bunu **zorunlu görevimiz** olarak kabul etmemekte, fakat fabrika yaşamının dar sınırları içerisinde «her günkü can sıkıcı mücadelenin» kuyruğunda kendiliğinden sürüklenmektedirler. Durum böyle olunca, «**Iskra**, her günkü can sıkıcı mücadelenin önemini azaltmak ve buna karşılık parlak ve tamamlanmış fikirlerin propagandasını yapma eğilimini taşımaktadır» (Martinov, s. 61) demek, Parti'yi geriletmek, hazırlıksızlığımızı, geç kalışımızı savunmak ve övmek demektir.

Kitleleri eyleme çağırmaya gelince, enerjik politik ajitasyon, canlı ve çarpıcı açığa vurmalarla birlikte, bu da kendiliğinden gelecektir. Bir suçluyu suçüstü yakalamak ve onu halkın önünde, her yerde teşhir etmek, bir sürü «çağrı»dan çok daha etkilidir; ve etkisi çoğu zaman öyledir ki, kimin kitlelere çağrıda bulunduğu ve şu ya da bu gösteri planını kimin önerdiğini söylemek olanaksızlaşır. Genel olarak değil somut olarak eylem çağrıları, ancak eylem yerinde anlam taşır, böyle çağrıları ancak kendileri de hemen eyleme katılanlar yapabilirler. Sosyal-Demokrat yazarlar olarak bizim işimiz, politik açığa vurmaları ve politik ajitasyonu derinleştirmek, genişletmek ve yoğunlaştırmaktır.

Geçerken «eylem çağrıları»na da değinelim. İlkbahar olaylarından **önce**, işçiler için hiç bir biçimde **elle tutulur sonuçlar vadetmediğine** kuşku olmayan bir sorunda, yani, öğrencilerin askere alınmaları sorununda, işçileri aktif müdahaleye çağıran **tek gazete Iskra idi.** «183 öğrencinin askere alınması»na ilişkin 11 Ocak tarihli emrin yayınlanışının hemen ardından **Iskra**, (2 no.lu şubat sayısında) bu konuda bir yazı yayınladı ve daha hiç bir gösteri başlamadan **önce** işçileri «öğrencilerin yardımına koşmaya» ve «halkı» da, hükümetin bu küstahça meydan okuyuşuna karşı çıkmaya çağırdı. Soruyoruz: Martinov'un «eylem çağrılarından» bu kadar söz etmesine ve üstelik eylem çağrısının özel bir eylem biçimi olduğunu öne sürmesine rağmen, **bu** çağrı hakkında tek bir söz söylememesini nasıl açıklamak gerekir? Bundan sonra, «elle tutulur sonuçlar

vaadeden» talepler uğruna mücadele için yeterince «çağrı» yayınlamadığı için **İskra'nın tek yanlı** olduğunu iddia etmesi, Martinov hesabına katıksız bayağılık değil midir?

Rabocheye Dyelo dahil, bizim Ekonomistler, kendilerini, geri işçilere uydurdukları için başarılıydılar. Fakat Sosyal-Demokrat işçi, devrimci işçi (ki bunların sayıları artmaktadır), bütün bu, «elle tutulur sonuçlar vaadeden» talepler v.s. uğruna mücadele lâflarını nefretle reddedecektir, çünkü bunun, eski türküdeki, bir rubleye bir kopek daha eklemenin bir çeşidi olduğunu anlayacaktır. Böyle bir işçi, **Rabochaya Mysl** ve **Rabocheye Dyelo**'daki akıl hocalarına şöyle diyecektir: Kendinizi boşa yoruyorsunuz baylar, ve bizim de pek iyi başarabileceğimiz bir iş için böyle aşırı bir gayret göstererek asıl görevlerinizden kaçıyorsunuz. Sosyal-Demokratların görevinin, ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak olduğu iddianız hiç de akıllıca bir şey değil, bu sadece başlangıçtır, Sosyal-Demokratların asıl görevi değil. Çünkü, Rusya dahil, tüm dünyada, ekonomik mücadeleye politik bir nitelik **kazandırmada çoğu zaman polisin kendisi inisiyatifi eline almaktadır**, ve işçiler de, hükümetin kimi desteklediğini öğrenmektedirler.* Yeni bir Amerika keşfetmiş

---

* «Ekonomik mücadeleye politik bir nitelik kazandırma» talebi politik eylem olanında **kendiliğindenliğe boyun eğişi** çok çarpıcı bir biçimde ifade etmektedir. Ekonomik mücadele çoğu zaman «Devrimci basil'in-aydınların», sınıf bilincine sahip Sosyal-Demokratların müdahalesi olmadan **kendiliğinden** politik nitelik kazanır. Örneğin, İngiliz işçilerinin ekonomik mücadelesi de sosyalistlerin bir müdahalesi olmadan politik bir nitelik kazanmıştır. Ama Sosyal-Demokratların görevi, ekonomik temele dayalı politik ajitasyonla bitmez: Sosyal-Demokratların görevi sendikacı politikayı Sosyal-Demokrat mücadeleye **dönüştürmek**, ekonomik mücadelenin, işçiler arasında yarattığı politik bilinç kıvılcımlarını, işçilerin **Sosyal-Demokrat** politik bilinç düzeyine yükseltilmeleri amacıyla **kullanmaktadır**. Fakat Martinovlar, işçilerin kendiliğinden uyanan

gibi böylesine övdüğümüz «işçilerin İşverene ve hükümete karşı ekonomik mücadelesi» bugün Rusya'nın heryerinde, en uzak yerlerinde bile, grevlerden sözedildiğini duymuş, ama sosyalizm hakkında hemen hemen hiç bir şey duymamış olan işçilerin kendileri tarafından yürütülmektedir. Biz işçiler arasında, elle tutulur sonuçlar vaadeden talepler öne sürerek canlandırmak istediğiniz «eylemi» zaten, her günkü sınırlı sendika çalışmalarımızda yerine getiriyoruz. Bu somut talepleri, çoğu zaman, aydınlardan hiç bir yardım görmeden öne sürüyoruz. Fakat bizim için bu tür eylem yetmez; biz azıcık «ekonomik» politika lopasıyla doyacak çocuklar değiliz. Diğerlerinin bildiği her şeyi bilmek politik yaşamın **tüm** yanlarının ayrıntılarını öğrenmek ve her politik olaya **aktif** olarak katılmak istiyoruz. Bunu yapabilmemiz için aydınlar bize, zaten bildiğimiz şeylerden daha az* fakat henüz bilmediğimiz ve fabrikaya

---

politik bilinçlerini artırmak ve canlandırmak yerine, kendiliğindenliğe boyun eğmekte ve ekonomik mücadelenin, işçileri, politik haklardan yoksun oluşlarının bilincine varmaya «zorladığını» midə bulandırıncaya kadar yinelemektedirler. Kendiliğinden uyanan sendika politik bilinçliliğinin sizi Sosyal-Demokrat görevlerinizi anlamaya «zor» lamaması üzücüdür baylar.

* Bir işçinin bir Ekonomistle yaptığı bu hayali konuşmanın gerçeklere dayandığını kanıtlamak için işçi sınıfı hareketi hakkında doğrudan doğruya bilgi sahibi olduklarına kuşku bulunmayan ve biz «doktrinerleri» tutmaya en az eğilimli olan iki tanığa başvuracağız: tanıklardan biri (**Rabocheye Dyelo'**yu bir politik organ olarak gören) bir Ekonomist, diğeri de bir teröristtir. Birinci tanık, «St. Petersburg İşçi Sınıfı Hareketi ve Sosyal-Demokrasinin Pratik Görevleri» adını taşıyan, **Rabocheye Dyelo'**nun 6. sayısında yayımlanan dikkati çekecek ölçüde gerçeklik ve canlılık taşıyan bir makalenin yazarıdır. İşçileri, şu kategorilere ayırıyor: (1) sınıf bilincine sahip devrimciler; (2) ara tabaka; (3) geriye kalan kitleler. Ara tabakalar çoğu zaman doğrudan ekonomik çıkarlarından çok

alt ya da «ekonomik» deneylerimizden öğrenmemize olanak olmayan şeylerden, yani **politik** bilgiden daha çok söz etmelidirler. (39) Siz aydınlar bu bilgiyi edinebilirsiniz ve bugüne kadar yaptığınızdan yüz kere, bin kere daha büyük ölçüde bunları bize iletmek **görevinizdir**; ve bize bu bilgiyi, yalnız tartışmalar, broşürler ve makaleler (ki —açık sözlülüğümüzü bağışlayın— çoğu zaman sıkıcıdırlar) biçiminde değil, hükümetimizin ve yönetici sınıflarımızın yaşamın bütün alanlarında şu anda neler yaptıklarını canlı bir biçimde **açığa vurarak da iletiniz.** Bu görevi yerine getirmek için daha çok gayret ediniz ve **«işçi kitlelerinin eylemlerini yükseltmek»ten daha az söz ediniz.** Sizin sandığınızdan çok daha aktifiz ve «elle tutulur sonuçlar» vaadetmiyen talepleri bile, açık sokak savaşları ile savunabilecek güçteyiz. Bizim eylemimizi «yükseltmek» size düşmez çünkü **sizin kendinizde bulunmayan şey, eylemin ta kendisidir.** Kendiliğindenliğin karşısında boynunuzu daha az eğin ve **kendi** eyleminizi yükseltmeyi daha çok düşünün baylar!

---

politik yaşam sorunlarıyla ilgileniyor ve bunların arasındaki bağlantıyı ve genel sosyal koşulları çoktan anlamış bulunuyor diye yazıyor... **Rabochaya Mysl** «keskince eleştiriliyor»; «aynı şeyi, uzun zamandır bildiğimiz, çok önce okuduğumuz şeyi durmadan yineliyor.» «Politika bölümünde yine bir şey yok!» (s. 30 ve 31). Fakat 3. tabaka bile, «işçilerin meyhane ve klise tarafından daha az yozlaştırılmış, politik yazıları edinmek için hemen hiç olanakları bulunmayan, daha genç ve daha duyarlı kesimi, öğrenci ayaklanmaları vb. hakkında kendilerine ulaşan kırık-dökük haberler üstüne düşünüp dağınık bir biçimde tartışıyorlar.» Terörist ise şöyle yazıyor: «... Kendi kasabalarındaki değil de, bir başka kasabadaki fabrika yaşamı üstüne en küçük ayrıntıları, bir iki kere okuyorlar ve sonra bir daha okumuyorlar... sıkıcı buluyorlar... Bir işçi gazetesinde hükümetten söz etmemek... işçileri küçük çocuklar gibi görmektir... İşçiler küçük çocuk değildir» (**Svoboda**, Devrimci-Sosyalist Grup tarafından yayınlanmıştır. ss. 69—70)

Son dip notta, raslantı olarak aynı görüşü paylaştıkları anlaşılan bir Ekonomistin ve Sosyal-Demokrat olmayan bir teröristin fikirlerini aktardık. Fakat genel olarak konuşursak, bu ikisi arasında raslantısal değil zorunlu bir bağıntı vardır. Buna daha ileride değinmemiz gerekecek, fakat burada da devrimci eylem için eğitim konusuna ilişkin olarak değinmeliyiz. Ekonomistlerin ve zamane teröristlerinin ortak bir kökleri vardır, bu da önceki bölümde genel bir olgu olarak değindiğimiz ve şimdi de politik eylem ve politik mücadele üzerindeki etkisine ilişkin olarak inceleyeceğimiz **kendiliğindenliğe boyun eğmedir.** İlk bakışta bu iddiamız çelişkili gibi görünür, çünkü, «her günkü cansıkıcı mücadele»ye önem verenlerle, bireylerin en büyük fedakârlıklarla yürütecekleri mücadeleyi isteyenler arasındaki fark öylesine büyüktür ki. Fakat bu çelişkili değildir. Ekonomistler ve teröristler, kendiliğindenliğin ayrı kutuplarına boyun eğmektedirler; Ekonomistler «salt ve basit işçi hareketi»nin kendiliğindenliğine boyun eğerlerken, teröristler, devrimci mücadele ile İşçi sınıfı hareketini, birbirini tamamlayan bir bütün içinde birleştiremiyen ya da buna olanak bulamayan aydınların tutkulu öfkelerinin kendiliğindenliğine boyun eğmektedirler. Bunun olabileceğine inançlarını yitirmiş olanların ya da hiç inanmamış olanların, öfkeleri ve devrimci enerjileri için terörizmden başka çıkış yolu bulmaları zordur. Böylece, kendiliğindenliğe boyun eğişin iki biçimi de, ünlü **Credo** programının **uygulanmaya başlamasından** başka bir şey değildir: İşçiler, «işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadelelerini» yürütsünler. (**Credo yazarından** görüşlerini Martinov'un sözleri **ile ifade ettiğimiz için** özür dileriz. **Credo** da, ekonomik **mücadelede işçilerin** «politik rejimle karşı karşıya geldiklerini» söylediği için bunu yapmakta haklı olduğumuzu **sanıyoruz) aydınlar da** politik mücadeleyi kendi çabalarıyla yürütsünler —**elbette** terör yardımıyla! Bu kesin olarak **mantığa uygun ve** kaçınılmaz bir

sonuçtur ve bu programı uygulamaya başlayanların **kendilerinin,** bunun kaçınılmazlığını henüz **anlamamalarına** rağmen üstünde direnilmesi gerekir. Politik eylem, en iyi amaçlarla da olsa, ya teröre ya da ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmaya çağıranların bilinçlerinden ayrı olarak, kendi mantığına sahiptir. Cehennemin yolunu iyi niyetler açmaktadır ve bu durumda iyi niyet, insanın, kendiliğinden «en az direnme çizgisine», **salt burjuva Credo** programı çizgisine sürüklenmesine engel olamaz. Elbette bir çok Rus liberalinin —liberalliği açıkça benimsiyenlerin ve Marksizm maskesi takan liberallerin— teröre karşı yürekten eğilim göstermeleri ve bugün ortalığı sarmış bulunan terör havasını kışkırtmaları rastlantı değildir.

Kendisine, işçi sınıfı hareketine mümkün olan her yolla yardım etmeyi amaç olarak koyan fakat **programına** terörü ve —deyim yerindeyse— Sosyal-Demokrasiden kurtuluşu da sokan Devrimci-Sosyalist **Svoboda** Grubunun kuruluşu, **daha 1897 sonlarında** Sosyal-Demokrasideki dalgalanmaların bu sonucunu, ünlü «iki perspektif»ini tasarlarken P.B. Axelrod'un **kelimesi kelimesine belirtişindeki (Bugünün Görevleri ve Taktiği)** keskin görüşlülüğünü bir kez daha doğrulamaktadır. Rus Sosyal-Demokratları arasında sonradan meydana gelen tüm çatışma ve anlaşmazlıklar, tıpkı daha tohum halindeki bir bitki gibi bu iki perspektifte vardır.*

---

* Martinov, daha gerçekçi başka bir ikilem (?) tasavvur etmektedir. (**Sosyal-Demokrasi ve İşçi Sınıfı**, s. 19) «Ya proletaryanın ekonomik mücadelesinin doğrudan doğruya önderliğini Sosyal-Demokrasi üzerine alır ve bununla (!) ekonomik mücadeleyi devrimci bir sınıf mücadelesine dönüştürür...» «Bununla» yani açıkçası, ekonomik mücadelenin doğrudan doğruya önderliği ile, acaba Martinov **sadece** sendika mücadelesine önderlik etmenin, bir sendika hareketini devrimci bir sınıf hareketine dönüştürmede boşoruya ulaştığı bir örnek gösterilebilir mi? Böyle bir «biçim değiştirme»yi gerçek-

Bu açıdan bakıldığı zaman, Ekonomizmin kendiliğindenliğine dayanamayan **Rabocheye Dyelo**'nun neden, aynı biçimde, terörizmin kendiliğindenliğine dayanamadığı açığa çıkmış oluyor. Burada, **Svoboda**'nın terörizmi savunmak için öne sürdüğü özel iddiaları da belirtmek çok ilginç olacak. Terörizmin engelleyici rolünü «tümüyle reddediyor.» (**Devrimciliğin Yeniden Doğuşu,** s. 64), fakat bunun yerine terörizmin «heyecanlandırıcı önemini» vurguluyor. Bu herşeyden önce, terörizmde inat eden geleneksel (Sosyal-Demokrasi öncesi) düşünceler döngüsünün dağılıp çökmesi aşamalarından birini temsil ettiği için karakteristiktir. Hükümetin şu sıralarda terörle «yıldırılamayacağının» bu yüzden de parçalanamayacağının kabul edilmesi, programla onaylanmış bir eylem alanı olan terörün bir mücadele yöntemi olarak mahkûm edilmesiyle aynı anlama gelir. İkinci olarak, bu, yine, «devrimci eylem için eğitim» açısından Ivedi görevlerimizi kavrayamamış olmanın bir örneği olarak çok daha karakteristiktir. **Svoboda,** işçi sınıfı hareketini «heyecanlandırmak» ve ona «güçlü bir itici» sağlamak için terörü bir araç olarak öne sürüyor. Kendisini bundan daha iyi reddeden bir iddia düşünmek zordur. Rus yaşamında, özel «heyecanlandırıcılar» keşfetmeye gerek bırakmayacak kadar bol insafsızlıklar, edepsizlikler yok mudur? Diğer yandan Rus zulmüyle bile heyecanlanmayan ve heyecanlandırılamayanların, kollarını kavuşturup, hükümetle tek başına savaşan

---

laştirebilmek için **her yönü olan** politik ajitasyonun «doğrudan doğruya önderliğini» üstümüze almamız gerektiğini anlayamıyor mu?..» «Ya da diğer perspektif: Sosyal-Demokrasi işçilerin ekonomik mücadelesinde önderliği üstüne almaktan kaçınır ve böylece... kendi kanatlarını kırpmış olur...» yukarıda aktardığımız **Rabocheye Dyelo**'nun görüşüne bakılırsa «Kaçınan» **Iskra**'dır. Ama **Iskra**'nın, ekonomik mücadeleyi yönetmek için **Rabocheye Dyelo'dan çok daha fazla** şeyler yapmış olduğunu ve üstelik bununla yetinmediğini ve bunun hatırı için politik görevlerini **daraltmadığını** gördük.

bir avuç teröristi bir kenardan seyredecekleri besbelli değil midir? Gercek şudur ki, işçi kitleleri Rus yaşamındaki sosyal kötülüklerle heyecanlarının en üst düzeyine çıkmışlardır, fakat biz, eğer deyiş yerindeyse, Rus yaşam koşulları tarafından sandığımızdan cok daha geniş ölçüde meydana getirilen halk öfkesinin damlalarını ve dereciklerini biraraya getirip **tek bir** dev sel durumuna sokamıyoruz. Bunun gercekleşebilirliği, işçi sınıfı hareketindeki muazzam büyüme ile ve yukarıda değindiğimiz, işçilerdeki politik yazılara karşı duyulan susuzlukla, karşı konulmaz bir biçimde kanıtlanmıştır. Diğer yandan terör çağrıları ve ekonomik müçadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırma cağrıları, şimdi Rus Devrimcilerinin üstünde bulunan en ivedi görevden, yani, kapsamlı bir politik ajitasyonun örgütlenmesi görevinden **kaçışın** iki ayrı biçiminden başka birşey değildir. **Svoboda** acıkça «kitleler arasında yoğun ve güçlü bir ajitasyon başlar başlamaz, terörün heyecanlandırıcı işlevi sona erer» diyerek ajitasyonun **yerine** terörü **koymak** istemektedir. (**Devrimciliğin Yeniden Doğuşu,** s. 68). Bu hem teröristlerin, hem Ekonomistlerin, ilkbaharda ortaya çıkan olayların* carpıcı tanıklığına rağmen, kitlelerin devrimci eylemini **küçümsediklerini** acıkca kanıtlamaktadır. Bir grup, yapay «heyecanlandırıcılar» ararken, diğer grup da «somut talepler»den söz etmektedir. Fakat her ikisi de, politik ajitasyonda ve politik acığa vurmaların örgütlenmesinde **kendi eylemlerinin** gelişimine yeterince dikkat etrnemektedirler. Ve başka hicbir çalışma, ne şimdi ne de başka bir zaman, bu görevin **yerine geçemez.**

III. e — Demokrasinin Öncü Savaşçısı: İşçi Sınıfı

En geniş politik ajitasyonun ve her yönü olan politik acığa vurmaların yönetilmesinin, eylemimizin, eğer bu

---

* 1901 ilkbaharında başlayon büyük sokak gösterileri (1907 baskısına yazarın notu-Ed.)

eylem gerçekten Sosyal-Demokrat bir eylem olacaksa, mutlak gerekliliğe sahip, **en önemli** görevi olduğunu gördük. Bu sonuca, **sadece,** işçi sınıfının politik bilgiye ve politik eğilime duyduğu ivedi ihtiyaca dayanarak vardık. Fakat sorunun böyle ortaya konması, Sosyal-Demokrasinin, özellikle bugünkü Rus Sosyal-Demokrasisinin genel demokratik görevlerini ihmal ettiği için çok dar kalmaktadır. Sorunu daha somut bir biçimde açıklamak için konuya Ekonomistlere «en yakın» bir açıdan yani, pratik açısından yaklaşacağız. İşçi sınıfının politik bilincini geliştirmek gerektiği konusunda «herkes görüş birliğine varmıştır.» Sorun bu işin **nasıl** yapılacağı ve bunu yapmak için gerekenlerin neler olduğudur. Ekonomik mücadele işçileri, sadece hükümetin işçi sınıfına karşı tutumunu kavramaya «yöneltir». Bu nedenle «ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak» için **ne kadar çalışırsak çalışalım,** ekonomik mücadelenin çerçevesi içinde kaldıkça ve **bu çerçeve de çok dar olduğu** için, işçilerin politik bilincini (Sosyal-Demokrat politik bilinç düzeyine) yükseltmeyi **hiçbir zaman başaramayız.** Martinov formülünün bizim için belli bir değeri vardır, fakat Martinov'un sorunları birbirine karıştırma yeteneğini açığa çıkardığı için değil de, bütün Ekonomistlerin düştükleri temel yanılgıyı, yani işçilerin sınıfsal politik bilincini, deyim yerindeyse, **içerden,** işçilerin ekonomik mücadelesinden, yani bu mücadeleyi tek (ya da en azından başlıca) başlangıç noktası sayarak, onu **geliştirmeye** olanak bulunduğu yanılgısını apaçık bir biçimde ortaya koyduğu için değerlidir. Böyle bir görüş kökünden yanlıştır. Kendilerine karşı giriştiğimiz polemikten alınan Ekonomistler bu görüş ayrılıklarının kökeni üstüne derin derin düşünmeyi reddediyor, sonuç olarak da birbirimizi anlayamıyoruz. Sanki ayrı diller konuşuyormuşuz gibi.

İşçilere sınıfsal politik bilinç ancak **dışarıdan,** yani ekonomik mücadelenin dışından, işçilerle işverenler ara-

sındaki ilişkiler alanının dışından getirilebilir. Bu bilginin elde edilebileceği tek alan, **tüm sınıf** ve tabakaların devlet ve hükümetle olan ilişkileri alanıdır, **bütün** sınıflar arasındaki karşılıklı ilişkiler alanıdır. Bu nedenle, işçilere politik bilinç getirmek için ne yapmalı sorusunun yanıtı, eylemci işçilerin ve özellikle Ekonomizme yatkın olanların çoğu zaman hoşnut oldukları yanıt, yani «işçiler arasına gidilmelidir» yanıtı olamaz sadece. **İşçilere** politik bilinç getirmek için Sosyal-Demokratlar, **halkın tüm sınıfları arasına gitmelidirler;** ordularının birliklerini **her yöne** dağıtmalıdırlar.

Bu kaba formülü kasden seçtik, kendimizi bu çok basitleştirilmiş yolla kasten ifade ettik ama bunun nedeni paradokslara düşkünlüğümüz değil, fakat Ekonomistleri, şimdiye dek bağışlanmaz bir biçimde görmezden geldikleri görevlerini kabul etmeye «zorlamak», Sosyal-Demokrat politika ile sendikacı politika arasındaki, anlamayı reddettikleri farkı onlara güçlü bir biçimde göstermekti. Bu nedenle okuyucudan sabırsızlanmamasını, bizi sonuna kadar sabırla dinlemesini rica ediyoruz.

Geçen birkaç yılda çok yayılan Sosyal-Demokrat çalışma grupları tipini ele alalım ve çalışmasını inceleyelim. Böyle bir grubun «işçilerle teması» vardır ve fabrikalardaki odaletsizlikleri, hükümetin kapitalistlerden yana oluşunu ve polis zorbalığını şiddetle kınayan bildiriler çıkararak bununla yetinmektedir. İşçi toplantılarında konular, bu konuların hiçbir zaman dışına çıkmaz, ya da çok ender olarak çıkar. Devrimci hareketin tarihi, hükümetin iç ve dış politikası, Rusya'nın ve Avrupa'nın ekonomik evrim sorunları, modern toplumdaki çeşitli sınıfların konumları üzerine vb. konferanslar ve tartışmalar son derece azdır. Toplumdaki diğer sınıflarla temasa geçmeye ve bunu genişletmeye gelince, kimse bunu hayal bile etmez. Gerçekten, böyle çevrelere üye olanların çoğunluğu tarafından tasarlanan ideal önder, sosyalist bir politik önderden çok bir sendika sekreteri niteliğindedir. Çünkü, hangi sendika olursa

olsun, (örneğin bir İngiliz sendikasını alalım) sendika sekreteri ekonomik mücadeleyi yürütmekle, fabrikadaki haksızlıkları açığa çıkarmakla işçilere yardım eder; grev ve grev gözcülüğünü engelleyen yasa ve tedbirlerin adaletsizliğini açıklar. (Yani belli bir fabrikada grev olduğunu herkese duyurur); burjuva sınıflarından olan hakemlik mahkemeleri yargıçlarının taraf tuttuklarını açıklar, vb., vb. Kısacası, her sendika sekreteri «işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele»yi yürütür ve yürütülmesine yardım eder. **Bunun hâlâ** Sosyal-Demokrasi **olmadığı,** Sosyal-Demokratların idealinin sendika sekreteri olmadığı, fakat, her zulüm ve baskı belirtisine karşı, nerede ortaya çıkarsa çıksın, hangi sınıfı ya da tabakayı etkilerse etkilesin tepki gösterebilecek; bütün bu belirtileri genelleştirip, polis zorbalığının ve kapitalist sömürünün tek bir tablosunu çizebilecek; ne kadar küçük olursa olsun bütün olaylardan, kendi sosyalist inançlarını ve demokratik taleplerini **herkesin önünde** ortaya koymak için, proletaryanın kurtuluş mücadelesinin dünya çapındaki tarihsel önemini **herkese** apaçık anlatmak için yararlanabilecek yetenekte bir **halk önderi** olduğu üzerinde çok fazla açıklama yapmaya gerek yok. Örneğin Robert Knight (İngiltere'de en önemli sendikalardan biri olan Kazan Yapıcıları Sendikasının ünlü önderi) gibi bir önderle Wilhelm Liebknecht'i karşılaştırınız ve bunlara Martinov'un **Iskra** ile tartışmasında çizdiği zıtlıkları uygulamaya çalışınız. Robert Knight'ın (Martinov'un yazısını göz önünde bulunduruyorum) daha çok «kitleleri belli somut eylemlere çağırmasına» karşılık (Martinov, aynı yazı, s. 39) Wilhelm Liebknecht'in, daha çok «bugünkü düzenin tümünün ya da kısmî belirtilerinin devrimci açıdan aydınlatılması»na önem verdiğini (s. 38-39), Robert Knight'ın «proletaryanın ivedi taleplerini formülleştirdiğini ve bunları elde etme yollarını gösterdiğini» (s. 41) Wilhelm Liebknecht'in ise, bir yandan bunu yaparken, «çeşitli zıt tabakaların eylemlerine de aynı zamanda kılavuzluk etmekten», «onlara olumlu bir ortak eylem programı dikte etmekten»

geri durmadığını* (s. 41): Robert Knight'ın «ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak» için çabaladığını (s. 42) ve «hükümete elle tutulur sonuçlar vaadeden somut talepler sunmayı» çok iyi başardığını (s. 43); Liebknecht'in ise, çok daha büyük bir oranda «tek yanlı» «açığa vurmalarla» uğraştığını (s. 40) Robert Knight'ın «hergünkü sıkıcı mücadelenin ilerlemesi» ne daha büyük bir önem verdiğini (s. 61), Liebknecht'in ise «parlak ve tamamlanmış fikirlerin propogandasına» daha büyük bir önem verdiğini (s. 61); Liebknecht'in yönettiği gazeteyi, «ülkemizdeki durumu, özellikle halkın çeşitli tabakalarını etkilediği sürece politik devlet işlerini açığa vuran devrimci muhalefetin bir organı» biçimine döndürdüğünü (s. 63), oysa Robert Knight'ın, «proletarya mücadelesiyle yakın bir organik bağlantı içinde işçi sınıfının davası uğruna çalıştığını» (s. 63) —eğer «yakın ve organik bağ» ile, yukarda Kriçevski ve Martinov örnekleri ile incelediğimiz, kendiliğindenliğe boyun eğme kastediliyorsa— ve tıpkı Martinov gibi, «böyle yapmakla etkisini derinleştirdiğini» sanırken «etki alanını sınırlandırdığını» (s. 63) göreceksiniz. Kısacası, Martinov'un, sosyalizmi **fiilen** sendikacılık düzeyine düşürdüğünü göreceksiniz, fakat bunu, Sosyal-Demokrasinin iyiliğini istemediğinden değil de, sadece Plehanov'u anlama zahmetini göze alacağı yerde, onu derinleştirmek telâşı içinde bulunduğu için yapıyor.

Ama biz kendi tezimize dönelim. Eğer proletaryanın politik bilincini kapsamlı olarak genişletmenin gerekliliğine gerçekten inanıyorsa, bir Sosyal-Demokratın «toplumdaki her sınıfın arasına gitmesi» gerektiğini söylemiştik. Bu, şu soruları doğurur: bu nasıl yapılacaktır, bunu yapabilecek kadar gücümüz var mı, tüm diğer sınıflar arasında böyle bir çalışma için temel var mıdır, bu, sınıf açısın-

* Örneğin Fransa-Prusya Savaşı sırasında Liebknecht **demokrasinin tümü için** bir eylem programı hazırlamıştı. Aynı şeyi Marx ve Engels daha da büyük bir ölçüde 1848'de yapmıştı.

dan bir gerileme anlamına gelmez, ya da gerilemeye yol açmaz mı? Bu sorulara değinelim.

«Toplumdaki tüm sınıfların arasına» teorisyenler, propagandacılar, ajitatörler ve örgütçüler olarak gitmeliyiz. Sosyal-Demokratların teorik çalışmalarının, çeşitli sınıfların sosyal ve politik koşullarının tüm özelliklerini incelemeyi amaçlaması gerektiğine kimsenin kuşkusu yoktur. Fakat, fabrika yaşamının özel yanlarını incelemeye harcanan çabalarla karşılaştırıldığında, bu alanda son derece az şey yapılmıştır. Komitelerde ve çalışma-inceleme gruplarında, metal endüstrisinin özel bir kolunu bile incelemeye bütün zamanını ayıran kişilere rastlanabilir; fakat ülkemizin sosyal ve politik yaşamına ilişkin ivedi bir sorun üzerinde, toplumun diğer tabakaları arasında Sosyal-Demokrat çalışmaları yürütmeye yarayabilecek materyalleri toplamakla uğraşan (çoğu zaman, şu ya da bu nedenle pratik eylemi bırakmak zorunda kalmış) örgüt üyelerine pek rastlanamaz. Bugünkü işçi sınıfı hareketi önderlerinin çoğunluğunun eğitimden yoksun bulunduklarının üstünde dururken, bu açıdan da eğitimden söz etmekten kaçınamayız, çünkü bu da, «Ekonomistlerin», «proletarya mücadelesi ile yakın organik bağlar kurma» kavramlarıyla ilintilidir. Tabii, temel sorun, halkın tüm tabakaları arasında **propaganda** ve **ajitasyon**dur. Bu açıdan Batı-Avrupa Sosyal Demokratlarının işleri, **herkesin** katılmakta özgür olduğu mitingler ve gösterilerle, parlamentoda **bütün** sınıfların temsilcilerine hitap edebilmeleri ile kolaylaşmaktadır. Bizim ne parlamentomuz, ne de toplantı özgürlüğümüz var; yine de **bir Sosyal-Demokratı** dinlemek isteyen işçilerle toplantılar düzenliyebiliyoruz. Bir demokratı dinlemek isteyen tüm sosyal sınıfların temsilcileri ile de toplantılar yapmanın yollarını bulmalıyız; çünkü pratikte, «Komünistlerin her devrimci hareketi desteklediklerini» (40), bu nedenle sosyalist inançlarımızı bir an bile gizlemeden, **tüm halk önünde demokratik görevlerimizi** savunmak zorunda olduğumuzu unutan kimse, Sos-

yal-Demokrat değildir. **Pratikte, her** genel demokratik sorunun ortaya çıkarılmasında, vurgulanmasında ve çözülmesinde **herkesin önünde olma** zorunda olduğunu unutan kimse Sosyal-Demokrat değildir.

Fakat sabırsız okuyucu «ama bunu herkes kabul eder!» diyecektir ve Yurt Dışı Birliğinin son konferansının, **Rabocheye Dyelo** Yazı Kurulu için kabul ettiği yeni yönerge, kesinlikle şöyle demektedir: «Proletaryayı ya doğrudan doğruya özel bir sınıf olarak, ya da **özgürlük mücadelesindeki tüm devrimci güçlerin öncüsü** olarak etkileyen sosyal ve politik yaşamın tüm olayları, politik propaganda ve ajitasyon için birer konu olmalıdır.» (İki Konferans, s. 17, italikler bizim). Evet bütün bunlar, çok iyi, çok doğru sözler ve eğer **Rabocheye Dyelo** bunları **anlamış olsaydı** ve **hemen ardından bunlara ters düşen şeyleri söylemekten kaçınsaydı** tamamen tatmin olacaktık. Çünkü kendimize «öncü», öncü birlik adı vermek yeterli değildir; öyle bir biçimde davranmalıyız ki **tüm** diğer birlikler bizim önde yürüdüğümüzü kabul etsinler ve kabul etmek zorunda kalsınlar. Ve okuyucuya soruyoruz: diğer «birliklerin» temsilcileri, biz «öncüyüz» dediğimiz zaman, bunu kabul edecek kadar saf mıdırlar? Şunu gözünüzün önünde canlandırın: bir Sosyal-Demokrat, eğitim görmüş Rus radikalleri ya da liberal Anayasacılar «birliğine» gelecek ve öncü biziz diyecek; «şimdi önümüzdeki görev, ekonomik mücadelenin kendisine mümkün olduğu kadar politik bir nitelik kazandırmaktır,» diyecek.

Radikal ya da anayasacı, eğer birazcık aklı varsa (ki Rus radikalleri ve anayasacıları arasında birçok zeki adam vardır), bu konuşmaya karşı sadece gülümseyecek ve (çoğu zaman tecrübeli bir diplomat olduğu için, içinden) «sizin öncü 'birliğiniz' budalalardan ibaret olmalı. İşçilerin ekonomik mücadelesinin **kendisine** politik bir nitelik vermenin bizim görevimiz, burjuva demokrasisinin ilerici temsilcilerinin görevi olduğunu bile anlamıyorlar. Biz de Batı Avrupa burjuvazisi gibi işçileri politikaya, **fakat sa-**

dece sendikacı politikaya (Sosyal-Demokrat politikaya değil) sokmak istiyoruz! İşçi sınıfının sendikacı politikası, işçi sınıfının **burjuva politikasının** ta kendisidir ve bu 'öncünün' kendi görevini formülleştirişi, sendikacı politikanın formülleştirilişidir! Kendi kendilerine varsın Sosyal-Demokrat deyip sevinsinler, ben yakıştırmalara bakıp heyecanlanacak bir çocuk değilim. Fakat bunlar, o zararlı, katı doktrincilerin etkisine düşmemelller, bilinçsiz olarak Sosyal Demokrasiyi sendikacı kanallara sürükleyenler için varsın eleştiri özgürlüğü istesinler» diyecektir.

Ve anayasacımızın belirsiz gülümseyişi, Sosyal Demokrasinin öncülüğünden söz eden Sosyal-Demokratların, kendiliğindenliğin hareketimize hemen tümüyle egemen olduğu şu sıralarda herşeyden çok «kendiliğinden unsurun küçümsenmesi» nden, «parlak ve tamamlanmış fikirlerin propagandasıyla karşılaştırıldığında, hergünkü tekdüze mücadelenin ilerlemesinin önemlnin küçümsenmesinden», vb., vb. korktuklarını öğrendiği zaman koca bir kahkahaya dönecektir. Bilincin, kendiliğindenliği geride bırakmasından korkan, görüşlerimize katılmayanlar arasında bile gücümüzün kabul edilmesini zorlayacak olan yürekli bir «planı» öne sürmekten korkan bir «öncü»! «Öncü» ile «artçı» yı birbirine karıştırmıyorlar mı?

Gerçekten, Martinov'un aşağıdaki akıl yürütüşünü yakından inceleyelim. 40. sayfada, **Iskra'nın, haksızlıkları** açığa vurma taktiğinin tek yanlı olduğunu, «hükümete karşı ne kadar nefret ve güvensizlik yayarsak yayalım, onu devirmek için yeterli aktif sosyal enerjiyi geliştirmeyi beceremedikçe amacımıza erişemeyeceğimizi» söylüyor. Parantez içinde bunun, şimdiye kadar çok örneği görülen, kitlelerin hareketlendirilmesi örneğiyle beraber görülen kendi eylemini sınırlandırma çabası olduğu söylenebilir. Fakat şu an için esas nokta bu değildir. Martinov burada, bütün bunlara uygun olarak, («devirmek için») **devrimci** eylemden söz etmektedir. Ve vardığı sonuç nedir? Olağan zamanlarda, çeşitli sosyal tabakalar ayrı ayrı yürü-

dükleri için, «biz Sosyal-Demokratların, düzene karşı çeşitli tabakaların eylemlerini aynı zamanda yönlendiremeyeceğimiz, onlara olumlu bir eylem programı kabul ettiremiyeceğimiz, kendi çıkarları için günlük mücadeleyi hangi biçimde yürüteceklerini gösteremeyeceğimiz apaçık ortadadır... Liberal tabakalar, kendi ivedi çıkarları uğruna faal mücadeleyi, onları politik rejimimizle karşı karşıya getirecek mücadeleyi kendileri yürüteceklerdir.» (s. 41). Böylece, devrimci enerjiden, otokrasinin devrilmesi için faal mücadeleden söz ederek başlayan Martinov, hemen sendikal enerjiye ve doğrudan çıkarlar uğruna faal mücadeleye dönmektedir! Öğrencilerin, liberallerin vs. kendi «doğrudan çıkarları» uğruna mücadelelerini yönlendiremeyeceğimize kuşku yoktur, fakat esas sorun bu değildir, değerli Ekonomist! Tartıştığımız sorun, çeşitli sosyal tabakaların, otokrasinin devrilmesine olasılı ve gerekli katılışları idi; ve eğer öncü olmak istiyorsak «düzene karşı çeşitli tabakaların eylemlerini» bu yönlendirişi, hem **becerebiliriz** hem de bu bizim zorunlu görevimizdir. Öğrencilerimiz ve liberallerimiz vb. «politik rejimimizle karşı karşıya gelme mücadelesini» yalnız kendileri yürütemeyeceklerdir; otokratik hükümetin polisi ve memurları da bunun için ellerinden geleni yapacaklardır. Fakat eğer «biz», ön saflardaki demokratlar olmayı istiyorsak, şu sırada yalnız üniversitedeki ya da Zemstvo'daki vb. koşullardan hoşnutsuz olanların düşüncelerini tüm politik düzenin değersiz olduğu fikrine doğru **yöneltmeyi** iş edinmeliyiz. Partimizin önderliği altında geniş bir politik mücadeleyi ve Partimizi tüm olarak desteklemelerini sağlayacak bir biçimde örgütlemeyi, **kendimize** görev bilmeliyiz. **Biz**, Sosyal-Demokrat eylemci işçilerimizi, bu çok yönlü mücadelenin her tür belirtisini yöneltebilecek, cyaklanan öğrenciler için, hoşnutsuz Zemstvo üyeleri için (41), dargın dinsel mezhepler için, gücendirilmiş öğretmenler için vb. vb. zamanında «olumlu bir eylem programı dikte» edebilecek yetenekte politik önderler olarak yetiştirmeliyiz.

Bu nedenle Martinov'un, «bu konularda, **sadece** haksızlıkları ortaya çıkaranların **olumsuz** rollerini oynayabiliriz... **ancak,** çeşitli hükümet komisyonlarına bağladıkları umutlarını dağıtabiliriz» (italikler bizim) demesi **tümüyle yanlıştır.** Bunu söylemekle Martinov devrimci «öncü» nün gerçekten oynaması gereken rolü **hiç anlayamadığını** göstermiş oluyor. Eğer okuyucu bunları aklında tutarsa Martinov'un şu son cümlelerinin **gerçek anlamını** apaçık görecektir: «**Iskra,** ülkemizdeki durumu, özellikle, halkın en geniş çeşitlilikte tabakalarını etkilediği sürece politik devlet işlerini açığa vuran devrimci muhalefetin organıdır. Fakat biz, proletarya mücadelesi ile **yakın** organik bağlantı içinde işçi sınıfının davası için çalışıyoruz ve çalışacağız. Aktif etkimizin alanını sınırlayarak bu etkiyi derinleştiriyoruz» (s. 63). Bu sonucun gerçek anlamı şudur: **Iskra** işçi sınıfının sendikacı politikasını (kl eylemci işçilerimiz yanlış anlama, eğitim yoksunluğu ya da inançları yüzünden bununla yetinirler) Sosyal-Demokrat politika düzeyine **yükseltmek** istemektedir. Oysa **Rabocheye Dyelo,** Sosyal-Demokrat politikayı **sendikacı** politika düzeyine indirmek istemektedir. Üstelik bu **iki** tutumun, «ortak dava içinde tamamen bağdaşabileceğine» dünyanın inanmasını istiyor (s. 63). **O, Sancta simplicitas!**

Devam edelim. Propaganda ve ajitasyonumuzu **tüm** sosyal sınıflar arasında yönetmeye yeterli gücümüz var mı? Elbete, sık sık bunu **yadsıma eğilimi** gösteren Ekonomistlerimiz, hareketimizin (yaklaşık **olarak)** 1894'ten 1901'e kadar yapmış olduğu dev ilerleyişi gözden kaçırırlar. Gerçek «kuyrukçular» **gibi, hareketimizin** başlangıcının çoktan geride kalmış aşamalarında yaşamaktadırlar. İlk dönemde, gerçekten şaşılacak derecede az güç sahibiydik ve kendimizi **yalnız** işçiler arasında eyleme adamamız ve bu yoldan her sapmayı şiddetle kınamamız çok doğaldır. O zaman için bütün görev, **işçi** sınıfı içindeki durumumuzu **sağlamlaştırmak idi. Ama** şu sıralarda dev gibi güçler harekete **kazandırılmıştır. Eğitilmiş** sınıfların

genç kuşaklarının en iyi temsilcileri bize katılıyorlar. Eyaletlerin her yerinde, orada yaşamak zorunda olup, harekete şimdiden katılmış bulunan ya da katılmak isteyen ve Sosyal-Demokrasiye yönelen insanlar var (oysa 1894'te, Sosyal-Demokratlar parmakla sayılırdı). Hareketimizin temel bir politik ve örgütsel yetersizliği, bütün bu güçlerden yararlanmakta ve onlara uygun iş vermekteki **yetersizliğimizdir.** (Bir sonraki bölümde buna ayrıntılı olarak değineceğiz). Bu güçlerin büyük çoğunluğu «işçiler arasına gitme» olanağından tümüyle yoksundurlar, bu yüzden de güçleri, esas işimizden ayırmış olmaktan korkmak için bir neden yoktur. İşçilere gerçek, kapsamlı ve canlı politik bilgi sağlayabilmek için, her yerde, her sosyal tabakada ve her mevkide kendilerinden devlet mekanizmasının çarklarını öğrenebileceğimiz «adamlarımız», Sosyal-Demokratlar bulunmalıdır. Böyle insanlar, sadece propaganda ve ajitasyon için değil, fakat daha çok örgütlenme için gereklidir.

Toplumun bütün sınıfları arasında eylem için bir temel var mıdır? Buna kuşku duyan kimse, bilinç düzeyi bakımından, kitlelerin kendiliğinden uyanışının gerisinde kalıyor demektir. İşçi sınıfı hareketi, bazılarında hoşnutsuzluk, bazılarında da muhalefeti desteklemek için umut ve yine bazılarında, otokrasiye katlanılamayacağının ve kaçınılmaz olarak düşeceğinin bilincini uyandırmış ve uyandırmaktadır. Eğer görevimizin, her hoşnutsuzluk belirtisinden yararlanmak, ne kadar küçük olursa olsun her karşı çıkışı toparlamak ve en iyi yolda kullanmak olduğunu anlamakta kusur ediyorsak sadece ad olarak «politikacı» ve Sosyal-Demokrat oluruz (bu da gerçekte sık sık görülmektedir). Milyonlarca ve milyonlarca emekçi köylünün, küçük zanaatçının vb. biraz yetenekli bir Sosyal-Demokratın propogandasını büyük bir istekle her zaman dinlemeye hazır oluşu da caba. Gerçekten, haklardan yoksun oluştan, zulümden hoşnutsuz ve bu nedenle de en ivedi genel demokratik ihtiyaçların sözcüleri olarak Sos-

yal-Demokratların propogandalarına inanabilecek bireyleri, grupları ya da çevreleri bulunmayan tek bir sosyal sınıf var mıdır? Toplumun **tüm** sınıfları ve tabakaları arasında bir Sosyal-Demokratın politik ajitasyonunun ne gibi bir şey olacağı konusunda açık bir fikir edinmek isteyenler için, bu ajitasyonun esas (elbeteki tek değil) biçimi olarak, sözcüğün en geniş anlamıyla **politik açığa vurmaları** gösterebiliriz.

İleride daha ayrıntılı olarak değineceğim, 'Nereden Başlamalı' (Iskra Mayıs, No. 4, 1901) başlıklı yazımda şöyle demiştim: «Az da olsa politik bilince erişmiş tüm halk kesimlerinde, politik açığa vurma tutkusunu uyandırmalıyız! Politik açığa vurmaların sesinin bugün bu kadar zayıf, ürkek ve ender raslanır oluşu gerçeği cesaretimizi kırmamalı. Bu, polis despotluğuna topluca boyun eğildiği için değil, açığa vurmaları yapabilecek durumda olanlar konuşabilecek bir platform bulamadıkları için, kendilerini dinlemeye istekli ve onları yüreklendiren bir dinleyici kitlesi bulamadıkları için, halk arasında «Her şeye kadir» Rus Hükümeti hakkında yakınmalarını yöneltmeye değecek o gücü hiçbir yerde göremedikleri için böyledir... Şimdi biz, Car Hükümetini ulus çapında açığa vurmak için bir platform bulabilecek durumdayız ve bunu yapmak bizim görevimizdir! Bu ise, Sosyal-Demokrat bir gazete olmalıdır.» (42)

Politik açığa vurmalar için ideal dinleyici, bütün alanlarda canlı politik bilgiye herkesten çok ihtiyacı olan ve «elle tutulur sonuçlar» vaadetmediği zaman bile bu bilgiyi aktif mücadeleye dönüştürmede, herkesten daha yetenekli olan işçi sınıfıdır. Ancak bir Tüm-Rusya gazetesi **Ulus çapında** açığa vurmalar için bir kürsü olabilir. «Bir politik organı olmadan, adına lâyık bir politik hareket, bugünün Avrupasında düşünülemez»; bu açıdan Rusya, elbetteki bugünün Avrupa'sına dahil edilmelidir. Ülkemizde basın, çok zaman önce, bir güç durumuna gelmiştir, öyle olmasaydı, hükümet basını satın almak ve Katkovları, Meşçerskileri desteklemek için onbinlerce ruble harcamazdı. Ve otokratik Rusya'da yeraltı basının sansür duvarını delip geçmesi, legal ve tutucu basını kendisinden

söz etmeye **zorlaması** da yeni birşey değildir. Yetmişlerde, hatta ellilerde durum böyle idi. Bugün illegal yeraltı basınını okumak isteyen ve ondan, bir işçinin **Iskra**'ya yolladığı mektuptaki deyimiyle, «yaşamayı ve ölmeyi» öğrenmek isteyen (No. 7) (43) halk kesimleri ne kadar daha genişlemiş ve derinleşmiştir. Nasıl ekonomik açığa vurmalar fabrika sahiplerine karşı bir savaş ilânı yerine geçiyorlarsa, politik açığa vurmalar da, bunun gibi, **hükümete** karşı birer savaş ilânıdırlar. Bu savaş ilânının moral önemi, açığa vurma kampanyası ne kadar geniş ve güçlü olursa, **savaşı başlatmak için savaş ilân eden sosyal sınıf** ne kadar kalabalık ve kararlı olursa, o kadar büyük olacaktır. Bu yüzden kendi başlarına politik açığa vurmalar, karşı koyduğumuz düzeni **parçalamak,** düşmanın geçici ve sürekli müttefiklerini ondan ayırmak, otokrasinin sürekli üyeleri arasında düşmanlık ve güvensizlik yaymak için güçlü birer araçtırlar.

Zamanımızda ancak, gerçekten **ulus ölçüsünde** açığa vurmalar **düzenleyebilecek** bir parti, devrimci güçlerin öncüsü olabilir. «Ulus ölçüsünde» deyiminin çok derin bir anlamı var. İşçi olmayan açığa vurucuların çok büyük çoğunluğu (öncü olmak için diğer sınıfları kendimize çekmemiz gereği hatırlansın), aklı başında politikacılar ve dengeli, pratik adamlardır. «Her şeye kadir» Rus Hükümetinden «yakınmak» bir yana, küçük bir memurdan bile yakınmanın ne kadar sakıncalı olduğunu çok iyi bilirler. Ve, yakınmalarının gerçekten bir etkisi olacağını ve bizim bir **politik gücü** temsil ettiğimizi görünce, yakınmak için **bize** geleceklerdir. Başkalarının gözünde öyle bir güç durumuna gelebilmek için, bilincimizi, insiyatifimizi ve enerjimizi **yükseltmek** için çok çalışmamız, inatla çalışmamız gerekir. Artçı teori ve pratiğe «öncü» etiketi asmak bu işe yetmez.

Fakat, hükümetin gerçekten ulus ölçüsünde açığa vurulmasını üstlenmemiz gerekiyorsa, o zaman, hareketimizin sınıfsal karakteri hangi yolla ifade edilecek? — «pro-

letarya mücadelesi ile yakın organik temas» meraklısı bize bunu soracaktır, gerçekten de sormaktadır. Yanıtı çok yönlüdür: Bu ulus ölçüsünde açığa vurmaları biz Sosyal-Demokratlar düzenleyeceğiz; ajitasyonun ortaya çıkardığı tüm sorular Marksizmden bilerek ya da bilmeden sapmaksızın, ödün vermeden, tutarlı bir Sosyal-Demokrat ruh içinde yanıtlanacaktır; bütün alanları kapsayan politik ajitasyon, tüm halk adına hükümete karşı hücumu, proletaryanın devrimci eğitiminl ve polltik bağımsızlığının korunmasını, işçi sınıfının ekonomik mücadelesine kılavuzluğu ve giderek artan sayıda proleteri bilinçlendiren ve saflarımıza getiren, işçi sınıfıyla sömürücüleri arasındaki kendiliğinden sürtüsmelerden yararlanmayı ayrılmaz bir bütün içinde birleştiren bir Parti tarafından yöneltilecektir.

Fakat Ekonomizmin en karakteristik bir özelliği proletaryanın en ivedi, ihtiyacı ile (yani polltik ajitasyon ve politik açığa vurma yoluyla geniş kapsamlı bir politik eğitim), demokratik hareketin tümünün ihtiyaçları arasındaki bu bağı, bu özdeşliği anlayamamış olmasıdır. Bu anlayış yoksunluğu sadece «Martinov vari» cümlelerle değil, fakat bu cümlelerle eş anlam taşıyan bir sözde sınıf görüş açısına yapılan atıflarla da ifade edilmektedir. Böylece **Iskra**'nın 12. sayısındaki «Ekonomist» mektubun* yazarları şöyle diyorlar: «**Iskra**'nın bu temel eksikliği [ideolojinin abartılması] aynı zamanda, Sosyal-Demokrasinin çeşitli sosyal sınıflar ve eğilimler karşısındakl tutumu sorunundakl tutarsızlığının da nedenidir. Teorik akıl-yürütme ile

---

* Yer darlığı yüzünden ekonomistler için çok karakteristik olan bu mektuba **Iskra**'da ayrıntılarıyla cevap veremedik. Bu mektubun gelmesine çok memnun olduk, çünkü **Iskra**'nın tutarlı bir sınıf görüşünü korumadığı iddiaları çok daha önce çeşitli kaynaklardan kulağımıza gelmişti ve bu pek tutulan suçlamaya cevap vermek için, uygun bir fırsat ya da bunun formülleştirilerek ifade edilmesini bekliyorduk. Dahası, saldırılara karşı savunmaya değil, karşı saldırıya geçmek alışkanlığımız var.

[«Parti ile birlikte büyüyen, Parti görevlerinin büyümesiyle» değil], **Iskra**, mutlakiyetçiliğe karşı mücadeleye hemen geçiş sorununu çözüme bağlamıştır. Bu gazete büyük bir olasılıkla böyle bir görevin bugünkü durumda işçiler için zor olacağını sezmektedir [sadece sezmek değil, **Iskra** bu görevi, işçilere, onlara bebek muamelesi yapan «Ekonomist» aydınlara geldiğinden daha az zor geleceğini çok iyi bilmektedir, çünkü işçiler, o hiç unutulmayacak Martinov'un dilini kullanırsa, «elle tutulur sonuçlar vaad» etmeyen talepler için bile savaşmaya hazırdırlar], fakat işçilerin bu mücadele için yeterince güçlenmelerini bekleyecek sabrı olmadığı için, **Iskra**, liberal ve aydın saflarında müttefikler aramaya başlamıştır.»

Evet, gerçekten de, Ekonomistlerin **kendi gerilikleri**nin suçunu işçilere yüklemekten vazgeçecekleri, kendi enerji yoksunluklarını, işçilerin güçten yoksun bulunuşları bahanesiyle haklı göstermekten vaz geçecekleri, her tür «uzlaştırıcıların» bize uzun zamandan beri söz verdikleri o kutlu zamanı beklemekten «sabrımız» tükendi. Ekonomistlerimize soruyoruz: «mücadele için işçi sınıfı gücünün toplanması» ile neyi kastediyorlar? Bunun, iğrenç otokrasimizin **bütün** yönlerini açıkça gözler önüne sererek işçilerin politik eğitimleri anlamına geldiği apaçık birşey değil midir? Ve, **asıl bu iş** için, Zemstvo üyelerine, öğretmenlere, İstatistikçilere, öğrencilere, v.s. karşı politik saldırılarla ilgili açığa vurmalarda bize katılmaya hazır «liberal ve aydın saflarında müttefiklere» ihtiyacımız olduğu besbelli değil midir? Bu şaşılacak derecede «karışık mekanizma» gerçekten bu kadar güç mü anlaşılıyor? P.B. Axelrod 1897'den beri sürekli olarak, «Rus Sosyal-Demokratlarının önündeki, proleter olmayan sınıflar arasında taraftar ve doğrudan ya da dolaylı müttefik bulma görevinin, ilk ve esas olarak, proletaryanın kendi içinde yürütülen propagandist eylemlerin niteliği ile çözüleceği»ni yineleyip durmadı mı? Fakat Martinovlar ve diğer Ekonomistler işçilerin önce «işverenlere ve hükümete karşı eko-

nomik mücadele» ile güç toplayacaklarını (sendikacı politika için) ve sonra da herhalde sendikacı eylem için eğitimden olacak— Sosyal-Demokrat eyleme «geçeceklerini» sanmaya devam ediyorlar!

«... Bu soruşturmada,» diye devam ediyor Ekonomistler, «**Iskra**, pek de seyrek olmamak üzere, sınıf görüş açısından ayrılmakta, sınıf zıtlaşmalarına gölge düşürmekte ve hükümete karşı hoşnutsuzluklarının ortak niteliğini, bu hoşnutsuzluğun nedeni ve derecesinin «müttefikler» arasında çok değişik olmasına rağmen, ön plana koymaktadır. **Iskra**'nın, örneğin, Zemstvo'ya karşı tutumu böyledir...» İddia ediyorlar ki **Iskra** «hükümetin verdiği lokmalardan hoşnut olmayan soylulara, işçi sınıfının yardımını vaadetmekte, fakat, bu sosyal tabakalar arasında varolan sınıf çelişkileri hakkında tek lâf etmemektedir.» **Okuyucu büyük bir olasılıkla** mektubun yazarlarının atıfta bulundukları «otokrasi ve Zemstvo» adlı yazılara (**Iskra**, sayı 2 ve 4) bakacak olursa, bu yazıların (44), **hükümetin** «sosyal sınıflara dayalı bürokratik Zemstvo'nun ılımlı ajitasyonuna» karşı ve «mülk sahibi sınıfların bile bağımsız eylemine» karşı tutumunu ele aldıklarını görecekler dir. Makalede, hükümet Zemstvo'ya karşı bir mücadele yürütürken işçilerin seyirci kalamıyacakları belirtilmekte, Zemstvolar da, Devrimci Sosyal-Demokrasi bütün gücüyle hükümete karşı çıktığı zaman, ılımlı söylevler vermeyi bırakıp sağlam ve kararlı bir biçimde davranmaya çağrılmaktadırlar. Mektubu yazanların burada neyi kabul etmedikleri açık değildir. İşçilerin «mülk sahibi sınıflar» ve «sosyal sınıflara dayalı bürokratik Zemstvo» ifadelerini «anlamayacaklarını» mı sanıyorlar? Zemstvo'yu ılımlı konuşmalar yapmayı bırakıp, sağlam konuşmaya **zorlamanın**, «ideolojiyi abartmak» olduğunu mu sanıyorlar? İşçilerin eğer otokrasinin Zemstvolara karşı tutumu hakkında **da** hiçbir şey bilmezlerse «güç toplayabileceklerini» mi sanıyorlar? Bütün bunlar da anlaşılmadan ortada kalıyor. Yalnız bir tek şey açıktır ki o **da**, mektubu yazan-

ların, Sosyal-Demokrasinin politik görevlerinin neler olduğu hakkında pek havada kalan bir bilgileri olduğudur. Şu sözleri ile bu nokta daha da açığa çıkıyor: «**Iskra'nın**, öğrenci hareketine karşı tutumu da böyledir» (yani, «sınıf zıtlıklarına gölge düşürmektedir»). İşçileri sınırsız zorbalık, kargaşalık ve saldırının kaynağının üniversite gençliği olmayıp Rus Hükümeti olduğunu, halk gösterileri ile ilân etmeye çağıracağımıza (**Iskra** sayı 2) (45), belki de **Rabochaya Mysl** tarzı iddialar öne sürmeliydik! Bu tür fikirler Sosyal Demokratlar tarafından 1901 sonbaharında, Şubat ve Mart olaylarından sonra, yeni ve taze bir öğrenci hareketinin hemen öncesinde ifade edilmiştir; bu da gösterir ki bu alanda bile otokrasiye karşı «kendiliğinden» protesto hareketleri, hareketin bilinçli Sosyal Demokrat önderliğini **geride bırakmaktadır.**

Polisin ve kazakların saldırısına uğrayan öğrencileri savunmak için işçilerin kendiliğinden çoğalırı, Sosyal-Demokrat örgütün bilinçli eylemini aşmıştır!

«Ve yine başka yazılarda» diyorlar mektubun yazarları, «**Iskra** tüm uzlaşmoları şiddetle kınomakta ve örneğin, Guesde'cilerin hoşgörüsüz davranışlarını savunmaktadır.» (46) Sosyal-Demokratlar arasındaki bugünkü onlaşmazlıkların önemsiz olduğunu ve bir bölünmeyi haklı göstermeyeceğini kibirle iddia edenlere, bu sözler üstünde iyice düşünmelerini öğütlüyoruz. Bozılarının otokrasinin çeşitli sınıflara düşmanlığını ve çeşitli sosyal tabokaların otokrosiye karşı çıkışını işçilere açıklamak için son derece az şeyler yaptığımızı iddia ettikleri, bazılarının da bu aydınlatma çalışmasında bir «uzlaşmo» («işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele» teorisi ile bir uzlaşma olsa gerek) gördükleri bir örgütte bu insanların birlikte çalışmalarına olanak var mıdır?

Köylülerin azot edilmelerinin kırkıncı yıldönümü dolayısıyla, sınıf mücadelesinin kırsal bölgelere taşınması gerektiğini belirtik (Sayı 3) (47) ve Witte'nin Gizli Memorandum'u ile ilgili olarak (sayı 4) yerel hükümet kuruluş-

larının ve otokrasinin uzlaşmazlığından söz ettik, yeni yasaya ilişkin olarak feodal toprak ağalarına ve onlara hizmet eden hükümete saldırdık (Sayı 8) (48) ve illegal Zemstvo kongresini iyi karşıladık. Zemstvo'yu miskin dilekçeleri bırakıp (Sayı 8) (49) mücadeleye geçmeye çağırdık. Politik mücadelenin gerekliliğini anlamaya ve bu mücadeleyi üstlenmeye başlayan öğrencileri yüreklendirdik (Sayı 3), bu arada da, öğrencileri sokak gösterilerine katılmaktan kaçınmaya çağıran «salt öğrenci» hareketi taraftarlarının gösterdikleri «rezilce idraksizliği» ağır sözlerle yerdik (Sayı 3, 25 Şubatta, Moskova Öğrencileri Yürütme Komitesi'nin çıkardığı manifesto ile ilgili olarak). Bir yandan zindancı — hükümetin «barışçı yazarları, yaşlı profesörlere, bilim adamlarına nasıl zorbaca davrandığını belirtirken, (Sayı 5, «Edebiyata Polis Saldırısı»), diğer yandan da, **Rossiya**'nın (50) kurnaz liberallerinin «anlamsız düş»lerini ve yalancı ikiyüzlülüklerini açığa vurduk (Sayı 5). «İşçilerin yaşama koşullarının düzeltilmesinde devletin koruyuculuğu» programının gerçek anlamını açığa vurduk ve «yukardan reformlar sağlayarak, aşağıdan reform taleplerini engellemenin, bu taleplerin ileri sürülmesini beklemekten daha iyi olduğu» yolundaki «değerli kabullenişi» selâmladık (Sayı 6) (51), protesto hareketine girişen istatistikçileri yüreklendirdik (Sayı 7) ve grev kırıcı istatistikçileri kınadık (Sayı 9). Bu taktiklerde, proletaryanın sınıf bilincine bir gölge düşürüş ve **liberalizmle bir uzlaşma** gören kişi, **Credo**'nun programının gerçek anlamını hiç anlayamamış olduğunu ve onu ne kadar reddederse etsin, **gerçekte bu programı yürütmekte olduğunu** ortaya koyar. Çünkü **böyle bir yaklaşımla**, Sosyal-Demokrasiyi «işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele» ye sürüklemiş olur ve **liberalizme teslim olur**, her «liberal» soruna aktif olarak müdahale etme ve sorunda **kendi** Sosyal-Demokrat tutumunu saptama görevini bir yana bırakmış olur. (....)

Politik mücadele anlayışı, «işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele» anlayışına uyan bir Sosyal-Demokrat için, «devrimciler örgütü» nün az çok «işçilerin örgütü» ne uygun düşmesini beklemek doğaldır. Aslında, gerçekte olan da budur; öyle ki, örgütten söz ettiğimizde, tam anlamıyla ayrı dillerde konuşmuş oluyoruz. Örneğin, önceden tanımadığım oldukça tutarlı bir Ekonomistle bir zamanlar yaptığım konuşmayı çok iyi hatırlıyorum. **Politik Devrimi Kim Gerçekleştirecek?** adlı kitapçığı tartışıyorduk ve çok geçmeden, bu kitapçıktaki temel eksikliğin, örgüt sorununu gözden kaçırışı olduğu görüşüne vardık. Aramızda tam bir görüşbirliği olduğunu sanmaya başlamıştık ki konuşma ilerledikçe, ayrı şeylerden söz ettiğimiz ortaya çıktı. Konuştuğum kişi, yazarı, grev fonlarını, karşılıklı yardım derneklerini, vs. göz önüne almamakla suçlarken, benim kafamda da, politik devrimi «gerçekleştirmek» için temel bir etmen olarak bir devrimciler örgütü vardı. Anlaşmazlık ortaya çıkar çıkmaz, hatırladığıma göre, Ekonomistle görüş birliğinde olduğum hemen hemen tek bir ilkenin bile kalmadığı belli oldu.

Anlaşılmazlığın kaynağı neydi? Hem örgüt, hem politika sorunlarında, Ekonomistlerin gitgide, Sosyal-Demokrasiden sendikacılığa kaymakta oluşları gerçeği idi. Sosyal-Demokrasinin politik mücadelesi, işçilerin işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadelelerinden çok daha kapsamlı ve karmaşıktır.

Bunun gibi (aslında bu nedenle) devrimci Sosyal-Demokrat Partinin örgütü, bu mücadele için tasarlanmış işçiler örgütünden, kaçınılmaz olarak, bir başka türlü olmak zorundadır. İşçilerin örgütü ilk önce, bir sendika örgütü olmalıdır; ikinci olarak, olabildiğince geniş olmalıdır; ve üçüncü olarak, koşulların elverdiğince herkese açık olmalıdır (burada ve bundan sonra, tabii yalnızca mutlakiyetçi Rusya'dan söz ediyorum). Öte yandan, devrimciler örgütü, her şeyden önce devrimci eylemi meslek edi-

nenlerden oluşmalıdır (bu nedenle, **devrimciler** örgütünden söz ederken, Devrimci Sosyal-Demokratları kastediyorum). Böyle bir örgütün üyelerinin bu ortak nitelikleri gereği, değil ayrı ayrı meslekler, **işçilerle aydınlar arasındaki her türlü ayırım kesin olarak silinmelidir.** Böyle bir örgüt çok geniş olmamak ve olabildiğince gizli olmak zorundadır. Bu üçlü ayırım üstünde duralım.

Politik özgürlüğün varolduğu ülkelerde, sendika örgütü ile politik örgüt arasındaki ayırım gibi sendikalarla Sosyal-Demokrasi arasındaki ayırım da yeterince açıktır. Sosyal-Demokrasi ile sendikalar arasındaki ilişkiler doğal olarak ülkeden ülkeye, tarihsel, yasal ve diğer koşullara göre değişecektir; daha az ya da daha çok sıkı, daha az ya da daha çok karmaşık, vb. olabilirler (bize göre, olabildiğince sıkı ve az karmaşık olmalıdırlar); fakat özgür ülkelerde sendika örgütünün, Sosyal-Demokrat Parti'nin örgütü ile aynı şey olması diye bir sorun olamaz. Oysa Rusya'da, ilk bakışta, **bütün** işçi dernekleri ve çalışma grupları yasaklandığı için ve işçilerin ekonomik mücadelelerinin temel belirtisi ve silâhı olan grev bir suç olarak (ve bazen de politik suç olarak) kabul edildiği için, Sosyal-Demokrat örgüt ile işçi dernekleri arasındaki bütün ayırımlar, otokrasi boyunduruğu tarafından silinmiş gibi görülür. Bu yüzden ülkemizin koşulları bir yandan ekonomik mücadeleyle uğraşan işçileri politik sorunlarla ilgilenmeye «zorlarken», diğer yandan da, Sosyal-Demokratları, sendikacılıkla Sosyal-Demokrasiyi birbirine karıştırmaya «itmektedir» (ve bizim Kriçevskiler, Martinovlar ve benzerleri birinci türden «zorlamayı» bıkmadan tartışırlarken, ikinci türün farkına bile varmamaktadırlar). Gerçekten, yüzde doksan dokuz «işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele» ye gömülmüş insanları gözünüzün önüne getirin. Bazıları, **tüm** eylemleri boyunca (dört ilâ altı ay), daha karmaşık bir devrimciler örgütünün gerekliliğini düşünmeye asla itilmeyeceklerdir. Diğerleri ise belki, epey geniş bir oranda dağıtılan Bernsteinci yazılarla karşı kar-

şıya gelecek ve bunlarla, «hergünkü tekdüze mücadelenin» derin önemine inanacaklar. Bir diğerleri de, belki dünyaya «proletaryanın mücadelesiyle sıkı organik bağlar kurma», sendikal hareketle Sosyal-Demokrat hareket arasında bağlar kurmanın yeni örneğini vermek gibi ayartıcı fikirler tarafından sürüklenip gideceklerdir. Bu tür insanlar, bir ülke kapitalizme, bu nedenle de işçi sınıfı hareketine ne kadar geç girerse, o ülkedeki sosyalistlerin sendikal hareketlere o kadar çok katılabileceklerini ve destekleyebileceklerini ve Sosyal-Demokrat olmayan sendikaların varolmaları için de o kadar az neden bulunacağını iddia edebilirler. Buraya kadar iddia tümüyle doğrudur; ama ne yazık ki, bazıları daha ilerilere gitmekte ve Sosyal-Demokrasiyle sendikacılığın tamamen kaynaşmasını düşlemektedirler. Bu düşlerin, örgüt planlarımız için ne kadar zararlı etkileri olduğunu St. Petersburg Mücadele Birliği Kararları örneği ile biraz sonra göreceğiz.

Ekonomik mücadele için işçi örgütleri, sendika örgütleri olmalıdır. Her Sosyal-Demokrat işçi, bu örgütlere edebildiğince yardım etmeli ve katılmalıdır. Bu doğru olmakla beraber, bu «meslek» örgütleri üyeliklerine yalnız Sosyal-Demokratların seçilebilmesini istemek, elbette bizim yararımıza değildir, çünkü bu ancak kitleler arasındaki etkimizin kapsamının daralmasına yol açar. İşvereniere ve hükümete karşı mücadele için birleşme gereğini kavrayan her işçi, bırakınız sendikalara katılsın. Eğer, en azından bu temel kavrayışı edinmiş olanların tümü birleşmezlerse, eğer sendikalar çok geniş örgütler olmazlarsa, sendikaların esas amaçlarının gerçekleşmesine olanak kalmaz. Bu örgütler ne kadar geniş olurlarsa, onlar üstündeki etkimiz de o kadar geniş olacaktır— bu etki yalnız ekonomik mücadelenin «kendiliğinden» gelişmesi yüzünden değil, sosyalist sendika üyelerinin arkadaşlarını etkilemede gösterdikleri doğrudan doğruya ve bilinçli çabalar yüzündendir. Fakat geniş bir örgüt, sıkı gizlilik yöntemlerini uygulayamaz (çünkü bu, ekonomik mücadele

için gerekenden çok daha fazla bir eğitim gerektirir). Geniş sayıda üye gerekliliği ile sıkı gizlilik yöntemlerinin gerekliliği arasında çelişki nasıl uzlaştırılacaktır? Sendikaları, olabildiğince herkese açık bir duruma nasıl getireceğiz? Genel olarak söylersek, bu amaca uygun yalnız iki yol olabilir: ya sendikalar yasal bir durum kazanacaklar (bazı ülkelerde bu, sosyalist ve politik birliklerin legal nitelik kazanmalarından önce gelmiştir), ya da örgüt gizli tutulacak, fakat öylesine belli bir kalıptan uzak ve «özgür», Almanların dedikleri gibi **lose**, olacaktır ki, üyeler kitlesi bakımından, gizlilik yöntemlerine duyulan ihtiyaç hemen hemen sıfıra inecektir.

Rusya'da sosyalist olmayan ve politik olmayan sendikaların yasallaşmaları başlamıştır ve bizim hızla büyüyen Sosyal-Demokrat işçi sınıfı hareketimizin attığı her adımın, yasallaşma atılımlarını —çoğunlukla varolan düzeni destekleyenlerden gelen, fakat bazan da işçilerin kendilerinden ve liberal aydınlardan gelen atılımları— yüreklendireceğine ve çoğaltacağına kuşku yoktur. Yasallık bayrağını daha şimdiden Vasillyevler ve Zubatovlar çekmiş bulunuyorlar. Ozerovlar ve Wormslar bunları desteklemeye söz vermişlerdir ve şimdi bu yeni eğilimi destekleyenler, işçiler arasında da bulunmaktadır. Bundan sonra bu eğilimi de hesaba katmaktan başka bir şey yapamayız. Bunu nasıl hesaba katacağımız konusunda Sosyal-Demokratlar arasında iki görüş olamaz. Bu harekette Zubatovların ve Vasilyevlerin, jandarmaların ve papazların oynadıkları her oyunu inatla açığa vurmalı ve bu kişilerin gerçek amaçlarını işçilere açıklamalıyız. Aynı zamanda, yasal işçi mitinglerinde, liberal politikacıların söylevlerinde duyulacak bütün uzlaşıcı ve «ahenkli» notaların gerçek anlamlarını da açığa vurmalıyız. Bu gibi söylevlerin, barışçı bir sınıf işbirliğinin arzu edilir bir şey olduğuna duyulan içten inançla verilmiş olması, iktidarlara

---

Lose (Almanca) - Gevşek, başıboş, dağınık - Ed.

yaltaklanmak isteğiyle ya da bir beceriksizlik sonucu yapılmış olması bir şey değiştirmez. Son olarak, çoğu zaman açık mitinglerde ve izin verilmiş derneklerde, «ateşli» olanları saptayan ve kendi **ajan provakatörlerini** illegal örgütlere sokmak için legal örgütlerden yararlanan polis tarafından hazırlanan tuzaklara karşı işçileri uyarmalıyız.

Bütün bunları yapmak demek, işçi sınıfı hareketinin yasallaşmasının **uzun dönemde** Zubatov'ların değil bizim yararımıza olacağını unutmak demek değildir. Tam tersine, yaban otlarını buğdaydan ayıklamaya yardım edecek olan bizim açığa vurmalar kampanyamızdır. Yaban otlarının ne olduklarını zaten belirtmiştik. Buğdayla da, en geri kalmış olanları da dahil, işçilerin giderek daha çok sayılarda sosyal ve politik sorunlara çekilmelerini ve biz devrimcilerin, özünde yasal olan ve gelişmesiyle bize ajitasyonumuz için giderek daha bol materyel sağlayacak olan işlevlerden (yasal kitapların dağıtımı, karşılıklı yardım, vs.) kendimizi kurtarmamızı kastediyoruz. Bu açıdan, Zubatovlara ve Ozerovlara şunu söyleyebilir ve söylemeliyiz: Devam ediniz baylar! Elinizden geleni ardınıza koymayın! İşçilerin yolu üzerine ne zaman bir tuzak kurarsanız (ister doğrudan provokasyon yoluyla, ister «Struve'ciliğin» (52) yardımıyla işçilerin morallerini «dürüstçe» bozarak) sizin açığa vurulmanızı sağlayacağız.

Fakat ne zaman gerçek bir ileri adım atarsanız, bu ne kadar «çekingen bir zigzag» olursa olsun, şunu söyleyeceğiz: Lütfen devam edin! Ve, gerçek bir ileri adım olabilecek tek adım, işçilerin eylem alanlarının, az da olsa, gerçek olarak genişletilmesidir. Böyle her genişleme bizim yararımıza olacak ve **ajan provakatörlerin** sosyalistleri avlaması yerine, sosyalistlerin yandaş kazanacakları türden legal derneklerin kurulmasını hızlandıracaktır. Kısacası, bizim görevimiz yaban otları ile mücadele etmektir. Buğdayı saksıda yetiştirme bizim işimiz değildir. Yaban otlarını yolarak, toprağı buğday için temizleriz. Ve Afanasin İvanoviçler ve Pukherya Ivanovnalar (53)

saksıdaki ekinlerine bakarlarken, biz, yalnız bu günün yaban otlarını ayıklamak için değil yarının buğdayını da biçmek için orakçılarımızı hazırlamalıyız*.

Böylece, olabildiğince az gizli ve olabildiğince geniş bir sendika örgütü yaratma sorununu, yasallaştırma yoluyla **çözemeyiz** (fakat eğer Zubatovlar ve Ozerovların, bu olanağı, kısmen de olsa bize vermelerinden dolayı büyük memnunluk duyacağız; onun için onlara karşı olanca gücümüzle savaşmamız gerekiyor). Geriye gizli sendika örgütleri kalıyor ve (kesinlikle bildiğimiz gibi) bu yolu tutmuş olan işçilere edebildiğimiz yardımı **etmeliyiz.** Sendika örgütleri, yalnız ekonomik mücadelenin geliştirilmesi ve sağlamlaştırılmasında büyük değer taşımakla kalmazlar, aynı zamanda, politik ajitasyon ve devrimci örgütlenme için çok önemli bir yardımcı da olabilirler. Bu amaca varmak için ve doğmakta olan sendika hareketini, Sosyal-Demokrasinin istediği kanallara sokmak için, herşeyden önce, St. Petersburg Ekonomistlerinin hemen hemen beş yıldan beri sahip çıktıkları örgütlenme planının saçmalığını iyice anlamalıyız. Bu plan Temmuz 1897 tarihli «İşçilerin Karşılıklı Yardımlaşma Sandığı Tüzüğü»nde (**«Listok» Rubotnika**, sayı 9—10, s. 46, **Rabochaya Mysl**, sayı 1'den alınmıştır) ve Ekim 1900 tarihli «İşçi Sendikası Tüzü-

---

* Iskra'nın yaban otlarına karşı açtığı kampanyaya **Rabocheye Dyela**'da aşağıdaki parlamaya yol açtı: **«Iskra** için, zamanların belirtileri, [ilkbahardaki] büyük olaylardan çok, Zubatov ajanlarının işçi sınıfı hareketini «yasallaştırma» yolundaki sefil çabalarında yatıyor. **Iskra** bu gerçeklerin, bunun tersini söylediğini göremiyor; bu gerçekler, işçi hareketinin, hükümetin gözünde korkunç boyutlara ulaştığını kanıtlıyor» (**İki Konferans**, s. 27). Bütün bunlar için, «yaşamın zorunlu taleplerini duymak istemeyen» ortodoksları suçlamamız gerekiyor. Bir metre boyundaki buğdayı görmeyi inatla reddedip, iki parmak boyundaki yaban otlarıyla mücadele ediyorlar (1). Bu, «Rusya işçi sınıfı hareketi bakımından yanlış bir perspektif duyusunu» göstermiyor mu? (**aynı eser**, s. 27).

ğü»nde (St. Petersburg'da basılan ve **Iskra**'nın 1. sayısında değinilen özel bildiri) sunulmuştur. Bu iki kurallar topluluğunun temel bir eksikliği vardır: geniş işçi örgütünü, katıca belirlenmiş bir yapıda kurmaktadırlar ve bunu devrimcilerin örgütüyle karıştırmaktadırlar. Daha ayrıntılı olarak hazırlandığı için ikinci tüzüğü ele alalım. Tüzüğün bütünü **elli iki** paragraftan oluşmaktadır. Bunlardan yirmi üçü, her fabrikada örgütlenecek olan (en çok elli kişilik) ve «merkez (fabrika) grupları» nı seçecek olan «işçi çevreleri» nin yapısına, işleyiş yöntemlerine ve yetkilerine değiniyor. Paragraf 2'de «merkez grubu, kendi fabrikasında ya da atelyesinde olup biten her şeyi gözler ve olayların kaydını tutar» deniliyor. «Merkez grubu, ödenek verenlere her ay malî rapor sunar» (par. 17), vb. On paragraf, «bölge örgütü» ne ve ondokuz paragraf, İşçiler Örgütü Komitesi ile St. Petersburg Mücadele Birliği (her bölgenin ve «yürütme grubu» nun —propagandistler grupları, eyaletler ve yurt dışı örgütleri ile ilişkiler kurma grupları, mağazaların, yayınların ve fonların yönetim grupları— seçimle saptanan temsilcileri) arasındaki karmaşık ilişkilere ayrılmıştır.

İşçilerin ekonomik mücadeleleri açısından, Sosyal-Demokrasi «yürütme grupları»! Ekonomistlerin Sosyal-Demokrasiden sendikacılığa nasıl kaydıklarını ve bir Sosyal-Demokratın, herşeyden önce, proletaryanın kurtuluş mücadelesinin tümünü yönetebilecek yetenekte bir devrimciler örgütü ile ilgilenmesi gerektiği fikrinin bunlara ne kadar yabancı olduğunu daha parlak bir biçimde göstermek zor olurdu. «İşçi sınıfının politik kurtuluşundan» ve «car despotizmi»ne karşı mücadeleden söz etmek ve aynı zamanda, yukardakiler gibi tüzükler tasarlamak, Sosyal-Demokrasinin gerçek politik görevleri hakkında hiçbir fikir sahibi olmamak demektir. Elli küsur paragrafın hiçbiri, kitleler arasında mümkün olduğu kadar geniş bir politik ajitasyon yürütmenin, Rus mutlakiyetinin bütün yönlerini, Rusya'daki çeşitli sosyal sınıfların gerçek yüz-

lerini aydınlatan bir ajitasyon yürütmenin gereğinin anlaşıldığını gösteren en küçük bir belirti vermiyor. Böyle tüzükler, politik amaçlar bir yana, sendikal amaçların gerçekleştirilmesi için bile yararsızdırlar, çünkü sendikalar mesleğe göre örgütlenirler kl burada hiç söz edilmemektedir.

Fakat belki en karakteristik olan, her bir fabrikayı ve komitesini, tek düze ve gülünç derecede ayrıntılı kuralların sürekli dizisiyle ve üç dereceli bir seçim sistemiyle bağlamaya gayret eden «sistemin» tümünün ağırlığıdır. Ekonomizmin dar ufukları arasına sıkışan akıl, keskin bir kırtasiyecilik ve bürokrasi kokan ayrıntılar içinde kaybolmaktadır. Elbette pratikte bu maddelerin dörtte üçü hiç bir zaman uygulanmamaktadır; diğer yandan, bu tür bir «gizli» örgüt, her fabrikadaki merkez grubuyla, jandarmaların geniş çaplı baskınlar yapmalarını çok kolaylaştırır. Polonyalı yoldaşlarımız, hareketlerinin gelişimi sırasında, herkesin işçi yardım sandıklarını geniş ölçüde örgütlemeye hevesli olduğu, buna benzer bir dönem geçirdiler fakat böyle örgütlerin jandarmalar için bereketli hasatlar sağladıklarını görünce bu fikri çok çabuk bıraktılar. Eğer kafamızda geniş çaplı tutuklamalar değil de geniş işçi örgütleri varsa, jandarmaları memnun etmek istemiyorsak, bu örgütlerin hiçbir katı yapıya sahip olmamalarını sağlamalıyız. Fakat o zaman da bu örgütler işleyebilir mi?

Örgütün işlevlerinin ne olduğuna bir bakalım: «... Fabrikada olan biten herşeyi gözlemek ve olayları kaydetmek» (Tüzüğün 2. paragrafı). Bu amaç için gerçekten, resmen kurulmuş bir gruba ihtiyacımız var mı? Bu amaç, özel bir grup kurmadan, illegal gazetelerce yürütülen bir haberleşme yoluyla daha iyi sağlanamaz mı? «... İşçilerin, atelye koşullarının düzeltilmesi uğruna mücadelelerini yöneltmek» (par. 3). Bu da, hiçbir kurulu örgütsel bicim gerektirmez. Her aklı başında ajitatör, alelâde konuşmalarda, işçilerin isteklerinin neler olduğunu kavrayabilir ve bun-

ları, bir bildiride ifade edilmek üzere dar —geniş değil— bir devrimciler örgütüne iletebilir. «... Ruble başına* iki kopek ödenek verilecek bir sandık kurmak» (par. 9) — sonra da ödenek verenlere aylık bir malî rapor sunmak (par. 17), ödeneklerini vermeyen üyeleri çıkartmak (par. 10) ve buna benzer şeyler. İşte, polis için cennetin ta kendisi; çünkü onlar için bir «merkezî fabrika sandığı»nın bu tür gizliliği içine girmek, paraya el koymak ve en iyi kişileri tutuklamaktan daha kolay bir şey yoktur. Ünlü (çok dar ve çok gizli) bir örgütün resmî damgasını taşıyan birer ya da ikişer kopeklik kuponlar çıkarmak, ya da hiçbir kupon olmadan para toplamak ve ortak bir şifre ile illegal bir gazetede rapor yayınlamak daha kolay değil midir? Aynı amaca böyle de ulaşılabilinir fakat jandarmanın ipucu ele geçirmesi de yüz kere zorlaşmış olur.

Tüzüğü incelemeyi sürdürebilirdim, fakat söylenenlerin yeteceğini sanıyorum. En güvenlir, en fazla deney sahibi ve en çelikleşmiş işçilerden oluşan, başlıca bölgelerde sorumlu temsilcileri olan ve sıkı gizlilik kurallarıyla devrimciler örgütüne bağlı bulunan küçük ve sıkı bir işçi çekirdeği, kitlelerin en geniş desteğiyle ve hiçbir biçimsel örgütü olmadan, bir sendika örgütünün **tüm** işlevlerini görebilir, üstelik Sosyal-Demokrasi için elverişli bir biçimde. Ancak bu yolla, bütün jandarmalara rağmen bir **Sosyal-Demokrat** sendikal hareketin **sağlamlaşmasını** ve gelişmesini sağlayabiliriz.

Belirli bir biçimi, kayıtlı üyeleri bile bulunmayacak kadar **lose** bir örgüte örgüt denemeyeceği itirazı gelebilir. Belki, öyledir de. Verilen ad önemli değil. Önemli olan bu «üyesiz örgüt»ün gereken herşeyi yapacağı ve ta başından, gelecekteki sendikalarımızla sosyalizm arasında sıkı bir bağın kurulmasını sağlayacağıdır. Otokrasi döneminde ancak yola gelmez bir ütopyacı, seçimleriyle, ra-

* Kazanılan ücretlerden - ç.

porlarıyla, üyelerinin oy hakkıyla, vb. **geniş** bir örgüt isteyebilir.

Bundan çıkarılacak ders basittir. Eğer güçlü bir devrimciler örgütünün sağlam temelini kurmakla işe başlarsak, hareketin bir bütün olarak istikrarını sağlayabiliriz ve hem Sosyal-Demokrasinin hem de asıl sendikacılığın amaçlarını gerçekleştirmiş oluruz. Fakat eğer işe, kitlelerin kolayca «erişeceği» (fakat aslında jandarmaların daha çok erişebildikleri ve devrimcileri polis için en erişilebilir yapan) geniş bir işçi örgütüyle başlarsak, ne şu ne de bu amacı gerçekleştiremeyiz; babadan kalma yöntemlerimizden kurtulamayız, dağılacağımız ve güçlerimiz polis tarafından sürekli olarak kırılacağı için, sadece, Zubatov ve Ozerov tipi sendikaları kitlelere daha çok ulaşabilir duruma getiririz.

Aslında devrimciler örgütünün işlevleri neler olmalıdır? Bu soruna ayrıntılı olarak değineceğiz. Ama önce, bu konuda da Ekonomistin kapı dibi komşusu olan teröristimizin (kadersizlik!) çok tipik bir iddiasını inceleyelim. İşçiler için çıkarılan bir gazete olan **Svoboda'nın** ilk sayısında, yazarının, arkadaşlarını, (yani) İvanova-Veznesensk'in Ekonomist işçilerini savunmaya çalıştığı «Örgüt» başlıklı bir yazı çıktı. Bu yazar şöyle diyor:

«Kitlelerin dilsiz ve karanlıkta oluşu, hareketin tabandan gelmemesi kötüdür. Örneğin, bir üniversite kentinin öğrencileri yaz ve diğer tatillerde evlerine giderler ve işçi hareketi hemen durgunlaşır. Dışardan itilmek zorunda olan bir işçi hareketi gerçek bir güç olabilir mi? Hayır, hiç değil... Henüz yürümesini öğrenmedi, hâlâ tutunmak zorundadır. Diğer konularda da durum böyledir. Öğrenciler giderler ve herşey durur. En yetenekliler yakalanır; kaymak alınır —ve süt ekşir. Eğer 'komite' tutuklanırsa, bir yenisi kuruluncaya kadar herşey durur. Ve bu ikincinin ne biçim bir komite olacağını kimse bilmez— ilkine hiç benzemeyebilir. İkinci, ilkinin söylediği bir şeyin, tam tersini söyleyebilir. Dünle yarın arasındaki süreklilik kırılmış olur, geçmişin deneyi geleceğe kılavuzluk edemez duruma gelir. Ve bütün bunların nedeni, hareketin kitleler arasında derin kökler salmamış ol-

mesidir; hareketli yüz tane budala değil bir düzine akıllı yürütür. Bir düzine akıllı adam tuzağa düşürülebilir, fakat bir örgüt kitleleri kapsadığı zaman, herşey onlardan geldiği zaman, hiç kimse, ne kadar cabalarsa cabalasın, davayı kıramaz» (s. 63).

Gerçekler doğru olarak konmuş. Amatörlüğümüzün tablosu iyi çizilmiş. Fakat çıkarılan sonuçlar, hem budalalığı, hem de politik inceliği bakımından tam **Rabochaya Mysl'e** layık. Bu sonuçlar budalalığın zirvesini temsil ediyorlar, çünkü yazar, hareketin «kökleri» nin «derinliği» nin felsefik ve sosyal-tarihsel sorununu, jandarmalarla mücadelenin en iyi yönteminin teknik ve örgütsel sorununu birbirine karıştırıyor. Bu sonuçlar politik kabalığın zirvesini temsil ediyorlar, çünkü, kötü önderlerden iyi önderlere yakınacağı yerde, yazar, genel olarak önderlerden «kitlelere» yakınıyor. Bu, heyecanlandırıcı terörizmin politik ajitasyonun yerine konması fikrinin bizi politik yönden geriletmesi gibi, örgütsel bakımdan bizi gerilere sürüklemek için gösterilen bir çabadır. Gerçekten, bir **embarras de richesse** (zenginlik kararsızlığı - çev.) içindeyim ve **Svoboda'nın** sunduğu karmakarışıklığı çözmek için nereden başlayacağımı pek bilemiyorum. Açık olması için, bir örnek vererek başlayayım. Almanları ele alalım. Almanların bir kitle örgütüne sahip oldukları, Almanya'da her şeyin kitlelerden geldiği, oradaki işçi sınıfı hareketinin yürümeyi öğrenmiş bulunduğu umarım ki yadsınmaz. Buna rağmen bu milyonların, «bir düzine» denenmiş politik önderlerine nasıl değer verdiklerine, onlara nasıl sımsıkı sarıldıklarına bir bakın. Parlamentodaki düşman partilerin üyeleri sık sık sosyalistlerle şu sözlerle alay etmektedirler: «Gerçekten sıkı demokratlarsınız! Sizinki yalnız sözde bir işçi sınıfı hareketidir; gerçekte hep aynı önderler kliği, aynı Bebel, aynı Liebknecht, yıllar boyu hep bunlar ortalıkta! Sizin sözde seçilmiş işçi milletvekilleri, İmparatorun atadığı memurlardan daha sürekli!» Fakat Almanlar, «kitleleri» «önderlere» karşı çevirmek, kitlelerde kötü ve hırslı tepkiler uyandırmak ve «bir düzine akıllı adama»

karşı kitlelerin güveninl sarsarak hareketin sağlamlık ve istikrarlılığını baltalamak amacındakl böyle demogojik cabalara sadece tiksinerek gülümsemişlerdir. Almanlar arasında politik düşünce yeterince gelişmiştir ve profesyonel olarak eğitilmiş, uzun deneyler edinmiş ve tam bir uyum içinde çalışan, denenmiş ve yetenekli (yetenekli insanlar yüzlerce doğmazlar) «bir düzine» önder olmadan, modern toplumdaki hicbir sınıfın kararlı bir mücadele yürütemiyeceğini anlamaya yetecek kadar politik deney edinmişlerdir. Almanlar safları arasında da, «yüz budala» ya yağcılık eden ve onları «bir düzine» adamın üstüne çıkaran, kitlelerin «nasırlı ellerini» öven ve (Most ve Hasselman gibi) bu kitleleri pervasız «devrimci» hareket sürükleyen sağlam ve güvenilir önderlere karşı güvensizlik tohumları eken demagoglar olmuştur. Alman sosyalizmi ancak, sosyalist hareket icindeki bütün demagojik unsurlarla inatla ve amansızca savaşarak büyüyebilmiş ve bugün olduğu kadar güclenebilmiştir. Ama, Rus Sosyal-Demokrasisinin, tamamen, kitlelerin kendiliğinden uyanışlarını yöneltmek için yeterince eğitilmiş, gelişmiş ve deney sahibi önder yokluğunun yol açtığı bir bunalım gecirdiği bir sırada, bizim akıllılar, bir budalanın derin-fikirliliği ile, «hareketin tabandan gelmemesi kötüdür» diyorlar.

«Bir öğrenciler komitesinin yararı yoktur; Istikrarlı değildir.» Çok doğru. Fakat bundan çıkarılacak sonuç, bizim bir profesyonel **devrimciler** komitesine sahip olmamız gerektiğidir ve bir öğrencinin mi yoksa bir işçinin mi profesyonel bir devrimci olabileceği hiç önemli değildir. Ama sizin çıkardığınız sonuç, işçi sınıfı hareketinin dışardan itilmemesi gerektiğil Politik masumluğunuz icinde, Ekonomistlerin ekmeğine yağ sürdüğünüzün ve amatörlüğümüzü beslediğinizin farkına varmıyorsunuz. Bizim öğrencilerin, işcilerimizl hangi bakımdan «ittiklerini» sorabilir miyim? Öğrencinin kendl sahip olduğu politik bilgi parçalarını, edinebildiği sosyalist düşünce kırıntılarını

(çünkü bugünün öğrencisinin başlıca entellektüel besini olan yasal Marksizm, ona ancak ilkel, bölük pörçük bilgiler sağlayabilir) işçiye götürmesi **anlamında. Bu tür** «dışardan itmeler» hiçbir zaman pek fazla olmamıştır; tersine, hareketimizde şimdiye kadar çok az rastlanmıştır, çünkü biz çok büyük bir gayretle, kendi suyumuzla pişmekteyiz; «işçilerin işverene ve hükümete karşı ekonomik mücadelesi» ilkesine çok kölece boyun eğmekteyiz. Biz profesyonel devrimciler, **bu tür «itme» ile**, şimdiye kadar olduğundan yüz kere daha güçlü bir biçimde uğraşmayı kendimize iş edinmeliyiz. Fakat «dıştan itme» gibi iğrenç bir ifadeyi — dışardan politik bilgi ve devrimci tecrübe getiren **herkese** karşı işçiler arasında (en azından sizin kadar karanlıktaki işçiler arasında) güvensizlik duygusu doğurabilecek olan, onlarda, bu kişilere karşı içgüdüsel bir direnme duygusu doğurabilecek olan bir ifadeyi kullanmanız **demagog** olduğunuzu kanıtlar ve demagoglar, işçi sınıfının en kötü düşmanlarıdır.

Ve lütfen benim «yoldaşça olmayan» tartışma «yöntemim» hakkında acele feryat etmeyin. Amaçlarınızın saflığından kuşkulanmaya hiç niyetim yok. Dediğim gibi, bir insan, salt politik masumluk yüzünden de bir demagog olabilir. Fakat sizin demagog durumuna düştüğünüzü gösterdim ve demogogların işçi sınıfının en kötü düşmanları olduğunu durmadan söylemekten hiç yorulmam. En kötü düşmanlarıdır, çünkü kitlelerde bayağı içgüdüler uyandırırlar, çünkü aydınlanmamış işçiler, kendilerini, bazen içtenlikle, dost olarak tanıtan insanlar arasından düşmanlarını tanıyamazlar. En **kötü düşmanlarıdır**, çünkü, hareketimizin biçimlenmeye **yeni** başladığı, dağınıklık ve sallantı döneminde, yanılgılarını sonradan acı deneylerle anlayacak olan kitleleri demagojik yöntemlerle aldatmaktan daha kolay bir şey yoktur. Bu yüzden Rus Sosyal-Demokratı için günün sloganı, ikisi de demagoji düzeyine batmış **Svoboda** ve **Rabocheye Dyelo**'ya karşı kararlı bir

müçadele olmalıdır. Buna ilerde daha ayrıntılı olarak değineceğiz*.

«Bir düzine akıllı, yüz tane budaladan daha kolay yok edilebilir.» Bu harika gerçek (kl bunun için yüz budala sizi her zaman alkışlayacaktır), akıl yürütmenizin ortasında bir sorundan diğerine atladığınız için size apaçık geliyor. «Komite»nin, «örgüt»ün açığa çıkarılmasından söze başladınız ve sürdürdünüz, şimdi de hareketin «köklerl»nin «derinliklerinden» açığa çıkarılması sorununa atladınız. Elbetteki işin aslı, hareketimizin açığa çıkarılamayacağıdır, çünkü kitleler arasında binlerce ve binlerce sayısız köke sahiptir; ama buradakl sorun bu değil. «Derin kökler» söz konusu olduğunda, bütün amatörlüğümüze rağmen şimdi bile «açığa çıkarılma»mız olanaksızdır, ama yine de, **«örgütlerin»** açığa çıkarıldığından ve bu yüzden de hareketin sürekliliğini korumanın olanaksızlaşmasından hepimiz yakınıyoruz ve yakınmamak elimizden gelmez. Fakat siz, **örgütlerin** açığa çıkarılmaları sorununu ortaya attığınız ve bunda direndiğiniz için, ben de, bir düzine akıllı adamı açığa çıkarmanın, yüz tane budalayı açığa çıkarmaktan çok daha zor olduğunu iddia ediyorum. Kitleleri, benim «antidemokratik» vb. görüşlerim yüzünden bana karşı ne kadar kışkırtırsanız kışkırtın, bu görüşümü savunacağım. Durmadan söylediğim gibi, örgütlere ilişkin olarak «akıllı adamlar» dediğim zaman **profesyonel devrimcileri** kastediyorum, bunlar ister öğrenciler arasından, ister işçiler arasından gelsin hiç önemi yok. İddia ediyorum: 1) sürekliliği koruyan, istikrarlı bir önderler örgütü olmadan hiçbir devrimci hareket ayak-

---

* Şu an için, «dışardan itme» konusunda ve **Svoboda**'nın örgütlenme konusuna ilişkin olarak söylediklerimizin **tümünün, Rabocheye Dyelo**'yu destekleyenler dahil, **bütün** Ekonomistler için de geçerli olduğunu söyleyelim; çünkü bunlardan bazıları bu tür örgüt görüşlerini aktif bir biçimde öğütler ve savunurlarken, diğerleri de bu görüşlere doğru sürüklenmişlerdir.

ta kalamaz; 2) hareketin temelini oluşturan ve ona katılan kitleler, mücadeleye kendiliklerinden ne kadar büyük sayıda sürüklenirse, böyle bir örgüte duyulan gerek de o kadar ivedi bir durum alır ve bu örgüt, o kadar sıkı olmak zorundadır (çünkü her tür demagog için, kitlelerin bilinçsiz tabakalarını peşlerinden sürüklemek çok daha kolaydır); 3) böyle bir örgüt esas olarak devrimci eylemle profesyonel olarak uğraşan insanlardan oluşmalıdır; 4) otokratik bir devlette, böyle bir örgütün üyelerini devrimci eylemle profesyonel olarak uğraşan ve siyasî polisle mücadele sanatında profesyonel olarak eğitilmiş bulunan kişilerle ne kadar **sınırlarsak**, örgütü açığa çıkarmak da o kadar güç olacaktır; ve 5) harekete katılabilen ve hareketin içinde aktif olarak çalışan işçi sınıfından gelme insanların sayısı da o kadar **artacaktır.**

Bizim Ekonomistleri, teröristleri ve «Ekonomist-teröristleri»* bu tezleri çürütmeye çağırıyorum. Şu anda, sadece son iki noktaya değineceğim. «Bir düzine akıllı»nın mı yoksa «yüz budalanın» mı daha kolay avlanabileceği sorunu, yukarda değinilen, sıkı gizliliğin önemli olduğu bir sırada bir kitle örgütüne sahip olmaya olanak var mı-

---

* Bu terim belki, Ekonomistlerden çok **Svoboda**'ya uygundur, çünkü «Devrimciliğin Yeniden Doğuşu» başlıklı bir yazısında terörizmi savunurken, şimdi eleştirmekte olduğumuz yazısında Ekonomizmi savunuyor. **Svoboda** için «yapabilseydi yapardı, ama yapamıyor» denebilir. İstekleri ve niyetleri pek güzel-ama sonuç tam bir kargaşalık; bunun ona nedeni, Svoboda'nın, bir yandan örgütün sürekliliğini isterken, diğer yandan da devrimci düşüncenin ve Sosyal-Demokrat teorinin sürekliliğini yadsımakta oluşudur. Profesyonel devrimciyi («Devrimciliğin Yeniden Doğuşu») canlandırmak istemekte ve bu amaçla da, önce heyecan oluşturucu terörizmi, sonra da «dışardan itilme olasılığı» daha az olan «bir vasat işçiler örgütü»nü önermektedir. (Svoboda, sayı 1, s. 65 ve devamı). Başka bir deyişle, evi ısıtmak için evi yıkmayı ve kerestesini kullanmayı öneriyor.

dır sorusuyla aynı kapıya çıkar. Gizlilik olmadan hükümete karşı inatçı ve sürekli bir mücadele vermek söz konusu olamaz ve bir kitle örgütüne hiçbir zaman bu derecede gizlilik veremeyiz. Tüm gizli işlevleri olabildiğince az sayıda profesyonel devrimcinin ellerinde toplamak, bunların «herkes için düşünecekleri» ve tabanın **harekete** aktif olarak katılmayacağı anlamına gelmez. Tersine, taban giderek artan sayılarda profesyonel devrimciyi saflarından yetiştirecektir; çünkü birkaç öğrencinin ve ekonomik mücadeleyi yürütmekte olan birkaç işçinin bir «komite» kurmak için toplanmalarının yetmediğini, fakat profesyonel devrimci olmak için kendini eğitmenin yıllar aldığını bilecektir; ve taban yalnız amatörce yöntemleri değil, böyle bir eğitimi de «düşünecektir». **Örgütün** gizli işlevlerinin merkezileşmesi, hiçbir biçimde, **hareketin** tüm işlevlerinin merkezileşmesi anlamına gelmez. İllegal basına en geniş kitlelerin aktif olarak katılmaları, bir «düzine» profesyonel devrimcinin bu işe ilişkin işlevleri merkezileştirmeleri yüzünden azalmayacak, tam tersine, on kat **artacaktır.** Bu yolla ve yalnız bu yolla, illegal basını okumanın, ona yazı yazmanın ve bir ölçüde onun dağıtılmasının hemen hemen **gizli bir çalışma olmaktan çıkmasını** sağlayacağız, çünkü polis, binlerle dağıtılan bir yayının her kopyası için yargısal ve yönetim kırtasiyeciliğinin uygulanmasının olanaksız ve budalaca olduğunu çok geçmeden anlayacaktır. Bu yalnız basın için değil, hareketin her işlevi için, hatta gösteriler için bile doğrudur. Kitlelerin aktif ve geniş katılımı bir zarar görmiyecektir; tam tersine, en az polis kadar profesyonel eğitim görmüş, deney sahibi bir «düzine» devrimcinin, çalışmaların —broşürler hazırlanması, kabataslak planlar düzenlenmesi, her kent bölgesi için, her fabrika için ve her eğitim kurumu, vb. için önder gruplarının atanması çalışmalarının— tüm gizli yanlarını merkezileştirmesinden yararlanacaktır. (Bu «demokratik olmayan» görüşlerimden ötürü itiraza uğrayacağımı biliyorum ama akıllıca olmaktan uzak olan bu itiraza aşağıda cevap ve-

receğim). En gizli işlevlerin bir devrimciler örgütünde merkezleştirilmesi, geniş kitleler için kurulmuş olan, bu nedenle de olabildiğince gevşek ve gizlilikten uzak olması gereken, işçi sendikaları, eğitim çevreleri ve illegal yayınları okuma grupları gibi, sosyalist ve demokratik gruplar, halkın diğer **bütün** kesimleri içinde kurulacak olan gruplar, vb. vb. çok sayıda başka örgütlerin eylem alanını genişletecek ve kalitesini yükseltecektir. Böyle gruplara sendikalara ve örgütlere her yerde, **olabildiğince çok sayıda** ve en geniş işlevlerle sahip olmak zorundayız; fakat bunları, **devrimciler** örgütüyle **karıştırmak**, aralarındaki sınır çizgisini silmek, kitleler arasında daha şimdiden çok zayıf olan, kitle hareketine «hizmet edebilmek» için kendilerini özellikle ve tümüyle Sosyal-Demokrat eyleme adayanlar ve sabırla, inatla profesyonel devrimci olmak için kendilerini **eğiten** kişiler gerektiği gerçeğinin anlaşılmasını daha da bulanık hâle getirmek saçma ve zararlıdır.

Evet bu kavrayış, son derece zayıf bir durumdadır. Örgütle ilişkin olarak en büyük günahımız, **ilkelliğimizle, Rusya'da devrimcilerin prestijini düşürmüş olmamızdır.** Teori sorunlarında, gevşek ve ürkek olan, dar bir görüş ortaya atan, kendi hareketsizliğini kitlelerin kendiliğinden hareketiyle haklı göstermeye çalışan; bir halk sözcüsünden çok bir sendika sekreterine benzeyen, düşmanların bile saygısını kazanan geniş ve yürekli bir plan sunma yeteneğinden yoksun, kendi profesyonel sanatında —siyasî polisle mücadele sanatında— tecrübesiz ve hantalca davranan bir devrimci değil, sefil bir amatördür!

Bu sert sözlerden dolayı hiçbir eylemci işçi gücenmesin, çünkü yetersiz eğitim söz konusu olduğunda, bunları herkesten önce kendime uygularım. Kendisine çok geniş, herşeyi kapsayan görevler koyan bir çalışma - inceleme grubunda* çalışmıştım; ve bu grubun üyeleri hepimiz, ünlü bir ifadeyi değiştirerek «Bize bir devrimciler ör-

* (1893—95 arasında, St. Petersburg'daki devrimci eylem sırasında.)

gütü veriniz, tüm Rusya'yı alt-üst edelim», diyebileceğimiz tarihi bir anda, amatörler gibi davrandığımızı kavradığımızdan ötürü çok acı çekiyorduk. O zaman duyduğum utanç duygusunu ne kadar hatırlasam, vaazları, «devrimci adını lekeleyen» ve görevimizin devrimciyi bir amatör düzeyine düşürmek değil amatörleri devrimciler düzeyine yükseltmek olduğunu anlayamayan sahte Sosyal-Demokratlara karşı duygularım o kadar acılaşıyor.

Collected Works, cilt 5, s. 373—408, 412—417, 421—436, 451—467.

R.S.D.İ.P.'NİN İKİNCİ KONGRESİ İÇİN EKONOMİK MÜCADELE ÜSTÜNE KARAR TASARISI (1903)

Kongre, işçilerin ve onların sendikalarının (başlıca tüm Rusya sendikalarının) ekonomik mücadelelerini, her durumda desteklemeyi ve her yönüyle geliştirmeyi ve Rusya'daki ekonomik mücadelenin ve sendika hareketinin başlangıcından itibaren, Sosyal-Demokratik nitelikte olmasını sağlamayı vazgeçilmez bir temel saymaktadır.

Collected Works, cilt 6
s. 473

ÖZGÜR
560000
KİTAP KIRTASİYE